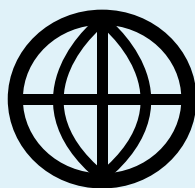

Nemzetközi jellegű szervezett bűnözés nyomozásának kutatása információáramlási szempontból

Tanulmánykötet I.

Szerkesztette:
dr. Frigyer László

Budapest, 2018

A kiadvány a BBA-5.2.2-2015-00001 „Nemzetközi jellegű szervezett bűnözés nyomozásának kutatása információáramlási szempontból” című projekt keretében került kiadásra.

ISBN: 978-963-498-013-1

Kiadó: Nemzeti Közszerológati Egyetem

Lektorálta:

Dr. Tóth Éva

ny. kúriai bíró, a Fővárosi Ítéltábla tanácselnöke, c. egyetemi tanár

Berki Antal

rendőr ezredes, rendőrségi főtanácsos

Szerkesztette:

dr. Frigyer László

A tanulmánykötetben foglalt megállapítások nem tekinthetők a Belügyminisztérium hivatalos álláspontjának.

A kutatás, valamint az eredményeinek az írásba foglalása idején még a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény volt hatályban.

TARTALOMJEGYZÉK

KÖSZÖNTŐ.....	4
ELŐSZÓ.....	5
BEVEZETŐ.....	6
dr. Zsigmond Csaba: A párhuzamos nyomozások gyakorlati problémái.....	8
Dr. Nyitrai Endre: Adatbázisok használata a nemzetközi bűnügyi..... együttműködésben	33
Bezsenyi Tamás: A közös nyomozócsoportok hatékonysága..... az emberkereskedelem elleni küzdelemben	64
Bezsenyi Tamás – Katona Noémi: A szervezett bűnözés elleni nyomozati..... munka a rutin non-konformitás tükrében	85
Dr. Nyitrai Endre: Vagyon-visszaszerzés a szervezett bűnözés felszámolásában.....	100
Dr. Mátyás Szabolcs A szervezett bűnözés kriminálgeográfiai vizsgálata.....	134
dr. Zsigmond Csaba: A környezeti bűncselekmények és a szervezett bűnözés.....	169
Dr. Mátyás Szabolcs: Az utazó bűnözés és szervezett bűnözés kapcsolatrendszere...	189
Bezsenyi Tamás: A Tar bűnszervezet felépítése és működése.....	205
dr. Frigyer László: Büntetés-végrehajtás és szervezett bűnözés.....	214
Dr. Nyitrai Endre, dr. Zsigmond Csaba, Kiss Tibor, dr. Frigyer László:.....	302
Összefoglaló a kutatói tanulmányok megállapításainak tükrében (információ- és adatáramlás)	
Alkotói tábló.....	311

KÖSZÖNTŐ

Tisztelt Olvasó!

Ön a „Nemzetközi jellegű szervezett bűnözés nyomozásának kutatása információáramlási szempontból” című, BBA-5.2.2-2015-00001 azonosítószámú kutatás eredményeit tartalmazó két tanulmánykötet első részét tartja a kezében, amelynek a megjelentetésében kiemelkedő szerepet töltött be a Belügyminisztérium, mint a projekt Felelős Hatósága.

Természetesen a kutatók elképzelései, valamint a kutatás kivitelezése nem valósulhatott volna meg a Legfőbb Ügyészség, az Országos Rendőr-főkapitányság és a Büntetés-végrehajtási Szervezet Országos Parancsnoksága támogatása, a kutatásban érintett szervek – különös tekintettel a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozóiroda, valamint a Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ – vezetésének, valamint résztvevő személyi állományának szakmai segítségével és elhivatottsága nélkül.

Köszönet illeti a Nemzeti Közszolgálati Egyetem vezetését, és a Rendészettudományi Karon dolgozó vezető kollégákat is, hogy a kutatás teljes időtartama alatt lehetőséget adtak a kitűzött célok elérésére, továbbá stabil háttérrel biztosították a kutatásban résztvevő kollégák számára.

Külön köszönet illeti a kutatókat is, akik egyetemi oktatói teendőik mellett vállalták a projekt tervszerű megvalósítását és a célul tűzött szakmai tanulmányok megírását, amelyek a felkért – különleges szakismerettel rendelkező – lektoroknak is köszönhetően értékes új gondolatokat és figyelemreméltó tudományos eredményeket tartalmazó művekként jelenhetnek meg.

A kiadvány szerzők által elvégzett hiánypótló – az információáramlást egyedi módon vizsgáló – kutatás eredményeképpen olyan tanulmányok kerültek a kötetekbe, amelyek nem csak oktatási segédanyagként állják meg a helyüket az egyetemi palettában, hanem a szélesebb szakmai közönség számára is megfelelő visszajelzést és egyben útmutatást adnak nem csak a nemzetközi jellegű szervezett bűnözéssel kapcsolatos információáramlás, hanem a büntetőeljárásban érintett szervek közötti általános adat- és információáramlás jelenére és jövőjére vonatkozóan is.

Dr. habil Boda József nb. vezérőrnagy (nyá.)

ELŐSZÓ

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem által a BBA-5.2.2-2015-00001 azonosítószámú „Nemzetközi jellegű szervezett bűnözés nyomozásának kutatása információáramlási szempontból” címen benyújtott pályázati kérelmet a Belügyminisztérium, mint Felelős Hatóság támogatta, és megbízta a Nemzeti Közszolgálati Egyetemet, hogy végezze el a tárgykörre vonatkozó kutatásokat.

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar oktatói, valamint a kutatásba bevont szakemberek a projektben meghatározott feladataikat 2016. nyaratól kezdődően két éven keresztül hajtották végre.

A kutatás ezen két éve egy különleges együttműködési lehetőséget teremtett az egyetem és a Rendészettudományi Kar oktatói, valamint a kutatásba bevont szakemberek számára. A projekt keretében – az általános egyetemi kapcsolódási pontokon felüli – további lehetőségek nyíltak meg a büntetőeljárásban résztvevő szervekkel történő együttgondolkodásra. A speciális eljárási módszerek és szakmai nehézségek megvitatására és elemzésére, továbbá a hosszútávú szakmai kapcsolatok kiépítésére és elmélyítésére.

A projekt zárásaként és a kutatói munka gyümölcseként – a lektorok szakmai munkájának segítségével – olyan nívós tanulmányok születtek, amelyek nemcsak az egyetem és a Rendészettudományi Kar hallgatói számára tárják fel a nemzetközi jellegű szervezett bűnözéssel kapcsolatos információáramlás, valamint a büntetőeljárásban érintett szervek között általános adat- és információáramlás struktúráját, gyakorlati megvalósulását és lehetőségeit, hanem a szélesebb szakmai közönség és az érdeklődő olvasók számára is hasznos útmutatásul szolgálnak.

Prof. Dr. Ruzsonyi Péter bv. dandártábornok
NKE RTK Dékán

BEVEZETŐ

„A kezdet mindig magában hordozza a folytatást”

A BBA-5.2.2-2015-00001 azonosítószámú „Nemzetközi jellegű szervezett bűnözés nyomozásának kutatása információáramlási szempontból” című projekthez tartozó kutatások a Legfőbb Ügyészség és az alárendeltségébe tartozó ügyészségek, az Országos Rendőr-főkapitányság és az alárendeltségébe tartozó rendőri szervek – különösen a KR Nemzeti Nyomozóiroda és a Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ – továbbá a Büntetés-végrehajtási Szervezet Országos Parancsnoksága és az alárendeltségébe tartozó intézetek, és intézmények bevonásával folytatódtak.

A kutatás a projektben résztvevő támogató szervek vonatkozásában – a megrendelő Felelős Hatóság objektív információigényének kielégítése céljából – szervenként elkülönítve realizálódott, azonos kutatómódszertanilag alapok – terepkutatás, megfigyelés, kérdőíves vizsgálat és személyes interjú – fogantatásával. Ugyanis az eltérő szervezeti, strukturális felépítés és az érintett személyi kör minden esetben egyedi megközelítést igényelt.

A projekt kétéves időtartama – valamint a megbízott kutatók személye és szakmai felkészültsége – kellő garanciát biztosított a vizsgált szervek és területek megfelelő mélységű tanulmányozására és a vállalt eredménytermék elkészítésére.

Mindezen szakmai kompetenciát erősítette a projekt során tartott számos workshop és szakértői megbeszélés is, amelyek folyamatos lehetőséget teremtettek az időközben elért eredmények megvitatására, valamint a belső szakmai közönséggel történő megosztására.

A munkavégzés minőségét tovább emelte, hogy olyan különleges tudással rendelkező lektorok kerültek a kutatásba bevonásra, akiknek a személye és szakmai pályája önmagában elég garanciát jelentett a kutatás megvalósítására, és az eredménytermékének a magas színvonalú megalkotására.

A projekt keretében – az érintett hazai szervezeteken kívül – több nemzetközi szakértő fogadására is sor került. Mindez remek alkalmat teremtett a kutatási téma határon átvélt nemzetközi jellegének a megvitatására, és az érintett ország hazai jogának a magyar jogrendszer szabályaival való összevetésre.

Összességében a kutatás kapcsán az alábbi eredményeket és sikereket emelném ki:

- az egyetem és a kar vezetőinek a támogatásával sikerült egy olyan kutatói csoportot létrehozni, amely tagjainak a tevékenységében további potenciális kutatások és eredménytermékek valószínűsíthetők;
- olyan személyes kapcsolatokat sikerült kialakítani a támogató szervek vezetői és személyi állománya körében, amelyeknek legnagyobb kamatoztatója maga az egyetem, és az egyetemi oktatás lesz;
- szintén kiemelkedő a nemzetközi kapcsolatok építése, hiszen a meghívott szakértők már fogadásukkor jelezték annak az igényét, hogy a téma kapcsán vizionlátogatásra várnak bennünket a küldő hazai szervezetüknél;
- olyan önálló tanulmányok születtek, amelyek a tanulmánykötetben egymást erősítve tárják fel a nemzetközi jellegű szervezett bűnözéssel kapcsolatos információáramlást, valamint a büntetőeljárásban érintett szervek között általános adat- és információáramlás menetét és potenciálját;
- a kutatás megvalósítása során minden kutató érezte, és a workshopokon meg is osztotta azon benyomását, hogy a téma kutatása jelen projekttel nem ért véget. Sőt maga a kutatás világított rá arra, hogy – a büntetőeljárás eredményessége érdekében – sokkal nagyobb energiával lenne szükség az információáramlás, a kialakuló gátak és ellentényezők folyamatos kutatására, a megállapítások publikálására és a hatékonyság javítására.

Szakmai vezetőként köszönetemet fejezem ki minden érintettnek, aki a kutatásban a rendelkezésünkre állt. Különösen a lelkiismeretes kutató kollégáimnak, a precíz projektmenedzserünknek, a türelmes és segítőkész lektoroknak, bizalomért és segítségért a saját vezetőimnek, a támogató szervek vezetőinek és állományának a feltétel nélkül nyújtott szakmai segítségért, valamint feleségemnek (Erikának) és gyermekeimnek (Glóriának, Gerdának és Gilbertnek) a szeretetükért és támogatásukért.

dr. Frigyer László
szakmai vezető

A párhuzamos nyomozások gyakorlati problémái

Bevezetés

Számtalan bűnügyben tapasztalható, hogy egymással szoros személyi és tárgyi összefüggésben álló nyomozásokat párhuzamosan folytatnak különböző területi vagy helyi szinten működő nyomozó hatóságok. A párhuzamos nyomozások úgy zajlanak, hogy annak tényéről, az egyes ügyekben eljáró nyomozók, vizsgálók nem szereznek tudomást, így az egymással összefüggő ügyekben az ismeretlen tettes felderítése, a tényállás bizonyítása, a kriminalisztikai alapkérdések megválaszolásának sikere kerülhet veszélybe. Ugyanígy igaz ez a „nemzetközi jellegű” bűnügyekre is, melyekben a hazai bűnüldöző szervek egy határon átnyúló bűnös tevékenységre, elkövetői körre vonatkozóan mulasztják el a nemzetközi szintű adatgyűjtést, mely által súlyos, szervezeten elkövetett bűncselekmények tettesei maradhatnak felderítetlenül, és különböző bünszervezetek folytathatják tevékenységüket.

Jelen fejezetben ezeknek a hazai és nemzetközi szinten folyó párhuzamos nyomozásoknak a típusait, oksági tényezőt, hátrányait teszem vizsgálat tárgyává, felhasználva jelen kutatás során szerzett tapasztalatokat is.

Párhuzamos nyomozások fogalma

Párhuzamos nyomozások (egy vagy több nyomozás), melyeket különböző, vagy egyazon nyomozó szerv vagy nyomozó hatóság folytat ugyanazon időben, és a nyomozások során felmerülő azonos az *elkövetői kör*, és az elkövetett bűncselekmény egyes *tárgyi elemei* is szoros összefüggéseket mutatnak.

A fogalom két lényeges eleme az elkövetői kör azonossága és a bűncselekmény egyes tárgyi elemeinek szoros összefüggése.

Az elkövetői kör azonossága (személyi összefüggések):

Az elkövetői kör azonossága egyszerűen azt jelenti, hogy ugyanaz a személy vagy személyek követnek el több bűncselekményt, melyek vonatkozásában különböző nyomozó hatóságok folytatnak egymással párhuzamosan nyomozásokat. Önmagában az a tény, hogy X személy

elkövetett különböző büntetőjogi minősítésű bűncselekményt (pl. elkövet egy garázdaságot majd egy betöréses lopás stb.) melyekben a nyomozást különböző nyomozó hatóságok folytatják, még nem párhuzamos nyomozás, mivel hiányoznak az elkövetett bűncselekmények tárgyi elemeinek szoros összefüggései, az ügyek között csak személyi kapcsolat áll fenn.

Az ügyek személyi és tárgyi összefüggései:

Sorozat jellegű ügyek:

- Ha egy vagy több elkövető azonos vagy hasonló módszerrel követ el bűncselekményeket, sorozat ügyről beszélünk, ahol a személyek azonosságán (személyi összefüggés) túl a módszer azonossága adja az ügyek közötti tárgyi összefüggést.

Gyakori példa erre egyes vagyoni elleni bűncselekmények, melyek sorozat jellegű mutatnak: azonos módszerrel elkövetett betöréses lopások, trükkös lopások, csalások.

A sorozat ügyek elkövetésének területi szóródását az alábbi tényezők okozhatják:

- utazó bűnözés, vagyis az elkövetők rejtetten és kvalifikáltan az elkövetési helyek gyakoriváltoztatásával követi el a bűncselekményeket,
- az internetes kibertér által nyújtott lehetőségek.

Gyakorlati példa az utazó bűnözésre, hogyha ugyanazon elkövetői kör hengerzártöréssel követi el bűncselekményeit akár az egész ország területére kiterjedően.

Példa lehet továbbá, a trükkös lopás, melynél az elkövető rendszerint valamilyen trükk alkalmazásával jut be a sértett lakásába, és onnan különböző értéktárgyakat tulajdonít el. Az alkalmazott trükk lehet, hogy valamilyen közműcég alkalmazottjának (vízművek, gázművek stb.) adja ki magát az elkövető. Sorozat ügyről beszélhetünk területi kiterjedéstől függetlenül, ha azonos vagy hasonló trükkök alkalmazásával követi ugyanazon kör a bűncselekményeket.

Az internetes kibertér nyújtotta lehetőségek következtében kialakuló sorozat-bűnügyekre példa, amikor az elkövető valótlan külföldi álláshirdetést ad fel az interneten, majd a jelentkezőktől a felmerülő költségekre előleg átutalását kéri, és az utalást követően elérhetetlenné válik. Amennyiben több sértettet téveszt meg ezzel vagy ehhez hasonló módszerrel sorozat ügyről beszélhetünk. Jellemző a gyakorlatban, hogy a sértettek általában a lakóhelyükhöz legközelebb eső nyomozó hatóságnál tesznek feljelentést, így rövid időn belül a sorozat ügyben több egymással párhuzamosan folyó nyomozás indulhat.

A párhuzamos nyomozások hátrányai sorozat jellegű ügyekben

Felderítési szakaszban:

A tipikusan helyszínes bűncselekményeknél a nyomozás kezdetén elsősorban a helyszíni szemle adatai, esetleg tanúk által elmondott információk állnak rendelkezésre.

Az utazó bűnözők által elkövetett sorozat ügyeknél előforduló probléma, hogy ugyanazon elkövető egymástól távol eső helyszíneken követi el a bűncselekményeket, mely alapján különböző nyomozó hatóságok kezdik meg a nyomozásokat egymással párhuzamosan. A nyomozások során a helyszínek és egyes tanúk az elkövetőre vonatkozó adatokat szolgáltathatnak, azonban az eljáró nyomozó hatóságoknak csupán a saját részadatai állnak rendelkezésre. Például az egyik ügyben a bűncselekmény helyszínén egy szemtanú van, akinek a tanúvallomása alapján megállapítható az elkövető személyleírása, a másik ügyben a helyszínen nincs tanú, viszont a szemle adatai alapján megállapítható az általa használt eszköz, a harmadik ügyben az általa használt jármű. Ami közös lehet, hogy mindegyik ügyben megállapítható az elkövetés módszere, mely azonosságot, vagy jelentős hasonlóságot mutat.

A párhuzamosság akkor szűnhet meg, ha a sorozat jelleget adó azonos vagy hasonló elkövetési módszer alapján a különböző nyomozó hatóságok össze tudják kötni az ügyeket és helyszíneket, és így az elkövetőre vonatkozó részadatok alapján teljesebb kép rajzolódhat ki. Ezért a nyomozó hatóságoknak már a nyomozás kezdeti szakaszában, kutatást kell végezni az elkövetési módszerre vonatkozóan.

A gyakorlati nehézség abban rejlik, hogy sok esetben a módszer azonossága alapján nem feltétlenül lehet eldönteni, hogy ugyanazon elkövetőről, sorozat-ügyről van szó, és így ügyek egyesítéséről sem lehet dönteni. Ha felmerül a sorozat jelleg célszerű, ha a különböző nyomozó hatóságok a nyomozás során folyamatos információ cserét folytatnak egymással, és ha a nyomozás egyéb adatai is alátámasztják a sorozat jelleget valamelyik nyomozó hatóság az ügyek egyesítéséről határoz.

Nem tipikusan helyszíni szemlét igénylő sorozat bűncselekmények: pl. csalás, sikasztás sorozat esetén megkülönböztethetők azok az ügyek amikor a sértett vagy tanúk találkoznak az elkövetővel, azoktól melyekben személyes találkozóra nem kerül sor, csupán telefonon, vagy e-mailben tartanak kapcsolatot.

A sértett és az elkövető személyes találkozására példaként hozhatók azok a csalássorozatok, amikor az elkövető redőny felszerelésére ad fel hirdetést, majd a hirdetésre jelentkező sértettek lakásán megjelenik, ahol az elkészítendő redőny méreteit felveszi, majd anyagköltség címén előleget kér, és az előleg átvételét követően elérhetetlenné válik. Az elkövető az ország legkülönbözőbb pontjain lakó személyeket téveszt meg, melynek következtében különböző nyomozó hatóságoknál indulnak nyomozások. Ezekben az ügyekben az elkövető azonosságát vagyis a sorozatot az elkövetési módszeren kívül alátámaszthatja a sértett, tanúk által adott személyleírás.

A sértett és az elkövető telefonos, vagy e-mailben kapcsolattartására szolgálhat példaként amikor nagy számú sértettet tévesztenek meg valótlan külföldi álláshirdetésekkel. Ennek során a leendő sértettek egy jól hangzó álláshirdetésre jelentkeznek telefonon, vagy e-mailben. Az elkövető a jelentkezőktől a felmerülő költségek előlegeként egy bizonyos összeget kér előre utalni egy megadott bankszámlaszámra, mely rendszerint egy hajléktalan nevére szól. Az utalás megtörténte után az elkövető elérhetetlenné válik. Ezt követően az ország legkülönbözőbb pontjain tartózkodó sértettek feljelentése alapján indulnak egymással párhuzamosan folyó nyomozások.

Ezekben az ügyekben mivel a sértett nem találkozott az elkövetővel elsősorban a módszer az összekötő kapocs, mely alapján még nehezen dönthető el az ügyek sorozat jellege. Annak alátámasztására egyéb bizonyítékot is be kell szerezni. Tipikusan ilyen jellegű bizonyíték lehet az inkriminált bankszámla, amelyre a megtévesztett sértettek pénzt utalnak, melynek azonossága már alátámasztja a sorozat jelleget. Ugyanígy a sorozat jelleget támaszthatja alá az elkövető által használt telefonszám azonossága is. Ezért ajánlasként fogalmazható meg az ilyen ügyekben az ismert bankszámla és telefonszámra való keresés a Robotzsaru rendszerben. Ugyanígy kiemelten fontos a bankszámla haladéktalan felvitele a Robotzsaru rendszerbe, mely által más nyomozó hatóságok is végezhetnek keresést.

Vizsgálati szakaszban:

Párhuzamos nyomozások lehetnek folyamatban úgy, hogy valamennyi ügy vizsgálati szakaszban van, azaz valamennyi ügyben ismert az elkövető személye, illetve úgy is, hogy csupán az egyik ügy van vizsgálati szakaszban, így egy ügyben folyik ismert tettes ellen a nyomozás, a további ügyekben ismeretlen a tettes.

Az előbbi esetben a Robotzsaru rendszer minden gyanúsítás esetében feldobja, hogy az elkövető ellen nyomozást folytat más nyomozó hatóság, így az azonosságra,

a sorozat jellegre felhívja a figyelmet, mely által az ügyek egyesítésének megvizsgálására van lehetőség.

Azokban az esetekben, amikor az elkövetőt csupán a sorozat egyik ügyében gyanúsítják, míg a többiben nem állapítható meg kiléte gyakran előforduló probléma, hogy a vizsgálati szakaszban lévő ügyben gyorsan lezárják a nyomozást, anélkül, hogy szélesítenék az ügyet. Minden olyan vizsgálati szakaszban lévő ügyben melyben feltehető, hogy a gyanúsított sorozat jelleggel, üzletszerűen követte el a bűncselekményeket vizsgálni kell az ügy szélesítésének lehetőségét, vagyis van-e olyan ismeretlenes ügy más nyomozó hatóság előtt melyet a gyanúsított követett el.

Ugyanígy igaz ez ismeretlenes ügyekre is, azaz mielőtt az ismeretlen tettes ellen folyó ügyet lezárják vizsgálni kell, hogy módszer alapján van valahol olyan vizsgálati szakaszban lévő ügy mely összefügg az ismeretlenes üggyel.

A vizsgálati szakaszban lévő ügyekben az is előfordul, hogy az elkövető ellen folyamatban lévő ügyben a vádemeléshez nincs elegendő bizonyíték, így a nyomozást meg kell szüntetni, pedig a többi felderítési szakaszban lévő ismeretlenes ügyben fellelhető bizonyítékkal valamennyi ügy sikeresen megoldódna.

Például „A” helyszínre hengerzártörés módszerével követnek el lakásbetörést. A helyszínen az elkövető kabátjából származó elemi szálakat rögzítenek. A betörést követő fél óra múlva igazoltatnak egy gyanús személyt a betörés helyszínétől 1 km-re. Ezt megelőzően a betörő az elkövetés eszközét (harapófogó), és az elkövetéshez használt kabátját (melyből az elemi szálak származnak) elrejtí a helyszín környékén, és azt nem találják meg. Az elfogás során azonban a betörő birtokában van egy másik fogó is. Mivel a betörést harapófogóval követték el, ezért az igazoltatott személyt előállítják, majd gyanúsítottként kihallgatják. A nyomozás során azonban szakértő bevonásával megállapítják, hogy az elkövető nem a nála lévő eszközzel követte el a bűncselekményt, és más bizonyíték nincs ebben az ügyben a vádemeléshez. Azonban más rendőrkapitányságok illetékességi területén is folytatnak nyomozást az elkövető által szintén hengerzártöréssel elkövetett bűncselekmény miatt, mely ügyekben nem ismert a tettes személye, és az sem ismert, hogy az elfogásakor nála lévő eszközzel követték el az összes többi betörést, illetve az „A” helyszínen talált elemi szálak megegyeznek az összes többi helyszínen talált szálakkal. Ha ezek az összefüggések ismertek lennének a gyanúsítottat az összes többi ügyben gyanúsítottként vonhatnák felelősségre, illetve az „A” helyszín betörésében is megalapozhatnák a vádemelést.

Az ilyen típusú esetekben valamennyi nyomozó szervnek előzmény kutatást kell végeznie módszer alapján előzményekre vonatkozóan, melynek eredményeként a párhuzamos nyomozások ténye megállapítható.

Tárgyi összefüggések a Büntető Törvénykönyv Általános, vagy Különös Részének rendelkezése alapján

Tárgyi összefüggések a Btk. Általános Része alapján A Btk. megkülönbözteti a

- társtetteséget,
- részességet: bűnsegélyt, felbujtói magatartást,
- csoportos elkövetést,
- bűnszövetséget,
- bűnszervezetet.

Az a) b) c) pontok esetén az elkövetésben szereplő személyek cselekménye egy konkrét bűncselekmény elkövetéséhez kapcsolódik, vagyis a személyi és tárgyi kapcsolatok közöttük fennállnak, ezért a párhuzamos nyomozások mind felderítési és mind bizonyítási szempontból indokolatlanok.

A Btk. 13. § (3) bekezdése szerint „társtettesek azok, akik a szándékos bűncselekmény törvényi tényállását egymás tevékenységéről tudva, közösen valósítják meg.”

A társ tettesség esetén az elkövetők egy adott konkrét bűncselekményt úgy követnek el, hogy mindegyik kifejti az elkövetési magatartást, vagy annak rész mozzanatát, a többi elkövetővel szándékegyben.

A gyakorlatban ez megvalósulhat azonos, vagy különböző időben és térben. Azonos időben és térben való társtettesi elkövetésre gyakori példa a testi sértés elkövetése. Társtetteség áll fenn, ha a testi sértésben részt vevő elkövetők mindegyike közösen bántalmazza a sértettet, és szintén társtetteséget állapítanak meg ha az egyik elkövető nem bántalmazza, csupán lefogja a sértettet.

Időben és térben való elkülönülő társtettesi cselekményre lehet példa csalás elkövetése, amikor a sértett megtévesztését a tettesek különböző időben és helyen tett nyilatkozataikkal, vagy tevékenységükkel érik el.

A gyakorlatban kialakulhat az ún. láncolatossági elkövetés esetén is társtetteség is. Erre példa a zsebtolvajlás, melynek során az elkövetés tárgyát képező pénztárcát a tolvaj társainak adja tovább.

Társtettesek ügyében egymással párhuzamos nyomozások keletkezhetnek azáltal, hogy az elkövetésben részt vevő személyeket nem egyszerre derítik fel, vagy fogják el különböző nyomozó hatóságok. Az időben és térben elkülönülő társtettség esetén alakulhatnak ki párhuzamos nyomozások.

Részesség: bűnsegély, felbujtói magatartás:

A Btk. 14. § (2) bekezdés szerint „bűnsegéd az, aki bűncselekmény elkövetéséhez szándékosan segítséget nyújt”.

A gyakorlatban a bűnsegédi segítségnyújtásra jellemző, hogy a társtettséghez hasonlóan, lehet a tettes cselekményével időben és térben megegyező, illetve attól elkülönülő is.

A tettesi cselekménnyel megegyező időben és térben való elkövetésre példa, ha a bankrablást végrehajtó elkövetőt járó motorú gépkocsival várja társa a helyszínen a pénztárat előtt.

A tettes cselekményét időben megelőző elkövetésre példa, ha a betörést elkövető személy részére a vele összejátszó „belső ember” a nagyértékű készpénzt tároló páncélszekrényt szándékosan nyitva hagyja.

Utólagos bűnsegély, ha a valaki a tettel való előzetes megegyezés alapján nyújt segítséget a tettes meneküléséhez.

A felbujtói magatartást a Btk. 14. § (1) bekezdése fogalmazza meg, mely szerint „felbujtó, aki mást bűncselekmény elkövetésére szándékosan rábír.”

A felbujtói magatartás tipikusan a bűncselekmény elkövetését megelőző cselekmény, az elkövető szóban, vagy írásban, vagy bármilyen más egyéb meggyőző magatartással veszi rá az elkövetőt a bűncselekményre. A felbujtó magatartása időben mindenképpen elkülönül az alapbűncselekmény elkövetésétől. Az időbeli különbség lehet pár másodperc, vagy akár órákkal, napokkal, hetekkel, vagy hónapokkal korábban. Ugyanígy előfordulhat a térben való elkülönülés is, vagyis a tettes általi elkövetés helyszínétől távol történik a felbujtói rábírás, mely a mai technikai körülmények között könnyen előfordulhat (mobiltelefonok és egyéb távkapcsolatot biztosító informatikai eszközök segítségével).

Mind a bűnsegély, mind a felbujtói magatartás időbeli vagy térbeli elkülönülési lehetőségének következtében könnyen kialakulhatnak egymással párhuzamosan folyó nyomozások és felderítések, melyek a szoros tárgyi és személyi összefüggésekre figyelemmel nem szolgálják a hatékony bűnüldözést.

Csoportos elkövetés:

A Btk. 459. § szerint csoportosan követik el a bűncselekményt, ha az elkövetésben legalább három személy vesz részt.

Egyes bűncselekmények elkövetésénél a törvény minősítő körülményként értékeli, ha a bűncselekményt csoportosan követik el. A kialakult gyakorlat szerint az elkövetésben részt vevő három személy lehet tettes, vagy akár részes. Nem szükséges az elkövetés előtt való megállapodás, az is lehetséges, hogy nem is ismerik egymást, csupán alkalomszerűen találkoznak a bűncselekmény elkövetésekor.

A párhuzamos nyomozások szempontjából fontos körülmény, hogy csoportos elkövetésnél a társtettesek cselekménye időben és térben nem különül el, így a csoportos elkövetők ellen a gyakorlatban ritkábban alakulhatnak ki párhuzamos nyomozások.

Bűnszövetség, bűnszervezet:

A magyar büntető anyagi jog – a világ más büntető törvénykönyveihez hasonlóan – társadalomra veszélyesebbnek ítéli a csoportos elkövetés azon fajtáit, mely a szervezetség jegyeit viseli magán.

A hatályos jogi szabályozás szerint a két speciális csoportos elkövetési forma:

Bűnszövetség: akkor létesül, ha két vagy több személy bűncselekményeket szervezeten követ el, vagy ebben megállapodik, és legalább egy bűncselekmény elkövetését megkísérlik, de nem jön létre bűnszervezet.

Bűnszervezet: három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja öt évi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése.

Valamennyi szervezett elkövetésre (bűnszövetségre, bűnszervezetre) jellemző, a bűncselekmények tervszerű, következetes végrehajtása, az elkövetők keresik a hasonló bűnelkövetési lehetőségeket, azaz a bűnözést szervezik meg.

A nyomozások párhuzamossága szempontjából és kriminalisztikai szempontból nem lehet különbséget tenni a Btk. által megkülönböztetett szervezett jellegű csoport a bűnszövetség, bűnszervezet között.

A párhuzamos nyomozások szempontjából a szervezett elkövetési alakzatok az alábbiak szerint különíthetők el

Azonos elkövetői kör azonos módszerrel elkövetett bűncselekményei bűnszövetség, bűnszervezet keretein belül:

A szervezett jellegű elkövetés – bűnszövetség, bűnszervezet – kriminalisztikai jellemzői sok tekintetben megegyeznek a sorozat-bűncselekmények jellemzőivel abban az esetben, ha bűnszervezetet, bűnszövetséget alkotó elkövetők azonos, vagy hasonló módszerrel követik a bűncselekményeket.

Ezért a sorozat jellegű ügyeknél felmerülő gyakorlati problémák, ajánlások ugyanitt is megfogalmazhatók.

Bűnszövetségben elkövetett betörés-sorozatok esetén ugyanazok a párhuzamosságok, párhuzamos nyomozások adódhatnak felderítési és vizsgálati szakaszban, mint egy elkövető sorozat ügyében. Az okok ugyanazok. A bűnszövetséget alkotó csoport által különböző helyeken elkövetett bűncselekmények esetén a módszer azonosság, hasonlóság ellenére egymástól függetlenül futó nyomozások keletkezhetnek, melyekben eljáró nyomozó hatóságok egymástól függetlenül végezhetik tevékenységüket.

Bűnszövetségben, bűnszervezetben különböző helyeken elkövetett bűncselekmények, melynek során az elkövetés módszere nem releváns:

A gyakorlatban ebbe a kategóriába sorolható azon szervezett bűnözői körök cselekményei melyek erőszakos jellegű bűncselekmények elkövetésére szakosodtak, és a pénz behajtását mindig ugyanaz a kör végzi. Tipikusan ilyenek a védelmi pénzek behajtásával foglalkozó bűnszervezetek. Ezekben az esetekben általában ugyanazok a személyek, (kisebbségi változások persze előfordulhatnak a személyi összetétel tekintetében) különböző nyomozó hatóságok illetékességi területén követnek el zsarolásokat, megyei vagy országos szintű szórásban.

Két lehetőség fordulhat elő:

A zsarolásokat elkövető személyek ellen több különböző helyi vagy területi nyomozó hatóság rendel el nyomozást, általában zsarolás miatt, mivel a megfélemlített sértettek feljelentéseket tesznek, így a csoport ellen több párhuzamos nyomozás indul. Ebben az esetben indokolt az ügyek egyesítése, mivel a több ügyben beszerzett adat alapján a vád jobban megalapozhatóvá válhat, továbbá az ügyek a szervezetszerű elkövetést igazolhatják, mely által bűnszervezet, vagy bűnszövetség nyerhet bizonyítást.

A másik lehetőség egy sértett tesz feljelentést, ezért egy büntetőeljárás indul a csoport tagjai ellen, további ügyek látensnek maradnak, mivel a megfélemlített sértettek nem tesznek feljelentést. Ebben az esetben egy ügyben megállapítják a csoport felelősségét, további ügyekben nem, így elmaradhat a bűnszervezet bizonyítása. Az ilyen esetek elkerülése érdekében további sértettek felkutatása és megfelelő védelme szükséges (tanúvédelmi eszközök használata).

A különböző nyomozások más-más elkövetői kör ellen indultak, azonban az elkövetés mögött ugyanaz az elkövetői kör áll:

Ebbe a csoportba tartoznak a több szintű szervezetséget mutató, hálózatszerűen működő, országos lefedettségű, szervezett bűnözői csoportok.

Ide sorolhatók az illegális áruk (pl. kábítószer, cigaretta) terjesztésével, kereskedelmével foglalkozó bűnszervezetek

A kábítószer terjesztő dílerek, futárok gyakrabban buknak le, mint a hálózat magasabb szintjén álló kereskedők, akik a dílereket, futárokat irányítják. Ha lebukik egy-egy díler, futár rögtön másik lép a helyébe, ha az is lebukik újabbak. Ezzel látszólag több egymástól független személy ellen indul párhuzamosan nyomozás, akiket a magasabb szinten álló kereskedő irányít, azonban az esetek nagy részében hozzá nem jut el a nyomozás, vagyis párhuzamos nyomozások keletkeznek.

Ugyanakkor ide sorolhatók az erőszakos védelmi zsarolásokkal foglalkozó országos lefedettségű bűnszervezetek, melyek különböző személyi összetételű csoportokat használnak a bűncselekmények elkövetéséhez.

Országos lefedettségű erőszakos bűncselekmények elkövetésére specializálódott bűnszervezet területi elven szervezve más-más csoportot alkalmaz pénzbehajtásra, érdekeinek védelmében egyéb erőszakos bűncselekmények elkövetésére. Lebukás esetén látszólag nincs kapcsolat az egyes csoportok között, mivel más elkövetők vesznek részt a zsarolásokban.

Mindkét típusnál csupán alapos elemzői háttér munka, vagy a nyomozással párhuzamosan folyamatban lévő titkos adatszerzés alapján deríthető fel a közös szál, személyi kapcsolat a különböző elkövetők között.

Példaként hozható az országos lefedettségű bűnszervezetekre a „fekete sereg” néven elhíresült bűnszervezet tevékenysége, mely kitarítottak, cigaretta csempészek zsarolásából, szórakozó helyektől védelmi pénzek szedéséből tartotta fenn magát. A bűnszervezetről a későbbiekben bizonyítottan megállapítható volt, hogy országos lefedettséggel bírt, ami azt jelentette, hogy területi elven szervezve az ország minden régiójában rendelkeztek végrehajtókkal, „katonákkal”, akik a központi utasításoknak megfelelően jártak el. Amikor egyik-másik helyi csoportosulást zsarolás, pénzbehajtás során tetten érték és a végrehajtók ellen eljárások indultak az ország különböző nyomozó hatóságai előtt, a nyomozások egymástól elszigetelten folytak. Mélyrehatóbb értékelő-elemzői munka hiányában nem derült fény arra, hogy köztük kapcsolat áll fenn, mivel mindannyian a bűnszervezet vezetőjének utasítása alapján jártak el, azaz cselekményüket bűnszervezet keretén belül követték el. Ennek megfelelően nem került sor az ügyek szélesítésére, csak velük szemben indítottak nyomozást, és a bűnszervezet, mint minősítő körülmény fennállása fel sem merült. Amikor későbbiek során alapos elemzői tevékenység alapján megállapítható volt az elszigeteltnek tűnő csoportok közötti összefüggés, az, hogy ugyanazon irányítás alatt álltak, sor került a csoportok ellen folyó büntetőeljárások egyesítésére, melynek következtében a bűnszervezet fennállása bizonyíthatóvá vált.

Tárgyi összefüggések a Btk. Különös részében szereplő speciális bűnkapcsolati alakzatok alapján

- bűnpártolás,
- orgazdaság,
- pénzmosás.

a) Bűnpártolás

A Btk. 282. § (1) bekezdése szerint bűnpártolást követ el, az „aki anélkül, hogy a bűncselekmény elkövetőjével az elkövetés előtt megegyezett volna,

- a) segítséget nyújt ahhoz, hogy az elkövető a hatóság üldözése elől meneküljön,
- b) a büntetőeljárás sikerét megghiúsítani törekszik, vagy
- c) közreműködik a bűncselekményből származó előny biztosításában.”

Az a) pontban foglalt bűnpártolás legjellemzőbb elkövetési formája a hatóságok elől menekülő elkövető rejtegetése. A b) pontban megfogalmazott bűnpártolásra példa a bizonyítékok megsemmisítése, míg a c) pontban foglalt bűnpártolás jellemzően a vagyon elleni bűncselekményekhez kapcsolódik, eltulajdonított tárgyak rejtegetésével valósulhat meg.

A kialakult joggyakorlat szerint a bűnpártolás olyan speciális tényállás, mely a tettesi alapcselekmény nélkül nem állapítható meg, vagyis ha az alapcselekmény vonatkozásában büntethetőséget kizáró ok áll fenn, a bűnpártolás sem valósult meg. Megjegyzendő, hogy a jelenleg is hatályos büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 72. § (1) kifejezetten rendelkezik arról, hogy az alapbűncselekmény elkövetője ügyét, és a bűnpártoló vagy orgazda ügyét egy eljárásban kell vizsgálni.

Az ügyek együttes vizsgálata lényeges, mert adódhat olyan helyzet, hogy az alapügyben a nyomozás megszüntetésének van helye büntethetőséget kizáró ok miatt, melynek következtében a bűnpártolás ügyében is meg kell szüntetni a nyomozást, melyre nem biztos, hogy sor kerül párhuzamos nyomozás esetén, azonban ilyen az esetben bűnpártolás ügyében a további nyomozás törvénysértő.

Ugyanígy a törvényben foglalt további nyomozásmegszüntetési okok felmerülése esetén is felmerülhet a nyomozás megszüntetése, így pl. ha a nyomozás eredményeként megállapítják a cselekmény nem bűncselekmény, akkor a bűnpártolás miatt is meg kell szüntetni a nyomozást, hiszen csak elkövetett bűncselekményhez kapcsolódhat bűnpártolás.

A fentiek alapján kijelenthető, hogy az alapbűncselekmény és a bűnpártolás szoros kapcsolatára figyelemmel a párhuzamos nyomozás célszerűtlen, hiszen az egymással párhuzamosan folyó nyomozások során két egymástól eltérő történeti tényállást állapíthatnak meg a nyomozás eredményeként.

b) Orgazdaság

A Btk. 379. § szerint orgazdaságot követ el, aki költségvetési csalásból származó vámellenőrzés alól elvont nem közösségi árut, jövedéki adózás alól elvont terméket, vagy lopásból, sikkasztásból, csalásból, hűtlen kezelésből, rablásból, kifosztásból, zsarolásból,

jogtalan elsajátításból vagy orgazdaságból származó dolgot vagyoni haszon végett megszerez, elrejt, vagy elidegenítésében közreműködik.

A még hatályos büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 72. § (1) bekezdése kifejezetten rendelkezik arról, hogy az alapbűncselekmény miatt és az orgazdaság miatt egy eljárást kell lefolytatni.

A joggyakorlat szerint az orgazdaság elkövetőjének ismernie kell, hogy az a dolog, amit megszerez, elrejt, vagy aminek az elidegenítésében közreműködik büntetendő, jogilag tiltott cselekményből származik. A pontos jogi minősítés ismerete nem szükséges.

Az orgazdaság a bűnpártoláshoz hasonlóan járulékos jellegű bűncselekmény, azonban a jogirodalom álláspontja szerint megállapításának nem feltétele, hogy az alapcselekmény elkövetője büntethető legyen, de az sem szükséges, hogy az alapcselekmény elkövetője ismert legyen. Az orgazdaság tényállásának bizonyításához az elkövető jó vagy rosszhiszeműségét kell bizonyítani, az elkövetés összes mozzanatát kell vizsgálni. Olyan körülmények, mint a feltűnően alacsony vételár, vagy az értékesítés helye már bizonyíthatják az elkövetői rosszhiszeműséget.

Bár a bűnpártolástól eltérően nem feltétel az alapügy elkövetőjének büntethetősége az orgazdaság megállapítása szempontjából, mégis célszerű a két cselekmény egy eljárásban, vagy legalább egy nyomozó szerv által való elbírálása. Különösen igaz ez a nyomozás vizsgálati szakaszára. Abban az esetben, ha mindkét bűncselekmény elkövetője ismert, egy eljárásban való nyomozás során a gyanúsítottak beismerő vallomása és a beszerzett egyéb bizonyítékok alapján teljesebben ki a történeti tényállás, míg párhuzamos nyomozás esetén előfordulhat, hogy a két ügy elkülönült nyomozásával nem sikerül a tényállás tisztázása.

A fentiek alapján kijelenthető, hogy vizsgálati szakaszban az alapügy és az ahhoz kapcsolódó orgazdaság egy ügyben, vagy legalább egy nyomozó szerv által való nyomozása indokolt.

c) Pénzmosás

A Btk. 399. § (1) bekezdése szerint pénzmosást követ el, „aki más által elkövetett büntetendő cselekményből származó

- a) dolgot átalakítja, átruházza, vagy a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe abból a célból, hogy*

aa) az ilyen dolog eredetét eltitkolja, elleplezze, vagy

ab) a más által elkövetett büntetendő cselekmény elkövetőjével szemben folytatott büntetőeljárást megghiúsítsa,

b) dolog eredetét, az ilyen dolgon fennálló jogot vagy az e jogban bekövetkezett változásokat, az ilyen dolog helyének változását vagy azt a helyet, ahol az ilyen dolog található, eltitkolja, vagy elleplezi.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a más által elkövetett büntetendő cselekményből származó dolgot

a) magának vagy harmadik személynek megszerzi,

b) megőrzi, kezeli, használja vagy felhasználja, azon vagy az ellenértékén más anyagi javakat szerez, ha a dolog eredetét az elkövetés időpontjában ismerte.

A pénzmosás napjainkra egyre inkább elterjedt járulékos bűncselekmény, mivel a nemzetközi szervezett bűnözés következtében nagy mennyiségű pénzeszközök halmozódtak fel egyes bűnszervezetek kezében, ezért egyre inkább szükséges a bűnös úton szerzett pénz leplezése, legális forrásként való felhasználása. A pénzmosás továbbá nem csupán a nemzetközi szervezett bűnözéshez kapcsolódik, hanem egyes belföldön elkövetett vagyoni elleni bűncselekményekből származó haszon leplezésére is szolgál.

A pénzmosás megvalósulásának előfeltétele egy olyan előcselekmény, mely a magyar Büntető Törvénykönyv szerint bűncselekmény. A pénzmosás megállapíthatósága szempontjából közömbös, hogy az előcselekményt hol (akár külföldön is elkövethetik) és milyen állampolgár követte el, hiszen a nemzetközi szervezett bűnözés pontosan azt használja ki, hogy határokon átívelően tud pénzügyi tranzakciókat végrehajtani, ezáltal az előcselekmény elkövetési helyétől eltérő országban mooshatja tisztára a bűnös úton szerzett pénzt.

Mivel a tényállás megállapításának feltétele egy előcselekmény (másik bűncselekmény) megléte, mely bűncselekmény fennállását a pénzmosáson túl bizonyítani kell a nyomozó hatóságoknak, ezért nem célszerű, ha az előcselekmény és az ahhoz kapcsolódó pénzmosás miatt a nyomozások egymással párhuzamosan futnak, különböző nyomozó hatóságok előtt. Természetesen a nemzetközi jellegű szervezett bűnözés határokon átívelő tevékenysége következtében gyakran előfordul, hogy az előcselekményt másik országban követik el, majd az abból származó pénzt Magyarországon mossák tisztára, és így az előcselekmény gyanúja miatt másik ország nyomozó hatósága folytatja a nyomozást, míg a pénzmosási ügyben magyar nyomozó hatóság jár el. Ebben az esetben a nemzetközi szinten egymással párhuzamosan futó nyomozások elkerülhetetlenek.

A hatékony bűnüldözés érdekében ilyen esetekben a rendszeres és folyamatos információcsere elengedhetetlen a különböző nyomozó hatóságok között.

Az ügyek egyesítésének problémái

Ahhoz, hogy párhuzamosan folyó nyomozások esetén egy elkövető vagy elkövetői csoport ellen a rendelkezésre álló adatok, információk együtt legyenek két lehetőség van:

- az eljáró nyomozó hatóságok folyamatosan koordinálják tevékenységüket az ügyek egyesítése nélkül
Az ügyek egyesítése nélkül való folyamatos koordináció kevésbé jellemző a gyakorlatban, és kevésbé működő. Ez a koordináció a nyomozó hatóságok között gyakorlatilag napi szintű együttműködést igényel, amit nehezen tudnak megoldani.
- az eljáró nyomozó hatóságok egyike az ügyek egyesítéséről határoz.

Ha bűnügyek között csak személyi összefüggések állnak fenn, az ügyek egyesítése lehetőség, azonban tárgyi összefüggések esetén kötelezőnek mondható. A bírósági gyakorlat szerint megalapozatlanságot eredményezhet, ha tárgyi összefüggések ellenére az eljáró bíróság nem határoz az ügyek egyesítéséről, az ügyeket külön tárgyalja.

A jelenleg hatályos Büntetőeljárás törvény szerint:

Egyesíteni lehet azokat az ügyeket, amelyek együttes elbírálása az eljárás tárgyára vagy az eljárásban részt vevő személyekre tekintettel, illetve egyéb okból célszerű.

A 2017. július 01-vel hatályba lépő 2017. évi XC. törvény szerint

A bíróság a vádemelés után, az ügyészség és a nyomozó hatóság a nyomozás során egyesítheti az eljárás azonos szakaszában folyamatban lévő ügyeket, ha azok együttes elbírálása - különösen az eljárás tárgyára vagy a büntetőeljárásban részt vevő személyekre tekintettel - célszerű.

Lényegében a jelenleg hatályos és a hatályba lépő törvény megegyezik abban, hogy az eljárás tárgyára vagy az eljárásban részt vevő személyekre tekintettel ad lehetőséget az ügyek egyesítésére.

Amennyiben a fentiekben felmerülő személyi és tárgyi összefüggések felmerülne a következő lépés az egyesítés lehetőségének megvizsgálása és az alábbi kérdések megválaszolása.

Az ügyek egyesítésénél különböző gyakorlati kérdések merülnek fel.

- Nem válik-e áttekinthetlenné az ügy, illetve nem eredményezi-e az ügy jelentős elhúzódnását egyesítés?
- Egyesítés esetén melyik nyomozó hatóság vagy nyomozó szerv folytassa az egyesített ügyben a nyomozást?

Az ügyek egyesítésével az egyesített ügy elkerülhetetlenül terjedelmesebbé, áttekinthetlenebbé válik, mivel mind a személyi mind a tárgyi bizonyítási eszközök, a rögzített iratok száma megnövekszik. Gyakorlati probléma, hogy jelentős nehézségekkel jár, ha több lefoglalt tárgyi bizonyítékot kell kezelni. Azzal, hogy több tanú, gyanúsított lesz az ügyben, nagyobb lesz az esély arra, hogy a tanúk, gyanúsítottak nem minden nyomozási cselekményen fognak megjelenni, így több tanú és gyanúsított kihallgatást kell elhalasztani, ami egy nyomozás gyors befejezését veszélyezteti.

Ezért az egyesítésről határozó nyomozó hatóságnak, ügyésznek mindenképpen mérlegelni kell, hogy az egyesítéssel elérni kívánt bűnüldözési cél fontosabb, mint az ügy gyorsabb befejezésének igénye. Ez igen összetett, felelősség teljes döntés.

A hatályos büntető eljárásjogi törvény miniszteri indoklása is ezt a gyakorlati dilemmát taglalja.

Az egyesítés másik nagy kérdése, hogy az egyesítést követően melyik nyomozó hatóság járjon el. A Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről szóló BM rendelet erről így rendelkezik:

„A nyomozás lefolytatására az a nyomozó hatóság illetékes, amelynek illetékességi területén a bűncselekményt - sorozat-bűncselekmények esetén a bűncselekmények többségét - elkövették.

Ha az elkövető a bűncselekményt több nyomozó hatóság illetékességi területén követte el vagy több nyomozó hatóság illetékességi területén követett el bűncselekményeket, vagy az elkövetés helye nem állapítható meg, a nyomozás lefolytatására az a nyomozó hatóság illetékes, amelyik az ügyben korábban intézkedett, intézkedés hiányában pedig az, amelynek a bűncselekmény saját észlelése vagy bejelentés, feljelentés alapján legkorábban a tudomására jutott.”

Sorozat jellegű ügyekben látszólag egyszerűnek tűnik a szabályozás. Ha A. nyomozó hatóság területén elkövettek 2 bűncselekményt a sorozatból, B. nyomozó hatóság területén 3 bűncselekményt akkor B. nyomozó hatóságnak kell eljárnia. Felmerül a kérdés melyik járjon el, ha A. nyomozó hatóság területén is 2 bűncselekményt és B. nyomozó

hatóság területén is 2 bűncselekményt követtek el. A gyakorlat szerint ebben az esetben a (2) bekezdés szerinti kiegészítő szabály alkalmazandó, vagyis annak a nyomozó hatóságnak kell eljárni amelyik az ügyben korábban intézkedett. A korábban való intézkedés minden olyan jellegű intézkedést takar, melyeket az ügy előbbre vitele szempontjából tesznek. Így a feljelentés felvétele, rendőri intézkedések, stb. is ide tartoznak.

Abban az esetben, ha az eljáró nyomozó hatóságok egyszerre tették meg az elsődleges intézkedéseket, a célszerűségi szempontokat kell előtérbe helyezni az eljáró nyomozó hatóság kijelölésénél. A rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről szóló 25/2013. (VI.24.) BM rendelet 8. § (2) bekezdése szerint

A közvetlen közös felettes rendőri szerv, ennek hiányában az ORFK a nyomozás lefolytatását annak a nyomozó hatóságnak a hatáskörébe utalhatja, amelynek eljárása a területén végzendő nyomozási cselekmények többsége miatt vagy a hatékonyabb bűnüldözés érdekében indokolt.

A gyakorlatban ilyen célszerűségi szempont, ha nagyobb számú sértett tartózkodási helye az egyik nyomozó hatóság közelében található, vagy az egyik nyomozó hatóság előtt a nyomozás már hosszabb ideje van folyamatban, a nyomozás előrehaladott állapotban van, több információval rendelkeznek.

Párhuzamos nyomozások nemzetközi jellegű ügyekben

Az Európai Unió létrejöttével, a határok átjárhatóságának következtében, továbbá az internet nyújtotta lehetőségeknek köszönhetően egyre inkább jellemzővé, hogy egyszerűbb megítélésűnek tűnő ügyekben felfedezhető az ügyek nemzetközi, határokon átnyúló jellege, továbbá az ügyek mögött szervezett bűnözői csoportok állnak.

Ilyen nemzetközi jellegű ügyek:

- csempész jellegű ügyek,
- internet felhasználásával elkövetett bűncselekmények,
- szállítmányozási csalások,
- külföldiek állampolgárok Magyarországi bűncselekményei.

Csempész jellegű ügyek:

Ezekre az ügyekre jellemző, hogy az adott illegális árut (kábitószer, dohányáru, védett állat vagy növény, vagy élő embert) csempésző futár a határon, vagy a repülőtéren rutinellenőrzés során bukik le. A lebukott, tettenért futár ellen büntetőeljárás indul, melyet

rendszerint az a rendőrkapitányság folytat le melyhez a határrendészeti kirendeltség tartozik, légi úton való csempészet esetén a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság. A lefolytatott nyomozás csupán a csempész bűnösségének bizonyítására szorítkozik, a csempész mögött álló nemzetközi hálózat felderítése sok esetben elmarad. A külföldi kábítószer csempészek ellen indult nyomozások számának alakulását szemlélteti az 1. számú táblázat:

Alappal feltételezhető, hogy az országhatárokon átnyúló külföldi csempész tevékenység mögött nemzetközi szinten működő bűnszervezetek állnak.

Internet felhasználásával elkövetett bűncselekmények:

Az internet nyújtotta lehetőségek következtében a világ egy adott pontján tartózkodó bűnöző, bűnözői csoport a világ bármely más pontjain tartózkodó sértettet el tud érni, melynek következtében pillanatok leforgása alatt határokon átnyúló, több országot érintő bűncselekmény valósul meg. Így gyakorlatilag a bűnszervezetek előtt kinyílik a világ, tevékenységüket minden különösebb erőfeszítés nélkül ki tudják terjeszteni nemzetközi szinten. Az internet nyújtotta lehetőségek következtében számtalan nemzetközi szinten megvalósuló bűncselekmény típus létezik melyek mögött szervezett bűnözői csoportok állhatnak.

Csalások, pénzmosási tevékenység:

Az utóbbi években nemzetközi szinten működő bűnszervezetek által alkalmazott új típusú csalási módszer jelent meg, melyhez leplezési célból pénzmosási cselekmény társul. Az internet nyújtotta lehetőségek következtében a tevékenység határokon átnyúló, a sértetti kör (általában gazdasági társaságok), a csalást elkövető személy, és a pénzmosási tevékenységet elkövető más-más országban van, ami a hatékony bűnüldözést nehezíti.

A csalások lényege, hogy az elkövetők először kiszemelnek egy külföldi gazdasági társaságot, majd feltérképezik annak üzleti kapcsolatait, állandó üzleti partnereit. Ezt követően létrehoznak egy olyan email címet mely gyakorlatilag csak egy karakterben tér el az egyik üzleti partner email címétől. Majd az elkövetők az üzleti partner nevében egy emailben tájékoztatják a kiszemelt céget arról, hogy a cég bankszámlaszáma megváltozott, ezért a jövőbeni kifizetéseket az általuk megadott bankszámlaszámra teljesítsék. A bankszámla sok esetben egy magyarországi pénzintézetnél vezetett számla, melyet az elkövetők valamely budapesti hajléktalan személy nevére nyitották, melyhez bankkártyát is igényelnek. A hajléktalan ezért természetesen pár ezer forint ellentételezést kap. Amikor a megtévesztett cég az utalást elvégzi és az elkövetők az összeg számlára való érkezéséről sms-ben értesítést kapnak, a hajléktalan személlyel felvetetik a pénzt, ami sok esetben több millió forint. A hajléktalan stróman csupán pár ezer forintot kap ismét.

A módszert egyébként „nigériai típusú” csalásoknak is nevezik, mivel sok esetben nigériai bűnszervezetek, vagy terrrorszervezetek állnak a csalási tevékenység mögött. A terrrorszervezetek pl Black Axe, ezekből a bűncselekményekből finanszírozza tevékenységüket. Az FBI már többször kért adatot a NEBEK-től és az ORFK-tól, mivel több esetben Egyesült Államokbeli gazdasági társaság sérelmére elkövetett csalási ügyben magyarországi bankszámlára történtek az átutalások.

A gyakorlatban a sértett külföldi székhelyű gazdasági társaság a székhelye szerinti országban tesz feljelentést, ahol csalás miatt rendelnek el nyomozást. Amikor fény derül arra, hogy magyarországi pénzügyi intézet számlájára történt az átutalás, és az utalást követően Magyarországon vették fel a pénzt, a külföldi nyomozó hatóság értesíti a magyar rendőrséget, mely alapján Magyarországon pénzmosás miatt rendelnek el nyomozást, vagyis a csalás alapügyben és a hozzá kapcsolódó pénzmosási ügyben különböző országokban, egymással párhuzamosan folyó eljárások keletkeznek. Az ilyen ügyekben a nyomozó hatóságok között sokszor nehézkes, lassú a kapcsolattartás, gyakran ügyészi szerveken keresztül jogsegély útján lehetséges. A tapasztalat az, hogy a nyomozások a legkritikább esetben jutnak el a főszervezőkig, csupán a strómanként felhasznált hajléktalan ellen folytatják le a nyomozást gondatlan pénzmosás gyanúja miatt.

Szállítványozási csalások (cargo theft):

Ezek a bűncselekmények szintén határokon átnyúló jellegűek, több országot érintőek. Az elkövetők létrehozhatnak egy fantom szállítványozási céget, majd az internetes fuvarbörzén jelentkeznek olyan hirdetésre, melyben szállítót keresnek. Ezután bérelnek egy nyerges vontatót gépkocsivezetőkkel, akiket telefonon irányítanak. A bérelt sofőrök a szállítványt Magyarországon átveszik, és ezt követően nem az eredeti fuvarszerződés szerinti országba irányítják a gépkocsit a szállítvánnyal, hanem egy általuk megadott helyre (rendszerint külföldre) ahol azt egy orgazdának eladják. Ezzel a módszerrel, gyakorlatilag több tízmillió forint értékű szállítványokat tüntetnek el. Amikor a sértett gazdasági társaság észleli, hogy a szállítvány nem érkezett meg a rendeltetési helyre feljelentést tesz, vagy a szállítvány származási országában, vagy a célországban.

Az eddigi nyomozások tapasztalatai szerint e bűncselekmények mögött nemzetközi szinten működő bűnszervezetek állnak, akik több országra kiterjedően fejtik ki tevékenységüket. A magyarországi tapasztalatok szerint ezek a nyomozások nem túl sikeresek, általában helyi rendőrkapitányságok folytatják, és a fantomcég élére kinevezett strómanon túl nem jutnak el az igazi elkövetőkig. Az érintett országok nyomozói hatóságaival nehézkes és lassú a kapcsolattartás, adatcsere.

Külföldi állampolgárok Magyarországon elkövetett bűncselekményei:

Előfordul, hogy egyes külföldi állampolgárok Magyarországon elkövetett bűncselekményei háttérben nemzetközi szervezett bűnözés áll, mivel az elkövető a bűnszervezet megbízásából érkezik Magyarországra. Tipikusan igaz ez azokra a bűncselekményekre melyek jellegüket tekintve a szervezett bűnözés profiljához tartoznak: kábítószerkereskedelem, a fentiekben már említett csempész jellegű ügyek, emberkereskedelem, védelmi zsarolások, gépjárműlopások, gyermek pornográfia. A gyakorlat az, hogy ha a külföldi állampolgár lebukik, a magyar nyomozó hatóságok ellene lefolytatják a nyomozást, azonban a nemzetközi hálózatot nem derítik fel, a honossága szerinti ország nyomozó hatóságot nem keresik meg, holott gyakran hasznos információk birtokába kerülhetne az eljáró magyar nyomozó szerv, fény derülhetne arra, hogy a gyanúsított egy bűnszervezettel hozható kapcsolatba.

Hatásköri problémák nemzetközi jellegű bűnügyekben

A fentiekben vázolt bűnügyekben, melyek mögött sokszor nemzetközi bűnszervezetek állnak, az esetek nagy részében helyi nyomozó hatóságok járnak el, mivel az adott bűncselekmény vonatkozásában a hatásköri szabályok így rendelkeznek. Azonban a helyi, területi nyomozó hatóságok gyakran nehézkesen tudják a nemzetközi jellegű ügyeket kezelni, más országok nyomozó hatóságaival szorosabb kapcsolatot kiépíteni információcsere céljából. A Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda rendelkezik olyan kapacitással, nemzetközi kapcsolatokkal melynek segítségével a nemzetközi szervezett bűnözés ellen hatékonyan fel tud lépni, továbbá ez a nyomozó szerv folytat más államok rendőrségével közösen JIT-eket. Annak ellenére, hogy az ilyen nemzetközi jellegű ügyekben sok esetben a KR NNI-nek kellene eljárnia, a gyakorlat az, hogy az ilyen nyomozások sokszor a helyi vagy jobb esetben területi nyomozó szervek előtt folynak.

Példaként mutatja a következő táblázat, és diagram a 2012-től 2017-ig terjedő időszakra vonatkozóan a megyei és helyi nyomozó hatóságok és a KR NNI által nyomozott külföldi kábítószer- és csempész ügyeit (ország területére behoz, átvisz, kivisz elkövetési magatartások) melyekben külföldi elkövető volt. Látható, hogy a külföldi drogcsempészek ügyeinek csupán töredékében a KR NNI folytatta le a nyomozást.

Külföldi állampolgárok által elkövetett visszaélés kábítószerrel/kábítószer birtoklása országba behoz, átvisz, kivisz elk.mgt.	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Megyei (budapesti) rendőr-főkapitányságok vagy helyi rendőrkapitányságok	18	27	43	49	28	36
Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda	1	15	5	2	4	22
Összesen	19	42	48	51	32	58

ENYÜBS adatok (ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Értékelő-Elemző Főosztály)

Ugyanígy a külföldi embercsempész elkövetőkről készült kimutatás is mutatja, hogy a külföldi elkövetők ellen indult ügyek jelentős részében a megyei rendőr-főkapitányságok, vagy helyi rendőrkapitányságok járnak el.

Külföldi állampolgárok által elkövetett embercsempészség büntetnének megoszlása	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Megyei (budapesti) rendőr-főkapitányságok vagy helyi rendőrkapitányságok	168	217	323	543	265	159
Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda	4	19	41	39	55	10
Összesen	172	236	364	582	320	169

A jelenlegi hatásköri szabályozás szerint a KR NNI hatáskörébe akkor tartozik a nyomozás, ha az a rendelet 2. számú mellékletében felsorolt bűncselekmények valamelyike, vagy

- a bűncselekmény bünszervezetben történő elkövetésének gyanúja áll fenn, továbbá, ha az annak alapjául szolgáló bűncselekménynek a 2006. évi CI. törvénnyel kihirdetett, az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött,

a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény 3. cikk (2) bekezdésében meghatározott nemzetközi jellege van.

Az a) pont utal a rendelet 2. számú mellékletére, melyben a jogalkotó gyakorlatilag olyan súlyos állam elleni, élet elleni, vagy különösen nagy kárt okozó vagyron elleni, vagy a kábítószerrel kapcsolatos és egyéb súlyos bűncselekményeket sorol fel melyek esetében mindenképpen indokolt, hogy azokban a KR NNI járjon el. E pont vonatkozásában a gyakorlatban kevésbé merülnek fel értelmezési problémák, abban az esetben ugyanis, ha a hivatkozott rendelet mellékletében szereplő valamely bűncselekmény gyanúja merül fel a KR NNI veszi át a nyomozást. Néhány esetben a hatásköri vitát az okozhatja, hogy a nyomozó hatóságok eltérően minősítenek egyes bűncselekményeket. Ilyen esetekben a vitában álló felek az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Főosztálya döntését kérik, vagy bizonyos esetekben az eljáró nyomozó hatóság a nyomozást felügyelő ügyész véleményét kéri ki a helyes minősítés kérdésében.

Sokkal nagyobb gyakorlati nehézséget okoz a b) pont. E pont szerint egy bűncselekmény nyomozását a KR NNI akkor veszi át, ha megfelel két elemnek:

- a bűncselekmény nemzetközi jellegű,
- fennáll a gyanú, hogy azt bünszervezetben követték el.

A bűncselekmény nemzetközi jellegű:

A rendelet hivatkozik a Palermói egyezményre (a továbbiakban: Egyezmény) melyet az ENSZ tagállamok a nemzetközi szervezett bűnözés elleni hatékonyabb bűnüldözés érdekében hoztak létre. Az Egyezmény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény kihirdetéséről szóló 2006. évi CI. számú törvénnyel vált a magyar belső jog részévé.

Eszerint nemzetközi jellegű egy bűncselekmény ha

- a) azt több mint egy államban követik el;
- b) azt egy államban követik el, de előkészítésének, tervezésének, irányításának és ellenőrzésének jelentős részét egy másik államban végzik;
- c) azt egy államban követik el, de olyan szervezett bűnözői csoport vesz benne részt, amely egynél több államban folytat bűnöző tevékenységeket; vagy
- d) azt egy államban követik el, de jelentős hatással van egy másik államra nézve.

Az a) pontban hivatkozott bűncselekményekre jó példa a fentiekben vázolt nemzetközi csempész jellegű ügyek, hiszen egyértelmű, hogy az ország területére behozott, vagy innen kivitt illegális árut másik országon is keresztül szállítják, azaz a bűncselekményt több országban követik el. Ennek a feltételnek a bizonyítása nem okoz nagyobb

problémát a gyakorlatban, hiszen önmagában az a tény, hogy határon vagy repülőtéren egy külföldi vagy magyar csempészt fognak el, már önmagába feltételezi a több országokban való elkövetést.

A b) pont vonatkozásában már felmerülhetnek gyakorlati problémák, mivel konkrét információkkal kell alátámasztani, hogy az adott bűncselekmény elkövetését másik országból szervezik, irányítják. Ezekre példa lehet az interneten elkövetett egyes vagyoni elleni bűncselekmények, mivel az internet biztosítja a gyors kapcsolatteremtést a bűnözők és egyes sértettek között. Ilyen típusú ügyek a csalások, pénzmosási tevékenység, vagy gyermek pornográfiával kapcsolatos bűncselekmények, ha a sértettek mind Magyarországon tartózkodnak azonban az elkövető az interneten keresztül lép kapcsolatba velük.

A c) pontba olyan ügyek nyomozására vonatkozik, melyek gyakorlatilag teljesen felderített ügyek, az elkövetői kör feltérképezése megtörtént. A feltétel az, hogy legalább egy adott bűncselekményt kövessenek el Magyarországon, és az elkövetői kör ismert legyen, melyről olyan információk állnak rendelkezésre, hogy több országban is bűnözői tevékenységet folytatnak. A gyakorlatban felmerül a kérdés, hogy az elkövetői kör megalapozottan gyanúsítható is legyen a magyarországi és a külföldi bűncselekmények elkövetésével, vagy csupán velük szemben az egyszerű gyanú elegendő, azaz konkrét közvetlen bizonyítékok fennállása nem szükséges, csupán néhány közvetett bizonyíték is elegendő. Álláspontom szerint az egyszerű gyanú szintje elegendő, mivel ha megalapozott gyanút várnánk el, gyakorlatilag a már majdnem kész, bizonyított ügyekben vehetné át a nyomozást a KR NNI.

E ponthoz is sorolhatók a fentiekben már vázolt interneten megvalósuló bűncselekmények.

A d) pontba általában az állam elleni vagy különböző terrorszervezetek bűncselekményei sorolhatók, illetve egyes olyan környezeti bűncselekmények melynek káros hatása egy másik országban is érezhető.

Fennáll a gyanú, hogy a bűncselekményt bűnszervezetben követték el:

A rendeletnek ez a feltétele szintén felveti az előzőekben már vázolt hasonló kérdést, vagyis milyen szinten legyen bizonyított a vizsgált ügyben a bűnszervezet fennállása, ugyanis ha már konkrét bizonyítékok állnak rendelkezésre a nyomozás gyakorlatilag már lezártnak tekinthető.

Ha viszont csupán egyszerű feltételezések vannak arra nézve, hogy egy nemzetközi elemeket is tartalmazó ügyben bűnszervezet áll a háttérben és minden ilyen esetben

a KR NNI venné át nyomozást fennáll a veszély, hogy olyan ügyek is a KR NNI hatáskörébe kerülnek melyekben utóbb kiderül még sem áll fenn bűnszervezet, vagyis indokolatlanul, túlzottan nagy mennyiségű ügy kerülne a KR NNI-hez.

A gyakorlati nehézség abból adódik, hogy nehéz általános szabályt alkotni arra nézve, hogy minden olyan ügyben a KR NNI nyomozzon melynek háttérében a nemzetközi bűnszervezet áll, viszont nagy számban olyan ügyek se kerüljenek a KR NNI-hez melyeket nem a nemzetközi szervezett bűnözői körök követtek el.

A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy vannak bizonyos ügytípusok, melyekről már a nyomozás kezdetén alappal feltételezhető, hogy nemzetközi bűnszervezet követte el, ezért a nyomozást már az elején át kellene vennie a KR NNI-nek, anélkül, hogy további konkrét bizonyítékokat kellene gyűjteni a bűnszervezet fennállására. Ezek az ügyek, ha csak a kezdeti nyomozás során rendelkezésre álló bizonyítékokat nézzük helyi vagy területi nyomozó hatóság hatáskörébe tartoznának, azonban az ügyek jellege sok esetben túlmutat a helyi vagy területi hatáskörön.

Összegzés

Kijelenthető, hogy a párhuzamos nyomozások nem szolgálják a hatékony bűnüldözést sem a belföldi sem a nemzetközi szintű nyomozások során mivel kellő információ áramlás hiányában

- ismeretlen tettesek maradnak felderítetlenül,
- bűncselekmények bizonyítása hiúsulhat meg,
- illetve a tényállás objektív tisztázása válhat lehetetlenné.

A belföldi párhuzamos nyomozások létrejöttének okai visszavezethetők az alaposabb értékelő-elemzői munka hiányára. Az értékelő-elemzői munka jelentőségét még mindig nem ismerik fel egyes helyi és területi nyomozó hatóságoknál, illetve sokszor a személyi és tárgyi feltételek sem adottak. Magyarországon az ún. „raszter nyomozás” széles körű alkalmazása még nem terjedt el olyan széles körben, mint más országokban.

Az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Főosztályánál végzett szakirányító tevékenység során tapasztaljuk, hogy az alapos elemzői-értékelői munka hiányán túl még jellemző probléma, hogy annak ellenére, hogy az eljáró nyomozó hatóságok pontosan ismerik a tárgyi és személyi összefüggéseket, különböző okokból elzárkóznak az ügyek egyesítésétől. Így sokszor szorosan összefüggő sorozat jellegű ügyekben egymással párhuzamosan egyszerre több nyomozó hatóság jár el.

Az egyesítések elmaradásának okai:

- az eljáró nyomozó hatóságok és a nyomozást felügyelő ügyészek tartanak attól, hogy egyes ügyek túlságosan terjedőssé válnak,
- illetve egyesítés nélkül a sorozat-ügyek egyes részei egyszerű megítélésűek, így gyorsabban befejezhetőek.

A nemzetközi szinten kialakuló párhuzamos nyomozások létrejötte nagyrészt elkerülhetetlen a több országot érintő, nemzetközi elemeket tartalmazó ügyekben. Ezeknél az ügyeknél a hatékony bűnüldözést az egyes országok nyomozó hatóságai közötti szorosabb együttműködés szolgálná. Magyarországon a helyi és területi nyomozóhatóságok nehezen tudnak szoros, gyors információcserét megalapozó együttműködést létrehozni, erre elsősorban a KR NNI alkalmas. Azonban a jelenlegi tapasztalatok azt mutatják, hogy a már ismertett okok alapján több nemzetközi jellegű ügy nem kerül a KR NNI-hez, azok sokszor helyi vagy területi nyomozóhatóságok előtt maradnak.

Irodalomjegyzék

Barta Endre (2001): A sorozat bűncselekmények felderítésének és bizonyításának elméleti alapjai, Rendőrtiszti Főiskola, Rendvédelmi füzetek, Budapest 2001/20.

Belegi József-Berkes György (2012): Büntetőeljárás jog, Kommentár a gyakorlat számára, HVG –ORAC Kiadó

Belovics-Molnár-Sinku (2016): Büntetőjog, Különös rész, HVG-ORAC Kiadó

Erdősy Emil-Földváry József-Tóth Mihály: Magyar büntetőjog, Különös Rész

Fázsi László (2014): Téves döntések és vétkes mulasztások az elhúzó eljárások tükrében, Büntetőjogi szemle

Pilisi Fanni (2012): Bűnügyi adatgyűjtés, különös tekintettel a raszter-nyomozásra, Büntetőjogi szemle

Jogszabályok

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény

A büntetőeljárásról szóló 2017. XC. törvény

A rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről szóló 25/2013. (VI.24.) BM rendelet

Dr. Nyitrai Endre

ADATBÁZISOK HASZNÁLATA A NEMZETKÖZI BŰNÜGYI EGYÜTTMŰKÖDÉSBEN

A szervezett bűnözői körök elleni (kiemelt ügyek) nyomozásakor (felderítéskor és a bizonyításkor) elengedhetetlen a hazai és nemzetközi adatbázisok ismerete.¹ A háttérbázisból akár elmentett videofelvételek is lekérhetőek. Az adatok megfelelő elemzése, értékelése elengedhetetlen, mivel legtöbbször az intézkedéseket ennek függvényében kell végrehajtani.² Fontos elemezni és bemutatni, hogy milyen adatokat tudunk kinyerni az adatbázisokból, amelyek a potenciális elkövetők vagyoni helyzetének feltérképezését teszik lehetővé. A hazai adatbázisok nemcsak a hazai, hanem a tagállami megkeresésekben szereplő kérdések megválaszolásában is segítségül lehetnek, ami a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni küzdelem során elengedhetetlen, mivel a bűnözés nem ismer határokat, azokon túlterjeszkedik.

A szervezett bűnözés elleni küzdelemben fontos szerepe van a Vagyon-visszaszerzési Hivatalnak, amelynek lehetősége van vagyon-visszaszerzési eljárásokban arra, hogy a felderítés során megkereséseket küldjön az állami és gazdasági szervezeteknek, akik a vagyoni eszközök nyilvántartását végzik, vagy olyan adatokat kezelnek, amelyek segítségül szolgálhatnak az érintett vagyonának feltérképezéséhez. A releváns adat beszerzése érdekében több tucat megkeresést küldenek a szervek, társaságok irányába. Az így beszerzett adat kiindulópont lehet, amely megalapozhat egy kényszerintézkedést is (pl. házkutatás, lefoglalás stb.). Azonban a felderítést nagy mértékben nehezíti, hogy a válaszok beérkezése több hetet is igénybe vesz, ami rámutat a raszter nyomozás jelentőségére is, mely a vagyon-visszaszerzési eljárás eredményességéhez is hozzájárulhatna.

2.1. Az információáramlást segítő nemzetközi szervezetek

A kutatási kérdőívet kitöltő válaszadók többsége szerint a magyarországi szervezett bűnözői körök által elkövetett bűncselekmények az ország határain átnyúlnak. A határon átnyúló szervezett bűnözésből származó jövedelmek felkutatása, befagyasztása, elkobzása egyre nagyobb kihívás elé állítja az Európai Uniót, ezért fontos a hatékony nemzetközi együttműködés és a kölcsönös jogi segítségnyújtás a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni küzdelem, valamint a vagyon-visszaszerzés terén.³ Továbbá a kutatás kérdőíve

¹ Nyitrai Endre (2015) 146.

² Girhiny Kornél (2015) 92., 95.

³ Oláh Péter Balázs – Farkas Gabriella (2015) 3.

[http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/olah_peter_balazs-farkas_gabriella__buntetojogi_szankciok_kolcsonos_elismeresenek_dilemmaj_jogi_forum\].pdf](http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/olah_peter_balazs-farkas_gabriella__buntetojogi_szankciok_kolcsonos_elismeresenek_dilemmaj_jogi_forum].pdf) (2018. 02. 06.)

alapján a magyarországi szervezett bűnözésre jellemző, hogy nem csak kapcsolattartásra használják a kibernetet (internetet, okos telefont, okos eszközöket stb.) hanem a bűncselekmény elkövetéshez is. Az internet keresztül bármelyik ország állampolgára sértetté válhat, ezért a nemzetközi bűnügyi információáramlásnak fontos szerepe van a hatékony felderítés szempontjából. Tehát szorosabb együttműködésről kell gondoskodniuk a tagállamoknak a nemzeti és nemzetközi szervek között, a határon átnyúló hatékony és gyors információcsere érdekében, elősegítve a bűnszervezetek, terrorista csoportok bomlasztását, valamint a vagyon-visszaszerzési eljárást.

A nemzetközi bűnügyi együttműködés céljából létrehozott szervezetek: az EUROPOL, az Európai Csalásellenes Hivatal (OLAF), a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Szervezete (INTERPOL), a Schengeni Információs Rendszer (SIS) központja, valamint a bűnüldöző szervek együttműködését szabályozó egyéb többoldalú nemzetközi szerződésen alapuló regionális bűnüldözési szervezetek központja.⁴ A rendszerváltást követően egyre több nemzetközi szervezet jött létre, amely a bűnügyi együttműködés területén tevékenykedett.⁵

Fontos szerepet tölt be az információáramlás szempontjából a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ, mivel figyelemmel kíséri a bűnszervezetek és a terroriszervezetek tevékenységét.

2.1.1. Európai Rendőrségi Hivatal (Europol)

Az Europol 1999-ben kezdte meg működését, segíti az EU tagállamainak bűnüldöző tevékenységeit az alábbi területeken: illegális kábítószer-kereskedelem; terrorizmus; emberkereskedelem, embercsempészet; gyermekprostitúció; pénzmosás; termékhamisítás; pénzhamisítás. Az Europol a tagállamok között végrehajtja a biztonságos információcserét, a bűnügyi hírszerzést megkönnyíti, stratégiai jelentéseket készít, bűnügyi elemzéseket, szakmai képzéseket bonyolít le. Az Europol segítséget nyújt a tagállamok nyomozó hatóságai, pénzügyi információs egységként működő hatóságai számára a szervezett bűnözés, a terrorizmus, valamint a több tagállamot érintő bűncselekmények felderítésében és nyomozásában.⁶ Az Europol Információs Rendszer (IS) az Europol adatbázisának tekinthető, súlyos megítélésű és legalább két tagországot érintő bűncselekmények esetén a tagállamokban folyamatban lévő nyomozásokat összekapcsolja. Az Europolon keresztül a tagországok hatóságai egymással kapcsolatba léphetnek. Hazánkban az Europol egysége az Országos Rendőr-főkapitányság Nemzeti Bűnügyi Együttműködési Központjában található.⁷

⁴ 1999. évi LIV. törvény az Európai Unió bűnüldözési információs rendszere és a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Szervezete keretében megvalósuló együttműködésről és információcseréről 2. § a)

⁵ Hegyaljai Máttyás (2012) 4.

⁶ 2012. évi CLXXX. törvény 166. §

⁷ <http://www.naih.hu/europol.html> (2018. 01.25.)

Az Europol fő feladatai: a tagállamok közötti információáramlás megkönnyítése; a tagállamok hatóságainak haladéktalan értesítése az őket érintő bűncselekmények között feltárt összefüggésekről és információkról; a tagállamokban folyó nyomozások elősegítésére jelentőséggel bíró információk továbbítása; az összegyűjtött adatok fenn tartása. Az Europol rendszeres értékeléseket végez, amelyek átfogó elemzést adnak az Európai Uniót érintő bűnözésről és terrorizmusról. A Szervezett Bűnözési Fenyegedés-értékelés (OCTA) jelentés azonosítja és értékeli a felmerülő fenyegetéseket, továbbá bemutatja a szervezett bűnözői csoportok szerkezetét és működésük módját, valamint az uniót érintő főbb bűnelkövetési formákat.⁸ 2006 óta „a szervezett bűnözés általi fenyegetettség értékelése” (OCTA) az Europol által készített legfontosabb stratégiai elemzési dokumentum, amelynek alapján az Európai Unió megállapítja prioritásait és megfogalmazza ajánlásait a szervezett bűnözés ellen Európában vívott küzdelem terén. 2013-ban az OCTA helyébe „a súlyos és szervezett bűnözés általi fenyegetettség értékelése” (SOCTA) lépett. Az orosz szervezett bűnözés általi fenyegetettség értékelése a ROCTA, míg Nyugat-Afrika tekintetében az OCTA-WA.⁹

Az Europol legfontosabb bűnelemzési terméke az EU súlyos és szervezett bűnözés fenyegetettség értékelése (EU Serious and Organized Threat Assessment, SOCTA).¹⁰

A szervezett és súlyos nemzetközi bűnözés elleni küzdelemmel kapcsolatos, a 2018 és 2021 közötti időszakra szóló uniós prioritások meghatározásáról szóló tanácsi következtetések tervezete megjegyzi, hogy az EU SOCTA-ból kiderül, hogy az unióban jelenleg több mint 5 000 nemzetközi szinten működő bűnszervezet ellen folyik vizsgálat, valamint hogy a bűnözési piacok egyre összetettebbek, és megjelentek a konkrét bűnözői tevékenységekre – mindenekelőtt az online bűncselekményekre – szakosodott kisebb bűnszervezetek.¹¹

A tervezet tíz pontban határozza meg a prioritásokat a szervezett és súlyos nemzetközi bűnözés elleni küzdelem területén a 2018 és 2021 közötti időszakra.¹²

⁸ europolprofile.pdf (2018.01.26.)

⁹ Agnieszka Biegaj (2012) 15–18.

¹⁰ Urszán József (2013) 434.

¹¹ Az Európai Unió Tanácsa, Tervezet – A Tanács következtetései a szervezett és súlyos nemzetközi bűnözés elleni küzdelemmel kapcsolatos, a 2018 és 2021 közötti időszakra szóló uniós prioritások meghatározásáról, 8654/17 JAI 377 Brüsszel, 2017. május 12.

¹² Az alábbi prioritásokat határozza meg – fontossági sorrend nélkül – a szervezett és súlyos nemzetközi bűnözés elleni küzdelem területén a 2018 és 2021 közötti időszakra: küzdelem a számítástechnikai bűnözés ellen; a hasis, a kokain és a heroin EU-ba irányuló, nagyban tiltott kereskedelmében közreműködő bűnszervezetek tevékenységének megakadályozása; a különféle kábítószer európai uniós piacokon történő tiltott kereskedelmében és terjesztésében közreműködő bűnszervezetek elleni fellépés; valamint a szintetikus kábítószer és új pszichoaktív anyagok EU-beli előállításának visszaszorítása, illetve az ezek előállításában, tiltott kereskedelmében és terjesztésében közreműködő bűnszervezetek felszámolása; olyan, az illegális bevándorlást elősegítő bűnszervezetek felszámolása, amelyek hozzájárulnak az illegális bevándorláshoz azzal, hogy az EU külső határát átszelő és az EU területén lévő fő migrációs útvonalak mentén segítséget nyújtanak az irreguláris migránsoknak, különös figyelemmel azokra, amelyek módszerei emberéleteket veszélyeztetnek, amelyek szolgáltatásaikat online kínálják és amelyek üzleti modelljének részét képezi az okmányokkal való visszaélés; a vagyon elleni szervezett bűnözés elleni küzdelem, kiemelt figyelmet fordítva az EU egészében a szervezett lopásokat és betöréseket elkövető, rendkívül mozgékony bűnszervezetek tevékenységének megakadályozására; küzdelem az EU-ban

2.1.2. Az Eurojust

Az Eurojust célja a szervezett bűnözés elleni hatékony fellépés, a nemzeti nyomozó hatóságok és az ügyészségek munkájának elősegítése, az eredményesség növelése, a koordináció és együttműködés előmozdítása, segítése a határon átnyúló bűncselekmények elleni küzdelemben.

Az Eurojust koordinációs értekezleteket tart bíróknak, ügyészeknek, a nyomozó hatóság képviselőinek, melyeken büntetőügyek problémáit oldják meg, operatív terveket dolgoznak ki. Az értekezlet középpontjában az alábbi kiemelt bűncselekmények állnak: terrorizmus; kábítószer-kereskedelem; emberkereskedelem; különféle csalások; korrupció; cyber-bűnözés; pénzmosás; egyéb bűncselekmények, melyek szervezett bűnözés jelenlétére utalnak.

Az Eurojust kiadhat Eurojust Határozatot, mely alapján felkérheti a tagállamokat konkrét ügyekben nyomozás elrendelésére, illetve ügyészi eljárás lefolytatására, továbbá közreműködik joghatósági összeütközések megoldásában, amikor kérdéses, hogy melyik hatóság jogosult a büntetőeljárás lefolytatására.¹³ Az Eurojust szoros kapcsolatot tart fenn az Europol-lal, az OLAF-fal, a Frontex-szel, a CEPOL-lal, és az Európai Igazságügyi Képzési Hálózattal. Az Eurojust jogi személyiséggel rendelkezik, és a Közösség költségvetéséből biztosítják a működéséhez szükséges anyagi forrásokat. Továbbá minden tagállam delegálhat tagot az Eurojustba.¹⁴

2.1.3. Európai Igazságügyi Hálózat

Az Európai Igazságügyi Hálózatban a kapcsolattartók aktív közvetítők, akiknek a feladata, hogy előmozdítsák a tagállamok közötti igazságügyi együttműködést, különösen a súlyos bűncselekmények esetén. A kapcsolattartók lehetővé teszik a közvetlen kapcsolatot a helyi igazságügyi hatóságok és saját országuk más hatáskörrel rendelkező hatóságai, más országok kapcsolattartói, valamint más országok helyi igazságügyi és egyéb, hatáskörrel rendelkező hatóságai részére. Szükség esetén a kapcsolattartók elutazhatnak,

a kizsákmányolás minden formája – köztük a szexuális és a munkaerő-kizsákmányolás – céljából folytatott emberkereskedelem ellen, valamint a gyermekkereskedelem minden formája ellen; a jövedéki adóval kapcsolatos csalásban, illetve a Közösségen belül eltűnő kereskedő útján elkövetett csalásban közreműködő bűnszervezetek és specialisták tevékenységének megakadályozása; a tűzfegyverek tiltott kereskedelmében, terjesztésében és használatában érintett bűnszervezetek tevékenységének megakadályozása; a környezeti bűnözésben – konkrétan a vadon élő állatok és a hulladék tiltott kereskedelmében – érintett bűnszervezetek tevékenységének megakadályozása; a bűnszervezetek bűncselekményből származó jövedelmének tényleges elkobzása céljából küzdelem a bűncselekményből származó jövedelem és a pénzmosás ellen, valamint a vagyonvisszaszerzés megkönnyítése; küzdelem az EU-ban elkövetett, okmányokkal való visszaélés ellen, azon bűnszervezeteket megelőzve, amelyek közreműködnek megtévesztő és hamis okmányok más bűnözők részére való előállításában és nyújtásában.

¹³ <http://eurojust.europa.eu/Pages/languages/hu.aspx> (2018. 01. 26.)

¹⁴ Tóth Mihály (2009) 94–95.

hogy találkozzanak más tagállamok kapcsolattartóival. Továbbá a kapcsolattartók javítják az igazságügyi együttműködés koordinációját.¹⁵

A vagyon-visszaszerzés során az Europol és az Eurojust döntően a tagállamokban összehangolt nyomozási cselekmények teljesítését igénylő eljárásokban működnek közre, például a bankszámlák befagyasztásának vagy a vagyoni eszközök lefoglalásának biztosítására. Az Europol feladata a szükséges információk beszerzése és elemzése, míg az Eurojust az előkészítés során a feladatok összeegyeztetésében és a végrehajtás során a koordinálásban működik együtt. Az Európai Igazságügyi Hálózat az ún. bagatell ügyekben az eljárási jogsegélykérelem címzettjének megtalálásához nyújt segítséget a lefoglalás vagy a vagyon biztosítása érdekében.¹⁶

Az Európai Igazságügyi Hálózat és az Eurojust konzultáción és kiegészítő jelleggel alapuló privilegizált kapcsolatot tart fenn egymással, az Európai Igazságügyi Hálózat kapcsolattartói valamennyi olyan esetről tájékoztatják saját nemzeti tagjukat, amelyekben úgy ítélik meg, hogy az Eurojust megfelelőbb módon tudná kezelni azokat. Továbbá az Eurojust nemzeti tagjai az Európai Igazságügyi Hálózat ülésén csak meghívásra vehetnek részt.¹⁷

2.1.4. OLAF (Európai Csalás Elleni Hivatal)

Az OLAF az Európai Bizottság szervezetén belül működik. Fő célja a csalás, a korrupció elleni küzdelem és az Európai Unió pénzügyi érdekeinek védelme.

Az OLAF az uniós adófizetők pénzét védi, biztosítja, hogy az egyes tagállamok szabályosan használják fel a támogatásokat. A Hivatal közvetlen kapcsolatot tart fenn a rendőrséggel és a bírósággal. Az OLAF-ot létrehozó egyezmény függetlenséget biztosít a Hivatalnak, ez fontos garanciális szabály. Az OLAF sem a Bizottságtól, sem állami szervtől nem fogadhat el utasításokat feladatának ellátása során.¹⁸

2.1.5. CEPOL (Európai Unió Bűnüldözési Képzési Ügynökség)

A CEPOL egy európai uniós ügynökség, amely képzéseket szervez a nemzetközi bűnözés elleni fellépés érdekében. A CEPOL bűnüldözési szakembereket hoz össze, hogy:

- a képzésen keresztül lehetőséget adjon számukra a személyes és szakmai fejlődéshez;
- a tanulás segítségével hozzájáruljanak az európai biztonsággal kapcsolatos problémák megoldásához;

¹⁵ A Tanács 98/428/IB együttes fellépése, amelyet a Tanács az Európai Unióról szóló szerződés K.3. cikke alapján fogadott el, az Európai Igazságügyi Hálózat létrehozásáról

¹⁶ Lárís Liliána (2014) 139.

¹⁷ A Tanács 2008/976/IB határozata az Európai Igazságügyi Hálózatról

¹⁸ Tóth Mihály (2009) 93–94.

- létrehozzanak egy képzési intézményekből és szakemberekből álló hálózatot.¹⁹

Az EU minden évben megnevezi, hogy a súlyos szervezett bűnözésen belül melyek a legfontosabb fenyegetések; a CEPOL az éves kurzuskínálat összeállításakor elsőbbséget biztosít a súlyos fenyegetésekkel foglalkozó képzéseknek. A szervezett bűnözéssel szembeni fellépés elősegítése érdekében a CEPOL Európa minden részéből összehívja a vezető beosztású rendőrtiszteket a bevált gyakorlatok és ismeretek megosztására, hogy javítsa a bűnözés elleni küzdelmet.²⁰

2.1.6. Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ²¹

A Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ feladata a szervezett bűnözés elleni küzdelem területén, hogy a szervezett bűnözéssel összefüggő bűncselekményekre, valamint az illegális migráció területén megjelenő szervezett bűnözői csoportok és bűnszervezetek által elkövetett bűncselekményekre elemző-értékelő tevékenység keretében kockázatelemzést végezzen. Ellátja az utasadat-információs egység feladatait, amelynek célja a szervezett bűnözéssel összefüggő bűncselekmények, valamint az illegális migráció területén megjelenő szervezett bűnözői csoportok és bűnszervezetek által elkövetett bűncselekmények felderítésének és nyomozásának elősegítése, továbbá a nemzetbiztonságot veszélyeztető törekvések és tevékenységek elhárításának elősegítése. A felderítésekről küldött adatok alapján figyelemmel kíséri, hogy az együttműködő szervek között a hatáskörébe utalt bűncselekményekben párhuzamoson folyik-e felderítés, ennek észlelése esetén értesíti az érintett szerveket. A TIBEK által készített elemzések segítséget kell, hogy adjanak az együttműködő szerveknek, továbbá a szervezett bűnözés elleni kormányzati döntések meghozatalában.²² A TIBEK támogató, koordinációs elemző-értékelő tevékenysége során figyelemmel kíséri a bűnszervezetek és terroriszervezetek, valamint a szervezett bűnözői és terrorista csoportok tevékenységét, az ilyen szervezetek és csoportok egymáshoz való viszonyát, kapcsolatait.²³

A kérdőívet kitöltők (NNI) többségének a válasza szerint egyáltalán nem igaz, hogy a TIBEK által megküldött éves bűnügyi elemzés segítséget nyújt a nyomozó hatóság számára. Célszerű lenne képzések, szakmai tanfolyamok szervezése a hatékony információcsere (adatgyűjtés, elemzés-értékelés, tapasztalatok átadása) érdekében.

¹⁹ <https://www.cepol.europa.eu/hu> (2018.01.26.)

²⁰ <https://www.cepol.europa.eu/sites/default/files/2014-cepol-flyer-hu.pdf> (2018. 01. 26.)

²¹ Jogelődje: Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ

²² <http://tibek.gov.hu/bemutakozasbo> (2018. 01. 26.)

²³ A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 8/A. §

2.1.7. Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ

A Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ (továbbiakban: NEBEK) az Európai Unió bűnüldözési információs rendszere. A NEBEK együttműködik az állami és önkormányzati szervekkel, gazdálkodó szervezetekkel, állampolgárokkal, civil szervezetekkel, külföldi rendvédelmi szervekkel, nemzetközi szervezetekkel, uniós ügynökségekkel feladatainak ellátása során.²⁴

1999. június 1-jén került elfogadásra az Európa Unió bűnüldözési információs rendszere és a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Szervezete keretében megvalósuló együttműködésről és információcseréről szóló 1999. évi LIV. törvény, amelynek ismeretében 2000. február 1-jén létrejött a Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ (NEBEK). Hazánk a NEBEK-en keresztül valósítja meg a kapcsolattartást a külföldi rendőri szervekkel. A NEBEK nemzeti kapcsolattartó pontként funkcionál.²⁵

A NEBEK végzi a Schengeni Információs Rendszer második generációja keretében történő információcseréről, továbbá egyes rendészeti tárgyú törvények ezzel, valamint a Magyar Egyszerűsítési Programmal összefüggő módosításáról szóló 2012. évi CLXXXI. törvényben a SIRENE Irodára ruházott feladatokat.²⁶

A NEBEK igazgatójának közvetlen alárendeltségébe tartozik a Nemzetközi Bűnügyi Igazgatóság (a továbbiakban NBI), amelyet az NBI vezetője a Bűnügyi Együttműködési Főosztály és a Körözés Nyilvántartó és Szakirányító Főosztály főosztályvezetői és beosztott osztályvezetői útján irányítja.²⁷

A NEBEK egységei közé tartozik:

a) Nemzetközi Stratégia Osztály

A Nemzetközi Stratégia Osztály az NBI vezetőjének közvetlen alárendeltségében működik. Fő feladatai:

- nyílt, valamint minősített tájékoztatások feldolgozása és továbbítása a nemzetközi bűnügyi információcsere csatornáin keresztül (Europol/Interpol területén kívüli megkeresések feldolgozása, fenyegetettség-értékelések, fordítási, szakértői feladatok ellátása)
- a nemzetközi bűnügyi információs csatornához kapcsolódó háttéranyagok készítése,
- a minisztériumi, illetve rendőrségi két- illetve többoldalú találkozók tárgyában készült megkeresések, szakmai háttéranyagok összeállítása,

²⁴ A Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ Igazgatójának 3/2015. (12.23.) NEBEK Intézkedése 2. o.

²⁵ 2003/8. Nemzetközi Szerződés a belügyminisztertől a Magyar Köztársaság és az Európai Rendőrségi Hivatal közötti, Budapesten, 2001. október 4-én aláírt Együttműködési Megállapodásnak (2001. évi LXXXIX. törvény) a Magyar Köztársaság és az Európai Rendőrségi Hivatal közötti, Budapesten, 2001. október 4-én aláírt Együttműködési Megállapodás módosításáról szóló, jegyzékváltás útján létrejött Megállapodással (2002. évi XXXI. törvény) módosított és kiegészített egységes szerkezetbe foglalt szövege

²⁶ Uo.: 1999. évi LIV. tv. 9/A. §

²⁷ A Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ Igazgatójának 3/2015. (12.23.) NEBEK Intézkedése 10–13. o.

- a nemzetközi bűnügyi együttműködés keretében rendezvényszervezési, végrehajtói feladatok ellátása,
- projektek esetében stratégiai, koordinációs és képviseleti feladatok ellátása,
- oktatási tevékenységek ellátása felkérés esetén,
- nemzetközi gyakorlatok szervezése és végrehajtása,
- képviseleti tevékenységek uniós és nemzetközi fórumok ülésein,
- találkozók, rendezvények és kiutazások előkészítése a nemzetközi bűnügyi információcserét érintően,
- együttműködés a Belügyminisztérium Európai Együttműködési Főosztályával és az európai uniós döntéshozatalban való részvételre kijelölt szakértői hálózat tagjaival.²⁸

b) Bűnügyi Együttműködési Főosztály

A Bűnügyi Együttműködési Főosztály az NBI vezetőjének közvetlen alárendeltségében működik. Fő feladatai:

- nemzetközi bűnügyi információcsere,
- együttműködés a külföldi társszervekkel,
- részt vesz a terrorizmus és a határokon átnyúló bűnözés elleni küzdelemre irányuló információcserében, valamint információt cserél az Europol Magyar Összekötő Irodával.

ba) Nemzetközi Információs Osztály

A Nemzetközi Információs Osztály a Bűnügyi Együttműködési Főosztály vezetőjének közvetlen alárendeltségében működik. Az osztály feladatai:

- a hazai szervek részére elérhetőséget biztosít a nemzetközi bűnügyi együttműködés tekintetében,
- biztosítja a kiegészítő információ cseréjét a Schengeni Információs Rendszerben szereplő figyelmeztetésekkel kapcsolatban,
- megkeresés alapján a vízuminformációs rendszerből adatot szolgáltat a magyar együttműködő szerveknek,
- koordinálja a nemzetközi információcserét a hazai Kapcsolattartási Szolgálati Helyek tevékenységkor,
- ellátja a kontaktponti feladatokat a nemzetközi kötelezettségvállalásban.²⁹

bb) Interpol Magyar Nemzeti Iroda

Az Interpol Magyar Nemzeti Iroda a Bűnügyi Együttműködési Főosztály vezetőjének közvetlen alárendeltségében működik. Az osztály feladatai:

- nemzetközi vagy európai elfogatóparancs alapján nemzetközi körözés elrendelése az Interpol Információs Rendszerben (IIS),
- együttműködés az eltűnt személyek nemzetközi felkutatásában,
- nemzetközi ügyekben részt vesz ismeretlen holttestek beazonosításában,
- nemzetközi viszonylatú tartózkodási helyek megállapítása, a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható személy vonatkozásában,
- elvégzi a kiadatás/átadás céljából őrizetbe vett személyek bírósági előállításával és a tárgyaláson hozott döntéssel kapcsolatos értesítési és tájékoztatási feladatokat,
- koordinálja, valamint részt vesz kiadásokban, átadásokban és elítélt személyek átszállításának végrehajtásában,
- nemzetközi viszonylatban körözött tárgyak, okmányok felkutatásában intézkedik,
- biztosítja a Schengeni Információs Rendszerben meglévő figyelmeztetési jelzésekkel kapcsolatos kiegészítő információ cseréjét,
- intézkedéseket tesz a Schengeni Információs Rendszerben tárolt figyelmeztető jelzésekhez köthetően a beérkező panaszok ügyében,
- sürgős esetben nemzetközi bűnügyi jogsegélykérelmet továbbít.³⁰

bc) SIRENE Iroda

A Sirene Iroda a Bűnügyi Együttműködési Főosztály vezetőjének közvetlen alárendeltségében működik. Az osztály feladatai:

- részt vesz a schengeni együttműködési feladatokhoz kapcsolódó koordináló, képzési és jogalkotási tevékenységben,
- koordinálja a magyar hatóságok által elhelyezett figyelmeztető jelzések ellenőrzését.³¹

c) Körözési Nyilvántartó és Szakirányító Főosztály

A Körözési Nyilvántartó és Szakirányító Főosztály az NBI vezetőjének közvetlen alárendeltségében működik. Fő feladatai:

- elvégzi a körözési nyilvántartási rendszerrel kapcsolatos adatszolgáltatási, karbantartási, valamint hatósági feladatokat,
- vezeti a nyilvántartás használatára jogosultak adatbázisát,
- végzi a készenléti Rendőrség, a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság, a megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságok, rendőrkapitányságok és határrendészeti kirendeltségek körözési eljárásának szakirányításával összefüggő feladatokat,
- ellátja a személyi állomány képzését, továbbképzését a körözési eljárással összefüggésben,

²⁸ Uo.: 3/2015. (12.23.) NEBEK Intézkedése 10–11.o.

²⁹ Uo.: 3/2015. (12.23.) NEBEK Intézkedése 10. o.

³⁰ 3/2015. (12.23.) NEBEK Intézkedése 11. o.

³¹ 3/2015. (12.23.) NEBEK Intézkedése 11–12. o.

- a körözési nyilvántartási rendszer üzemzavara esetén jelzéskezelési műveleteket végez,
- együttműködik a körözés elrendelésére jogosult szervekkel, intézkedik a nyilvántartás adatainak javítására.³²

Az INTERPOL FIND online alkalmazás, amely lehetővé teszi az Interpol három körözési moduljához való hozzáférést: *a személykörözések, az elveszett/eltulajdonított úti okmányok (SLTD), valamint az eltulajdonított gépjárművek adatállományához. Az Interpol körözésekhez a NEBEK kijelölt állományának van hozzáférési jogosultsága, így egy speciális online alkalmazás rendelkezésre bocsátásával lehetővé válhat a meghatározott Interpol körözési nyilvántartások végpontjainak kiterjesztése.*³³ A NEBEK az Europol-nak az alábbi személyes adatokat továbbíthatja:

- akiket magyar törvény értelmében olyan bűncselekmény elkövetésével vagy abban való részességgel gyanúsítanak, amely az Europol hatáskörébe tartozik, vagy akiket ilyen bűncselekményért elítéltek, vagy
- akikről megalapozottan feltehető, hogy az Europol hatáskörébe tartozó bűncselekményt kívánnak elkövetni vagy készítenek elő hazánk, illetve más tagállam területén.³⁴

Hazánkban az Europol-lal történő kapcsolattartással és információcserével kapcsolatos feladatokat a NEBEK látja el, azonban ez nem korlátozza azt, hogy a hatáskörrel rendelkező hatóságok (pl.: Készenléti Rendőrség; a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság; a megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságok) közvetlenül is kapcsolatot tartsanak fenn az Europol-lal.³⁵ A NEBEK információcserében betöltött szerepe sokkal több az Europol-lal történő kapcsolattartásnál, mivel teljesíti az OLAF-tól érkezett adatigénylő megkeresést; ellátja a SIRENE Iroda feladatait, ellátja a vízuminformációs rendszerhez a tagállamok kijelölt hatósági feladatait; teljesíti az Europol számára a kijelölt nemzeti központi hozzáférési pont feladatait; jogosult személyes és bűnüldözési adatkezelésre, átvételére és továbbítására nemzetközi vagy uniós bűnügyi együttműködés céljából; valamint adatot továbbít az Europol Információs Rendszer részére.³⁶

2.2. A hazai adatbázisok

Az Rtv. 68.§ (1) bekezdése alapján a rendőrség titkos információgyűjtésre felhatalmazott nyomozó szervének vezetője az ügyész jóváhagyásával a bűncselekményből származó vagyron visszaszerzése érdekében az ügygel összefüggő adatok szolgáltatását igényelheti

³² 3/2015. (12.23.) NEBEK Intézkedése 12–13. o.

³³ 1999. évi LIV. törvény az Európai Unió bűnüldözési információs rendszere és a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Szervezete keretében megvalósuló együttműködésről és információcseréről 2. § d), valamint a törvény indokolása

³⁴ Uo.: 1999. évi LIV. tv. 4. § (1a)

³⁵ 1999. évi LIV. törvény az Európai Unió bűnüldözési információs rendszere és a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Szervezete keretében megvalósuló együttműködésről és információcseréről, 3–4. §

³⁶ Jánosi Andrea (2014) 302.

az adóhatóságtól, valamint a vámhatóságtól; a szolgáltatást nyújtó postai szolgáltatótól, elektronikus hírközlési szolgáltatótól; az egészségügyi és a hozzá kapcsolódó adatkezelő szervtől; továbbá a banktitoknak, fizetési titoknak, értékpapírtitoknak, pénztáritoknak, a biztosítási titoknak és az üzleti titoknak minősülő adatkezelő szervtől. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (továbbiakban: Be.) 71. §-a alapján a nyomozó hatóság állami és helyi önkormányzati szervet, hatóságot, köztestületet, gazdálkodó szervezetet, alapítványt, közalapítványt és egyesületet kereshet meg tájékoztatás adása, adatok közlése, átadása, illetőleg iratok rendelkezésre bocsátása végett. A megkeresett a megállapított határidő alatt – ha a törvény másképp nem rendelkezik – köteles a megkeresést teljesíteni, vagy a teljesítés akadályát közölni. A megkeresett szerv köteles az adatszolgáltatást – amely magában foglalja különösen az adatfeldolgozását, írásban vagy elektronikus úton való rögzítését és továbbítását is – térítésmentesen teljesíteni. A nyomozás a megismerés egyik fajtája, melyet kielégítenek különböző nyilvántartások, adattárak, melyekből adatgyűjtés során információt nyerhetünk. A Be. 178. § (1) bekezdése szerint a nyomozó hatóság a büntetőeljárás megindítása után annak megállapítására, hogy vannak-e bizonyítási eszközök, és ezek hol találhatóak, adatszerezést végezhet, ennek során igénybe veheti a bűnüldöző szervek külön törvényben meghatározott bűnüldözési adatkezelési adatbázisait, a megkeresésre vonatkozó szabályok szerint bárkitől okiratok és adatok rendelkezésre bocsátását kérheti.

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi CX. törvényt (továbbiakban: új Be.) 2017. június 13-i ülésnapján az Országgyűlés elfogadta. A törvény a kérdéses témakörben jelentős változásokat fog maga után vonni, mivel az új szabályozás például megszünteti a titkos információgyűjtés és a titkos adatszerezés kettősségét, megreformálja és logikus rendszerbe helyezi a büntetőeljárás során eljáró szervekre irányadó ágazati jogszabályokban szabályozott adatgyűjtő tevékenységet, továbbá a megkeresést. A törvény a területet érintő következtetlenségeket megszünteti, és az említett jogintézmények helyét az adatkezelés és az adatgyűjtés intézményei veszik át.³⁷

A rendőrség oldaláról az adatkezelés legjelentősebb jogforrása a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.), valamint a bűnügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról szóló 2009. évi XLVII. törvény.³⁸ A nyilvántartások széttagoltsága megmaradt

³⁷ 2017. évi XC. törvény indokolása a büntetőeljárásról <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1700090.TVI/lr/261> (2018. 02. 05.)

³⁸ A rendőrség az Rtv. 84. § (1)–(2) bekezdés alapján feladatait teljesítése érdekében térítés nélkül adatot kérhet az alábbi nyilvántartásokból: a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásából, a személyi igazolvány nyilvántartásból, az anyakönyvi nyilvántartások rendszeréből, az útiokmány-nyilvántartásból (külföldre utazásban korlátozott személyekre vonatkozó nyilvántartás, útlevélre vonatkozó nyilvántartás), a társadalombiztosítási nyilvántartásból, az adóhatóság által vezetett nyilvántartásból, a közúti közlekedési nyilvántartásokból (az engedély-nyilvántartás, a járműnyilvántartás, a származás-ellenőrzési nyilvántartás, az okmánytár, a parkolási igazolvány nyilvántartás, a díjköteles útszakaszok díj

a rendvédelmi szervek között, a hierarchiához és nem a szakmai igényekhez igazodik, továbbá nincs világos megkülönböztetés a bünygyi, a közigazgatási szolgáltató és a belső adminisztrációra vonatkozó adatbázisok között.³⁹

A nyomozó hatóság által használt leggyakoribb nyilvántartások: személyi adat- és lakcímnyilvántartás, vezetői engedély-nyilvántartás, járműnyilvántartás, bünygyi nyilvántartás⁴⁰ (pl. büntettek nyilvántartása, hátrányos jogkövetkezmények alatt álló, büntetlen előéletű személyek nyilvántartása, büntetőeljárás hatálya alatt állók nyilvántartása, tagállami ítéletek nyilvántartása), a személyazonosító adatok és fényképek nyilvántartása,⁴¹ körözési információs rendszer – HERMON, kriminalisztikai Archiváló Rendszer (MODUS OPERANDI nyilvántartás), országos lőfegyver-nyilvántartás, Robotzsaru és Net-zsaru.⁴² A bünygyi nyilvántartások jelentősége, hogy az adatokat rendszerbe foglalják,

mentes használatára jogosultak nyilvántartása és az előzetes eredetiségvizsgálati nyilvántartás), törvényben meghatározottak szerint a bünygyi nyilvántartási rendszer nyilvántartásaiból, valamint a bünygyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásaiból, a büntetés-végrehajtási intézetekben fogva tartottak nyilvántartásából, a központi idegenrendészeti nyilvántartásból, a menekültügyi nyilvántartásból, az autópályák, autoutak és főutak használatának megtett úttal arányos díjáról szóló törvény alapján az UD Rendszerben kezelt jogosulatlan úthasználók adatbázisából, a személyszállítást végző légi fuvarozóknak a légi közlekedésről szóló törvény alapján kezelt adatokat tartalmazó adatbázisából, az ügyészség büntetőeljárás szakterületének ügyviteli nyilvántartásából, a bíróságok által vezetett nyilvántartásokból (cégnyilvántartás, civil szervezetek és alapítványok nyilvántartása, gondnokoltak névjegyzéke), a bírósági ügyviteli nyilvántartásból, az ingatlan-nyilvántartásból, az egyéni vállalkozói igazolvánnyal rendelkező vállalkozók nyilvántartásából, a közjegyzői zálogjogi nyilvántartásból és a hitelbiztosítéki nyilvántartásból, a szabálysértési nyilvántartásból, a központi közlekedési közigazgatási és ellenőrzési bírságnnyilvántartásból.

³⁹ Bócz Endre – Finszter Géza (2008) 258.

⁴⁰ 2009. évi XLVII. törvény a bünygyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bünygyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról

⁴¹ A személyazonosító adatok és fényképek nyilvántartásában szereplő adatok kezelésének célja a bünygyi nyilvántartásokban, valamint a bünygyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásában szereplő adatok tekintetében az érintett, valamint a büntetés-végrehajtási intézetbe és a rendőrségi fogdába befogadás során a befogadott személyek azonosítása.

⁴² A nyilvántartások közül fontos szerepet tölt be a Net-zsaru és a Robotzsaru adatbázis, mivel az összes folyamatban lévő ügyben illetve iratban szűrő-kutató munkát lehet folytatni, így a civilnyilvántartásból beszerzett telefonszámra, illetve a rendszámra lehet keresni. Jelentősége például, hogy a gépjármű-nyilvántartásban szereplő gépkocsi-tulajdonosok nyilvántartásában szereplő adatok tekintetében az érintett, valamint a büntetés-végrehajtási intézetbe és a rendőrségi fogdába befogadás során a befogadott személyek azonosítása.

⁴² A nyilvántartások közül fontos szerepet tölt be a Net-zsaru és a Robotzsaru adatbázis, mivel az összes folyamatban lévő ügyben illetve iratban szűrő-kutató munkát lehet folytatni, így a civilnyilvántartásból beszerzett telefonszámra, illetve a rendszámra lehet keresni. Jelentősége például, hogy a gépjármű-nyilvántartásban szereplő gépkocsi-tulajdonosok nyilvántartásában szereplő adatok tekintetében az érintett, valamint a büntetés-végrehajtási intézetbe és a rendőrségi fogdába befogadás során a befogadott személyek azonosítása.

⁴² A nyilvántartások közül fontos szerepet tölt be a Net-zsaru és a Robotzsaru adatbázis, mivel az összes folyamatban lévő ügyben illetve iratban szűrő-kutató munkát lehet folytatni, így a civilnyilvántartásból beszerzett telefonszámra, illetve a rendszámra lehet keresni. Jelentősége például, hogy a gépjármű-nyilvántartásban szereplő gépkocsi-tulajdonosok nyilvántartásában szereplő adatok tekintetében az érintett, valamint a büntetés-végrehajtási intézetbe és a rendőrségi fogdába befogadás során a befogadott személyek azonosítása.

⁴² A nyilvántartások közül fontos szerepet tölt be a Net-zsaru és a Robotzsaru adatbázis, mivel az összes folyamatban lévő ügyben illetve iratban szűrő-kutató munkát lehet folytatni, így a civilnyilvántartásból beszerzett telefonszámra, illetve a rendszámra lehet keresni. Jelentősége például, hogy a gépjármű-nyilvántartásban szereplő gépkocsi-tulajdonosok nyilvántartásában szereplő adatok tekintetében az érintett, valamint a büntetés-végrehajtási intézetbe és a rendőrségi fogdába befogadás során a befogadott személyek azonosítása.

⁴² A nyilvántartások közül fontos szerepet tölt be a Net-zsaru és a Robotzsaru adatbázis, mivel az összes folyamatban lévő ügyben illetve iratban szűrő-kutató munkát lehet folytatni, így a civilnyilvántartásból beszerzett telefonszámra, illetve a rendszámra lehet keresni. Jelentősége például, hogy a gépjármű-nyilvántartásban szereplő gépkocsi-tulajdonosok nyilvántartásában szereplő adatok tekintetében az érintett, valamint a büntetés-végrehajtási intézetbe és a rendőrségi fogdába befogadás során a befogadott személyek azonosítása.

⁴² A nyilvántartások közül fontos szerepet tölt be a Net-zsaru és a Robotzsaru adatbázis, mivel az összes folyamatban lévő ügyben illetve iratban szűrő-kutató munkát lehet folytatni, így a civilnyilvántartásból beszerzett telefonszámra, illetve a rendszámra lehet keresni. Jelentősége például, hogy a gépjármű-nyilvántartásban szereplő gépkocsi-tulajdonosok nyilvántartásában szereplő adatok tekintetében az érintett, valamint a büntetés-végrehajtási intézetbe és a rendőrségi fogdába befogadás során a befogadott személyek azonosítása.

⁴² A nyilvántartások közül fontos szerepet tölt be a Net-zsaru és a Robotzsaru adatbázis, mivel az összes folyamatban lévő ügyben illetve iratban szűrő-kutató munkát lehet folytatni, így a civilnyilvántartásból beszerzett telefonszámra, illetve a rendszámra lehet keresni. Jelentősége például, hogy a gépjármű-nyilvántartásban szereplő gépkocsi-tulajdonosok nyilvántartásában szereplő adatok tekintetében az érintett, valamint a büntetés-végrehajtási intézetbe és a rendőrségi fogdába befogadás során a befogadott személyek azonosítása.

⁴² A nyilvántartások közül fontos szerepet tölt be a Net-zsaru és a Robotzsaru adatbázis, mivel az összes folyamatban lévő ügyben illetve iratban szűrő-kutató munkát lehet folytatni, így a civilnyilvántartásból beszerzett telefonszámra, illetve a rendszámra lehet keresni. Jelentősége például, hogy a gépjármű-nyilvántartásban szereplő gépkocsi-tulajdonosok nyilvántartásában szereplő adatok tekintetében az érintett, valamint a büntetés-végrehajtási intézetbe és a rendőrségi fogdába befogadás során a befogadott személyek azonosítása.

⁴² A nyilvántartások közül fontos szerepet tölt be a Net-zsaru és a Robotzsaru adatbázis, mivel az összes folyamatban lévő ügyben illetve iratban szűrő-kutató munkát lehet folytatni, így a civilnyilvántartásból beszerzett telefonszámra, illetve a rendszámra lehet keresni. Jelentősége például, hogy a gépjármű-nyilvántartásban szereplő gépkocsi-tulajdonosok nyilvántartásában szereplő adatok tekintetében az érintett, valamint a büntetés-végrehajtási intézetbe és a rendőrségi fogdába befogadás során a befogadott személyek azonosítása.

⁴² A nyilvántartások közül fontos szerepet tölt be a Net-zsaru és a Robotzsaru adatbázis, mivel az összes folyamatban lévő ügyben illetve iratban szűrő-kutató munkát lehet folytatni, így a civilnyilvántartásból beszerzett telefonszámra, illetve a rendszámra lehet keresni. Jelentősége például, hogy a gépjármű-nyilvántartásban szereplő gépkocsi-tulajdonosok nyilvántartásában szereplő adatok tekintetében az érintett, valamint a büntetés-végrehajtási intézetbe és a rendőrségi fogdába befogadás során a befogadott személyek azonosítása.

⁴² A nyilvántartások közül fontos szerepet tölt be a Net-zsaru és a Robotzsaru adatbázis, mivel az összes folyamatban lévő ügyben illetve iratban szűrő-kutató munkát lehet folytatni, így a civilnyilvántartásból beszerzett telefonszámra, illetve a rendszámra lehet keresni. Jelentősége például, hogy a gépjármű-nyilvántartásban szereplő gépkocsi-tulajdonosok nyilvántartásában szereplő adatok tekintetében az érintett, valamint a büntetés-végrehajtási intézetbe és a rendőrségi fogdába befogadás során a befogadott személyek azonosítása.

⁴² A nyilvántartások közül fontos szerepet tölt be a Net-zsaru és a Robotzsaru adatbázis, mivel az összes folyamatban lévő ügyben illetve iratban szűrő-kutató munkát lehet folytatni, így a civilnyilvántartásból beszerzett telefonszámra, illetve a rendszámra lehet keresni. Jelentősége például, hogy a gépjármű-nyilvántartásban szereplő gépkocsi-tulajdonosok nyilvántartásában szereplő adatok tekintetében az érintett, valamint a büntetés-végrehajtási intézetbe és a rendőrségi fogdába befogadás során a befogadott személyek azonosítása.

⁴² A nyilvántartások közül fontos szerepet tölt be a Net-zsaru és a Robotzsaru adatbázis, mivel az összes folyamatban lévő ügyben illetve iratban szűrő-kutató munkát lehet folytatni, így a civilnyilvántartásból beszerzett telefonszámra, illetve a rendszámra lehet keresni. Jelentősége például, hogy a gépjármű-nyilvántartásban szereplő gépkocsi-tulajdonosok nyilvántartásában szereplő adatok tekintetében az érintett, valamint a büntetés-végrehajtási intézetbe és a rendőrségi fogdába befogadás során a befogadott személyek azonosítása.

⁴² A nyilvántartások közül fontos szerepet tölt be a Net-zsaru és a Robotzsaru adatbázis, mivel az összes folyamatban lévő ügyben illetve iratban szűrő-kutató munkát lehet folytatni, így a civilnyilvántartásból beszerzett telefonszámra, illetve a rendszámra lehet keresni. Jelentősége például, hogy a gépjármű-nyilvántartásban szereplő gépkocsi-tulajdonosok nyilvántartásában szereplő adatok tekintetében az érintett, valamint a büntetés-végrehajtási intézetbe és a rendőrségi fogdába befogadás során a befogadott személyek azonosítása.

⁴² A nyilvántartások közül fontos szerepet tölt be a Net-zsaru és a Robotzsaru adatbázis, mivel az összes folyamatban lévő ügyben illetve iratban szűrő-kutató munkát lehet folytatni, így a civilnyilvántartásból beszerzett telefonszámra, illetve a rendszámra lehet keresni. Jelentősége például, hogy a gépjármű-nyilvántartásban szereplő gépkocsi-tulajdonosok nyilvántartásában szereplő adatok tekintetében az érintett, valamint a büntetés-végrehajtási intézetbe és a rendőrségi fogdába befogadás során a befogadott személyek azonosítása.

⁴² A nyilvántartások közül fontos szerepet tölt be a Net-zsaru és a Robotzsaru adatbázis, mivel az összes folyamatban lévő ügyben illetve iratban szűrő-kutató munkát lehet folytatni, így a civilnyilvántartásból beszerzett telefonszámra, illetve a rendszámra lehet keresni. Jelentősége például, hogy a gépjármű-nyilvántartásban szereplő gépkocsi-tulajdonosok nyilvántartásában szereplő adatok tekintetében az érintett, valamint a büntetés-végrehajtási intézetbe és a rendőrségi fogdába befogadás során a befogadott személyek azonosítása.

értékelik, ami lehetővé teszi a következtetések levonását a bűncselekmények tetteire vagy a bűncselekmény elkövetésének körülményeire.⁴³ A nyomozó hatóság leggyakrabban a bünygyi nyilvántartást használja a büntetőeljárás során. Az adatbázisba a nyomozó hatóság tagjai a saját gépükön keresztül tudnak belépni, amely során az információáradat felgyorsul. Azonban számos olyan adatbázis létezik, melyet írásban, megkeresés útján tud elérni a hatóság, így a válasz (az abból származó adat) megérkezése akár több napot is igénybe vehet, majd ezt követően térhetnek rá az információ ellenőrzésére, illetve a verziók felállítására.

A bűnüldöző szerv legtöbbször a tettes elfogására és a bizonyítási eszközök összegyűjtésére fókuszál, és sokszor nem fordít figyelmet a bűncselekményből származó vagyont felkutatására és lefoglalására. A bünszervezetek felderítésekor, továbbá az elkobzás vagy a vagyoneklobzás alá eső dolognak vagy vagyonnak a felderítése és a biztosítása érdekében a vagyon-visszaszerzési eljárás⁴⁴ során nélkülözhetetlen szerepet töltenek be az alábbi szervek adatbázisai: pénzügyintézetek, életbiztosítók, befektetési társaságok, nyugdíjpénztárak, Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Miniszterelnökség, a Magyar Művészeti Akadémia, illetve a Budavári Ingatlanfejlesztő és Üzemeltető Nonprofit Kft., Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal, Nemzeti Közlekedési Hatóság, Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal, Nemzeti Mobilfizetési társaság, Nemzeti Útdíjfizetési Szolgáltató Társaság, Nemzeti Bünygyi Együttműködési Központ, igazgatásrendészeti osztály (fegyvernnyilvántartás), mobilszolgáltatók nyilvántartásai, a Belügyminisztérium Nyilvántartások Vezetéséért Felelős Helyettes Államtitkárság (jogelődje a KEKKH Személyi Nyilvántartási és Igazgatási Főosztály) nyilvántartásai, Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő (jogelődje az Országos Egészségbiztosítási Pénztár) nyilvántartásai, Egészségbiztosítási Pénztár nyilvántartása, Közjegyzői nyilvántartás.

2.3. Nemzetközi adatbázisok

2.3.1. A közigazgatási nyilvántartások interoperabilitása

Az Európai Közösséget létrehozó Szerződés 154. cikke rögzíti, hogy abból a célból, hogy a belső határok nélküli térség kialakításának előnyeit teljes mértékben élvezhessék

nyílt rendőrségi tevékenységgel kapcsolatban keletkező, illetve beszerzett elektronikus adatot és iratot; a rendőri munka jellegéhez, illetve az egyes felhasználói csoportok feladat- és munkaköréhez igazodó felhasználói jogosultságok biztosításával komplex módon támogatja a rendőri szervek munkáját az elektronikus iratkezelésen, adatszolgáltatáson és feldolgozáson keresztül. Részét képezi a Dokumentumtár, a Net-zsaru rendszer és a Robotzsaru NEO rendszer. A rendőri szervek a Robotzsaru rendszerben kötelesek rögzíteni a feladatellátásuk során keletkező, illetve beszerzett valamennyi nyílt adatot, iratot, bűnjelet.

⁴³ Fenyvesi Csaba (2009) 228.

⁴⁴ Az Rtv. 68. § (1) bekezdése alapján a rendőrség titkos információgyűjtésre felhatalmazott nyomozó szervének vezetője az ügyész jóváhagyásával a bűncselekményből származó vagyont visszaszerzése érdekében az ügygel összefüggő adatok szolgáltatását igényelheti az adóhatóságtól, valamint a vámhatóságtól; a szolgáltatást nyújtó postai szolgáltatótól, elektronikus hírközlési szolgáltatótól; az egészségügyi és a hozzá kapcsolódó adatok kezelő szervétől; továbbá a banktitoknak, fizetési titoknak, értékpapírtitoknak, pénztártitoknak, a biztosítási titoknak és az üzleti titoknak minősülő adatot kezelő szervtől.

az uniós polgárok, a gazdasági szereplők, valamint a regionális és helyi közösségek, az unió hozzájárul a transeurópai hálózatok létrehozatalához és fejlesztéséhez.⁴⁵

Az Európai Parlament „Az európai információs társadalom a növekedésért és foglalkoztatásért” című állásfoglalásában hangsúlyozza a technikai feltételek megvalósításának fontosságát az információs társadalom tartalmihoz való hozzáférés biztosításában. Továbbá az Európai Unió belüli digitális szakadék elkerülése érdekében szorgalmazza interoperábilis szabványok létrehozatalát, valamint a legjobb gyakorlatok kérdésének hangsúlyozását az elektronikus közszolgáltatások terén, figyelemmel az állampolgárokra, vállalatokra, az adózásra, az egészségügyre, azzal a kiemelkedő céllal, hogy elősegítsék az állampolgároknak a tagállamokban való szabad és akadálymentes mozgását, letelepedését és foglalkoztatását.⁴⁶

A Régiók Bizottsága „Az európai közigazgatások közötti átjárhatósági eszközökről (ISA)” című véleményében hangsúlyozza, hogy a helyi és regionális önkormányzatoknak széles körű együttműködést kellene kialakítaniuk a közigazgatások közötti átjárhatóságnak és a szolgáltatások hatékonyságának a javítása érdekében, amely során javasolja, hogy az átjárhatósági normákat széles körű nemzetközi együttműködés során határozzák meg.⁴⁷

A közös megoldások létrehozására, fejlesztésére és működtetésére van szükség az ISA-programok terén is. Ennek adott esetben a tapasztalatok és megoldások megosztására, valamint a bevált gyakorlatok cseréjére és előmozdítására kell épülnie. Figyelembe kell venni és támogatni kell az európai interoperabilitási keretrendszernek való megfelelést, valamint a szabványok nyitottságát. Törekedni kell a nemzetközi együttműködésre, és ebben a tekintetben az ISA-programnak nyitva kell állnia az Európai Gazdasági Térség országai előtt, továbbá támogatni kell a más harmadik országokkal és nemzetközi szervezetekkel való együttműködést.

Elengedhetetlen az európai közigazgatások közötti határokon és ágazatokon átnyúló, az elektronikus közszolgáltatások nyújtását lehetővé tevő, a közösségi tevékenységek végrehajtását támogató hatékony és eredményes elektronikus együttműködés elősegítése, ezért a javasolt fellépés terjedelme és hatása miatt azt közösségi szinten megvalósítani, mivel a tagállamok egyenként ezt nem tudják kielégítően megtenni.⁴⁸ A határozat célul tűzte ki a 2010–2015 közötti időszakra egy, az európai közigazgatások – ideértve a helyi és regionális közigazgatásokat, valamint a közösségi intézményeket és szerveket

– közötti átjárhatósági megoldásokról szóló programnak a létrehozását, amely az átjárhatóságot megkönnyítő megoldásokat nyújt.⁴⁹ Az interoperabilitással kapcsolatos törekvések kulcsfontosságúak az információs és kommunikációs technológiákban (IKT) rejlő gazdasági és társadalmi lehetőségek maximális kihasználásához. Az elvárás követte az európai digitális menetrend, amelynek célja általánosságban, hogy a nagy sebességű és szupergyors internetre és interoperábilis alkalmazásokra épülő egységes digitális piac révén fenntartható gazdasági előnyöket teremtsen.⁵⁰ Ezt az elvárás az Európa 2020 stratégia egyik kiemelt kezdeményezése is felismerte, mivel a digitális menetrend csak akkor valósulhat meg, ha gondoskodnak a szabványokon alapuló interoperabilitásról, mivel az interoperábilis alkalmazásokra épülő egységes digitális piac révén fenntartható gazdasági és szociális előnyöket teremthet. Továbbá nemzeti szinten a tagállamoknak gondoskodniuk kell a hozzáférhető, modern online szolgáltatások (pl. e-ügyintézés, online egészségügy, intelligens otthon, digitális készségek, biztonság) bevezetésének és alkalmazásának az elősegítéséről.⁵¹ Az Európa 2020 stratégia kiemeli, hogy az e-kormányzati szolgáltatások költséghatékony lehetőséget kínálnak a lakosság és az üzleti élet résztvevőinek jobb kiszolgálására, valamint az átlátható kormányzás megteremtésére, továbbá pénzt és időt takarítanak meg mind a közigazgatás, mind a lakosság és a vállalkozások számára, így az online közszolgáltatások iránti igény, valamint azok minőségének és elérhetőségének javulásával várhatóan szintén fokozódni fog. A létrejövő szolgáltatások egyszerű információ megosztáson és egyszerűsített információcserén alapulnak, ezáltal átláthatóbb ügyvitel várható. A program alapján fokozottabb közigazgatási együttműködésre van szükség a határokon átnyúló online közszolgáltatások kifejlesztése és kiépítése érdekében.⁵²

A Bizottságnak „Az európai közszolgáltatások interoperabilitása felé” című közleményében a digitális menetrend két fő eleme az európai interoperabilitási stratégia (EIS) és az európai közszolgáltatásokra vonatkozó európai interoperabilitási keret (EIF), amelyek együtt mozdítják elő a közigazgatások közötti interoperabilitást. Az európai közigazgatási intézmények közötti interoperabilitás hiányában nehéz, szinte lehetetlen európai közszolgáltatásokat nyújtani az európai polgárok számára. Az európai közszolgáltatások tekintetében az interoperabilitás az a képesség, mely révén az egymástól eltérő szerkezetű, különböző szervezetek együtt képesek működni kölcsönösen előnyös, konszenzuson alapuló, közös célok érdekében. Ez magában foglalja a szervezetek egyedi munkafolyamatait követő, a saját adatátviteli, információs és kommunikációs technológiai rendszereiken keresztül bonyolított

⁴⁵ Az Európai Közösséget létrehozó Szerződés 154. cikk

⁴⁶ HL C 291. E, 2006. 11. 30., 133. o., P6_TA(2006)0079 Információs társadalom a növekedésért és a foglalkoztatásért, Az Európai Parlament állásfoglalása: európai információs társadalom a növekedésért és foglalkoztatásért (2005/2167(INI))

⁴⁷ HL C 200., 2009. 08. 25., 58. o., A Régiók Bizottsága véleménye az európai közigazgatások közötti átjárhatósági eszközökről (ISA) (2009/C 200/11)

⁴⁸ HL C 139., 2006. 06. 14., Intézményközi megállapodás az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság között a költségvetési fegyelméről és a pénzgazdálkodás hatékonyságáról és eredményességéről (2006/C 139/01)

⁴⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 2009/922/EK határozata (2009. szeptember 16.) az európai közigazgatások közötti átjárhatósági eszközökről (ISA)

⁵⁰ COM(2010) 245 A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Az európai digitális menetrend

⁵¹ COM(2010) 2020 A Bizottság Közleménye, Európa 2020. Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája

⁵² COM(2010) 245 A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Az európai digitális menetrend

ismeret- és információátadást is.⁵³ A tagállamok jogi környezetében eltérések figyelhetőek meg, ami gyakran megakadályozza a tagállamok közötti, határokon átnyúló információcserét. Azonban az információk jogi érvényességét határokon átnyúlóan is fenn kell tartani, illetve be kell tartani mind a küldő, mind a fogadó ország adatvédelmi jogszabályait. Az interoperabilitás létrejöttének akadálya lehet a tagállamok közötti információcsere tartalmával és formátumával kapcsolatos megegyezés és iránymutatás, valamint a közös infrastruktúra hiánya. További kihívást jelent az információcsere során az idegennyelv-ismeret, amikor a polgárok egy másik tagállam közigazgatásához fordulnak. Az interoperabilitás az új európai közszolgáltatások hatékony és eredményes létrehozását segítheti elő. A tagállamokban számos közigazgatási szerv már lépéseket tesz az interoperabilitás javítására, de az uniós szintű interoperabilitáshoz a tagállamok együttműködésére van szükség. Az uniós kezdeményezések a legtöbb ágazatban hangsúlyozták az interoperabilitás fontosságát, mint például: a belső piaccal, környezetvédelemmel kapcsolatosan, a bel- és igazságügy, a vám- és adóügyek és a jövedéki adók terén.⁵⁴ Az európai közszolgáltatások hatékony nyújtásának nemcsak előfeltétele az interoperabilitás, hanem mozgatórugója is, mivel az alábbi szükségletek kielégítésére irányul: együttműködés, információcsere, az információk megosztása és újrafelhasználása (a közigazgatási szervek között). Az interoperabilitás eredménye, hogy a polgároknak nyújtott közszolgáltatások minősége javul, mivel a közszolgáltatások terén könnyebb lesz az egyablakos ügyintézés; a közszolgáltatások hatékony nyújtásának köszönhetően a közigazgatási szervek költségei csökkennek.⁵⁵

Mind az Európai Tanács, mind az Európai Unió Tanácsa számos alkalommal felszólította a Bizottságot az európai adatbázisok közötti hatékonyság fokozására, valamint az interoperabilitásuk javítására a terrorizmus elleni küzdelemmel, illetve a belső biztonság megerősítésével összefüggésben. A közlemény célja annak kiemelése, hogy az interoperabilitás hogyan támogathatja a terrorizmussal és a súlyos bűncselekményekkel szembeni küzdelem célkitűzését, amely során meg kell teremteni az egyensúlyt az emberi jogokról szóló európai egyezményben, valamint az Európai Unió alapjogi chartájában megfogalmazott alapjogok (nevezetesen a személyes adatok védelme) között. Továbbá figyelembe kell venni, hogy az informatikai rendszerek az egyének alapvető jogainak védelmét, valamint erősítését is szolgálhatják.⁵⁶ A közlemény a SIS II, a VIS és az EURODAC rendszerekre koncentrál, de boncolgatja a terrorizmus és bűnözés elleni küzdelemmel kapcsolatos egyéb kérdéseket is.

⁵³ COM(2010) 744 a Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának, Az európai közszolgáltatások interoperabilitása felé

⁵⁴ Uo.

⁵⁵ COM(2010) 744 a Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának, Az európai közszolgáltatások interoperabilitása felé 2. melléklet

⁵⁶ COM(2005) 597, a Bizottság közleménye a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek az európai adatbázisok közötti hatékonyság fokozásáról, interoperabilitásuk javításáról és szinergiahatásaikról a bel- és igazságügyi együttműködés területén.

1.) A Schengeni Információs Rendszer

A Schengeni Információs Rendszer második generációja (továbbiakban: SIS II) a biztonság gyengítése nélkül fogja megkönnyíteni a határátlépést az Európai Unióban, és lehetővé teszi a tagállamoknak az információcsere útján történő együttműködést a belső határ-ellenőrzések nélküli térség megvalósítása érdekében. A kért információk felhasználhatóak a személyek külső határokon vagy az országok területén történő ellenőrzéséhez, vízumok és tartózkodási engedélyek kiadásához, valamint a büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködés keretében. A tagállamok által a schengeni együttműködés részeként elfogadott intézkedések között kiemelhetőek az alábbiak: a belső határokon a személyek ellenőrzésének eltörlése; az EU-tagállamok külső határain átkelő emberekre közös szabályok érvényesek; a beléptetési feltételek összhangjának megteremtése, valamint a rövid távú tartózkodásra jogosító vízumokra vonatkozó szabályok harmonizálása. Továbbá az intézkedések közé tartozott a fokozott rendőri, valamint igazságügyi együttműködés, a gyorsabb kiadatási rendszer a büntetőügyekben született ítéletek végrehajtásának átadása révén; a Schengeni Információs Rendszer (SIS) létrehozása és folyamatos fejlesztése.⁵⁷ Az Európai Unió területének, illetve a tagállamok számának változása, valamint a technikai fejlődés indokoltá tette a Schengeni Információs Rendszer fejlesztését és a modernizációt. Ennek eredményeként jött létre a SIS II, amelynek célja a rendszer útján szolgáltatott információk felhasználásával a tagállamok területén a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésének térségén belül az Európai Unióban egy magas biztonsági szint biztosítása, beleértve a közbiztonság és közrend fenntartását és a biztonság védelmét is.⁵⁸

A Schengeni Információs Rendszerbe bevitt adatokhoz való hozzáférés joga és az ilyen adatok közvetlen lekérdezésének joga kizárólag azoknak a hatóságoknak volt fenntartva, akik határellenőrzésekre, az országon belül végzett egyéb rendőrségi és vámellenőrzésekre, valamint ezeknek az ellenőrzéseknek a koordinálására hatáskörrel rendelkeztek.⁵⁹ A NEBEK látja el a Schengeni Információs Rendszer Kiegészítő Információinak Cseréjét Biztosító Nemzeti Hatóság (SIRENE Iroda) meghatározott feladatait. A SIRENE irodák

A közlemény alapján „Interoperabilitás”: „az információs és kommunikációs technológiai (IT) rendszerek és az általuk támogatott üzleti folyamatok adatcserére, illetve az információ és tudás megosztására való képessége. Az „interoperabilitás” sokkal inkább technikai, semmint jogi vagy politikai jellegű fogalom. Ez független attól a kérdéstől, hogy az adatszere jogilag vagy politikailag lehetséges vagy kötelező-e.” Míg „a „hozzáférhetőség elve” azt jelenti, hogy a valamely tagállamban a belső biztonságért felelős hatóságok, illetve az Europol tisztviselői a köteleltségeik ellátásához szükséges információkat másik tagállamból is beszerezhetik, amennyiben az ott áll rendelkezésre.”

⁵⁷ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l33020&from=HU> (2018. 01. 26.)

⁵⁸ A Tanács 2007/533/IB határozata (2007. június 12.) a Schengeni Információs Rendszer második generációjának (SIS II) létrehozásáról, működtetéséről és használatáról 1. cikk (1) (2)

⁵⁹ Egyezmény a Benelux Gazdasági Unió államai, a Németországi Szövetségi Köztársaság és a Francia Köztársaság kormányai között a közös határokon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetéséről szóló, 1985. június 14-i Schengeni Megállapodás végrehajtásáról 101. cikk (1)

funkciója a figyelmeztető jelzéshez csatolt megjelölés elhelyezése, a találat kezelése, valamint a közvetlen kapcsolat tartása a SIS-t alkalmazó államok SIRENE irodáival a többszörös figyelmeztető jelzéshelyezések elkerülése érdekében.⁶⁰

2.) A Vízuminformációs Rendszer

A Vízuminformációs Rendszer (továbbiakban: VIS) a vízumkiadási eljárások javításával a jóhiszemű utazók számára előnyöket biztosít és a Tanács 2005. március 7-én úgy határozott, hogy a belső biztonságért felelős hatóságok számára hozzáférést kell biztosítani a VIS-hez.

A Vízuminformációs Rendszer a vízumadatok tagállamok közötti cseréjét kezelő centralizált architektúrán alapuló rendszer, amely egy központi információs rendszerből, a tagállamok megfelelő illetékes nemzeti hatóságaival kapcsolatot biztosító tagállami interfészekből, valamint a Központi Vízuminformációs Rendszer és a Nemzeti Interfészek közötti kommunikációs infrastruktúrából áll. A nemzeti hatóságok számára lehetővé teszi a vízumadatok bevitelét és frissítését, valamint az adatok elektronikus úton való megtekintését.⁶¹

A VIS célja, hogy a kérelmekkel és a határozatokkal kapcsolatos adatok cseréjének megkönnyítése révén javítsa a közös vízumpolitikát, a konzuli együttműködést és a központi vízumhatóságok közötti konzultációt annak érdekében, hogy megkönnyítse a vízumkérelmezési eljárást, a csalás elleni küzdelmet, valamint a külső határátkelőhelyeken és a tagállamok területén végzett ellenőrzéseket. A VIS hozzájárul olyan személyek azonosításához, akik esetleg nem, vagy már nem teljesítik a tagállamok területére történő beutazásra, az ottani tartózkodásra vagy letelepedésre vonatkozó feltételeket. A VIS-t össze kell kötni a tagállamok nemzeti rendszereivel, hogy lehetővé váljon a tagállamok illetékes hatóságai számára a vízumkérelmekre és a kiadott, elutasított, törölt, visszavont, valamint meghosszabbított vízumokra vonatkozó adatok feldolgozása.⁶²

3.) Az Eurodac

Az Eurodac célja a „II. dublini rendelet” végrehajtásának előmozdítása, továbbá kulcs szerepet tölt be az Európai Menekültügyi Rendszer hatékonyságának biztosításában.

Az arányosság elve alapján deklarálni kell, hogy az adatbázisokban való keresés csak abban az esetben legyen lehetséges, ha annak célja súlyos bűn- vagy terrorcselekmény

⁶⁰ Lipics László (2010) 142.

⁶¹ A Tanács Határozata 2004/512/EK (2004. június 8.) a Vízuminformációs Rendszer létrehozásáról (VIS)

⁶² Az Európai Parlament és a Tanács 767/2008/EK rendelete (2008. július 9.) a vízuminformációs rendszerről (VIS) és a rövid távú tartózkodásra jogosító vízumokra vonatkozó adatok tagállamok közötti cseréjéről (VIS-rendelet)

megakadályozása vagy kivizsgálása, illetve feltételezett bűn- vagy terrorcselekmény elkövetőjének azonosítása.⁶³

Az Eurodac célja segítségnyújtás annak megállapítása érdekében, hogy a dublini egyezmény értelmében melyik tagállam illetékes a tagállamok egyikében benyújtott menedékkérelmi kérelem megvizsgálására, továbbá egyéb módon elősegíteni a dublini egyezmény végrehajtását.⁶⁴

Eurodac rendszer egy központi rendszerből áll, és az ujjlenyomatadatok számítógépes központi adatbázisaként működik, továbbá a tagállamok és a központi rendszer közötti elektronikus adatátvitelt szolgálja. Az Eurodacban rögzített információkra a terrorizmus elleni küzdelemtől szóló, 2002. június 13-i 2002/475/IB tanácsi kerethatározatban említett terrorcselekmények vagy az európai elfogatóparancsról és a tagállamok közötti átadási eljárásokról szóló, 2002. június 13-i 2002/584/IB tanácsi kerethatározatban említett egyéb súlyos bűncselekmények megelőzése, felderítése vagy kivizsgálása céljából van szükség.⁶⁵

4.) Európai Bűnügyi Nyilvántartási Információs Rendszer (ECRIS)

Az Európai Bűnügyi Nyilvántartási Információs Rendszer (a továbbiakban: ECRIS) 2012-ben kezdte meg működését. Tevékenységét a bűnügyi nyilvántartásból származó információk tagállamok közötti cseréjének megszervezéséről, valamint azok tartalmáról szóló 2009/315/IB tanácsi kerethatározat⁶⁶ (a továbbiakban: a kerethatározat), valamint a 2009/315/IB kerethatározat 11. cikke alkalmazásában az Európai Bűnügyi Nyilvántartási Információs Rendszer létrehozásáról szóló 2009/316/IB tanácsi határozat⁶⁷ szabályozza. Elektronikus úton és egységes formátumban zajlik az információk cseréje a tagállamok központi hatóságai között, ami lehetővé teszi a hatékony és azonnal érthető kommunikációt az összes uniós nyelven, rövid, 10 vagy 20 napos határidőkön belül.

⁶³ COM(2005) 597 végleges A bizottság Közleménye a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek az európai adatbázisok közötti hatékonyság fokozásáról, interoperabilitásuk javításáról és szinergiahatásairól a bel- és igazságügyi együttműködés területén

⁶⁴ A Tanács 2725/2000/EK rendelete (2000. december 11.) a dublini egyezmény hatékony alkalmazása érdekében az ujjlenyomatok összehasonlítására irányuló „Eurodac” létrehozásáról

⁶⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 603/2013/EU RENDELETE (2013. június 26.) a harmadik országbeli állampolgár vagy hontalan személy által a tagállamok egyikében benyújtott nemzetközi védelem iránti kérelem megvizsgálásáért felelős tagállam meghatározására vonatkozó feltételek és eljárási szabályok megállapításáról szóló 604/2013/EU rendelet hatékony alkalmazása érdekében az ujjlenyomatok összehasonlítását szolgáló Eurodac létrehozásáról, továbbá a tagállamok bűnüldöző hatóságai és az Europol által az Eurodac-adatokkal való, bűnüldözési célú összehasonlítások kérelmezéséről, valamint a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség nagyméretű IT-rendszereinek üzemeltetési igazgatását végző ügynökség létrehozásáról szóló 1077/2011/EU rendelet módosításáról

⁶⁶ HL L 93., 2009. 04. 07., 23. o., a Tanács 2009/315/IB kerethatározata a bűnügyi nyilvántartásból származó információk tagállamok közötti cseréjének megszervezéséről és azok tartalmáról

⁶⁷ HL L 93., 2009. 04. 07., 33. o., a Tanács 2009/316/IB HATÁROZATA a 2009/315/IB kerethatározat 11. cikke alkalmazásában az Európai Bűnügyi Nyilvántartási Információs Rendszer (ECRIS) létrehozásáról

Egy másik tagállam állampolgárával szemben büntetőjogi felelősséget megállapító ítéletet hozó tagállam jogilag köteles az ECRIS-en keresztül a lehető legrövidebb időn belül értesítést küldeni az adott személy állampolgársága szerinti tagállam(ok)nak az elítélésről kapcsolatban keletkezett információkról, ideértve a későbbieket is. Az állampolgárság szerinti tagállam tehát központi adatbázist működtet, amely tartalmazza a saját állampolgáraival szemben az unión belüli büntetőbíróságok által hozott valamennyi, büntetőjogi felelősséget megállapító ítéletet. Az érintett tagállam kötelezettsége, hogy az ECRIS-en keresztül kapott valamennyi információt tárolja és frissítse. Egy másik tagállam kérésére a büntetőjogi nyilvántartásban szereplő összes információt rendelkezésre kell bocsátani. Az elítélésre vonatkozó információk cseréje elengedhetetlen a büntetőeljárás céljából, ha az információcseréje egyéb okokból – például közigazgatási eljárások, foglalkoztatás, engedélyek kiadása stb. érdekében – is történhet. Azonban az információcseréje a harmadik országok állampolgáraira és a hontalan személyekre vonatkozó információk cseréje szintjén lehetséges e rendszeren keresztül.⁶⁸ A büntetőjogi nyilvántartások informatizált összekapcsolása az e-igazságszolgáltatás része, amelyet 2007 folyamán az Európai Tanács több alkalommal ismert el prioritásként.⁶⁹

Az Országgyűlés a Strasbourgban, 1959. április 20-án kelt, a kölcsönös büntetőjogi jogsegélyről szóló európai egyezményt és kiegészítő jegyzőkönyvét az 1994. évi XIX. törvénnyel hirdette ki. A törvény alapján a szerződő tagállamok kötelezik magukat arra, hogy az Egyezmény rendelkezéseinek megfelelően jogsegélyt nyújtanak egymásnak az olyan bűncselekményeket illető bírósági eljárásokban, amelyek büntetése a jogsegélykérelem idején a megkereső fél igazságügyi hatóságainak a joghatósága alá tartozik. A jogsegély megtagadható: ha a kérelem olyan bűncselekményre vonatkozik, amelyet a megkeresett fél politikai vagy pénzügyi bűncselekménynek tekint; ha a kérelem teljesítése sértheti országának szuverenitását, biztonságát, közrendjét vagy más lényeges érdekét. A jogsegélykérelemnek tartalmaznia kell a kérelmező hatóságát; a kérelem tárgyát és indokát; ha lehetséges, a kérdéses személy személyazonosságát és állampolgárságát; és ha szükséges, annak a személynek a nevét és címét, akinek a részére kézbesítést kell teljesíteni.

A büntetőjogi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a büntetőjogi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról szóló 2009. évi XLVII. törvény a Tanács 2009/315/IB kerethatározata rendelkezéseinek hazai jogba való átültetését végzi el. A büntetőjogi nyilvántartó szerv a Kormány által kijelölt központi közigazgatási szerv, amely a büntetőjogi nyilvántartási rendszer, valamint az Európai Unió tagállamainak

⁶⁸ COM(2017) 341, a Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a büntetőjogi nyilvántartásból származó információk Európai Büntetőjogi Nyilvántartási Információs Rendszeren (ECRIS) keresztül történő, tagállamok közötti cseréjéről

⁶⁹ A Tanács 2009/316/IB határozata

bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásának vezetéséért felelős.⁷⁰

A büntetőjogi nyilvántartási rendszer a személyazonosító adatok és fényképek nyilvántartására és a büntetőjogi nyilvántartásokra tagozódik. A büntetőjogi nyilvántartások: a büntetettek nyilvántartásából; a hátrányos jogkövetkezmények alatt álló, büntetlen előéletű személyek nyilvántartásából; a büntetőeljárás hatálya alatt állók nyilvántartásából és a külföldre utazási korlátozás hatálya alatt állók nyilvántartásából áll. Az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásában rögzített adatok kezelésének célja a tagállami ítéletekben foglalt adatoknak: a tagállamok közötti kölcsönös cseréjének elősegítése, az elítéltekkel szemben más bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja miatt folytatott büntetőeljárásban való figyelembevétele, a büntetett előélet alátámasztása igazolással, illetve a hátrányos jogkövetkezmények végrehajtásának elősegítése.⁷¹ A tagállami ítéletek nyilvántartásában olyan magyar állampolgárnak az adatait kell nyilvántartani, akinek bűnösségét az Európai Unió más tagállamának bírósága jogerősen megállapította. A tagállami ítéletek nyilvántartása a tagállami ítéletben szereplő alábbi adatokat tartalmazza: az érintett személyazonosító adatait; az ítélet keltét, jogerőre emelkedésének időpontját, valamint az ítéletet hozó bíróság megnevezését; az ítélet alapjául szolgáló bűncselekmény megnevezését, a bűncselekmény jogi minősítését, a bűncselekmény elkövetésének időpontját; a büntetésekre, az intézkedésekre és azok végrehajtására vonatkozó adatokat. Továbbá tartalmazza az érintett szüleinek nevét; az ítélet ügyiratszámát; a bűncselekmény elkövetésének helyét; az érintett külföldi személyi azonosítóját, ennek hiányában személyazonosító okmánya típusát és számát; az érintett ujjnyomatát; az érintett álnévét, valamint a törlés várható időpontját.⁷² Az ECRIS gyorsítja az információátadást, mivel a tagállamok központi hatóságai kötelesek minden, a jogszabályban meghatározott adatot késedelem nélkül megküldeni az ítélettel érintett személy állampolgársága szerinti tagállam központi hatóságának.⁷³

5.) CARIN hálózat (Camden Assets Recovery Inter- Agency Network)

A határon átnyúló szervezett bűnözés elleni küzdelem egyik fontos pontja, hogy a tagállamok releváns információval rendelkezzenek. Ezt a bűnüldözési célú információkat tartalmazó adatbázisok nagymértékben elősegíthetik. A 2004-ben Hágában Ausztria, Belgium, Németország, Írország, Hollandia és az Egyesült Királyság által létrehozott Camden

⁷⁰ 2009. évi XLVII. törvény a büntetőjogi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a büntetőjogi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról 2. § b)

⁷¹ Uo.: 2009. évi XLVII. tv. 3. § (1), 9. §, 31. §, 32. §

⁷² Uo.: 2009. évi XLVII. tv. 33. §

⁷³ Peisch András (2010) 357.

vagyon-visszaszerzési ügynökségközi hálózatot hoztak létre a bűncselekményből származó jövedelmek és a bűncselekményhez kapcsolódó egyéb tulajdon határokon átnyúló azonosítása, befagyasztása, lefoglalása és elkobzása területén alkalmazott módszerekkel és technikákkal kapcsolatos kölcsönös ismeretek javításának szándékával. A tagállam nemzeti vagyon-visszaszerzési hivatala vagy más, bűncselekményből származó jövedelem felkutatásának és azonosításának elősegítésével megbízott tagállami hatósága meghatározott célokból információszolgáltatás iránti megkereséssel fordulhat egy másik tagállam vagyon-visszaszerzési hivatalához. A megkeresés során a 2006/960/IB kerethatározatban előírt formanyomtatvány kitöltésekor a kérelmező vagyon-visszaszerzési hivatal meghatározza a tájékoztatáskérés tárgyát és indokait és az eljárás természetét, továbbá adatokat ad meg a céltzott vagy keresett tulajdonnal (bankszámlák, ingatlan, személygépkocsik, jachtok és egyéb nagy értékű tárgyak) és/vagy a vélhetően érintett természetes vagy jogi személyekkel kapcsolatban.⁷⁴ A Tanács 2006/960/IB kerethatározatának célja olyan szabályok megállapítása, amelyek alapján a tagállamok bűnüldöző hatóságai hatékonyan és gyorsan cserélhetik ki a létező információt és bűnüldözési operatív információt a nyomozás vagy bűnüldözési operatív műveletek végrehajtása céljából. Mivel a bűnözők tevékenységüket általában rejtve végzik, azokat ellenőrizni kell, továbbá az azokra vonatkozó információcserét különösen gyorsan kell elvégezni. Az információt kérelmező tagállamnak egy formanyomtatványt kell kitöltenie, amelyen fel kell tüntetnie azon kérdéseket, melyekre a külföldi hatóságtól választ kíván kapni. A kérelmezőnek célirányosan kell kérnie az ellenőrzést, és kerülnie kell a vagyonfelderítésre vonatkozó általános megfogalmazást. A kért információ általában gépjárműre, gazdasági társaságokra, ingatlanra, társadalombiztosítási adatokra, vízi és légi járművekre, bankszámlára, értékpapírszámlára, széfbetétre, adózási adatokra, kulturális javakra, műkincsekre, életbiztosításra és nagy értéket képviselő állatokra szokott kiterjedni. Az információkérés célját is meg kell adni, ami például lehet a vagyon feltérképezése a kármegtérülés, vagyon-elkobzás érdekében, a bankszámla tulajdonosi viszonyai stb. A részletes adatok megadása a formanyomtatvány kitöltésénél szükséges. A megbízhatóbb eredmények érdekében szükséges annak az országnak a megjelölése is, ahol a vagyon felderítését kéri.⁷⁵

6.) Európai szintű cégnyilvántartás

A 89/666/EGK tanácsi irányelvnek, valamint a 2005/56/EK és a 2009/101/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvnek a központi nyilvántartások, a kereskedelmi

⁷⁴ A Tanács 2007/845/IB határozata (2007. december 6.) a tagállamok vagyon-visszaszerzési hivatalai közötti, a bűncselekményből származó jövedelmek és a bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb tulajdon felkutatása és azonosítása terén való együttműködésről

⁷⁵ A Tanács 2006/960/IB kerethatározata (2006. december 18.) az Európai Unió tagállamainak bűnüldöző hatóságai közötti, információ és bűnüldözési operatív információ cseréjének leegyszerűsítéséről

nyilvántartások és a cégjegyzékek összekapcsolása tekintetében történő módosításáról szóló, 2012. június 13-ai 2012/17/EU Európai Parlament és a Tanács irányelve értelmében a vállalkozásbarát jogi és pénzügyi környezet létrejöttéhez a központi nyilvántartások, a kereskedelmi nyilvántartások és a cégjegyzékek összekapcsolását célzó intézkedésre van szükség. Az összekapcsolás előnyei az adminisztratív terhek csökkentése és a jogbiztonság növelése. A cégnyilvántartásnak a globális gazdasági és pénzügyi válságból való kilábalás elősegítése révén hozzá kell járulnia az európai vállalkozások versenyképességének növekedéséhez, amely az Európa 2020 menetrend egyik prioritása. Továbbá a társaságokra vonatkozó naprakész és megbízható információk elérése javítaná a piacba vetett bizalmat, így elősegíthetné a gazdaság élénkítését és növelhetné az európai vállalkozások versenyképességét. A határokon átnyúló hozzáférés abban az esetben javítható, ha valamennyi tagállam a nyilvántartások közötti elektronikus kommunikáció lehetővé tétele mellett dönt, és továbbítja az információkat azok egyéni felhasználóinak az unió egész területén. Valamennyi nemzeti nyilvántartásnak kialakított egységes interfészt kell használnia.

Az irányelv előírta, hogy lehetővé kell tenni a kapcsolat létrehozását a vállalat nyilvántartása és a vállalat más tagállamokban nyitott fióktelepei nyilvántartásai között az adott vállalattal szembeni előfordulható felszámolási vagy fizetésektelenségi eljárás megindítására és lezárására vonatkozó információk, valamint a vállalat nyilvántartásból történő törlésére vonatkozó információk cseréje révén.⁷⁶

Számos cég határokon túlr is terjeszkedik, amit az egységes piac eredményezett. A tagállamok cégnyilvántartásait 2017-ben összekötötték, amely azzal járt, hogy az állampolgárok bármely uniós tagállamban nyilvántartásba vett cégre vonatkozó információkat kereshetnek, a nyilvántartások megoszthatják a cégek határokon átnyúló összeolvadásaira vonatkozó információkat.⁷⁷ A nyilvántartások összekapcsolására szolgáló rendszer „az üzleti nyilvántartások összekapcsolására szolgáló rendszer” (BRIS) elnevezést kapta. A rendszer a nyilvántartások összekapcsolása céljából szolgáltatás alapú elektronikus adatközlési módszereket alkalmaz.⁷⁸

Összegzés

Az Európai Parlament és a Tanács a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint

⁷⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2012/17/EU IRÁNYELVE a 89/666/EGK tanácsi irányelvnek, valamint a 2005/56/EK és a 2009/101/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvnek a központi nyilvántartások, a kereskedelmi nyilvántartások és a cégjegyzékek összekapcsolása tekintetében történő módosításáról

⁷⁷ https://e-justice.europa.eu/content_business_registers_at_european_level-105-hu.do?clang=hu (2018. 02. 11.)

⁷⁸ A Bizottság (EU) 2015/884 végrehajtási rendelete a nyilvántartások összekapcsolására szolgáló 2009/101/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvvel létrehozott rendszer céljából szükséges műszaki leírások és eljárások megállapításáról

a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2016/679 rendeletének fő célja az EU-n belüli egységes adatkezelési joggyakorlat létrehozása az adatok szabad áramlása miatt.⁷⁹ Azonban a rendeletet nem szükséges átültetni a tagállamok jogrendszerébe, de a jelenleg hatályos adatvédelmi törvényeket szükséges hozzá igazítani. A rendelet nem tesz különbséget a digitális és a papír alapú adatkezelés között, továbbá a személyes adatok köre kitágult, mivel minden olyan adat, amely természetes személyhez köthető, már személyes adatként kezelendő. Az általános Adatvédelmi Rendeletet nem szükséges átültetni a tagállamok jogrendszerébe, de a hatályos adatvédelmi törvényeket szükséges a rendelethez igazítani.⁸⁰

A kutatási kérdőívet kitöltő a válaszadók jelentős része szerint egy önálló a KR alá tartozó szerv ideálisabb volna a súlyos és a szervezett bűnözés elleni fellépésben, így célszerű lenne létrehozni egy önálló szervezett bűnözés elleni egységet. Az új egység létrehozása megkönnyíthetné hazai és a nemzetközi információáramlást. Az információáramlást gátolhatja, hogy a szervezett bűnözés fogalmának hiánya, nincs egységes álláspont, hogy mit értenek a szervezett bűnözés alatt- amit a kérdőíves válaszok is megerősítenek. Szükséges lenne meghatározni a szervezett bűnözés jellemzőit, ismérveit, amely irányadóvá válhatna és a felderítést hatékonyabbá tehetné. Továbbá a hatékony információáramlás érdekében indokolt lenne a tagállamok bűnügyi nyilvántartásainak, személy- és lakcímnnyilvántartásainak, illetve gépjármű-nyilvántartásainak angol nyelvű változatát létrehozni, mégpedig az unión belül egységes kódrendszerrel, amely az adatcserét segítené elő. Az így kialakított adatbázisokhoz a tagállamoknak végponttal kellene rendelkezniük, amely hozzájárulna a bűnszervezetek hatékony felderítéséhez. A végpontokat a tagállamok terrorelhárító, szervezett bűnözés elleni egységeinél vagy elemző központjainál kellene kiépíteni, hazánkban például a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központnál.

A tagállami nyilvántartás célja az, hogy valamennyi tagállam „naprakész” legyen a gyanúsítottal vagy célszeméllyel szemben valamely másik tagállamban rögzített adatról. Az Európai Unió és az uniós állampolgárok érdekei védelmében a tagállamoknak meg kell hozni a szükséges intézkedéseket az adatközlés biztosításához, legalább a következő adatok tekintetében:⁸¹

a) büntetett előéletű, valamint hátrányos jogkövetkezmények alatt álló, büntetlen előéletű személyek tekintetében:

⁷⁹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet – General Data Protection Regulation – GDPR)

⁸⁰ <https://ado.hu/rovatok/cegvilag/atalakul-az-adatvedelem-minden-a-gdpr-rol> (2018. 01. 26.)

⁸¹ Az Európai Bűnügyi Nyilvántartási Információs Rendszer (ECRIS) tekintetében már a bűnügyi adatok kérdéskörében jelentős előrelépés tapasztalható.

- bűnösséget megállapító jogerős ítéletben a bíróság által megállapított bűncselekmény megnevezését; a Btk. szerinti minősítését; az elkövetői és elkövetési alakzatot; a bűncselekmény elkövetésének helyét, idejét; azt a tényt, hogy az elítélt visszaeső, különös visszaeső, többszörös visszaeső vagy erőszakos többszörös visszaeső; azt a tényt, hogy a bűncselekményt az elítélt bűnszervezet tagjaként követte el;
- a kiszabott büntetés nemét, mértékét és végrehajtási fokozatát;
- a törvényi mentesítés várható időpontját.

b) A büntetés-végrehajtási adatokra vonatkozóan:

- a szabadságvesztés vagy az elzárás előjegyzett kezdő napját, a befogadás napját, illetve a szabadságvesztés vagy az elzárás végrehajtása megkezdésének napját, a szabadságvesztés vagy az elzárás kitöltésének előjegyzett utolsó napját, a szabadságvesztés vagy az elzárás kitöltésének utolsó napját,
- a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját vagy azt a tényt, hogy a feltételes szabadságra bocsátás kizárt, a feltételes szabadság kezdőnapját és leteltének napját, a feltételes szabadság megszüntetésének tényét, napját,
- a szabadon bocsátás és a büntetés-végrehajtási intézetből történő tényleges és végleges távozás napját.

c) A büntetőeljárás hatálya alatt álló személyek tekintetében:

- a büntetőeljárás alapjául szolgáló bűncselekmény megalapozott gyanú szerinti megnevezését, a Btk. szerinti minősítését; elkövetési helyét, idejét; a megalapozott gyanú közlésének időpontját; a vádemelés időpontját, a vád tárgyává tett bűncselekmény megnevezését,
- az előzetes letartóztatás, a lakhelyelhagyási tilalom, a házi őrizet, a távollattartás, az ideiglenes kényszergyógykezelés elrendelésének tényét, valamint azt a tényt, hogy az előzetes letartóztatás óvadék letétele miatt szűnt meg, a kényszerintézkedés időtartamát, megszűnése vagy megszüntetése tényét, a kényszerintézkedés elrendeléséről, meghosszabbításáról, fenntartásáról, megszüntetéséről határozatot hozó bíróság megnevezését, határozatának számát és keltét, a kényszerintézkedés megszüntetéséről határozatot hozó ügyészség megnevezését, határozatának számát és keltét.

A nyilvántartás a CARIN hálózathoz hasonlítana, annyi eltéréssel, hogy az adatokhoz formanyomtatvány nélkül közvetlenül lehetne hozzáférni, amely a szervezett bűnözés elleni küzdelem eredményességét növelné. A tagállamok szervezett bűnözés elleni hatóságai azonnal megkapnák a rögzített relevanciával bírható információt. A szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni küzdelem során a tagállami információkat a lehető legrövidebb idő alatt kellene beszerezni, mivel a szervezett bűnözők és a terroristák a tevékenységüket általában konspiráltan hajtják végre, és azt ellenőrizni általában a gyors információszerzés során lehet.

Azonban a tagállamok jogi környezetében eltérések figyelhetők meg, ami jelenleg megakadályozhatja a tagállamok közötti gyors információcserét. Az információáramlást azonban a tagállamok között fenn kell tartani, és a tagállamok adatvédelmi jogszabályait közelíteni kellene egymáshoz. A tagállamok közötti információcsere tartalmával és formájával kapcsolatos megegyezés és iránymutatás, valamint a közös infrajellegzettség és idegen nyelv hiánya további kihívást jelent az egységes végpont kialakítása során.

Irodalomjegyzék

Agnieszka Biegaj (szerk.): Europol Szemle, Általános jelentés az Europol tevékenységeiről, Európai Rendőrségi Hivatal, Luxembourg, 2012., 15–18. o., file:///C:/Users/peterz/Downloads/hu_europolreview%20(1).pdf (2018.01.26.)

BÓCZ Endre – FINSZTER Géza (2008): A rendészeti adatkezelés és a büntügyi nyilvántartási rendszer Rendőrségi adattárak, gyűjtemények, In: Bócz Endre (szerk.), Kriminológia joghallgatóknak. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 258. o.

Fenyvesi Csaba (2009): Kriminológia, In: Tremmel Flórián, Büntügyi nyilvántartás, Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 228. o.

Girhiny Kornél (2015): A Nyomozások új irányvonalai, a technikai jellegű bizonyítási módszerek dominanciája. Magyar Rendészet, 2015/2., Budapest, 92., 95. o.

Hegyaljai Máttyás: A nemzetközi büntügyi együttműködés, Kül-Világ, 2012/4. szám, 4. o.

Jánosi Andrea: Bűnüldözési célú adatkezelés Magyarországon az Európai Unió által megfogalmazott elvárások tükrében, Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica, 2014. Tomus XXXII., 293–303. o.

Láris Liliána: A bűncselekmények útján szerzett vagyon visszaszerzésének problémái az Európai Büntügyi Együttműködésben, Tavasz Szél Konferenciakötet, 2014, Debrecen, 137–141. o.

Lipics László: A Schengeni Információs Rendszer szerepe az integrált határbiztonsági rendszerben. Hadmérnök 2010/3. szám, Budapest 138–149. o.

Nyitrai Endre (2015): Bűnelemzés a nyomozásban. Tanulmányok a modernkori veszélyek rendészeti aspektusai című tudományos konferenciáról, XVI. kötet, Pécs, 146. o.

Oláh Péter Balázs – Farkas Gabriella: Büntetőjogi szankciók kölcsönös elismerésének dilemmái, Jogi Fórum, 2015., 3. o.

Peisch András: Az Európai büntügyi nyilvántartási információs rendszer, Ünnepi konferencia az ELTE megalakulásának 375. évfordulója alkalmából (2010. április 23.) I. kötet, Jogi tanulmányok I. szám, Budapest, 2010., 354–358. o.

Tóth Mihály: Bűnszövetség, bűnszervezet, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2009., 93–94. o.

Urszán József: A szervezett bűnözés fenyegetettség értékelésének jelentősége az Európai Unióban, In: Gaál Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.), Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 2013, Pécs, 434. o.

<http://www.naih.hu/europol.html> (2018. 01.25.)

[europolprofile.pdf](#) (2018.01.26.)

<http://eurojust.europa.eu/Pages/languages/hu.aspx> (2018. 01. 26.)

<https://www.cepol.europa.eu/hu> (2018.01.26.)

<https://www.cepol.europa.eu/sites/default/files/2014-cepol-flyer-hu.pdf> (2018.01.26.)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:133020&from=HU> (2018. 01. 26.)

<http://tibek.gov.hu/bemutakozasbo> (2018.01.26.)

<https://ado.hu/rovatok/cegvilag/atalakul-az-adatvedelem-minden-a-gdpr-rol> (2018.01.26.)

[http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/olah_peter_balazs-farkas_gabriella__buntetojogi_szankciok_kolcsonos_elismeresenek_dilemmai\[jogi_forum\].pdf](http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/olah_peter_balazs-farkas_gabriella__buntetojogi_szankciok_kolcsonos_elismeresenek_dilemmai[jogi_forum].pdf) (2018.02.06.)

https://e-justice.europa.eu/content_business_registers_at_european_level-105-hu.do?clang=hu (2018.02.11.)

1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról

1999. évi LIV. törvény az Európai Unió bűnüldözési információs rendszere és a Nemzetközi Büntügyi Rendőrség Szervezete keretében megvalósuló együttműködésről és információcseréről

2009. évi XLVII. törvény a büntügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a büntügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról

2012. évi CLXXX. törvény az Európai Unió tagállamaival folytatott büntügyi együttműködésről

2017. évi XC. törvény indokolása a büntetőeljárásról <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1700090.TVI/lr/261> (2018. 02. 05.)

Az Európai Unió Tanácsa, Tervezet – A Tanács következtetései a szervezett és súlyos nemzetközi bűnözés elleni küzdelemmel kapcsolatos, a 2018 és 2021 közötti időszakra szóló uniós prioritások meghatározásáról, 8654/17 JAI 377 Brüsszel, 2017. május 12.

A Tanács 98/428/IB együttes fellépése, amelyet a Tanács az Európai Unióról szóló szerződés K.3. cikke alapján fogadott el, az Európai Igazságügyi Hálózat létrehozásáról

A Tanács 2008/976/IB Határozata az Európai Igazságügyi Hálózatról

A Nemzetközi Büntügyi Együttműködési Központ Igazgatójának 3/2015. (12.23.) NEBEK Intézkedése 2. o.

2003/8. Nemzetközi Szerződés a belügyminisztertől a Magyar Köztársaság és az Európai Rendőrségi Hivatal közötti, Budapesten, 2001. október 4-én aláírt Együttműködési Megállapodásnak (2001. évi LXXXIX. törvény) a Magyar Köztársaság és az Európai Rendőrségi Hivatal közötti, Budapesten, 2001. október 4-én aláírt Együttműködési Megállapodás módosításáról szóló, jegyzékváltás útján létrejött Megállapodással (2002. évi XXXI. törvény) módosított és kiegészített egységes szerkezetbe foglalt szövege

A Nemzetközi Büntügyi Együttműködési Központ Igazgatójának 3/2015. (12.23.) NEBEK Intézkedése 10–13. o.

Az Európai Közösséget létrehozó Szerződés 154. cikk

HL C 139., 2006. 06. 14., Intézményközi megállapodás az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság között a költségvetési fegyelemről és a pénzgazdálkodás hatékonyságáról és eredményességéről (2006/C 139/01)

HL C 291. E, 2006. 11. 30., 133. o, P6_TA(2006)0079 Információs társadalom a növekedésért és a foglalkoztatásért, Az Európai Parlament állásfoglalása: európai információs társadalom a növekedésért és foglalkoztatásért (2005/2167(INI))

HL C 200., 2009. 08. 25., 58. o., A Régiók Bizottsága véleménye az európai közigazgatások közötti átjárhatósági eszközökről (ISA) (2009/C 200/11)

HL L 93., 2009. 04. 07., 23. o., a Tanács 2009/315/IB kerethatározta a büntügyi nyilvántartásból származó információk tagállamok közötti cseréjének megszervezéséről és azok tartalmáról

HL L 93., 2009. 04. 07., 33. o., a Tanács 2009/316/IB határozata a 2009/315/IB kerethatározat 11. cikke alkalmazásában az Európai Büntügyi Nyilvántartási Információs Rendszer (ECRIS) létrehozásáról

COM(2005) 597, a Bizottság közleménye a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek az európai adatbázisok közötti hatékonyság fokozásáról, interoperabilitásuk javításáról és szinergiahatásairól a bel- és igazságügyi együttműködés területén

COM(2010) 245 A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Az európai digitális menetrend

COM(2010) 2020 A Bizottság Közleménye, Európa 2020, Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája

COM(2010) 744 a Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának, Az európai közszolgáltatások interoperabilitása felé

COM(2010) 744 a Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának, Az európai közszolgáltatások interoperabilitása felé 2. melléklet

COM(2017) 341, a Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a büntügyi nyilvántartásból származó információk Európai Büntügyi Nyilvántartási Információs Rendszeren (ECRIS) keresztül történő, tagállamok közötti cseréjéről

Egyezmény a Benelux Gazdasági Unió államai, a Németországi Szövetségi Köztársaság és a Francia Köztársaság kormányai között a közös határaikon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetéséről szóló, 1985. június 14-i Schengeni Megállapodás végrehajtásáról 101. cikk (1)

A Tanács Határozata 2004/512/EK (2004. június 8.) a Vízuminformációs Rendszer létrehozásáról (VIS)

Az Európai Parlament és a Tanács 767/2008/EK rendelete (2008. július 9.) a vízuminformációs rendszerről

A Tanács 2725/2000/EK rendelete (2000. december 11.) a dublini egyezmény hatékony alkalmazása érdekében az ujjlenyomatok összehasonlítására irányuló „Eurodac” létrehozásáról

A Tanács 2006/960/IB kerethatározata (2006. december 18.) az Európai Unió tagállamainak bűnüldöző hatóságai közötti, információ és bűnüldözési operatív információ cseréjének leegyszerűsítéséről

A Tanács 2007/533/IB határozata (2007. június 12.) a Schengeni Információs Rendszer második generációjának (SIS II) létrehozásáról, működtetéséről és használatáról 1. cikk (1) (2)

A Tanács 2007/845/IB határozata (2007. december 6.) a tagállamok vagyoni visszaszerzési hivatalai közötti, a bűncselekményből származó jövedelmek és a bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb tulajdon felkutatása és azonosítása terén való együttműködésről

A Tanács 2009/316/IB határozata (2009. április 6.) a 2009/315/IB kerethatározat 11. cikke alkalmazásában az Európai Bűnüldözési Nyilvántartási Információs Rendszer (ECRIS) létrehozásáról

Az Európai Parlament és a Tanács 767/2008/EK rendelete (2008. július 9.) a vízuminformációs rendszerről (VIS) és a rövid távú tartózkodásra jogosító vízumokra vonatkozó adatok tagállamok közötti cseréjéről (VIS-rendelet)

Az Európai Parlament és a Tanács 2009/922/EK határozata (2009. szeptember 16.) az európai közigazgatások közötti átjárhatósági eszközökről (ISA)

Az Európai Parlament és a Tanács 2012/17/EU IRÁNYELVE a 89/666/EGK tanácsi irányelvnek, valamint a 2005/56/EK és a 2009/101/EK európai parlamenti és tanácsi

irányelvnek a központi nyilvántartások, a kereskedelmi nyilvántartások és a cégjegyzékek összekapcsolása tekintetében történő módosításáról

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet – General Data Protection Regulation – GDPR)

A Bizottság (EU) 2015/884 végrehajtási rendelete a nyilvántartások összekapcsolására szolgáló 2009/101/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvvel létrehozott rendszer céljából szükséges műszaki leírások és eljárások megállapításáról

A közös nyomozócsoportok hatékonysága az emberkereskedelem elleni küzdelemben

Bevezető

Az emberkereskedelem korunk egyik súlyos társadalmi problémája tömegeket érintő bűncselekmény, aminek pontos volumenéről azonban nincsen pontos ismeretünk. Tudományos kutatások szerint egyre nagyobb számban válnak emberek szervezett bűnözői csoportok által elkövetett munka- vagy szexuális célú kizsákmányolás áldozataivá. Az emberkereskedelem egy globális jelenség, nagyrészt a harmadik világ országaiból származó személyeket, első sorban nőket, visznek fejlettebb országokba (Nyugat-Európa és Észak-Amerika), ahol prostituáltként, vagy más területen dolgoztatják őket. Európában a Délről Északra irányuló migráció mellett, jellemző az Európai Unió keleti tagállamaiból a nyugati tagállamokba való migráció is. A migrációs hullámok mellett ugyanez a tendencia figyelhető meg az emberkereskedelem jelenségében is.

Az emberkereskedelem elleni fellépés kiemelt jelentőségű a nemzetközi bűnüldözésben európai szinten is. Mivel határokon átnyúló jelenségről van szó, ezért az emberkereskedelem elleni fellépés is nemzetközi együttműködés keretei között lehet a leghatékonyabb. E célból jöttek létre az ún. közös európai nyomozócsoportok (JIT) az Európai Bizottság nemzetközi egyezményei alapján. A nemzetközi bűnüldözés ennek az innovatív formájának alkalmazhatóságát vizsgáljuk tanulmányunkban az emberkereskedelem elleni fellépésben, a magyar nyomozóhatóság munkájának tükrében.

„Az európai közös nyomozócsoport egy olyan nyomozócsoport, ami két vagy több Európai Unió tagországa, és/vagy más résztvevők megállapodása alapján jön létre, egy speciális célból és egy meghatározott időre, amit kölcsönös egyetértés esetén meg lehet hosszabbítani, azért hogy bűnüldözést folytassanak a megállapodásban résztvevő tagországokban.” (Klimek 2012:64). Az Európai Unióban a belső határok megnyílásával és a különböző javak és a munkaerő szabad áramlásával a bűnözés is egyre inkább nemzetközivé válik. A rendészet és az igazságszolgáltatás is állandóan változik, igyekszik követni az egyre nagyobb mértékű szervezett bűnözés átalakulását,⁸² és a nemzetközi bűnüldözés leghatékonyabb jogi és szervezeti kereteit kialakítani. Ennek megfelelően a közös nyomozás formái és keretei is folyamatosan változnak, a jogi lépéseket nemzetközi egyezmények rögzítik. A rendőrségi együttműködésre hagyományosan az informális kommunikáció volt

a jellemző, az igazságügyi együttműködést a diplomáciai jellegű, formalizált nagy adminisztratív igényű kapcsolattartás határozta meg. Azonban a bűnözés modernizálódásával elkerülhetlenné vált a bűnüldözés átalakulása is, és egyúttal a rendőrségi és igazságügyi szervek közötti nemzetközi kapcsolattartási módok közeledése. A rendőrségi nemzetközi kommunikáció formalizálódott, addig az igazságügyi egyszerűsödött (Nilsson 2005).

Az európai közös nyomozócsoportok szoros együttműködést alakítanak ki a résztvevő országok nyomozó- és igazságügyi szervei között, ugyanakkor a hatékony, gyors kommunikációnak elég komoly szervezeti és jogszabályi előfeltételei vannak. A szervezeti kényszerek és lehetőségek ebből a szempontból sokkal inkább meghatározóak, mivel különböző szabályozások implementálása a jogalkotó feladata, amelyeken változtatást a szervezeti működés diszfunkciói határozzák meg. A közös európai nyomozócsoport működését leginkább úgy lehet szemléltetni, mint egy kiterjesztett bűnüldözési jogsegélyt, amely minden újabb felmerülő nyomozati kihívás megoldását vagy bizonyítási eljárás foganatosítását lehetővé teszi.

Annak ellenére, hogy a JIT-et a bűnüldözés korunk korszerű és hatékony eszközének tekintették létrehozói, a várt eredményekkel ellentétben sokkal alacsonyabb számú JIT alakult meg Európa szerte, mind az emberkereskedelem elleni fellépésben, mind más bűncselekmények nyomozati munkájában (Horvatits és de Buck 2007, Gaultieri 2007). Az, hogy a JIT kialakítása mögötti politikai szándék mennyire valósult meg, mennyiben illeszkedik a rendészeti és igazságügyi szervek gyakorlatához, vitatott nemzetközi szinten (Block 2010, 2011). Hasonló kérdések merülhetnek fel a magyar szervek részvételével kapcsolatban. Magyarország először 2011-ben vett részt JIT-ben az ún. bunda, finn fedőnéven a VETO (fogadást jelent) ügyben, ahol sportesemények meghamisítását folytató nemzetközi bűnszervezetet számolt fel a közös európai nyomozócsoport. Azóta összesen több mint 12 JIT-ben folytatott büntetőeljárásban vett, vagy vesz részt Magyarország.

Az Emberkereskedelem elleni nyomozásban a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozóiroda (továbbiakban KR NNI) Emberkereskedelem Elleni Alosztályán dolgozó nyomozók elsősorban azok a kollégák, akik a nemzetközi és európai megkeresésekre válaszolnak a külföldön magyar nőket érintő emberkereskedelem miatt folyó eljárásokban. Magyarország aktív jelenlétét igazolja, hogy 2013. óta összesen 7 közös nyomozócsoportban működtek a hazai rendőri szervek emberkereskedelem elleni nyomozásban, amelyek közül 3 jelenleg is folyamatban van, illetve több újabb megállapodás áll előkészületi szakaszban.

A hazai hatóságok például a 2013-ban megalakult Birkhill fedőnévű JIT-ben az Egyesült Királysággal működnek együtt, a szintén 2013.-ban aláírt Galaton-Apus JIT-ben a belga és a holland hatóságokkal, a Szegeden lefolytatott Fortune JIT-ben Franciaországgal, illetve Hollandiával a Wimber-JIT-ben. Ezen felül több más üzletszerű kerítés és emberkereskedelem bűncselekménye miatt folytatott büntetőeljárásban merült fel a közös nyomozócsoport megalakításának gondolata, ami azonban több okból nem jött létre.

⁸² Vitaülés a szervezett bűnözésről. Magyar Jog. 1988. 83–89.

Tanulmányunkban ennek az együttműködési és nyomozati formának a hatékonyságát vizsgáljuk a Magyarországról kiinduló emberkereskedelemmel kapcsolatban. Célunk feltárni, hogy hogyan működik egy ilyen nyomozócsoport a gyakorlatban, hogyan illeszkedik a magyar rendészeti és igazságügyi szervek munkájához, szervezeti kultúrájához; hogyan értékelik, milyen előnyeit és hátrányait látják – élik meg a nyomozók és az ügyészek a közös európai nyomozócsoporthoz. Bűnügyi akták valamint a nyomozóhatóság és az ügyészség munkatársaival készített félig strukturált interjúk alapján vizsgáljuk a JIT-ek megítélését, működését, hogy milyen ügyekben alkalmazható eredményesen. Tanulmányunkban első sorban nem a jogi keretekre fókuszálunk, hanem a nyomozóhatóság és az igazságügyi szervek gyakorlati tapasztalatára. Először röviden bemutatjuk közös európai nyomozócsoporthoz jogi formájának kialakulását, majd az emberkereskedelem helyzetét Magyarországon. Ez követően az interjúk és az akták alapján kifejtjük az emberkereskedelem elleni fellépés lehetőségeit és akadályait a JIT keretein belül.

A JIT megalakulása, szabályozása és a nemzetközi bűnüldözés fejlődése az Európai Unióban

A közös nyomozócsoporthoz elsődleges célja a különböző államok nyomozócsoporthoz (rendőrök és ügyészek) együttműködése ugyanabban az ügyben, egy szerződésben meghatározott ideig, és körülmények között (Sajn 2013). A stratégia, melynek eredményeképp megszületett, célja az volt, hogy a különböző tagállamok igazságügyi és nyomozó szervei minél szorosabb együttműködésben tudjanak közösen dolgozni a határon átnyúló szervezett bűnözés ellen, az információk és az eljárásban felhasználható bizonyítékok legegyszerűbb és hatékonyabb beszerzésében.

A közös nyomozócsoporthoz elődjének a Németország különböző tartományai között 1970-ben megalakult *Gemeinsame Ermittlungsgruppe Rauschgift* (kábitószer közös nyomozócsoporthoz) tekinthető. A nyomozati munka hatékonysága miatt a németek az 1990-es években terjesztették fel európai szintre a közös nyomozócsoporthoz tervezetét (Klimek 2012:65). Ennek háttérben az állt, hogy mivel a szervezett bűnözésben gyakran több mint két ország volt érintett, ezért a hagyományos bilaterális megegyezések már nem voltak elegendőek a hatékony bűnüldözéshez (Block 2011:2).

A közös európai nyomozócsoporthoz egy hosszabb egyeztetés, nemzetközi egyezményekben megállapított irányvonal nyomán jött létre. 1999-ben, az Európa Tanács Tampereben tartott ülésén kezdődött el az európai közös nyomozócsoporthoz jogi háttérnek rendezése. Majd a 2000-ben megkötött Európai Unió tagállamai közötti Kölcsönös Bűnügyi Jogsegélyről szóló Egyezmény tárgyalta részletesen a közös nyomozócsoporthoz működését, és azóta is ez tekinthető a JIT-ek megalakulásának egyik legfontosabb jogi dokumentumának (Nagy 2010:69-70). A nyomozócsoporthoz jogi kereteit első sorban a terrorizmus, a szervezett bűnözés, a kábítószerkereskedelem és az emberkereskedelem hatékonyabb megfékezésének szándékával alakították ki.

Az Unió Jogsegély Egyezmény lassú ratifikációja, valamint a 2001-es World Trade Center elleni terrortámadás súlyossága miatt az Európai Tanács fel kívánta gyorsítani a közös nyomozócsoporthoz megalakításának folyamatát, és rendkívüli ülésen elfogadott egy közös nyomozócsoporthozról szóló kerethatározatot, amelyben előírta a tagállamoknak, hogy 2003. január 1.-ig meg kell teremteniük JIT-ek megalakításához szükséges jogi kereteket (Nagy 2010:70). A Kerethatározat nem kötelezi a tagállamokat JIT-ek létrehozására, de megadja számukra a szükséges jogi környezetet, hogy ezt meg tudják tenni (Gualtieri 2007:234).

Ennek ellenére a JIT-ek jogi szabályozásának kialakítása a különböző tagállamokban, valamint gyakorlati létrehozásuk tovább később, annak ellenére, hogy a Kerethatározatot követő években részletes tervet és szabályozást is létrehozott a JIT-ek minél hatékonyabb és egységesebb átültetésére a különböző tagállamok jogi környezetébe. Ennek része a 2004. novemberében a Hági Programban meghatározott, minden tagállamban kijelölt nemzeti szakértők, valamint a 2005-ben kezdeményezett Közös nyomozócsoporthoz szakértői hálózat kiépítése (Network of National JIT Experts), és a 2009-ben elfogadott Közös nyomozócsoporthoz vonatkozó Kézikönyv (Nagy 2010:72).

A kézikönyv egy az Europol és az Eurojust által működtetett projekt keretében jött létre, amelynek az volt célja, hogy összegyűjtse a különböző tagállamokban a JIT-tel kapcsolatos tapasztalatokat és információkat gyűjtson az eltérő jogszabályi környezetekről és ezek alapján egy egységes iránymutatást hozzon létre a tagállamok számára (Horvatis és de Buck 2007). A két nemzetközi szerv nagy szerepet vállalt nem csak a JIT-ek jogi alapjainak megteremtésében a különböző tagállamokban, a nemzetközi jogi egyeztetési folyamatokban, hanem ezentúl a JIT-ek oktatásának kialakításában (amelyben az Európai rendőr akadémiának, a Cepol-nak is hangsúlyos szerepe van), és a létrehozott kézikönyvön túl a JIT-ek gyakorlatban is.

Az Europol és az Eurojust JIT-ekben való gyakorlati szerepvállalása azonban nem lett a Kerethatározatban rögzítve, emiatt a későbbiekben további tisztázásra szorult (Helmberg 2007; de Buck 2007). Az Europol célja első sorban a JIT-ek támogatása. A támogatás az Europol tudásának megosztását, a nemzetközi műveletek koordinációjában való asszisztenciát és technikai kérdésekben nyújtott tanácsot jelent az elemző-értékelő munkában nyújtott segítség mellett. Az Europol tehát segítségül adja a 27 tagországot átfogó telekommunikációs hálózatát, logisztikai segítséget nyújt a JIT találkozókhoz a helyszín biztosításával és a találkozók koordinálásával és monitorálásával. Ezen felül korszerű elemző-értékelő tevékenységével hozzájárulhat a nyomozati munka gyarapításához is. Az Europol információs rendszere (*Europol Information System és az Index System*), valamint az általa létrehozott *Analytical Workfiles* nagyban segítik a bűnügyi elemzést és európai szinten a bűnügyi információk cseréjét (de Buck 2007:257-262).

Ezen felül az Europol segítséget nyújt abban, hogy mely közös ügyekben célszerű a JIT létrehozása. „A 'közös' ügyben érintett nemzeti hatóságok értékelhetik, hogy a siker érdekében szükséges-e a különböző nyomozásokat egy formalizáltabb struktúrába áttenni, hogy közösen nyomozhassanak tovább.” 2007:263)⁸³. A JIT-ek gyakorlati működését pedig az Europol mobil irodákkal is segítheti, a JIT tagjainak nyújtott információs rendszerhez és index rendszerhez adott hozzáféréssel, valamint egy külön kommunikációs rendszer létrehozásával, a Virtual Private Network-kal.

Az Eurojust 2002-ben, hágai központtal jött létre, és a közös nyomozócsoportokhoz hasonlóan elsődleges célja a hatékonyabb közös európai bűnüldözés. Hasonlóan az Europolhoz, az Eurojust JIT-ben betöltött szerepe sem volt a Kerethatározatban rögzítve. Részvételének jogi szabályozása emiatt egyfelől az adott tagállamok nemzeti jogszabályaitól, valamint az Eurojust működésére vonatkozó nemzetközi jogszabályoktól függ. Az Eurojust a JIT-ekben első sorban koordinációs funkciót tölt be, és segítséget nyújt a JIT létrehozására alkalmas ügyek kiválasztásában. Az Eurojust nem kötelezhet tagállamot, hogy egy adott ügyben JIT-et hozzon létre, de javaslatot tehet rá. Ezen felül aktív részt vállalhat, és jogi szaktudásával segítheti a JIT megalakulására vonatkozó egyeztetéseket, valamint találkozók létrejöttét, termék biztosításával, és adott esetben a résztvevők szállás és úti költségeinek fedezésével a JIT működése során (Helmborg 2007:250).

A közös nyomozócsoportok intézményének kialakítása egy eszköze a közös európai bűnüldözési stratégiának. Az Európai Unió meghirdette először 2006-ban, majd 2011-ben az OCTA-t⁸⁴, és 2013-ban a SOCTA-t⁸⁵. Az utóbbi a szervezett bűnözés elleni küzdelem veszélyeit előrejelző rendszerbe beépítette a súlyos bűncselekményeket is, amelynek megjelenése az európai rendészeti diskurzusban azt jelöli, hogy a közpolitikai döntéshozók is szembesültek a szervezett bűnözés jogi kodifikációjával kapcsolatos nehézségekkel. A szervezett bűnözés fogalma is eltérő módon van jogilag meghatározva a különböző tagállamokban, úgy pl. az emberkereskedelem fogalma is eltérően lett implementálva, így például Magyarországon jelenleg a legtöbb emberkereskedelemmel kapcsolatos büntetőügyben az alapbűncselekményt gyakran „kerítés” tényállásának felhasználásával állapítják meg. Az EUROPOL EMPACT elnevezésű projektje külön kiemelte az emberkereskedelmet, mint a határokon átnyúló egyszerre súlyos és szervezett bűnözési formát. Az EMPACT bevezetésének következményeként a közös

⁸³ Saját fordítás az angol eredetiből. „The national authorities concerned by the 'common' case can evaluate whether it is necessary for the success of the different investigations to set a more formal structure allowing them to investigate the case jointly.”

⁸⁴ EU Organised Crime Threat Assessment. (Európai Unió Szervezett Bűnözés Kockázati Felmérés) Ld. <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/octa-2006-eu-organised-crime-threat-assessment>

⁸⁵ EU Serious and Organised Crime Threat Assessment. (Európai Unió Súlyos és Szervezett Bűnözés Kockázati Felmérés) <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta-2013>

nyomozócsoportok megalakítása „már nem csak egy lehetőség, hanem cél lett a tagállamok számára” (Szabó 2015:56)⁸⁶.

A Legfőbb Ügyész jóváhagyásával az ügyész kezdeményezheti a JIT megalakítását. Az tagországonként eltérő, hogy kinek van aláírási jogköre a JIT létrehozásában. Magyarországon korábban a Legfőbb Ügyész kizárólagos hatáskörébe tartozott, azonban a folyamat meggyorsítása miatt jelenleg egy kijelölt ügyész, (aki a JIT szakértők hálózatának tagja) is rendelkezik aláírási jogkörrel, valamint kezdeményezhet koordinációs értekezletet a JIT felállításának érdekében. Magát a JIT megállapodást ezeken a koordinációs értekezleteken szövegezik meg és írják is alá a későbbiekben.

Az általunk megkérdezett JIT-ben résztvevő nyomozók illetve ügyészek is kiemelték a JIT szakértővel folytatott személyes kapcsolattartás és személyes egyeztetések jelentőségét. Az alapos jogi tájékoztatás nagyban hozzájárult ahhoz, hogy felkészülten kezdjenek a közös nyomozócsoport keretei közötti munkába. Monika Helmborg, az Eurojust jogi munkatársa 2007-ben még azt írja, hogy az Eurojust által történő anyagi támogatás még tárgyalás alatt van, a magyar nyomozóhatóság és ügyészség tagjaival készített interjúinkból kitűnően, hogy a JIT-ek megalakulásában és működésében kiemelt szerepe van az Eurojust finanszírozásnak, ami lehetővé teszi a közös nyomozócsoportban folyó munkát. Ennek jelentőségét az Illegális Migráció Elleni Osztályon is kiemelték, azonban úgy láttuk nagy jelentősége van az emberkereskedelem miatt folytatott nyomozásban résztvevő JIT-ekben is.

A Magyarországról kiinduló emberkereskedelem

Az emberkereskedelem jelenségének a definiálása is nemzetközi egyezmények eredményeként jött létre és alakult át az elmúlt évszázadban. Jelenleg az ENSZ Szervezett bűnözés elleni egyezményének kiegészítő protokolljában (Palermo Prokoll 2000) szereplő definíció a leggyakrabban idézett, legáltalánosabban használt. Az Európai Unióban ezen felül még irányadó a 2011/36/EU Irányelv, valamint az itt meghatározott, a tagországokra háruló kötelezettségekben mind a bűnüldözésben az áldozatellátásban (Sebhelyi 2015).

Mindazonáltal, az emberkereskedelem egy kifejezetten látens jelenség, valós kiterjedéséről nincsen pontos tudásunk, csak becslések alapján alkothatunk képet.⁸⁷ A becslések pedig jellemzően szociális segítő szervezetek munkatársainak benyomásain, valamint bűnügyi információkon alapulnak. Az ezek alapján készült statisztikák próbálják lekövetni a tendenciákban bekövetkező változásokat is. Azonban az továbbra is rendkívül vitatott kérdés maradt, hogy hol húzható meg az emberkereskedelem és a munka

⁸⁶ Saját fordítás német eredetiből. „Die Durchführung von JITs ist nicht mehr nur eine Option, sondern auch ein Ziel für die Mitgliedsländer.“ (Szabó 2015:56)

⁸⁷ Ollus - Jokinen - Joutsen 2013.

célú migráció határa. Ennek a elemzése, valamint a prostitúció eltérő megközelítései és az emberkereskedelem elleni fellépés kritikája továbbra is fontos téma mind a tudományos szakirodalomban, mind a közéletben nemzetközi és hazai szinten (Anderson és Andrijasevic 2008, Bernstein 2010, Fehér 2009, illetve lsd. a Kettősmérce blogon 2015-ben megjelent vitát⁸⁸). Az emberkereskedelem említett nemzetközi definíciója eltérő módon lett a különböző nemzeti jogrendszerekben implementálva, valamint a különböző országok joggyakorlata is jelentősen eltér egymástól, ahogy erre majd a későbbiekben kitérünk. Valójában az emberkereskedelem jelentése más és más a különböző országok bírói gyakorlatában.

Az emberkereskedelem és a szexuális célú kizsákmányolás háttérében meghatározó jelentőségű a munkaerő szabad áramlása, egyúttal a több nyugat-európai országokban érvényes liberális prostitúciós szabályozás, valamint a Közép-Kelet-Európában erősödő szegénység. A Közép-Kelet-Európából származó nők számának megemelkedése a prostitúcióban elsősorban ezeknek az országoknak az Európai Unióhoz való csatlakozása óta lett kifejezetten jelentős. Magyarországról jellemzően (de nem kizárólag) szervezett bűnözői csoportok segítségével kezdenek el nők Nyugat-Európában dolgozni. A nemzetközi szervezetek Magyarországot, mint egyik meghatározó kibocsátóországot elsősorban az áldozatok állampolgársága alapján mérik, azonban a Nemzeti Nyomozó Iroda által lefolytatott nyomozásokból nyilvánvalóvá válik, hogy ezekben az esetekben az elkövetők is elsősorban magyar állampolgárok (Szabó 2015). Ez utóbbiak szociokulturális környezetének vizsgálata azért lenne meghatározó a kutatókon kívül a rendőrhatalom számára is, mivel ezeknek a csoportoknak a létrejötte és kapcsolati hálói determinálják azt, hogy mely nyugat-európai országokat választják munkavégzési helynek. Az utóbbi években kifejezetten erősödött a magyar nők jelenléte a prostitúcióban Belgiumban, Svájcban, Hollandiában illetve megmaradt Németország és Ausztria mint meghatározó célország is. Anglia pedig egyszerre jelent fontos desztinációt a prostitúció illetve a kényszermunka területén egyaránt a magyar szervezett bűnözésben⁸⁹.

Az, hogy jelentős számú magyar áldozat található ezekben az országokban, hogy Magyarország egy fontos kiinduló országnak tekinthető az emberkereskedelem területén, ezt egyfelől a korábban említett szociális szervezetek adatai, valamint bűnügyi információk is alátámasztják. A helyzet valós megítéléséhez azonban fontos figyelembe vennünk, hogy a bűnügyi statisztikákat alapvetően meghatározza, hogy bizonyos országokban hány ügyben nyomoznak a hatóságok, illetve milyen mértékben szolgáltatnak adatot az Europol adatbázisába. Mivel interjúalanyaink elmondása szerint Magyarországon a KR NNI Emberkereskedelem Elleni Osztályán egyre hatékonyabb munka folyik, valamint a magyar hatóságok alapos adatszolgáltatók, összehasonlítva például Romániával

vagy Bulgáriával, ezért a statisztikákban Magyarország aránytalanul elől szerepel más, kevésbé intenzív nyomozati munkát folytató országokkal szemben.

A Magyarországról külföldre kivitt nők nagyrészt kiszolgáltatott helyzetűek, mélyszegénységből jönnek. Gyakran nevelőintézetben, vagy diszfunkcionális családokban nőttek fel. Jellemző ugyanis, hogy a futatók érzelmi kötődés révén veszik rá őket a prostitúciós tevékenységre, vagy tartják őket ebben a helyzetben. „Azonos lakókörnyezetből hozzák a férfiak őket, vagy rokonok baráti köréből. Az elkövetők nem magasan képzett személyek, ugyanakkor a toborzó elég jó kommunikációs készségekkel rendelkezik.” (interjú részlet) Az emberkereskedelem háttérében álló szervezett bűnözői csoportokra jellemző a családi kapcsolatok erős szerepe, és a maffiatípusú szervezet helyett inkább a pókhálószerű felépítés. A bűncselekmény több helyszínen zajlik: más személyek végzik a toborzást Magyarországon, mások a szállítást Magyarországról külföldre, és mások felügyelik a prostitúciós tevékenységet külföldön. Még ha a bűnszervezetre nem is jellemző a túlzott hierarchizáltság, általában van egy vagy néhány vezető, akinek a kezében összefutnak a szálak és a megszerzett pénz legnagyobb része is. Jellemzően ezek a vezetők nagyrészt Magyarországon tartózkodnak és csak alkalmi jelleggel látogatnak ki külföldre, ahol egy vagy több bizalmasuk állandóan tartózkodik és a felügyelet mellett a pénz behajtását is végzi.

Az emberkereskedelem bűncselekménye épp ezt a szervezetséget foglalja magában, tehát jellegéből fakad, hogy a bűncselekmény különböző tényállásai más-más országokban történnek. A hatékony bűnüldözésnek ehhez a struktúrához kell illeszkednie, épp ezért elengedhetetlen a nemzetközi együttműködés a különböző nyomozóhatóságok és igazságügyi szervek között. Minden állam alapvetően a saját területén rendelkezik bűnüldözési jogkörrel, így elsősorban azok ellen a személyek ellen tud fellépni akik az ország határán belül követnek el bűncselekményt. A közös nyomozócsoport egyfelől az információ áramlás megkönnyítését is lehetővé teszi, valamint a lehetőséget ad a bizonyítási eszközök megosztására.

A közös európai nyomozócsoportban való feladatmegosztást meghatározza, hogy melyik ország területén mi történik, milyen eljárási cselekmények végrehajtását végzi, milyen bizonyítékokkal szolgálhat az eljárás során. Magyarországon az elkövetők kapcsolati hálója lesz feltérképezhető, a toborzási folyamat, valamint általában befektetik, vagy felhalmozzák az emberkereskedelemből vagy kerítésből megszerzett vagyont is. A cél tehát, hogy a két vagy több ország által összegyűjthető bizonyítékok megszerzése és megosztása egyszerűbbé váljon, és elősegítse a bizonyítást a büntetőeljárás során. Az, hogy ez milyen eredményességgel valósul meg, illetve milyen kihívásokkal kell szembe néznie a nyomozóhatóságnak, ebben eltérő tapasztalatok vannak.

A következőkben az emberkereskedelem nyomozati munkájának folyamata, és konkrét ügyek kapcsán tekintjük át ezeket a kihívásokat, hogy mikor volt (vagy lett volna)

⁸⁸ <http://kettosmerce.blog.hu/tags/prostitucio>

⁸⁹ Külföldön, prostitúcióban dolgozó magyar nőkről lásd még az IRIS projekt 2012-es riportjában a Flora Dora munkatársainak beszámolóját és Sascha Finger tanulmányát (2013) a Svájcban; Munk Veronika 2016-os riportjait és Katona Noémi cikkét (2017) a Németországban dolgozó magyar nőkről.

hatékony a JIT létrehozása az adott ügyben, és mikor nem/rosszul működött. Ahhoz hogy a közös nyomozócsoportok hatékonyságát értelmezni tudjuk, fontos kriminalisztikai szempontból értenünk magának a nyomozati munkának a szakaszait és főbb folyamatait az érintett bűncselekményekben. Ennek rövid bemutatása után rátérünk a közös európai nyomozócsoportban folytatott munkában először a felderítési szak kérdéseire, majd a JIT megalkotásának dilemmáinak körülményei után a nyomozati és a vizsgálati szakot tárgyaljuk.

Az emberkereskedelem és az üzletszerű kerítés nyomozati munkája Magyarországon

A magyar Büntetőeljárás törvény külön nem nevesíti a felderítési, nyomozati és vizsgálati szakokat, azonban a hazai rendőri szerveknél a mai napig létezik ez a hármas felosztás, amennyiben a munka szervezeti elemeit nézzük. A KR NNI-ben a feladatmegosztásban alapvetően a felderítési szakot különítik el a nyomozati és vizsgálati szaktól, és az utóbbi kettőt együttesen értelmezik.

A felderítési szakaszban nyílt büntetőeljárásról nem beszélhetünk, csupán a leplezett és titkos eszközök használata révén titkos információgyűjtésről, amelynek keretében olyan információkat gyűjtenek a hatóságok, amelyek megalapozhatnak egy nyílt büntetőeljárást (Nyeste 2013). Ebből fakadóan, a még felderítés szakaszában lévő ügyekben nem lehet JIT-et kezdeményezni, hanem csak nyomozati és vizsgálati szakban, mivel a JIT feltétele a már elrendelt nyomozás a magyar jogszabályok szerint. Az emberkereskedelmi ügyek esetében kifejezetten jellemző a hosszabb ideig tartó titkos információgyűjtés a büntetőeljárás megindulása előtt.

A feljelentés vagy hatósági észlelés alapján megindított büntetőeljárás először a nyomozók kezében van, mivel össze kell gyűjteni a gyanúra alapot adó cselekménnyel kapcsolatos adatokat, vagyis ellenőrizni kell mennyiben felelnek meg az információk egy büntetőjogi tényállásnak. A nyomozati szakban gyakran az elkövető személye ismeretlen, ekkor az adatok gyűjtésének, a tényállás tisztázásának a célja, hogy a végén megnevezhesse a hatóság a gyanúsítottat.

Emberkereskedelemmel kapcsolatos ügyekben ritkábbak a feljelentéssel induló büntetőeljárások, mivel a bűncselekmény konszenzuális jellege vagy erőszakos kényszerítésből fakadó sajátosságai miatt rendkívüli nagy látencia mellett tudnak dolgozni a szervezett bűnelkövetői csoportok. Adott esetben egy-egy prostituált hazaszköke teszi lehetővé a büntetőeljárás megindítását,⁹⁰ ahogy az 1990-es évek végén a Spanyolországban tevékenykedő Makai testvérek monopóliumát Barcelona környékén ezt

⁹⁰ H. Lovas: Keresik a klán vezetőit. Évek óta működik a Makai fivérek bűnszervezete. Magyar Nemzet 2001. 04. 03. (internetes elérhetőség: http://mno.hu/migr_1834/keresik-a-klan-vezetoit-834790)

követően tudták felszámolni, amihez szintén nemzetközi bűnügyi együttműködésre volt szükség.⁹¹ Ehhez hasonlóan 2010-ben a Pécs környékéről Hollandia illetve Belgium felé nőket kiközvetítő Zs-S házaspár által működtetett szervezett bűnelkövetői csoportot a belga segélyvonalon az egyik általuk támogatott és velük együttműködésben lévő prostituált jelentette fel.

A gyanúsítást követően az eljárás átlép a vizsgálati szakba, amikor megjelennek a ügyvédek a gyanúsítottak oldalán. A vizsgálók már az ügyéssel szoros együttműködésben alapozzák meg a későbbi vádat. Az elsődleges feladat a nyomozás ezen időszakában a bizonyítékok egységes láncolatának a felépítése, amelyből narratívászerűen felépíthető a gyanúsított által elkövetett bűncselekmény vagy bűncselekmények. Emberkereskedelem büntette miatt indult ügyekben kiemelt problémát jelent, hogy a bűncselekmény bizonyításához elsősorban személyi bizonyítékokat tudnak összegyűjteni a cselekmény sajátosságából miatt.

A JIT létrejöttét megelőző felderítési munka az emberkereskedelem területén

Magyarországon az emberkereskedelem és az üzletszerű kerítés gyanúja esetében gyakori a nyomozati munkában a titkos információgyűjtés, ami megelőzi a büntetőeljárás megindulását. A speciális nyomozati eszközök alkalmazását szintén nemzetközi egyezmények rögzítik (Schengeni, Palermoi Egyezményekben meghatározva. Ld: Nilsson). Az egyezmények kitérnek arra is, hogy speciális eszközök alkalmazása meghatározott személyek ellen, csak a bűncselekmény gyanúja esetén alkalmazhatóak. Azonos a magyar szabályozás, azonban abban eltérések vannak, hogy mely országban mikortól, ill. minden esetben szükséges-e ügyészi kontroll alkalmazása e technikák igénybevételéhez. Magyarországgal ellentétben, külföldön általában ugyanezeknek a módszereknek a használata már ügyészi kontroll alatt zajlik és a büntetőeljárás része.

Ez a szabályozás, a nyomozati munka gyakorlatban is meghatározó különösen fontos a JIT-ek megalakulásában. A JIT létrehozásának feltétele, hogy a résztvevő tagországokban már léteznek büntetőeljárások. A magyar gyakorlat miatt azonban gyakran az adott ügyben hosszabb ideig csak titkos információgyűjtés történik, így jogilag nem is lehetséges a JIT létrehozása, valamint az ebből származó adatok nem kerülnek be az európai uniós közös adatbázisba, így az esetlegesen külföldön, ugyanarra a bűncselekményre folytatott párhuzamos nyomozásról sem értesülnek kölcsönösen a hatóságok.

A leggyakrabban ugyanis az Europolos adatbázisból összeérő információk alapján derül ki a párhuzamos nyomozás, hogy megvannak-e egy adott ügyben a JIT feltételei. Annak, hogy egy közös nyomozócsoport fel tudjon állni előfeltétele, hogy a különböző országok által megszerzett bűnügyi információk „találkozzanak”, hogy össze legyenek kötve a kiinduló valamint a célországban elkövetett cselekmények. Épp ezt a célt

⁹¹ Magyar lányokat adtak el Spanyolországba. Origo. (internetes elérhetőség: <http://www.origo.hu/itthon/20011219gyorsabb.html>)

szolgálja az EUROPOL adatbázisa, az AWF PHOENIX, ahova minden ország megküldi a bűnügyi adatokat, és értesítve is van, ha az általa nyomozott elkövetői kör felmerül már más ország büntetőeljárásában. Az AWF olyan operatív platform, ahol az adatok tárolása és elemzése zajlik, míg a PHOENIX a fentebb rögzített elemzéstámogató rendszernek az emberkereskedelemre fókuszáló része. Ezeknél a szerveknél azonban gyakran felmerül az a probléma, hogy a nyomozati munka mely fázisába töltik fel ezek az adatokat.

A párhuzamosságok kiderülhetnek a kölcsönös jogsegélyekből is, azonban arra nincsen semmilyen garancia, hogy a megküldött jogsegélyek összeérnek-e. A Magyarországra beérkező és az általunk kért jogsegélyek ugyanis nincsenek statisztikailag feldolgozva, így nem követhető, hogy mely ügyekben indult jogsegély.

A Fortune JIT esetében egy nemzetközi megkeresésből alakult ki később a közös nyomozócsoport. Itt az adott elkövetői kör már ismert a magyar hatóságok számára, azonban nem tudták, hogy aktuálisan hol fejtik ki a tevékenységüket. A K. család ugyanis már ismert volt prostitúcióval kapcsolatos haszonszerzéséről, és érintettek voltak korábbi hazai és Ausztriában elkövetett bűncselekményekben. Az osztrák büntetőeljárásban azonban végül csak a bűnszervezet helyben érintett tagjai ellen sikerült ítéletet hozni, és arról nem volt a nyomozóhatóságnak tudomása, hogy Ausztria után hova helyezték át tevékenységüket a bűnszervezet vezetői. Egy nemzetközi megkeresés kapcsán derült fény arra, hogy a párhuzamosan a francia nyomozóhatóságok látókörébe került emberkereskedelemmel foglalkozó bűnszervezetet valójában szintén a K. család irányítja. A francia hatóságok is nyomozást folytattak ugyanerre az elkövetői körre, miközben nem volt tudomásuk a magyar hatóságok tevékenységéről. Miután összeértek ezek a bűnügyi információk alapján felmerült a JIT létrehozása, az Eurojust támogatásával.

Nyomozati és vizsgálati szak:

A közös nyomozócsoportok létrehozásának dilemmái

Információ és innováció a bűnüldözésben:

A JIT létrehozása alapvetően múlik a nyomozóhatóság és az ügyészség szándékától függ, amihez ismerni kell ezt a fajta nyomozati munkát. Azonban a JIT-ről csak limitált számú képzés áll rendelkezésre mind az ügyészség mind a nyomozóhatóság tagjai számára, ahogy az interjúkból megtudtuk. Így ahhoz, hogy valaki JIT létrehozását javasolja az adott általa nyomozott ügyben, ahhoz kellő információval kell rendelkeznie ennek menetéről, és kell egyfajta „bátorság” is, ahogy több interjú alanyunk megfogalmazta.

A nyomozóhatóságra, mind az ügyészségre jellemző, hogy munkájuk során alapvetően a korábbi tapasztalatokra építenek. A kutatások séma elmélet alapján vizsgálták

a rendészeti szervek tevékenységét és arra a megállapításra jutottak, hogy a szervezeti változást nagyban gátolja a tapasztalati úton való tanulás elsődlegessége, a bevett gyakorlatok ismétlése (Farrell és Pfeffer 2015). Ez nem csak a büntetőjogi változások folyamatát lassítja, hanem az újfajta nyomozati technikák alkalmazását is. Ezt korábbi, Eurojust és Europol által koordinált felmérések is kimutatták, hogy bár a tagországokban rendelkezésre áll a szükséges jogi környezet, mégsem jön létre az elvárt, vagy remélt számú közös európai nyomozócsoport. Ennek megváltoztatására, és az információhiány jelentőségét felismerve alakult ki a nemzeti JIT szakértők hálózata, és minden tagországból szakemberek rendszeres képzése, akik a megszerzett tudást tovább tudják adni a nyomozóhatóság és az igazságügyi szervek képviselőinek. Interjú alanyaink is arról számoltak be, hogy a JIT létrehozásának eldöntésében nagy szerepe volt a JIT szakértőkkel való egyeztetés, illetve ezt megelőzőleg a JIT-ről szóló nemzetközi képzés.

Az adminisztráció terhei és az erőforrásokkal való gazdálkodás:

Ezen felül a JIT-ben való részvétel nyelvi kompetenciákat is igényel az ügyészség és a nyomozóhatóság részéről, és egy várhatóan több évig tartó, intenzív munkafolyamatban való részvételt. A különböző szervek részéről tehát az erőforrásokkal való gazdálkodás is elsődlegesen meghatározó a JIT-tel kapcsolatos döntésben, és az ehhez való hozzáállásban. A túlterheltség és a magas ügyszám ugyanis szinte általános a nyomozóhatóság, és az ügyészség szervezeti egységeiben.

Magyarországon a legalitás elve miatt minden bűncselekményben egyaránt meg kell indítania az eljárást a területileg illetékes rendőrkapitányságnak. A kisebb bűncselekmények abszolút túlsúlya pedig leterhelté teheti a rendőrségi szervezetet. Ugyanakkor ez a fajta leterheltség és szervezeti hatékonysági korlát érezhető a kiemelt bűncselekményekkel foglalkozó rendőri szervek esetében is. Hazánk ugyanis nem rendelkezik olyan szervezeti erőforrást jelző rendszerrel, mint a holland rendőrségnél alkalmazott módszer, amikor egy-egy szervezett bűnözői csoport elleni nyomozás előtt felderítő munkával szereznek be adatokat azért, hogy meg tudják becsülni körülbelül mekkora költséget emésztene fel a felderítése a csoportnak illetve az mekkora idővesztést jelentene a hatóságok számára, amíg más ügyekkel nem tudnának foglalkozni. Az erre való igény, és a tudatos erőforrásmenedzsment megjelent több, a Nemzeti Nyomozó Irodánál készített interjúnkban is, ennek gyakorlati kivitelezése azonban nehézségekbe ütközik.

A JIT keretében történő, egy adott elkövetői csoportra fektetett kiemelt mértékű erőforrás mindenképp egy stratégiai megfontolás eredménye, amiben elsődleges fontosságú azt mérlegelni, hogy a nyomozásban milyen jellegű és intenzitású nemzetközi együttműködésre lesz igény. Több egyeztetés, adminisztrációs teher szükséges egy közös európai

nyomozócsoport létrehozásához, azonban ennek megalakulása után az adminisztrációs teher jelentősen kevesebb a jogsegélyek keretei között való együttműködéshez képest. Épp emiatt a több éves, adminisztratív folyamat miatt szükségszerű mérlegelni, hogy mely ügyekben célszerű részt venni JIT-ben.

A holland Buidelwolf fedőnévvel ellátott nyomozásban felmerült magyar elkövetők és áldozatok miatt például közös nyomozócsoportban szándékozott a holland és a magyar hatóság eljárni, azonban itt a nyomozás során történt egyeztetések során tapasztalható volt, hogy az adminisztratív kötelezettségek miatt olykor hónapokat kellett várni egy-egy döntésre, amihez több koordinációs értekezletre is szükség volt. Ezt követően Galaton-Apus-nál kifejezetten lassította a nyomozati munkát a JIT megalakulását megelőző egyeztetési folyamat. *„Mi elrendeltünk egy nyomozást, de mi arra gondoltunk, hogy majd legkésőbb két hónap múlva megy a JIT és aztán az információáramlás és elkezdünk dolgozni. Ehelyett egy évig állt az ügy.”* (interjúrészlet)

Ezzel szemben az Egyesült Királysággal lefolytatott Birkhill fedőnevű ügyben egy rövid egyeztetés után megszületett a JIT megállapodás. Ez volt az emberkereskedelem területén az első magyar részvétellel létrejött közös európai nyomozócsoport, amelyben 2013. januárjában jött létre a JIT megállapodás. Az elkövetői körrel szemben a magyar hatóságok már korábban folytattak nyomozást, amelyről jogsegély kérés keretében értesítették az angol hatóságokat. Adminisztratív akadályok és kötelezettségek nehezen teljesíthetősége miatt erre nem érkezett külföldről válasz, így a magyar hatóságok kénytelenek voltak felfüggeszteni a magyar büntetőeljárást. Ettől több hónappal később az angolok felkeresték a magyarokat ugyanezzel a szervezett bűnözői csoporttal kapcsolatban, amikor is a magyar fél emlékeztette őket a korábbi megkeresésre. Így kiderült, hogy mindkét országnak egy időben érdeke a szervezett bűnözői csoport felszámolása, ezért a 2013. januárjában megtartott első koordinációs értekezleten elhangozottak alapján pár héttel később már alá is írták a felek a JIT megállapodást. A mindkét országban már előrehaladott állapotú nyomozásoknak köszönhetően az elkövetőket a két nyomozóhatóság gyorsan el fogni, majd még a tárgyévvé végére ítélettel zárult a büntetőeljárás Angliában.

Az azonban volt olyan, szintén nemzetközi prostitúciós tevékenységet irányító bűnszervezet elleni nyomozásban folytatott ügy is, ahol az általunk megkérdezett előadók nem is mérlegelték, nem tartották volna előnyösnek a JIT létrehozását. Az Egyezményben megállapítottak szerint akkor indokolt, illetve érdemes JIT megalakítását kezdeményezni, ha egy kifejezetten nehéz, komplex nyomozati munkáról van szó, vagy ha nagyobb számú és jelentőségű nemzetközi segítségre van szükség a nyomozati cselekmények végrehajtásához. A nyomozóhatóságnak tehát alapvetően ezeket is mérlegelnie kell, hogy mely ügyekben célszerű a JIT létrehozása. Az említett példában, ahol nem kezdeményezték a JIT létrehozását, magyar származású, egymáshoz rokoni és baráti szálakon kapcsolódó

személyek közvetítettek nőket Németországba és Ausztriába prostitúciós tevékenységre. A nők kint megszerzett jövedelmének nagy részét elvették, és Magyarországon különböző cégeken keresztül próbálták tisztára mosni. Az ügyben eljáró előadók végül sikeresen bizonyították mind az üzletszerű kerítés, és a pénzmosás tényállását, anélkül, hogy JIT-ben működtek volna együtt az osztrák vagy a német hatóságokkal. Ehelyett a megkérdezett előadó elmondta, hogy a büntetőeljárásban a titkos információ gyűjtés és a titkos adatszerzés révén (ami a 2010-es évek elején még mindig elsősorban a telefonlehallgatásokra vonatkozott) kellő mennyiségű és súlyú bizonyítékot tudott szerezni az elkövetői kör ellen, így nem volt szüksége a külföldi hatóságok intenzívebb együttműködésére.

Azonos elkövetői körök és a büntetőeljárás összefogása:

A már megkezdődött büntetőeljárások mellett feltétele a JIT elindulásának, hogy a két eljárás elkövetői köre nagy mértékben azonos legyen. Ez látszólag tűnhet egy triviális feltételnek is, azonban ha behatóbban ismerjük a felderítés és a nyomozás folyamatát, akkor érthetővé válik ennek kérdésessége. A felderítés során valójában sokkal szélesebb körű kapcsolati hálót próbálnak rekonstruálni, sokkal több, a bűncselekményhez kapcsolódó személy merülhet fel a különböző büntügyi információkban, mint ahány személyt sikeresen eljárás alá lehet majd vonni.

A felderítői munkát egy halász hasonlattal érdemes érzékeltetni, mivel a felderítők a titkos információgyűjtés során kiszélesítik a nyomozás későbbi hálóját, azonban az már a nyílt eljárást lefolytató, vagyis a nyomozati szaktól a vizsgálati munka végéig ugyanazon előadó által lefolytatott eljárásból derül ki, hogy mennyi bizonyítékként található, illetve használható fel.

A korábban említett holland Buidelwolf-ügy JIT-ben való nyomozása végül azért hiúsult meg, mert nem volt kellő átfedés a két eljárás elkövetői köre között. A felderítés során bizonyítást nyert, hogy a magyarokból álló szervezett bűnözői csoport magyar állampolgárságú nőket szállított Hollandiába, ahol úgynevezett „leadó” formájában az általuk megkeresett összegek egy jelentékeny hányadát elvették, hogy befektessék az illegális cselekményeik fejlesztésébe. A magyar elkövetők elsősorban Hágába vitték a nőket, ahol prostitúciós tevékenységet kellett végezniük. A közös nyomozás legfőbb akadályát elsősorban az jelentette, hogy a magyar büntetőeljárásban szereplő elkövetői kör csak baráti és rokoni szálakon kapcsolódott azokhoz az elkövetőkhöz, amelyek kiemelt jelentőséget kaptak a holland eljárásban. A külföldön folyó eljárásban felmerült személyekre viszont a hazai szerveknek konkrét terhelő adatai nem voltak, habár a tanúként szereplő prostitúciós munkát végző nőkön keresztül össze lehetett volna kapcsolni a két elkövetői kört, mivel ők ismerték a magyar és a holland nyomozásban

szereplő elkövetőket is. A szükséges intézkedések lebonyolítására ez esetben végül bűnügyi jogsegély keretében került sor (Szabó 2015: 57).

Az idézett ügyben kapcsolódott a két büntetőeljárásban az elkövetői kör, más-más személyekre volt a hatóságoknak terhelő adata. Gyakran a büntetőeljárásokban, és a közös nyomozócsoportok munkájában épp az jelent inkább problémát, hogy túl sok személy és különböző nyomok merülnek fel a felderítés, illetve a nyomozás alatt folytatott titkos adatszerző tevékenység során. Attól függően, hogy épp mennyire előrehaladott a büntetőeljárás, milyen bizonyítékok állnak már rendelkezésre, de ez a növekedés terhelő is lehet. Ilyenkor ugyanis a hatóságnak döntenie kell, hogy az újabb szálakat az adott ügyben tárja-e fel, vagy különítse el.

Városi kapitányságokon illetve Budapest kerületeiben sokkal gyakoribbak az ügynevezett szélesítések, vagyis egy-egy elkövetőhöz vagy elkövetői csoporthoz olyan cselekmények kötése, amelyek révén a már meglévő bűncselekmények rendbeliségét növeli. Megyei illetve kiemelt nyomozószerveknél, mint a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Irodája azonban ez sokkal ritkább, mert a felderítési szakaszban már meghúzzák a későbbi nyílt eljárás határait, vagyis szervezetenként determinált, hogy mi fér bele egy adott büntetőeljárásba.

A közös nyomozócsoportban folytatott eljárásnál ebben a döntésben nagy szerepe van annak, hogy hol tart az ügy nyomozati munkája a különböző országokban. Ugyanis a JIT-ben a két országban lévő eljárási cselekményeket szorosán össze kell hangolni, ideális esetben mindkét (vagy több) fél érdekelt a hatékony és gyors információcserében. Amíg az ügy nyomozati szakban van kiemelten fontos az információk beszerzése, feldolgozása, különböző szálak felderítése. Azonban ha már feltehetően elegendő bizonyítékkal rendelkeznek az adott elkövetői körre, vagy személyekre, szintén stratégiai döntés, hogy milyen mértékben akarnak még további személyek és egyéb szálak után nyomozni. Egyik általunk megkérdezett nyomozó szerint nagyon fontos, hogy az ügyet a nyomozás során „egyben lehessen tartani”, ez véleménye szerint a sikeres eljárás titka. Egy idő után tehát szükséges a felderítés és az újabb információk feldolgozásának lezárása, ha már az adott elkövetői kör esetében kellő számú bizonyítékkal rendelkeznek. Ebből következik, hogy nemzetközi együttműködés esetében, ha az egyik országban már pl. bírói szakban van az ügy, és már nincs nagy mennyiségben szükségük újabb információk átvételére, már nincs is lehetőségük feldolgozni, akkor kevésbé lesznek érdekeltek a JIT-ben való hosszabb együttműködésben.

A közös európai nyomozócsoportok esetében kiemelt jelentőségű, hogy a magyar ügy, amellyel összekapcsolódik a külföldi eljárás lehetőség szerint még nyomozati szakaszban legyen, mivel vizsgálati szakaszban a védőügyvédek törvényes jelenléte már nem tenné célszerűvé az együttműködés során megszerzhető adatokat.

Azonban a hazai speciális felderítési szakasz miatt, amely nem áll ügyészi felügyelet alatt, lehetővé válhat hogy egy a külföldi országban előrehaladott nyomozás magyar megfelelőjét rövidebb titkos információgyűjtés segítségével alapozzák meg a hatóságok.

A szélesítés nagyon meghatározó lett a fentebb vázolt Buidelwolf nyomozást követően indult ügyben. Miután a Buidelwolf esetében meghiúsult a közös európai nyomozócsoport, és az eljárást a hágai rendőrök egyedül végül sikeresen lefolytatták, a büntetőeljárás miatt tért vesztett magyar bűnelkövetők helyére röviddel az eljárás megindulását követően újabb magyar elkövetők jelentek meg, akik nem csupán ismerték a Buidelwolf nyomozás során elfogott személyeket, hanem lényegében annak a csoportnak a konkurrensiként voltak ismertek. Az új csoportosulás korábban elsősorban Németországban végzett emberkereskedelmi munkát, azonban a szervezett bűnözői csoport tagjai ugyanonnan, Baranya megyéből származtak, mint a hágai rendőrök által elfogott csoportosulás tagjai. A holland rendőröknek is később derült ki, hogy a német piacon tevékenykedők a tartózkodásokról szóló hírek miatt mentek ki Hágába elfoglalni a korábbi versenytársuk pozícióit. Ennek köszönhetően a hágai rendőrök újabb felderítést eszközöltek, majd megkeresték a KR NNI-t, hogy újabb koordinációs értekezleten vázolják és elemezzék a lehetőségeit egy újabb közös nyomozócsoportnak.

A Joint Investigation Teameket az Eurojust finanszírozza, mégis gyakran bevonják az Europolt elemzések vagy a célszemélyek más országokban való felderítésekor ügynevezett cross-match reportokat szoktak kérni a hatóságok. Egy ilyen elemzésnek köszönhetően lépett be a belga rendőrség a körvonalazódó közös európai nyomozócsoportba, mivel az új felderítés alapját adó szervezett bűnözői csoportosulás Hollandia mellett Belgiumban, egészen pontosan Ghentben is folgalkoztatott nőket prostitúciós munkával. Így merült fel a belga részvétel, amivel a három országot érintő együttműködés egy komoly nemzetközi sikert eredményezett. Noha az eljárás kezdete meglehetősen nehezen indult, mivel a három tagország ügyészségét és rendőrségét aktívan be kellett vonni, továbbá a koordináció sikere érdekében az Europolt és a Eurojustot is tájékoztatni kellett illetve az általuk végzendő szervezési folyamatoknak köszönhetően a 2013-as év elején megindult egyeztetések után csak a tárgyévvégén egészen pontosan 2013. december 17-én írták alá a szerződő felek a megállapodást.

Az így elindult Apus-Galaton eljárás szintén jó példa a korábban említett „szélesítésre”. Míg a holland hatóságok már jogerős ítélettel befejezték az eljárást, a belga hatóság további újabb kérésekkel fordul a magyar hatóságok felé, mivel ennek az európai közös nyomozócsoportnak a munkájába bekapcsolták más magyar bűnelkövetők által elkövetett szexuális kiszolgáltatottsággal kapcsolatos cselekményeit. A szélesítések tehát itt az ügy nyomozati munkájának lelassulását okozták.

Emberkereskedelem vagy kerítés? Az emberkereskedelem definíciójának implementálása

A korábban említett feltételek mellett elsődleges kérdés, hogy az érintett felek mennyiben motiváltak a közös nyomozócsoportban való részvételre. A motivációt egyfelől elősegítik a nemzetközi elvárások az EMPACT prioritású bűncselekmények bűnüldözésével, valamint konkrétan a JIT-ekben való részvétellel kapcsolatban. Másfelől ahogy az általunk megkérdezett nyomozók kiemelték, sok előnyét látják az emberkereskedelem bűncselekményének JIT-ben való nyomozását. Többek szerint a nemzetközi nyomozás, valamint ha külföldön zajlik az emberkereskedelem elleni büntetőeljárás, lehetőséget ad a magyar jogszabályok és joggyakorlat adta korlátozások feloldására, amik itthon jelentősen akadályozzák a bűnüldözés hatékonyságát.

Például Franciaországban és Hollandiában ugyanis másképpen szabályozzák az emberkereskedelem büntetőjogi tényállását, mint Magyarországon. Kutatók szerint a magyar jogalkotás nem implementálta megfelelően az ENSZ és az EU által meghatározott definíciót, így a magyar joggyakorlat továbbra is a kizsákmányolás helyett az adás-vételre fókuszál. Ezt volt hivatott korrigálni a 2012-es módosítása az emberkereskedelem törvényi tényállásának, azonban ugyan megjelent a kizsákmányolás a törvénytövegben, még mindig az adás-vétel maradt a középpontban, és egyelőre lényeges változás nem történt a joggyakorlatban (ld. Vidra, Baracsi, Katona, Sebhelyi 2015:161). „Külföldön a kizsákmányolásra helyezik a hangsúlyt, ha a lányoknak elveszik a pénzét. Más a tényállás. Nem az adásvételre helyezik a hangsúlyt, hanem ha valaki nincstelenül összeszednek, és kiviszik és elveszik minden pénzét.” (interjúrészlet). Emiatt a nyomozóhatóság tapasztalatai szerint lényegesen egyszerűbb külföldön bizonyítani az emberkereskedelem tényállását, és sokkal súlyosabb a büntetés külföldön, mintha Magyarországon ugyanazért a bűncselekményért járna el ellenük a hatóság kerítés miatt.

A bizonyítás egyszerűségét illetően a korábban említett Birkhill JIT rendkívül gyors, egy éven belüli lezárása is mutatja, hogy az Egyesült Királyságban adottak a lehetőségek a büntetőeljárás gyors lefolytatására a magyar gyakorlattal szemben. Ezen felül pl. a holland és a francia joggyakorlat is lehetőséget ad az emberkereskedelem útján megszerzett vagyon elkobzására, illetve Hollandiában tekintélyes mennyiségű pénzbírságok megfizetésére is kötelezettek az elítéltek. A Galton JIT esetében, ahol egy magyar bünszervezetet ítélték el holland, magyar és belga közös nyomozócsoport munkája eredményeképp, az elítélteket magas összegű pénzbüntetés megfizetésére kötelezték, a több évi börtönbüntetés mellett.

Több közös európai nyomozócsoportból is jól látható, hogy kiemelt probléma az eltérő szempontú értékelése az emberkereskedelmi hálózatban szerepet kapó nőknek. A nyugat-európai országok eljáró hatóságai elsősorban az emberkereskedelem tényállását használva áldozatként tekintenek rájuk, akik kártérítési igénnyel is felléphetnek, mert anyagilag és

emocionálisan egyaránt kiszolgáltatott helyzetüket használják ki az elkövetők, akik prostitúciós munkavégzés céljából toborozzák illetőleg szállítják őket a helyszínekre, hogy ott az áldozatok által megkeresett pénzüsségeket elvegyék és továbbiakban is prostitúcióra kényszerítsék őket.

A hazai rendőri szervek viszont elsősorban a kerítés tényállását felhasználva indítanak eljárást a szervezett bűnözői csoportokkal szemben. Ilyen esetben viszont csak passzív alanyról beszélhetünk, vagyis nincs a cselekménynek elszennvedője, más szóval áldozata. A magyar hatóságok résztvevői kihallgatások során több alkalommal is azzal szembesülnek, hogy a prostitúciós munkát végzők nem kényszer hatása alatt cselekszenek, hanem konszenzuális módon történik a megegyezés a külföldi munkavégzésről, ugyanakkor az erőszak alkalmazásának mindennapi tapasztalata az ilyen kihallgatások alapján sem válik lényegtelenné. Erre az egyik legmarkánsabb példa a Fortune JIT, ahol a futatók még az újságírók információi szerint is a nők egyetértésével, nem erőszak útján vitték ki a nőket Franciaországba.⁹² A hazai szervek interjú tapasztalatainak szerint az emberkereskedelem adás-vételi szándékát tudják nehezen bizonyítani, így a kerítés tényállásának használatát ez indokolja még a Nemzeti Nyomozó Iroda Emberkereskedelem Elleni Alosztályán is.

Záró gondolatok: Az együttműködés kihívásai

A feladatmegosztással, és az együttműködés gyakorlati megvalósulása miatt alakulhatnak ki eltérő tapasztalatok a JIT-ek működéséről. A JIT lehetővé teszi a sokkal kevésbé formalizált, közvetlenebb kommunikációt. Ez azonban egy keret, és az hogy az adott kereten belül mennyire kielégítő lesz az együttműködés a JIT-ben résztvevők között éppúgy az adott személyeken múlik, mint minden más kommunikációs helyzetben. Az adminisztratív akadályok elhárítása után tehát egy személyesebb kapcsolat kialakítására van lehetőség, ami épp ebből fakadóan nagyon sokféle lehet. Valójában a JIT esetében is ezen a személyes viszonyokon múlik, hogy a különböző tagországok képviselői mennyiben, illetve milyen alaposággal teljesítik a másik hatóság kéréseit. Ahogy a bünyogi jogsegélyeknél is rendkívül vegyes tapasztalatokkal rendelkeznek a nyomozóhatóság tagjai, épp így a JIT-nél is eltérő élmények vannak. Míg néhány interjúalanyunk arról számolt be, hogy a külföldi sokszor „kiszolgáló szervként” kezeli a magyar nyomozó hatóságot, addig mások kifejezetten hangsúlyozták a támogatás és az információátadás kölcsönösségét. Sokat elárul a KR Nemzeti Nyomozó Iroda Emberkereskedelem Elleni Osztály munkatársának megfogalmazása is, hogy „a kizsákmányolás célországai fordultak megkereséssel a származási országok felé, többféle elvárással és konkrét feladatokkal.” (Szabó 2015:56)

⁹² Fülöp Zsófia: A jó szomszédok - Szeged, Strasbourg, prostitúció. Magyar Narancs 2016. 12. 15. (internetes elérhetőség: <http://magyarnarancs.hu/riport/a-jo-szomszedok-101914/?orderdir=novekvo>)

Emellett a JIT-en belül az adott résztvevő tagország rendészeti és igazságügyi szerveinek is a szoros, jó együttműködése is elengedhetetlen. Az ügyészséggel való hatékony együttműködést nagyban segítené, ha más tagállamokhoz hasonlóan adott bűncselekménytípusra szakosodott ügyészségek, és ügyészek léteznének. „*Nálunk nincsenek vonalvezető ügyészek, ami egy nagy probléma, mert mindenféle típusú ügyet kapnak. A hollandoknál viszont van supervisor ügyész, ami nagyon hasznos.*” (interjú részlet). A holland rendszerhez hasonlóan Franciaországban is szakosodott ügyészségek vannak. A tavaly tavasszal elfogások révén realizált Fortune JIT-ben jól látható, hogy amíg a francia partnereknél az ügy a nancy-i szervezett bűnügyekkel foglalkozó speciális ügyészség előtt áll, addig nálunk először a Szeged Járási Ügyészség végezte a nyomozás felügyeletét, majd csak az elfogások előkészítése miatt helyezték át az eljáró ügyészt a JIT miatt a Csongrád Megyei Főügyészségre. Nálunk a Joint Investigation Teamek szerepe a hazai büntetőeljárásokban még nem magától érthető sem a rendőri, sem az ügyészi szervezet számára, azonban egyre nagyobb az elfogadottsága.

Amíg azonban ehhez hasonló strukturális átalakulás nem megy végbe, addig ugyanúgy egyéni szinten lehet a kapcsolattartást és az együttműködés minőségét javítani. A két szerv kooperációja természetesen minden más büntetőeljárás esetében is szükség-szerű, de a JIT-nél azáltal, hogy megjelenik egy nemzetközi fél is a nyomozati munkában nagyobb szükség van a közös fellépésre, közös szándékok és nyomozási irányok megfogalmazására a rendszeres nemzetközi kapcsolattartásban. Amennyiben ugyanis a nyomozóhatóság és az ügyészség ellentétes irányokat és verziókat kommunikálna, ez jelentősen nehezítené a nemzetközi szintű együttműködést is.

Bibliográfia

Elizabeth Bernstein. 2010. Militarized Humanitarianism Meets Carceral Feminism: The Politics of Sex, Rights, and Freedom in Contemporary Antitrafficking Campaigns. Ludo Block. Joint Investigation Teams: The Panacea for Fighting Organised Crime? Paper for the ECPR Annual Conference 2011. (internetes elérhetőség: <http://ssrn.com/abstract=1981641>)

Anderson, Bridget and Andrijasevic, Rutvica (2008). Sex, slaves and citizens: the politics of anti-trafficking. *Soundings*, 2008(40), pp. 135–145.

Bart de Buck. Joint Investigation Teams: The participation of Europol officials. ERA Forum (2007) 8:253–264.

Manuela Diegmann, Andrea Feller, Michael Herzig, Ursula Kocher, Julia Kuruc: Flora Dora: Utcai szociális munka prostituáltakkal Zürichben. In: Utcai szociális munka prostitúcióban élő

Magyar nőkkel Magyarországon és Zürichben. Módszertani kézikönyv. IRIS 2012:31-47.

ECORYS. 2015. Needs assessment on tools and methods of financial investigation in the European Union. Final Report. (internetes elérhetőség: https://www.wodc.nl/binaries/2612-summary_tcm28-74130.pdf)

Amy Farrell, Rebecca Pfeffer & Katherine Bright (2015): Police perceptions of human trafficking. *Journal of Crime and Justice*.

Fehér Lenke. 2009. Prostitúció, emberkereskedelem.

Sascha Finger. Prostitúciós terek performativitása – szexmunkások és a nyilvános tér Magyarországon. *Tér és Társadalom*. 27 évf., 4. szám, 2013.

Fülöp Zsófia: A jó szomszédok - Szeged, Strasbourg, prostitúció. Magyar Narancs 2016. 12. 15. (internetes elérhetőség: <http://magyarnarancs.hu/riport/a-jo-szomszedok-101914/?orderdir=novekvo>)

Claudia Gualtieri. Joint Investigation Teams. ERA Forum (2007) 8:233–238.

Monika Helmborg. Eurojust and Joint Investigation Teams: How Eurojust can support JITs. ERA Forum (2007) 8:245–251.

Lisa Horvatits · Bart de Buck. The Europol and Eurojust Project on Joint Investigation Teams. ERA Forum (2007) 8:239–243.

Natalia Ollus, Anniina Jokinen and Matti Joutsen (szerk.): Exploitation of migrant workers in Finland, Sweden, Estonia and Lithuania: Uncovering the links between recruitment, irregular employment practices and labour trafficking. HEUNI, Helsinki, 2013.

Katona Noémi. 2017. Loved or Seduced? Intimate Relationships Between Hungarian Sex Workers and Pimps in Berlin's Kurfürstenstraße. In: *Third Parties in Sex Work*. Springer, 2017:49-70.

Libor Klimek. Joint Investigation Teams in the European Union. Internal Security, January-June 2012. 63-77.

H. Lovas: Keresik a klán vezetőit. Évek óta működik a Makai fivérek bűnszervezete. Magyar Nemzet 2001. 04. 03. (internetes elérhetőség: http://mno.hu/migr_1834/keresik-a-klan-vezetoit-834790)

Munk Veronika: A többségnek strici, a prostituálnak hős szerelmes. Index. 2017.01.05. (internetes elérhetőség: http://index.hu/belfold/2017/01/05/a_tobbsegnek_strici_a_prostitualtnak_hosszerelmes/)

Nagy Judit. Közös nyomozócsoporthoz az Európai Unió tagállamai közötti bűnügyi együttműködésben. Doktori Értekezés. Budapest. 2010.

Hans G. Nilsson. 2005. Special Investigation Techniques and Developments in Mutual Legal Assistance: The Crossroads Between Police Cooperation and Judicial Cooperation (From Resource Material Series No. 65, P 39-45, 2005, Simon Cornell, ed. -- See NCJ-210203)

Nyeste Péter. 2013. A bűnüldözési célú „titkos információszerzés” és a büntetőeljárás kapcsolata. Nemzetbiztonsági Szemle. Különlenyomat. MMXIII. 1. Évfolyam 1. Szám. Elérhető: http://epa.oszk.hu/02500/02538/00001/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2013_01_020-038.pdf

Maja Veber Šajn. Procedural Aspects and Practice of Joint Investigation Teams. Journal of Criminal Investigation and Criminology / Ljubljana / 64 / 2013 / 2 Procedural.

Sebhelyi Viktória. 2015. Policy responses to human trafficking with special emphasis on the implementation of the 2011/36 EU Directive in Hungary. Kiadta: Hungarian Women's Lobby.

Szabó Szonja. 2015. Praktische Erfahrungen mit gemeinsamen Ermittlungsgruppen – eine wirksame Lösung mit Kompromissen bei der Bekämpfung des Menschenhandels. (Gyakorlati tapasztalatok a közös nyomozócsoporthoz kapcsolatban - kompromisszumos és hatékony megoldás az emberkereskedelem elleni küzdelemben). Mitteleuropäische Polizeiakademie. Erfahrungen mit JIT. MEPA Fachjournal, Ausgabe Nr.2. Jahr 2015: 55-61.

Vidra Zsuzsa, Baracsi Kitti, Katona Noémi, Sebhelyi Viktória. Gyermekkereskedelem Magyarországon. Szexuális kizsákmányolás, koldultatás és zsebtolvajlásra kényszerítés. CEU, CPS. 2015.

Bezsenyi Tamás – Katona Noémi

A szervezett bűnözés elleni nyomozati munka a rutin non-konformitás tükrében

A rendőrség szervezeti struktúrája folyamatosan szembesül az irányíthatóság és a kontrollálhatóság együttes elvárásrendszerével. Amíg az első szempont a szervezetszociológia szempontjából a hatékonysággal függ össze, addig az utóbbi stabilitást erősíti. Ugyanakkor az irányíthatóság és a kontrollálhatóság együttes megvalósulása diszfunkcionális működést eredményezhet. Ez a problematika a bűnügyi munka különböző szakaszaiban és módszereiben is megjelenik.

A 2000-es évek közepén a nyílt eljárást megelőzően folytatott titkos információgyűjtést egy olyan taxatív felsorolás alapozhatta meg, amiből az egyik szempont teljesülése esetén el lehetett rendelni a büntetőeljárást, ezután titkos adatszerzést folytathattak meghatározott feltételek alapján. A két felsorolás látszólagos egyezősége és a bűnügyi gyakorlat által igazolt különbözősége kényszerűen idézett elő non-konform viselkedést a nyomozóhatóság részéről, ezt szemléletesen példázza a következő történet.

Ugyanazt a kábítószer-kereskedelemmel, prostituáltak futtatásával és más súlyos bűncselekményekkel foglalkozó szervezett bűnözői csoportot figyelte meg az Rtv. 69.§ alapján titkos információgyűjtés eszközével két nyomozóhatóság. A felderítés során viszont mindkét szerv elsősorban olyan bűncselekményekre utaló jeleket fedezett fel, amelyek ötévi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel nem büntethetőek, mivel a bűnelkövetői csoport konspiratív módon egyeztetett. A gyanúra okot adó kommunikációt nélkülöző sajátos szóhasználatuk miatt a lehallgatott telefonbeszélgetésekben nem tudtak olyan bűncselekményre utaló jelet felfedezni a nyomozóhatóságok, mint amire korábban az együttműködőtől származó információk alapján számítottak. Ebből következően a titkos információgyűjtést nem tudták volna lezárni nyílt eljárás kezdeményezésével, amely mellett folytathattak volna titkos adatszerzést, ami a szervezett bűnözői csoport elleni nyomozásban a bizonyításhoz elengedhetetlen lett volna.⁹³ Mindkét nyomozó szerv igyekezett emiatt az ötévi vagy annál súlyosabb bűncselekmény igazolására, és míg az egyik hatóság

⁹³ A Rendőrségről szóló törvényben a bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés az alábbi taxatíván felsorolt bűncselekmények nyomozásához fűződött különleges érdekek (2007-ig volt hatályban): „nemzetközi bűnüldözéssel kapcsolatba hozható, gyermekkorú ellen irányuló, sorozatban vagy szervezett elkövetéssel valósul meg, a kábítószerrel vagy kábítószerrel minősülő anyaggal kapcsolatos, pénz- vagy értékpapír-hamisítással kapcsolatos, fegyveres elkövetéssel valósul meg, terror vagy terror jellegű, a közbiztonságot súlyosan megzavarja.”

A büntetőeljárás törvényben a titkos adatszerzésnek az alábbi felsorolt bűncselekmények esetében volt helye 2007-ig: „ötévi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő szándékos, továbbá országhatáron átnyúló bűnözéssel kapcsolatos, kiskorú ellen irányuló, sorozatban vagy szervezett elkövetéssel megvalósuló (ideértve az üzletszerűen, bűnszövetségben vagy bűnszervezetben történő elkövetést is), kábítószerrel vagy kábítószerrel minősülő anyaggal kapcsolatos, pénz- vagy értékpapír-hamisítással kapcsolatos, fegyveresen elkövetett”

esetében az illetékes ügyészség bizonyítékként nem engedte felhasználni,⁹⁴ hogy egy a szervezett bűnözői csoport érdekszférájához tartozó rendőrtiszttel szembeni erőszak kiderült a telefonbeszélgetésekből. A kihallgatott rendőrtiszt nem volt hajlandó megerősíteni, hogy a hivatalos személy elleni erőszakot fegyveresen követték el, sőt saját áldozati szerepét is negligálta, ezért az ügyészség álláspontja szerint a bűncselekmény a Büntetőeljárás törvény (a továbbiakban: Be.) 201.§-ba felsorolt feltételeknek egyértelműen nem felelt meg.

A másik hatóság viszont ezt a problémát úgy oldotta meg, hogy az egyik lehallgatási anyagban (rendőri szakzsargon szerint rendszabályban) felmerülő prostituáltat gyermekkorúként kezelte, így ugyanazon illetékes ügyész egy az ügyben érintett prostituált hivatalos kérelme alapján bizonyítottan látta a Be. 201.§ c) pontjában foglalt feltételt, hogy kiskorú ellen irányuló bűncselekményről van szó, noha az Rtv. 69.§ b) pontja gyermekkorút rögzít, így ennek megfelelően eltérő szabályozás vonatkozott a bűncselekményre. Az ügyben érintett prostituált valójában egy 16-dik életévét betöltött kiskorú volt, aki felnőtté válása előtt kívánt az egyik gyanúsítottal házasságot kötni. A gyámhivatal előzetes engedélyét kérvényezte meg. A prostituált büntetőjogi értelemben fiatakorúnak, polgárjogi értelemben kiskorúnak számított, így Be. hatályos szabályai értelmében elrendelhetők a nyomozást és mellette a titkos adatszerzést. A kifejtettek tekintettel a nyomozóhatóság szándéka teljesült arra nézve, hogy a bűnelkövetői csoport sokrétű tevékenységét a továbbiakban fel tudta tárni, annak ellenére, hogy a jogalkotó alapvető érdeke feltehetően a gyermekkorú védelme volt.⁹⁵

A két nyomozás párhuzamosságára a felderítés sikerét szolgáló belső konspiráció és szervezetek közötti bizalmatlanság miatt csak hónapok múlva derült fény, amikor már nyílt eljárást folytatott az egyik szerv, noha a másik a nyíltá tétel problémái miatt továbbra is titkos információgyűjtést végzett.⁹⁶

A nyílt büntetőeljárást folytató hatóságot jelölte ki az ORFK szakirányítása a nyomozati munka folytatására az időközben általa észlelt két párhuzamos nyomozás megszüntetése érdekében, így a másik hatóságnak le kellett zárnia a nyomozati munkát és azt át kellett adnia a nyílt eljárást folytató szervnek. A nyomozati munka ésszerűsítése és a kontroll gyakorlása céljából döntött úgy a szakirányítást végző szerv, hogy nyilvánvalóan az a nyomozó szerv rendelkezik jobb bűnügyi adatokkal és előrehaladott nyomozással, amelyik nyílt büntetőeljárást folytat. A nyílt nyomozati munkát megelőző felderítési szakaszban dolgozó szerv tehát hiába rendelkezett jelentősebb bünszervezeti háttérrel igazoló, prostituáltak futtatásáról szóló információkkal, mert a másik hatóság inkább minél előbb véghez akarta vinni a realizáltat

⁹⁴ Ezt a problémát az Alkotmánybíróság 47/2003-as, illetve a 2/2007-es határozata kívánta rendezni. Ennek rendészeti és jogi aspektusait elemezte: Finszter Géza: Rendvédelemről szóló alkotmánybírói határozatok elemzése. Kriminológiai tanulmányok, OKRI, Budapest, 2007. 44. köt. 17-18. o.

⁹⁵ A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés összehasonlítása jogszabályi szempontból: Dr. Fekecs Gyula: Titkos információgyűjtés avagy titkos adatszerzés? *Jogi Fórum*, 2005. március 20. (elektronikus elérhetőség: [http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/dr_fekecs_gyula-titkos_informaciogyujtes\[jogi_forum\].pdf](http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/dr_fekecs_gyula-titkos_informaciogyujtes[jogi_forum].pdf))

⁹⁶ Az akkori, 1978. évi IV. törvény 229. § Hivatalos személy elleni erőszakot alapesetben három évig tartó szabadságvesztéssel bünteti, de a büntetési tétel maximuma nyolc évre csak fegyveres elkövetés esetében emelkedik.

(a gyanúsítottak elfogását), hogy ne kelljen a közben a másik párhuzamos nyomozást folytató nyomozó szerv által megküldött adatokat figyelembe vennie, amit kötelezően átiratban meg kellett küldenie. Így végül akkor történt az elfogás, amikor a szervezett bűnözői csoport tagjai átadás vagy átvétel helyett csupán csekély mennyiségű kábítószer birtokoltak. A büntetőeljárás megindítását megalapozó kerítés tényállását a másik nyomozószervtől nem bevárt emberkereskedelemre utaló lehallgatások miatt sem lehetett végül bizonyítani, így a csekély mennyiségű kábítószer birtoklása miatt ítélték el két személyt a szervezett bűnözői csoport tagjai közül. Azon nyomozóhatóság egyik tagja, amelyik titkos információgyűjtés keretében nyomozott a bűnözői csoportra úgy kommentálta a másik nyomozó hatóság munkájának eredményét az esetet követően, hogy a bűnügyi költség a párhuzamos nyomozások nélkül is olyan tetemesre duzzadt, hogy szélesebb körű felderítést és jelentősebb büntetési tételet lehetett volna elérni, ha az egész bűnügyi költségért álvásárlás⁹⁷ formájában kábítószer vásárolt volna a hatóság a szervezett bűnözői körtől.

Az ismertett történet jól példázza, hogy a törvényi szabályozás ellentmondásai, a hatóságok közötti rivalizálás, a központi, makro szintről gyakorolt kontroll és a gyorsan, „sikeresen” lefolytatott nyomozati munka iránti elvárás valójában a szervezett bűnözői csoportok elleni fellépés hatékonyságát gyengíthetik. Ezek a tényezők, illetve a rendészeti szervek szervezeti komplexitása együttesen eredményezhetik, hogy a deviáns szervezeti működés visszatérően megjelenik és negatívan befolyásolja a nyomozati munkát.⁹⁸

E tanulmányban a szervezett bűnözés nyomozásával (is) foglalkozó szervezeteknek a szervezeti működésben megjelenő dilemmáit és diszfunkcióit elemezzük szervezetszociológiai szempontból. Mivel maga „a bűnözés, valamint az annak kezelésére kialakított intézményrendszer nem szakítható ki a társadalmi-politikai viszonyok egészéből”,⁹⁹ így érdemes a nyomozati munkát azon szervezetelméleti keret fogalmi elemeivel is vizsgálni, mint amikre más, for profit szervezetek esetében már jelentős szakirodalom áll rendelkezésünkre. Ezért a fenti példából kiindulva feltárjuk egyfelől a központi szabályozottságból fakadó problémákat egy komplex, diverz és gyakran rivalizáló szervezet esetében, valamint a különböző szervezetek közötti együttműködés problematikus kérdéseit.¹⁰⁰ Azt ezért szükséges megemlíteni hogy az érvényben lévő szabályozók, amennyiben betartanák azokat jelentősen csökkentenék a fenti-ekben körülírt anomáliák bekövetkezését. Szinte minden hasonló esetben a személyi felelősség

⁹⁷ Rtv. 63. 68/F. § b) álvásárlás: a fedett nyomozó színlelt vételi szándékán alapuló, a bűncselekmény elkövetőjének elfogása, továbbá a bűncselekmény tárgyi bizonyítékának biztosítása érdekében e dolog vételére irányuló leplezett megállapodás, és annak teljesítése

⁹⁸ Jelen szövegünknek nem tárgya a „a »fedőbüntetések« kiszabására irányuló stratégia”, ami létező erőforrás csökkentő, de a statisztikai elvárások miatt kényszerű alkalmazási taktikája a rendőrségnek büntetőeljárások estében. Lásd: Korinek László: Tendenciák korunk bűnözésében és bűnüldözésében. *Jura*, 2014. 1. sz. 122. o. Mivel ezek megítélése a szervezett bűnözés nyomozása kapcsán rendkívül kérdéses, hiszen az úgynevezett arborista módszer alapján a szervezett bűnözői csoport elleni kisebb jelentőségű, marginális bűncselekmények elleni nyomozás is hatékony lehet. Lásd: Walter Kegö - Erik Leijonmarck: *Countering Cross-Border Crime in the Baltic Sea Region Research & Law Enforcement Perspectives*. Institute for Security and Development Policy, Stockholm-Nacka, 2011. 27-33. o.

⁹⁹ Korinek László: Tendenciák korunk bűnözésében és bűnüldözésében. *Jura*, 2014. 1. sz. 119. o.

tetten érhető, adatszolgáltatási mulasztás képében. Vezetői oldalról az ellenőrzés elmaradása a jellemző ok. Ez egyrészt fakadhat rivalizálásból, másrészt szakmai tudás hiányából. Ezeket kérdéseket a szabályokhoz való viszony és a non-konformitás szempontjából elemezzük.

Komplex szervezetek működésének dilemmái: Szabályozottság és diszfunkciók

Az ismertett példából több szervezeti diszfunkciót észlelhetünk. Egyfelől rámutat a komplex, mikro szinten eltérő működést folytató rendészeti szervek hierarchizált, központi kontroll által meghatározott működésének problematikájára.

Diane Vaughan *The Dark Side of Organizations: Mistake, Misconduct, and Disaster* című tanulmányában elemzi a modernizáció által kialakult szervezeti csapdát.¹⁰¹ A központi irányítású szervezetek esetében a felső szintek kontrollja törvényszerűen csökken, ha komplex működésmódot és territoriális alapon funkcionáló rendszereket kell koordinálni. A központi kontrollálást ezért a szervezet vezetője, illetve adott esetben maga a jogalkotó centralizáció és megerősített formalizáció révén próbálja meg érvényesíteni. A modern szervezeteknél tehát magasabb szinten konstruálódnak meg a szervezet céljai és a jövőképe, illetve a működést befolyásoló döntések, amelyek megvalósítása az egyre részletesebbé váló szabályok megalkotásán keresztül történik.

A magyar rendőrséget a rendszerváltást követően központosító eszközrendszerrel kívánta a jogalkotó és a szervezeti vezetés is modernizálni. Azonban éppen a komplexitás legyőzését szolgáló centralizálás teremtett meg egy újabb veszélyforrást, ami a szervezet viselkedésének kiszámíthatatlanságához is vezethet.¹⁰² Ugyanis a központosított szabályozottság mikro és mezo szinten túlszabályozottságként jelenik meg, ami ahhoz vezet, hogy a formális szabályokat és utasítási rendeleteket megkerülve tudnak adott alsóbb vagy középszintű szervek, illetve azok vezetői diszkrecionális jogkörre szert tenni. Miközben az ilyen szabálykerülő, deviánsnak tetsző viselkedésmódok makro szinten erősítik a szabályozottság érvényének betartatását, hiszen a széles körűen megvalósuló deviáns viselkedési gyakorlatok egy-egy esete példastatuálási szándékból kiemelve jut a központi vezetés tudomására, ugyanakkor a mikro és a mezo szinten a nem formalizált praktikák miatt hátrányba kerülő szervezeti egységek nehezményezik a szabályozottságtól való eltérés szankció

¹⁰⁰ A rendőrség szervezetelméleti és a történeti beágyazottságra is érzékeny elemzése ismert a hazai rendészettudományban. Lásd: Finszter Géza: A magyar rendőrség helyzetéről. *Rendészeti szemle*, 1991. 7. sz. 36-41. o.; Finszter Géza: A rendőrség szerepe egy átalakuló társadalomban. *Rendészeti szemle*, 1994. 4. sz. 29-32. o.; Finszter Géza: Rendőrségi modellek. *Rendészeti szemle*, 1994. 3. sz. 3-17. o.

¹⁰¹ Diane Vaughan: *The Dark Side of Organizations: Mistake, Misconduct, and Disaster. Annual Review of Sociology*, 1999. 271-305. o.

¹⁰² Vö. Finszter Géza: Víziók a rendőrségről. *Rendészeti szemle*, 2008. 1. sz. 10-41. o.

¹⁰³ Vö. Farkas Ákos: *A falra akasztott nádpálca avagy a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai*. Osiris, Budapest, 2002. 13 – 34. o.

nélküliségét, ami miatt nőhet a koordináció igénye a szervezet alsó szintjein is. Ennek köszönhetően különböző dilemmák merülnek fel a szervezet működésével kapcsolatban; például rapid döntések esetén kérdéses, hogy a szervezet mennyiben válik alkalmatlanná az adaptációra, illetve hogyan képes megfelelő válaszok megfogalmazására és végrehajtására. Szervezetszociológiai szempontból az ördögi kört az jelenti, hogy a környezeti kihívások jelentőségét a szervezet addig nem képes értékelni és súlyozni,¹⁰⁴ amíg nem tudja megoldani a gyors döntések esetében alkalmazandó szabályozottság és diszkrecionalitás dilemmáját, noha magának a kihívásnak a felmerülése éppen a szervezeti környezetből fakad.

Megreked a hatóság abban, ha nem tud megfelelően reagálni, így válnak fontossá az alapos előkészítés és felderítés mellett megtervezett – rendőrtiszteket is érintő szervezett bűnözéssel összefüggésben induló nyomozások –, mint a V. L. és társai ügy, amely olyan elsöprő környezeti hatásként realizálódott a rendészeti szervek világában, hogy drasztikus rendészeti átalakításokat okozott. Az éjszakai szórakozóhelyekhez kapcsolódó kábítószer és prostitúciós hálózatot létrehozó szervezett bűnözői csoport vezetőjének, V. L. a Nemzeti Nyomozó Iroda nyomozójával, H. L. való kapcsolatának már a nyilvánosságra kerülése önmagában is önvédelmi reflexeket vált ki egy alapvetően zárt szervezeti struktúrából.¹⁰⁵ Végül ez a borányt kiváltó szervezet dinamizálni tudta a szervezeti átalakításokat, miközben más szervezeti egységek az érintettség okán átszervezésekkel próbáltak meg előremenekülni a kialakuló probléma előtt, ahogy a BRFK is átalakította addig szervezett bűnözésre fókuszáló Felderítő Főosztályát. Ebben az esetben a szervezeti átalakítás egyértelműen az úgynevezett magyar FBI-t érintte, mivel a Nemzeti Nyomozó Iroda alapvetően lepezett és különleges eszközök használatára, operatív munkára és széleskörű együttműködői hálózatra támaszkodó szervezett bűnözés elleni nyomozati munkája éppen specialitása miatt teljesen új szervezeti, minőségi és erőforrás szempontoknak kellett megfelelnie, amikor az ORFK vezetése alól áthelyezték az alapvetően csapaterős tevékenységben, közrendvédelmi feladatok ellátására létrehozott Készenléti Rendőrséghez.¹⁰⁶ Az ilyen átalakítások grandiózus radikalitása ellenére újra megnyithatja a speciális rendészeti szervek célorientáltságának kérdését. Korinek László korábbi megállapításaiból ugyanis jól látható, hogy az NNI pontos szervezeti céljai és deklarált feladatköre az ORFK alá tartozása idején sem voltak egyértelműen tisztázva.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Finszter Géza: A tekintélyelvű rendőrségtől a civil közigazgatás felé. *Belügyi szemle*, 1997. 4. sz. 3-13. o.

¹⁰⁵ Szenvedei Zoltán: A Vízó-birodalom tündöklése és bukása – „Én vagyok Vízoviczki László, a Sziget ura!” Pesti Srácok, 2014.07.11. (elektronikus elérhetőség: <http://pestisracok.hu/a-vizo-birodalom-tundoklese-es-bukasa-en-vagy-vizoviczki-laszlo-a-sziget-ura/>)

¹⁰⁶ Ezt a problémát általánosságban már az 1990-es években felvették a szakirodalomban. Lásd: „A magyar rendőrség szolgálati szabályzata semmiféle különbséget nem tesz a szolgálati kötelezettségek szempontjából a csapaterőben felgyeztetett banditák ellen fellépő különleges rendőrségi feladat végrehajtója és a nyomozási cselekményeket teljesítő vizsgálótiszt között.” Finszter Géza: Az alkotmányos büntetőeljárás és a nyomozás. *Fundamentum*, 1997. 2. sz. 109-115.

¹⁰⁷ „Legalább az elvárható lenne, hogy a Nemzeti Nyomozó Iroda és a Rendészeti Biztonsági Szolgálat létesítésének célkitűzéseit és azok megvalósulását megismerhessük.” Korinek László: Út a statisztikától a rendészet elméletéig. *Jura*, 2008. 1. sz. 91. o.

Szabályozottság és heterogén működésmód a rendészeti szerveknél és ezek hatása a nyomozati munkára

A rövid szervezetszociológiai felvezetés után szeretnénk visszatérni a korábban említett példára a szervezett bűnözés nyomozati munkájáról. Az itt jelentkező szervezeti diszfunkciók mélyebb megértéséhez elengedhetetlen a szervezett bűnözés nyomozati munkája alapvető sajátosságainak ismerete. A szervezett bűnözői csoportok illetve bűnszervezetek¹⁰⁸ után való nyomozás ugyanis speciális logikát követ más bűncselekményekkel ellentétben. Amíg egyéb bűncselekményeknél a nyomozóhatóságnak először a bűncselekmény jut tudomására, majd ezt követően kutatja fel az elkövetőt, vagy elkövetői csoportot és próbálja a bűncselekményeket az elkövetőkhöz kötni, addig a szervezett bűnözés esetében a nyomozóhatóság látókörébe került bűnszervezet működése közben próbálja a bűncselekményeket felderíteni, és az adott bűnszervezetre bizonyítani. Ennek alapvető eszköze a példában is említett titkos információ gyűjtés, illetve titkos adatszerzés.¹⁰⁹

Fontos azonban a két fogalom elkülönítése, amit egy ismeretett példával kívánok bemutatni. A titkos információgyűjtés bírói engedélyhez kötött, vagy nem kötött formái illetve a feljelentésre vagy hivatalból elrendelt nyomozás teszi lehetővé,¹¹⁰ hogy Magyarországon lehetővé váljon két típusú bűnügyi célú eljárásról beszélni. A nyílt eljárást megelőzően, a felderítés során végzett titkos információgyűjtést az Rtv. szabályozza és ügyészi felügyelet nem indokolt, míg az egyéb adatszerzési tevékenységet és a titkos adatszerzést a Be. szabályozza és a vádhatóság kontrollja kötelező. Bizonyos ügycsoportok esetében a titkos információgyűjtést az illetékes törvényszék elnöke által kijelölt bíró engedélyéhez kötött, másrészt pedig a nemzetbiztonsági érdekeltség esetén az igazságügy miniszter engedélyezi. Ugyanez a szabályozás értelemszerűen az összes nyomozást végző szerv munkáját meghatározza, ám a nyomozóhatóságok szervezeti szinten eltérő struktúrában működnek és ennek megfelelően eltérő módon alakítják ki saját foglalkoztatási rendjüket és különbözőképp használják a titkos információgyűjtés módjait szabályozó kereteket.

A megyei illetékességű rendőri szervek és a Nemzeti Nyomozó Iroda struktúrájában és működési módjában eltérő módon válnak szét a különböző feladatkörök és nyomozati tevékenységek. A megyei illetékességű rendőri szervek osztályainak struktúrája

alapvetően a nyomozati munka különböző szakaszait követi.¹¹¹ A felderítő osztályokon dolgozók végzik elsősorban a titkos információgyűjtést a nyílt büntetőeljárás megindításáig, amíg a nyomozó vagy bűnügyi osztályokon folytatják a nyomozati munkát és ezalatt a titkos adatszerzést illetve egyéb adatszerző tevékenységeket, amelyet nyomozási bírók engedélyeznek a Be-ben szabályozott fennálló feltételek esetén. A vizsgálati osztályokon folyik a nyílt büntetőeljárásnak a gyanúsítást követő szakasza. Ezzel szemben a Nemzeti Nyomozó Iroda struktúrájában a különböző osztályokon dolgozók közötti munkamegosztásban szigorúan elválnak a titkos információgyűjtéssel foglalkozó, operatív tisztként dolgozó felderítők a nyílt büntetőeljárás előadóitól, akik a felderítési és vizsgálati szakaszt a feljelentéstől a vádemelésig folytatják le.

Az információáramlás koordinálása így nagyban eltér ezeknél a különböző munkamegosztással dolgozó szerveknél, ami nagyban befolyásolja az titkos információgyűjtés módjainak alkalmazását is. Egy megyei illetékességű rendőri szervnél bár kiemelten fontos, hogy a büntetőeljárás különböző szakaszainak fejleményeiről részletesen tájékoztassák a rendőrhatalom felderítést és nyomozást illetve vizsgálatot végző tagjai egymást, ugyanakkor ennek határt szabhatnak az adott rendőrtisztek saját feladatainak szűk értelmezése, ha a nyomozó a gyanúsítást minél előbb végre kívánja hajtani, és nem kíváncsi arra, hogy mindez a vizsgáló munkájában miként hasznosul.

A Nemzeti Nyomozó Irodánál viszont a titkos információgyűjtést követően elrendelt nyomozást folytató rendőrtiszt mellett általában ugyanaz a felderítő végzi az egyéb adatszerző tevékenységet vagy titkos adatszerzést, akire a titkos információgyűjtés volt szignálva. Így ha nem kiemelt tárgyi súlyú bűncselekményről van szó, ami több rendőr együttműködését igényli, akkor a Nemzeti Nyomozó Iroda adott ügyben dolgozó munkatársai szorosabb együttműködésben dolgoznak a büntetőeljárás különböző szakaszaiban, hogy az információáramlás könnyebben és gyorsabban történjen.¹¹²

Ez az eltérő struktúra nagyban befolyásolja azt is, hogy egy adott felderítési szakaszban lévő ügyet mikor és milyen alapon lehet nyílt nyomozásban folytatni. Amennyiben a nyílt eljárásban dolgozók szorosabban működnek együtt az ügyben korábban titkos nyomozást folytató kollégáikkal, az nagyobb teret enged arra, hogy a nyílt eljárás megindítását, illetve annak indokoltságát stratégiaileg jobban megtervezzék. Ezzel szemben a megyei rendőri szerveknél felderítést végzők átadják az ügyet a nyomozás elrendelésével, így a korábban titkos információgyűjtés során szerzett tudás nagyobb arányban elveszhet, ami leszűkíti annak a lehetőségét is, hogy a későbbi nyomozati munka milyen irányokban haladhasson tovább. Ez a körülmény a büntetőeljárás időszerűségét nagyban befolyásolja.

¹⁰⁸ Szervezett bűnözői csoport és a bűnszervezet (2012. C. törvény – bűnszervezetben történő bűnelkövetés és a bűnszervezetben való részvétel)

¹⁰⁹ Mészáros Bence: A titkos információszerezés és titkos információgyűjtés eredményének felhasználásáról a büntetőeljárásban. *Ügyészek lapja*, 2008. 4. sz. 53-56. o.

¹¹⁰ Jelen tanulmányunknak nem témája, de jelezzük, hogy a legalitás és oppportunitás dilemmái kapcsán meghatározó, hogy milyen típusú szervezett bűnözéssel összefüggő bűncselekmények esetén dönt úgy a nyomozóhatóság, hogy büntetőeljárást rendel el. Lásd: Finszter Géza: A büntetőjog alkalmazásának csapdái. *Magyar tudomány*, 2001. 8. sz. 899-909. o.

¹¹¹ A büntetőeljárás szakaszolására nézvést lásd: Herke Csongor – Fenyvesi Csaba – Tremmel Flórián: A büntető eljárásjog elmélete. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2012. 27–28. o.

¹¹² Interjú K. F. r. őrnaggyal (NNI) – 2016. 07. 27.

¹¹³ Interjú I. T. r. őrnaggyal – PMRFK – 2016. 02. 12.

A Nemzeti Nyomozó Iroda sajátos struktúrája miatt az állomány a korábbi időszakokban jelentősebb felderítői háttérű tisztekből állt, akik számára a titkos információgyűjtés lehetőség szerint minél hosszabb megvalósítása fontos elemévé vált a nyomozati munkának. Ezt támasztja alá egykori NNI-s nyomozó Fekecs Gyula álláspontja is, aki szerint a titkos információgyűjtés alkalmazható a nyílt eljárás előtt, illetve a nyomozati iratok ismertetését követően is.¹¹⁴ Noha az Rtv. 69. § (1) pontja szerint a nyomozás elrendelése előtt van titkos információgyűjtésre lehetőség, a Be. 200 § (1) pontjában a titkos adatszerzésnél szűkíti a jogalkotó a titkos adatszerzés alkalmazását a nyomozás elrendelésétől az iratismertetésig. Ebből implicit módon Fekecs álláspontja szerint az következik, hogy titkos információgyűjtés végezhető az ügyészi és bírói szakban.

Az utóbbi években viszont egyre inkább megerősödött a nyílt eljárások során végezhető titkos adatszerzés segítségével végzett felderítés és bizonyítás. Azonban amíg az Rtv. alapján végezhető titkos információgyűjtés a bírói engedély alapján korlátlanul hosszabbítható, addig a Be. szabályai szerint végezhető titkos adatszerzés 90 napos határideje egyszer hosszabbítható, így a hatóság kezét a 180 napos határidő köti. A büntügyi munka hétköznapi gyakorlatában nem jártas olvasó vélheti elegendőnek ez utóbbit, azonban a szervezett bűnözői csoportok által gyakran változtatott telefonszámok és készülékek miatt a szűk fél éves határidő során megvalósítható érdemi lehallgatás lerövidülhet az engedélyezett időszak felére, mivel az új telefonszámok azonosítása heteket is igénybe vehet.¹¹⁵ A Nemzeti Szakkértői és Kutatóközponton belül dolgozó igazságügyi informatikai szakértők az úgynevezett halottszámokat, vagyis a korábbi munkatelefonok törölt számait képesek rekonstruálni. Az új módszerrel lerövidíthető a telefonszám beszerzése.

Titkos információgyűjtés keretében a nyomozóhatóság tagjai az időtényező sürgető kényszere nélkül alaposan meg tudják tervezni az elfogást,¹¹⁶ amit azonban mégis halasztást nem tűrő haladéktalan nyomozati intézkedésként valósítanak meg. Ennek oka a törvényi szabályozásból fakad, mivel az Rtv. 73 §-a négy pontot sorol fel, ezek egyikének megvalósulása esetén is be kell fejezni a titkos információgyűjtést.

Azonban az a) és a c) pontok, vagyis az engedélyben meghatározott célját elérte, illetve nyilvánvaló, hogy további alkalmazásától nem várható eredmény olyan rugalmasan interpretálható szempontok, hogy csak az ügyészi szervezet nyomásgyakorlásának hatékonyságán múlik,¹¹⁷ hogy az a) pont ekvivalenssé váljon a bűncselekmény gyanújának felmerülésével. Ekkor a Be. 170. § (1) pontja alapján a hatóság tudomására jutott adatok alapítottnak, vagy feljelentésre indul meg az eljárás. Ez a titkos információgyűjtés

¹¹⁴ Fekecs Gyula: Titkos információgyűjtés, vagy titkos adatszerzés? Belügyi Szemle, 2005. 6. sz. 52. o.

¹¹⁵ Gyakori rendőrségi gyakorlat, miután a potenciális terhel nem használja az adott hívószámot, addig az új szám beszerzéséig a büntetőeljárás előadója felfüggeszti az ügyet, azonban ez sok engedélyezést végző bíró nem fogadja el érvényesnek.

¹¹⁶ Interjú B. T. r. őrnaggyal – NNI – 2016. 07. 25.

¹¹⁷ Interjú G. B. ügyésszel - LÜ – 2016.08.05.

esetén azonban nem tekinthető egyértelmű felszólításnak, mivel szóbeli közlések lehallgatása alapján komoly büntügyi rutin után lehetne megjósolni, hogy mekkora eséllyel lehet potenciális eredménnyel nyomozást kezdeményezni.¹¹⁸ Így a titkos információgyűjtést folytató nyomozóhatóságnak alaposan végig kell gondolnia, hogy mikor hajt végre olyan névleg halasztást nem tűrő haladéktalan nyomozati intézkedést, ami valójában egy stratégiaileg megtervezett realizálást (rendőrségi terminológiában a potenciális terheltek elfogását). A váderedményesség érdekében is ápolni kívánt hatékony együttműködés az ügyészi szervezettel egyre inkább beszűkíti a titkos információgyűjtés időszakának hosszát, így a nyomozóhatóság rákényszerül arra, hogy a titkos információgyűjtésből kinyert adatokat a nyomozás elrendelését követően megindított egyéb adatszerző tevékenység eredményei közé berejtse, majd erre alapozva titkos adatszerzést indítványozzon az ügyész a rendőrségi előterjesztésre.¹¹⁹ A titkos adatszerzés előnyeként azonosítható, hogy könnyebben és gyorsabban tudja a nyomozóhatóság a nyílttá tételt megvalósítani,¹²⁰ mivel a Be. 204. § 5) pontja értelmében elég összefoglaló jelentést készíteni az eredményeiről, ellentétben a titkos információgyűjtésnél elvárt szó szerinti leirattal szemben. Összességében elmondható, hogy a kötelező ügyészi kontrollt nélkülöző, a 1995. évi a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló CXXV. törvény 8. §-ban szereplő nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtéshez hasonló leplezett és különleges eszközök használata az ügyészi jelenlét egyre hangsúlyosabb megjelenésével az egyéb adatszerzési tevékenységen keresztül bekerülnek a nyílt büntetőeljárásba. Ekként megalapoz olyan titkos adatszerzési adatot az ügyész részére, amelyet indítványozhat a nyomozási bíró felé a nyílttá tételi eljárásra. Így lehetőség van arra, hogy a nyomozóhatóság autonóm működését szerezzen be adatokat, amelyek beszerzése önálló, a szervezeti kényszerek minél kisebb érvényesítése mellett zajlik.

Szervek közötti együttműködés és a titkos információgyűjtés: Erőforrások kezelése és non-konformitás

Az imént leírt sajátosságokat a nyílttá tétel kapcsán még komplexebbé teszi a rendőri szervek között lévő munkamegosztás, ami további kérdéseket vet fel a büntügyi munkát végző szervezetek együttműködését illetően.

A titkos információgyűjtés az ügyészi kontroll hiányában, illetve a bírói engedély esetén további koordinációt igényel, mivel a távközlési eszközök lehallgatását a Nemzetbiztonsági

¹¹⁸ A büntetőeljárásjogi szakirodalomban több megközelítés is létezik a bizonyítékok osztályozására: Herke Csongor – Fenyvesi Csaba – Tremmel Flórián: A büntető eljárásjog elmélete. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2012. 136–138. o.

¹¹⁹ Interjú I. I. r. őrnaggyal – NNI – 2016.08.09.

¹²⁰ Az úgynevezett „titkos” bizonyítékok főbb problémái kapcsán lásd: Herke Csongor – Fenyvesi Csaba – Tremmel Flórián: A büntető eljárásjog elmélete. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2012. 147–150. o.

Szakszolgálat (NBSZ)¹²¹ végezheti. Magyarországon a rendszerváltás óta a bűnügyi adatszerezést végző szerv eredendően nemzetbiztonsági céllal működő szervezet. Az NBSZ egykori főigazgatója mégis egyenesen kiszolgáló szervezetként¹²² definálta az NBSZ tevékenységét, mivel már 2007-ben a szakszolgálat által nyújtott szolgáltatások több, mint 60%-át a rendőrhatalóságoknak végezték. Ez az arány a Terrorelhárítási Központ és a Nemzeti Védelmi Szolgálat létrehozásával természetesen csak nőtt az elmúlt években, mivel ezen szervek nyílt nyomozati munka híján kizárólag titkos információgyűjtés keretében végezhetnek felderítő tevékenységet. A szakszolgálatnak a telefonlehallgatások mellett a humán erőfeszítés és a határon átnyúló figyelésben részvétel miatt a 2000-es évektől felmerült, hogy a szervezet célracionáltsága mennyiben tekinthető az NBSZ tevékenysége nemzetbiztonsági szolgálatnak vagy általános szolgáltató szervezetnek.¹²³ Az utóbbi irányzat felé volt kénytelen elmozdulni az NBSZ, hiszen másként nehezen lehetett indokolni, hogy a kapacitása abszolút többségét kitevő szolgáltatásait miért bűnügyi célból végzi.

A határon átnyúló figyelésben való részvétele miatt is a jogalkotó az NBSZ-re általános szolgáltató szervezetként tekintett, mivel a 2002 évi LIV. törvényben „*ha a megkeresésben a külföldi hatóság ezt kéri, a Magyarország területén alkalmazott megfigyeléshez a megfigyelésre feljogosított magyar szerv segítséget nyújthat.*” Az egykori NBSZ főigazgató kijelentése alapján a jogszabály itt „*meglehetősen »szégyenlős« mert a Szakszolgálat nevét nem említi*”,¹²⁴ hiszen a 2002. évi LIV. törvény 27 §-ának fentebb idézett 2) pontját követő 3) pontban úgy fogalmaz a jogalkotó: „*A magyar bűnüldöző szerv a Magyarország területén megkezdett megfigyelést külföldi állam területén nemzetközi szerződésben meghatározott feltételek szerint folytathatja.*” Ezen megfogalmazás alapján nem egyértelmű, hogy a nemzetbiztonsági szakszolgálat képviselői részt vehetnek-e a határon átnyúló figyelésben külföldön. A hivatkozott főigazgató is utalt a külföldiekre, akikkel a keretjogszabály gyakorlati megvalósítása miatt szükséges kétoldalú tárgyalásokon a „*kezdetektől felhívták a figyelmet a sajátos magyar megoldásra.*”¹²⁵ Az NBSZ bűnügyi célból egy külföldi országban végrehajtott leplezett tevékenysége ugyanis felveti a külföldi ország részéről a tiltott információszerezés vagy a kémkedés lehetőségét. A mai napig bizonyos szomszédos országok egyértelműen tiltják az NBSZ részvételét határon átnyúló figyelésben éppen biztonságpolitikai megfontolásokból. Ebből tehát egyértelművé válik, hogy

¹²¹ Palatin János: A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat változásai a rendszerváltozástól napjainkig. In: *15 éves a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat*. NBSZ, Budapest, 2011. 7-16. o.

¹²² Hetesy Zsolt: A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat szerepe a nemzetközi bűnügyi együttműködésben. *Határrendészeti tanulmányok* 2007. 2. sz. 131. o.

¹²³ Több rendészeti szakember is egyértelműen állást foglalt amellett, hogy felderítést kizárólag bűnügyi szervek végezzenek: Finszter Géza: Rendvédelemről szóló alkotmánybírósági határozatok elemzése. *Kriminológiai tanulmányok* 44., OKRI, Budapest, 2007. 14. o.

¹²⁴ Hetesy Zsolt: A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat szerepe a nemzetközi bűnügyi együttműködésben. *Határrendészeti tanulmányok* 2007. 2. sz. 132. o.

¹²⁵ Hetesy Zsolt: A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat szerepe a nemzetközi bűnügyi együttműködésben. *Határrendészeti tanulmányok* 2007. 2. sz. 133. o.

az NBSZ a külföldi hatóságok szemében sem egy kiszolgáló szerv, hanem bűnügyi szervként tekintenek rá.

A hazai szervekkel való együttműködésben sem egy alárendelt kiszolgáló szervként jelenik meg az NBSZ, hanem egy speciális jog- és feladatkörrel bíró egységként. Jelenleg a titkos információgyűjtéshez illetve a titkos adatszerezéshez szükséges bírói és ügyészi engedélyek beszerzéséért és törvényességének indokoltságáért a nyomozóhatóság is felel, azonban az NBSZ csupán a műveleti feladatok végrehajtására kötelezhető, pontosabban csak ezt végzi el.

A NBSZ speciális tevékenységi köréhez tehát diszkrecionális jogok kapcsolódnak a rendészeti szervek komplex struktúrájában, ami más szervek tőle függő viszonyának kialakulását eredményezheti. Például műveleti feladat végrehajtásakor, (pl telefonlehallgatások) átiratait a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat a saját maga által, nemzetbiztonsági célból alkalmazott minősítésekkel látják el, a nyomozóhatóságnak átadott dokumentumokon. A szigorúan titkos minősítés viszont gyakran gondot okoz, amennyiben a nyomozóhatóságnak az ügyben eljáró előadója nem rendelkezik ilyen minőségű adatok megtekintésének jogával. Ha mégis van rá engedélye, akkor felmerül a felhasználhatóság problémája, hiszen hiába a nyomozóhatóság rendelte meg a lehallgatásokat, de az NBSZ titokgárdaként rendelkezik a megfigyelt potenciális gyanúsítottak beszélgetéseinek írásbeli átirata felett, így a tőle megkért anyagok áttekintése után még a minősítés levételét is kezdeményezni kellett külön. Az NBSZ a bűnügyi hatóságok számára titkos információgyűjtésben való szolgáltatói részvétele során diszkrecionális jogát érvényesíti a saját minősítési rendszerének alkalmazásával, amivel hozzájárul saját szerepének megerősítéséhez. Az információk minősítési rendszerének alapvetően konspirációs valamint biztonsági céljai vannak, azonban az adatkezelés lényegileg meghatározza a szervek közötti információáramlást is és a minősítés olyan hierarchizált viszonyt képes teremteni, ami szervezeti hatalmat ruházhat az információ birtokosán túl annak kezelőjére is.

A rendőrség számára ezért is vált elsődleges fontosságú kérdéssé az önálló lehallgatási terminál feletti diszponálás. Azonban ezt a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat monopolisztikus működése, valamint a rendészeti szervek más irányú szükségletei miatt gyakran ellehetetlenült. A Budapesti Rendőr-főkapitányság is csupán pár évig dolgozhatott saját lehallgatási terminállal a 2010-es évek elején.

Az egyéb leplezett és különleges eszközök közül a nyomozó szerveknél is folyamatosan újra és újra megjelent az igény a saját erős figyelés kialakítására. A lehallgatásokhoz szükséges műveleti erőforrások hiányában a humán erővel is megvalósítható figyelést próbálják a hatóságok preferálni, mivel ennek tervezhetősége és koordinálása az adott rendészeti szerv költségköltségköltségaitől és erőforrásainak elosztásától függ, nem pedig egy másik szerv együttműködési hajlandóságától, illetve feladatainak zsúfoltságától. A szakszolgálat kapacitásának korlátai miatt ugyanis gyakran előfordul, hogy könnyebben szerez a nyomozóhatóság

engedélyt telefonlehallgatásra, mint figyelésre, mivel a kontingencia kapacitás is korlátozott, viszont a szabad humán erőforrás hiányában az NBSZ gyakorta csak előjegyzésbe tudja felvenni, hogy a jövőben melyik időpontok között tudja teljesíteni a kérést.

A rendészeti szervek által is alkalmazható, humán erővel megvalósítható megfigyelésnek azonban elengedhetetlen feltétele olyan szolgálati gépjárműparkkal való rendelkezés, amelyek műveleti célból is használhatóak, vagyis nem csupán rendőrségi szimbólumok nem szerepelhetnek rajta, de még a rendszámuk se lehet hasonló az egyébként hivatalos rendőrségi gépkocsipark fejlesztésekor beszerzett autók rendszámaihoz. Az ilyen gépjárművek beszerzése azonban a rendőri szervek költségigénye miatt rendkívül nehéz, így az azok feletti diszponálás azonban folyamatos rutin non-konformitást igényel a rendőri vezetők részéről. Nem pusztán a gépjárművek hiánya okoz gondot, hanem a megfelelő telekommunikációs technika, valamint szakmai felkészültség hiányossága.

Az erőforráshiány által kiváltott mezo szintű rutinizált non-konform viselkedésre kiváló példa B. J. dandártábornok eljárása a szolgálati gépjárművekkel, ami végül a BRFK vezetőjének megrovásához vezetett. Az 1990-es évek végén a rendőrség minden területi szervénél gondot jelentett a szolgálati gépjárművek korlátozott száma, illetve felszereltségük hiányosságai is.

Az 1996-ban K. G. belügyminiszter által elrendelt, az ORFK 1991 és 1996 közötti működését célzó vizsgálat, azt mutatja, hogy még ezeket a szűkös erőforrásokat sem hatékonyan osztotta be a szervezet. Az ellenőrzés megállapította, hogy a rendőrségre szánt költségvetési keret jelentősebb részét azért kell üzemanyag-költségekre fordítani, mivel gyakori a magáncélú gépjárműhasználat a testület különböző szolgálati ágainál, miközben olyan belső utasítás van hatályban üzemanyag-takarékossági okokra hivatkozva, ami szerint havi szinten nem futhatnak többet a szolgálati autók 2500 kilométernél.¹²⁶ Tehát annak ellenére, hogy az 1990-es évek közepén a kizárólagosan szolgálati célból rendelkezésre álló autók magáncélú használata széleskörű gyakorlat volt. Pár évvel később már a szolgálatteljesítést veszélyeztető módon kevésnek bizonyult az autók száma.

Ezzel egy időben B. J. dandártábornok, a BRFK vezetője, azzal szembesült, hogy növekszik a büntetőeljárások során lefoglalt autók száma, amelyek parkoltatása céljából a rendőrség egy XV. kerületi telephelyet bérelt. A lefoglalt, később vagyonekobjásra ítélt ügyekben azonban a gépjárművektől rendkívül nehezen tudott a rendőrség megszabadulni, a jogerős ítéletet megelőző, úgynevezett előzetes értékesítésre vonatkozó részletes szabályok miatt.¹²⁷ Ráadásul a hamis alvázszámú, hamisított forgalmi és műszaki engedéllyel rendelkező, sok

¹²⁶ Fodor Sándor: Főrendőrök kinevezése: Zárt alakzat. Magyar Narancs, 1998. 07. 23. (elektronikus elérhetőség: http://magyarnarancs.hu/belpol/forendorok_kinevezese_zart_alakzat-62377)

¹²⁷ A 11/2003-as IM-BM-PM együttes rendelet alapján: a lefoglalás és a büntetőeljárás során lefoglalt dolgok kezelésének, nyilvántartásának, előzetes értékesítésének és megsemmisítésének szabályairól, valamint az elkobzás végrehajtásáról.

esetben több autó alkatrészekből összeállított gépjárművekért rendkívül szűk és speciális volt a kereslet, és gyakorta a vagyonekobjást elszennvedő egykori elítéltek a vásárlók.

Ugyanakkor a bérleti díj évi több, mint 12 millió forint kiadást jelentett a BRFK számára, miközben a szolgálati gépjárműparkot fejlesztésére nem állt rendelkezésre elegendő forrás. A főkapitány úgy oldotta meg a problémát, hogy felmondta a telephely bérleti szerződését, hogy a XV. Kerületi Polgármesteri Hivataltól kérhesse, hogy a Polgári törvénykönyv alapján állapítsa meg a BRFK tulajdonjogát találás jogcímén a korábban ott őrzött autókra. Miután ez megtörtént, a főkapitány leleményének köszönhetően a tulajdonba vett autók közül harminchatot szolgálati gépkocsiként tudott működtetni.¹²⁸

A hivatali visszaélés büntette miatt később megrovásban részesítették B. J. dandártábornokot és a cselekményben résztvevő rendőrtiszteket, azonban a bíróság a büntetés kiszabásakor a vádlottak javára vette figyelembe a fentiekben rögzített enyhítő körülményeket.

Non-konformitás a rendészeti szervek működésében: a külső megfigyelő szemszöge és a szervezetszociológiai elemzés jelentősége

A példa kapcsán is elemzett rutin non-konformitás a strukturalista és funkcionalista megközelítések szerint azt jelenti, hogy a szervezetek egyes tagjai vagy egységei eltérnek a velük szemben támasztott racionális elvárásoktól, ezzel kárt okoznak a saját szervezeti környezetükben. Ez tehát egyfajta szervezeti deviancia, ami pedig olyan, a különböző szervezetekben működő egyének kooperációjából és konfliktusaiból kialakuló társadalmi gyakorlatokat takar, amelyeket a közbeszéd általában patológikusnak tart, hiszen a szervezet által deklarált szabályok megsértésének köszönhetően valósítják meg. Mivel ezek ismétlődő válaszok a szervezeti környezet kihívásaira, ezért rutinizált működésmódnak tekinthetjük őket, míg a szervezet formalizált szabályainak megsértése okán pedig non-konform cselekvésnek.

A rutin non-konformitást tehát általában patológikus jelenséggként interpretálják, ugyanakkor egyfelől maguk a rutinizált non-konform viselkedést tanúsítók, valamint a szervezet működését külső megfigyelőként kutatva is ezzel eltérő értelmezésre juthatunk.

A non-konform módon viselkedők állítják, hogy épp a szervezet céljainak érvényesítése miatt vállalják a szervezeten belül a deviáns működés megvalósítását. A Merton által kidolgozott klasszikus anomia elmélet szerint¹²⁹ a célok és a hozzájuk rendelt eszközrendszer között diszkrepancia mindennapi megélése idézi elő a rutin non-konformitást, amit a szervezeti devianciát elfogadó végrehajtók éppen az idealizált, elérendő szervezeti cél érdekében hajlandóak „elkövetni”. A szervezeti devianciát „elkövetők”

¹²⁸ Andrassy: Megrótták Budapest volt rendőr-főkapitányát. Index, 2000. 05. 09. (elektronikus elérhetőség: Andrassy: Megrótták Budapest volt rendőr-főkapitányát. Index, 2000. 05. 09.)

¹²⁹ Robert K. Merton: *Társadalomelmélet és társadalmi struktúra*. Osiris, Budapest, 2002. 213–243. o.

bűntudat helyett „áldozatvállalásként” tekintenek saját szabályszegéseikre, amelyet az általuk is idealizáltak vélt, de működésüket legitimáló szervezeti célok érdekében követnek el.

A szervezet működését külső megfigyelőként kutatva azonban ettől az „áldozatvállalási” narratívától eltérő, ám a patológiusságot éppúgy nem megerősítő megközelítést képviselünk. A szervezet működésében részt nem vevő megfigyelőként lehetőség nyílik egy sajátos álláspont kialakítására, hiszen a kutató nem kényszerül épp ezeknek a deviáns gyakorlatoknak a hátterében álló problémákhoz való viszonyulásra, illetve a tagok és szervezeti egységek közötti rivalizálásban való részvételre. Megfigyelőként pedig, a szervezeti működés bemutatott dilemmáinak elemzése alapján a rendészeti szerveknél megjelenő rutinizált non-konformitás a szervezet önfenntartását szolgáló, annak integráns részeként megjelenő társadalmi gyakorlatként tekinthető.¹³⁰ Deviáns szervezeti működéssel különböző társadalmi színtereken találkozunk. A közszolgáltatások területein könnyen felismerhetők ezek a szervezeti mechanizmusok, így az egészségügy területén már korábban is empirikus kutatások tárgyai voltak a - mikro vagy makro szintű megközelítéstől függően - individuális tévedések illetve szervezeti hiányosságok elemzése.¹³¹

Ezt a devianciát feltétlenül hibaként értékelő szemléletmód azonban determinálja a megfigyelni kívánt szervezeti jelenségeket. Ezzel szemben a rendészeti szervek, és a szervezett bűnözés nyomozati munkájának működésmódjának alaposabb elemzésében kifejezett célunk, hogy egy jobbító, a makrotól a mikro szintig kiterjedő szemléletmódot képviseljünk, amelyben egyszerre tárjuk fel a szervezeti struktúra és működés jellemzőit, ugyanakkor az ennek köszönhetően megvalosuló cselekvési mintázatokat.¹³²

Vaughan *The Dark Side of Organizations* című tanulmányában szereplő rutin non-konformitást ezért tekintjük kiemelt jelentőségűnek, mivel olyan ágencia alapú megközelítést feltételez,¹³³ amely nem a szervezeti struktúra determinisztikus világában az önálló, diszkrecionális döntés rezidumát feltételezi, hanem a cselekvések ismétlődése és sajátos jellemzői alapján a szervezeti struktúra érthetővé tételét és működését az azt működtető

¹³⁰ Jávör István – Rozgonyi Tamás: *Hatalom – konfliktus – Kultúra*. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest, 2005. 150–159. o.

¹³¹ A teljesség igénye nélkül: Szalai Júlia: *Az egészségügy betegségei*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986.; Ádám György: *Adóztatás után (Még egyszer az orvosi hálapénzről)*. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1989.; Harmat Pál: *Orvosok, betegek, bolondok*. Zé Könyvkiadó, Sopron 2000.

¹³² A rendőrség szervezetére vonatkozó kihívásokról és problémákról makro szintű elemzések, amelyek igen lényegre törő megállapításokat is tartalmaznak: „A rosszul integrált szervezet jellemzői:

– feladatai nincsenek összhangban társadalmi rendeltetésével,
– hiányos, inadekvát a hatásköri felhatalmazás, – elégtelen, kiszámíthatatlan a jogi szabályozás, – differenciálatlan a munkamegosztás,

– elutasítja a demokratikus működési elveket,
– esetleges, átgondolatlan személyzeti munka,
– alacsony színvonalú szakmai felkészítés,
– hibakereső, laikus és represszióra épülő ellenőrzés.”

Korinek László: Út a statisztikától a rendészet elméletéig. Jura, 2008. 1. sz. 79. o.

¹³³ Diane Vaughan: *The Dark Side of Organizations: Mistake, Misconduct, and Disaster*. *Annual Review of Sociology*, 1999. 276-279. o. Lásd: *Organizational Characteristics and Routine Nonconformity*

alkalmazottak interpretációin és elképzeléselein keresztül. Vagyis a szervezet tagjai termelik újra mindennapi tevékenységük eredményeként, amit a cselekvések egymásra hatása és nem szándékolt következményei alapján már maga a szervezet, mint rendszer hoz létre.

Egy Európai Unió finanszírozásból a Belügyminisztérium által kezelt Belső Biztonsági Alap pályázat keretei között létrejövő kutatásban a nemzetközi jellegű szervezett bűnözés nyomozását vizsgáljuk információáramlási szempontból, ennek a munkának az eredménye a jelen cikk is.¹³⁴ Itt nem a rendőri szervek kötelezettségszegését vagy szabálysértő működését kívánjuk értékelni, hanem a szervezeti működés azon hétköznapi világát vizsgáljuk, ami a normaadó szövegek interpretálásából és a szabályok egymáshoz kapcsolódó diffúz viszonya miatt kihasználható játéktérként jelenik meg a nyomozóhatóságok tagjai számára.

Ugyanis a szervezetek formális strukturáját hiába határozzák meg a jogszabályok, szervezetszabályozó eszközök és szervezeti és működési szabályzatok, mivel már a deklarált célok és a hozzájuk kapcsolódó eszközök eltérő definíciós és alkalmazási kerete is veszélyezteti a makro szintű kitérőt bűnüldözési célok megvalósulását. Az előbb említett három irányadó normaszint is eltérő percpcionális szögből vázolja a nyomozóhatóság feladatkörét és jogi kötelezettségeit, amivel implicit módon definiálni kívánja a jog vagy a normaalkotó a feladatot, amit meg kellene oldani vagy a bűnözés patológikus értelmezésétől való eltekintés alapján legalább kezelni. A bűnüldözésnek az interpretálása a törvények és rendeletek makrouniverzumától az utasítások és ügyrendek mikrovilágáig eltérő jelentőségre és kiterjedésre tesz szert, így az adott szinteknek megfelelően állítják fel a követelményeket, az elvárásokat, és követelik meg a konform magatartást.

Összegzés

A Belső Biztonsági Alaphoz kapcsolódó kutatásban végzett interjúzások és aktakutatás alapján összegzésként megállapítjuk, hogy a konformitások viszont a szabályozásokat indokló probléma kezelésével foglalkozó szervek társadalmi gyakorlatai alapján ellentmondásokba kerülnek. A nem kielégítő formális szervezetszabályozó eszközökből álló háttér teremti meg a lehetőséget arra, hogy a szervezetek végrehajtói állományai a tapasztalati tanuláshoz engedelmessé válva legtöbb cselekvési mintázatukban újraértelmezzék a jogerős törvényi szabályozásokat belső szervezeti utasításokkal vagy adott esetben még formális szabályozási elvárást nélkülöző, szokásjogból eredő gyakorlatokkal.

¹³⁴ A BBA 5.2.2-es kódú *Nemzetközi jellegű szervezett bűnözés nyomozása információáramlási szempontból* elnevezésű kutatásban törekszünk arra, hogy a kutatásban érintett támogatói szervekkel (KR NNI, Legfőbb Ügyészség, BAZMRFK, HBMRFK, CSMRFK, FMRFK, GyMSMRFK, BMRFK, ORFK NEBEK, TIBEK) közösen, partícipatív módon azonosítsuk az információáramlás problémáit és gócpontjait, hogy az elemzésben a végrehajtói állomány percepcióját felhasználva lehessen elemzni a rendészeti szervek működését. A kutatói pozíció és a végrehajtói állomány kapcsolatáról lásd: Finszter Géza: *A rendőrségi gyakorlat és a tudományok kapcsolata*. Belügyi szemle, 2001. 10. sz. 16-30. o.; Finszter Géza - Korinek László: *A rendőrségek tudós értelmisége*. Magyar jog, 2006. 4. sz. 193-204. o.

VAGYON-VISSZASZERZÉS A SZERVEZETT BŰNÖZÉS FELSZÁMOLÁSÁBAN

Hazánkban a rendszerváltozást követően a bűnözés ugrásszerű növekedésével, szervezettségének fokozódásával társadalmi igényként fogalmazódott meg a 90-es évek végére a szervezett bűnözés elleni hatékonyabb fellépés. Ezt a célt szolgálta az 1997-ben bevezetett a „Bűnszervezet létrehozása”, mint önálló deliktum, valamint a bűnszervezet fogalmának törvényi megfogalmazása. Viszonylag késésben volt a jogalkotó, mivel 1997-re már jól működő, milliárdos vagyon felett diszponáló bűnszervezetek működtek hazánkban (pl.: az olajbűnözés). A szervezett bűnözésnek nincs általánosan elfogadott meghatározása.¹³⁵ A sokféle definíció oka az, hogy egyrészt minden országban eltérő megjelenési formája van a szervezett bűnözésnek, másrészt a szervezetek működését különböző bűncselekmények elkövetése jellemzi.¹³⁶ Ebből is következik, hogy a szervezett bűnözés a bűncselekmények elkövetésének egy fejlett módszere.

A szervezett bűnözés elleni küzdelem megközelíthető a kriminológia, a kriminalisztika, valamint a büntetőjog oldaláról is. A szervezett bűnözésre nincs olyan átfogó megfogalmazás, amely minden szervezett bűnözői csoport törvényellenes tevékenységére érvényes lenne.¹³⁷ A bűnözés legsúlyosabb formája a szervezett bűnözés, amellyel a világ legtöbb bűnüldöző szerve küzd, továbbá veszélyt jelent a nemzeti, nemzetközi biztonságra,¹³⁸ a társadalomra és a demokráciára nézve is.¹³⁹

A szervezett bűnözés keretein belül megjelenő bünelkövetői szervezetek büntetőjogi definiálása két csoportot különböztet meg:

- a bűnszövetséget,
- a bűnszervezetet.

A magyar szervezett bűnözés elleni hazai küzdelem már az 1800-as évek végén megkezdődött. Már a Csemegi-kódex elfogadása előtt is ismerte a magyar büntető jogirodalom a társas bünelkövetési alakzatokat.

A büntető törvénykönyv 1997. évi módosítása vezette be a bűnszervezet fogalmát: „*bűnszervezet: bűncselekmények folyamatos elkövetésére létrejött olyan – munkamegosztáson alapuló – bűnszövetség, amelynek célja a rendszeres haszonszerzés.*”¹⁴⁰ Ezzel egy

időben a törvény bevezette a bűnszervezet létrehozása tényállást, amellyel meghatározott bűncselekmény esetén büntetni rendelte a bűnszervezet létrehozását, irányítását, valamint a bűnszervezet tagját. A törvény újabb sajátossága, hogy minősítő körülményként tizenhét bűncselekménynél szabályozta a bűnszervezet tagjaként elkövetett cselekményt: üzletszerű kéjtelgés elősegítése, kerítés, embercsempészség, visszaélés robbanóanyaggal vagy robbantószerrel, visszaélés lőfegyverrel vagy lőszerrel, egyedi azonosító jel meghamisítása, visszaélés kábítószerrel, pénzmosás, deviza-bűncselekmény, adó- és társadalombiztosítási csalás, csempészet és vámorgazdaság, lopás, csalás, rablás, zsarolás, orgazdaság.

A hivatkozott törvény a bűnszervezet létrehozása büntettének megvalósulása, illetve a bűnszervezet tagjaként elkövetett bűncselekmény esetén kötelezővé tette a *vagyonelkobzást*.

A *bűnszervezet fogalmát 1998-ban módosították* ugyan, ez azonban *nem változtatta meg* azt az álláspontot, mely szerint *a bűnszervezet a bűnszövetség egyik változata: „bűnszervezet: bűncselekmények rendszeres elkövetése révén haszonszerzés végett létrejött olyan bűnszövetség, amely feladatmegosztáson, alá-fölérendeltségi rendszeren és személyi kapcsolatokon nyugvó szerezvállaláson alapul.*”¹⁴¹ A törvény húszra emelte azon bűncselekmények körét, ahol a bűnszervezeti tagság minősítő körülményként jelenik meg: emberkereskedelem, üzletszerű kéjtelgés elősegítése, kerítés, embercsempészség, visszaélés robbanóanyaggal vagy robbantószerrel, visszaélés lőfegyverrel vagy lőszerrel, fegyvercsempészet, egyedi azonosító jel meghamisítása, visszaélés kábítószerrel, pénzmosás, deviza-bűncselekmény, adó- és társadalombiztosítási csalás, csempészet és vámorgazdaság, lopás, csalás, rablás, zsarolás, orgazdaság.

A törvény szigorítást vezetett be, mely alapján az elkövető nem bocsátható feltételes szabadságra, illetve a szabadságvesztés végrehajtása nem függeszthető fel, ha a bűncselekményt bűnszervezet tagjaként követte el. Továbbá a jogszabály a *vagyonelkobzás* szabályait is módosította.

A *bűnszervezet fogalmát 2001-ben* ismét módosították, e fogalom meghatározás jelenleg is hatályos. A jogalkotó a szervezett bűnözés elleni küzdelem során a büntetőjogi következményeket súlyosította akként, hogy annál, aki az ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekményt bűnszervezetben követte el, a bűncselekmény büntetési tételének felső határa a kétszeresére emelkedik, de a húsz évet nem haladhatja meg.¹⁴² A törvény a bűnszervezet fogalmát is újradefiniálta, mely szerint: *három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény elkövetése.*

A bűnszövetség fogalmát is módosította ez a törvény: „bűnszövetség akkor létezik, ha két vagy több személy bűncselekményeket szervezeten követ el, vagy ebben

¹³⁵ Broadhurst, Roderic Grabosky at al. (2014) 1–20.

¹³⁶ Gellér Balázs József (2004) 13.

¹³⁷ Jámor Gellért (2016) 64–70.

¹³⁸ Roibu, Magdalena (2015) 88–99.

¹³⁹ Calderón, Felipe (2015) 56.

¹⁴⁰ 1997. évi LXXIII. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról

¹⁴¹ 1998. évi LXXXVII. törvény a büntető jogszabályok módosításáról 35. §

¹⁴² 2001. évi CXXI. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról 5. bek.

megállapodik, és legalább egy bűncselekmény elkövetését megkísérlik, de nem jön létre bűnszervezet.”¹⁴³ A bűnszövetség fogalma a jelenleg hatályos fogalommal megegyezik.

A szervezett bűnözői körök beazonosításához indokolt lenne a PC-S-CO által megfogalmazott kötelező és kiegészítő ismérveket, azonban a magyar jogalkotó a bűnszervezet definíciójának meghatározásakor az elmúlt 15 évben fokozatosan egyre több kritériummal csökkentette a fogalmat, melynek eredményeként egyre több elkövetésre alkalmazható a kérdéses szabályozás. A magyar szabályozás jelenleg a PC-S-CO által meghatározott kötelező ismérvek első három pontjával (több személy (legalább három) együttműködése; hosszú távú vagy határozatlan időre szóló együttműködés; súlyos bűncselekmények elkövetése) egyezik meg.

A bűnszervezet igyekszik a legális üzleti szférába bekerülni, ezzel a fekete jövedelmet tisztára mosatni, gyakran a kitűzött cél megvalósítása érdekében szakembereket (pl. könyvelőket, jogászokat) vesznek igénybe. A legális üzletben tovább gyarapítják vagyონukat, és az itt befolyt pénzt újabb fekete üzletekbe fordíthatják, majd ismét pénzmosás folyamata indul meg a meglévő üzleteken keresztül, és ez így ismétlődik.¹⁴⁴ A nyomozó hatóság az egyik legnehezebb problémával találkozik. Elhatárolni a bűnös úton szerzett vagyont a már tisztára mosott, tőkésített pénztől, ami elméletileg legális profitot termel.

A szervezett bűnözői csoportok a határokon átnyúlóan fejtik ki tevékenységüket, fő indítékuk az anyagi haszonszerzés, és egyre nagyobb mértékben szereznek vagyónokat más tagállamokban és harmadik országokban. A hatóságokat el kell látni a bűncselekményekből származó jövedelem felkutatásához szükséges eszközökkel, és szükség van hatékony nemzetközi együttműködésre a vagyónvisszaszerzés terén, illetve kölcsönös jogi támogatásra. A szervezett bűnözés elleni küzdelem legeredményesebb módszerei közé tartozik a bűncselekmények elkövetése esetén a szigorú jogkövetkezmény előírása, a hatékony felderítés, valamint a bűncselekmény elkövetéséből származó jövedelem befagyasztása.¹⁴⁵

AZ NNI állományának egy része kvantitatív kérdőív kitöltésében vett részt, amely alapján megállapítást nyert, hogy a kitöltők elsődlegesen a vezetőiktől és a kollégáiktól tájékozódnak informálisan a vagyón visszaszerzésről, mint eljárásról, illetve a Vagyonvisszaszerzési hivatal munkájáról. A válaszadók 40,6 %-a egyszer sem dolgozott olyan ügyben, ahol vagyónelkobzást hajtottak végre, azonban az általuk nyomozott ügyekben szereplő elkövetői csoportokra az a jellemző, hogy jelentős értékesíthető vagyont halmoznak fel. Az alanyok 39,4 %-a egyszer sem működött együtt a Vagyonvisszaszerzési hivattal. Ezért szükséges ismertetni a Vagyonvisszaszerzési Hivatal feladatát, a vagyónvisszaszerzési eljárás és a vagyónelkobzás szabályait.

¹⁴³ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről 137. § 7. pont

¹⁴⁴ Fülöp Gyula (2008) 29–30.

¹⁴⁵ A bűncselekmények elkövetési eszközeinek és az abból származó jövedelemnek az Európai Unión belüli befagyasztásáról és elkobzásáról szóló 214/42/EU irányelv

1.1. A Vagyonvisszaszerzési Hivatal létrehozása

A Tanács a bűncselekményből származó jövedelmek, vagyón és az elkövetéshez használt eszközök elkobzásáról szóló 2005/212/IB Kerethatározatának a célja, hogy a tagállamok rendelkezzenek a bűncselekményekből származó jövedelmek elkobzására vonatkozó hatékony szabályokkal, mivel a bűnös vagyón felkutatását és visszaszerzését a tagállamok jogszabályai közötti eltérések megnehezítik.¹⁴⁶

A Tanács a tagállamok vagyónvisszaszerzési hivatalai közötti, a bűncselekményből származó jövedelmek és a bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb tulajdon felkutatása és azonosítása terén való együttműködésről szóló 2007/845/IB határozata rögzíti, hogy a tagállamoknak nemzeti vagyónvisszaszerzési hivatalokkal kell rendelkezniük, és képesnek kell lenniük a gyors információcserére.¹⁴⁷

A Vagyonvisszaszerzési Hivatal (továbbiakban: VVH) 2015-ben alakult a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda önálló főosztályaként, és két osztályra tagolódik.

A szervezett bűnözés fő oka az anyagi haszonszerzés, amely a bűnözés tovább folytatására ösztönöz, és a tevékenység átnyúlik a határokon. A bűnüldöző szerveknek rendelkezniük kell a bűnözői tevékenységek pénzügyi nyomainak felderítéséhez és elemzéséhez szükséges szakismeretekkel, és biztosítani kell a gyors információcserét, amely a bűncselekményből származó jövedelmek felkutatásához és lefoglalásához vezethet.¹⁴⁸ Továbbá a bűnüldöző egységeknek a szervezett bűnözői körök pénzügyi nyomainak a felderítéséhez szakismeretek és módszerek cseréje is szükséges. A VVH együttműködik az unió államainak hasonló szerveivel, így a magyar hatóságok esélye is nőhet, hogy visszaszerzik a bűncselekményekből származó milliárdokat, melyeket a bűnözők külföldre menekítettek. A bűnszervezetek gazdasági hátterét kell gyengíteni a sikeres küzdelemhez.

Egyetértek Robert Golobinekkal, hogy a bűncselekményből származó jövedelem (vagyón) elkobzása számos hatással járhat:

- megelőző jelleggel, mivel a legtöbb bűncselekmény indoka a gazdasági haszon;
- megakadályozhatja az illegális forrásból származó nyereségnek (vagyonnak), valamint a korrupciónak a beszivárgását a legális gazdaságba;
- a jövőben elkövetni kívánt bűncselekmények elkövetésének eszközeit is elvonhatja;
- segíthet eljutni egy bűnszervezet felső vezetőihez;
- fenntarthatja a jogállamiságot és az erkölcsi alapelvet, hogy senkinek sem lehet haszna a bűncselekmény elkövetéséből.¹⁴⁹

¹⁴⁶ A Tanács 2005/212/IB kerethatározat a bűncselekményből származó jövedelmek, vagyón és az elkövetéshez használt eszközök elkobzásáról

¹⁴⁷ A Tanács 2007/845/IB határozata a tagállamok vagyónvisszaszerzési hivatalai közötti, a bűncselekményből származó jövedelmek és a bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb tulajdon felkutatása és azonosítása terén való együttműködésről

¹⁴⁸ 2007/845/IB kerethatározat

¹⁴⁹ Golobinek Robert (2006) 9.

1.2. A vagyon-visszaszerzési eljárás menete

A vagyon-visszaszerzési eljárás folytatható a nyomozással párhuzamosan, illetve a bíróság jogerős döntését követően.

A vagyon-visszaszerzési eljárás lefolytatására nyomozó hatóságként a Vagyon-visszaszerzési Hatóságot jelölték ki, feladatait a rendőrség végzi. A jogszabály rendelkezéseiből kiderül, hogy a tényleges nyomozati tevékenységet végző hatóság elkülönül a Vagyon-visszaszerzési Hatóságtól. A vagyon-visszaszerzési eljárás célja az elkobzás vagy a vagyonekobzás alá eső dolog vagy vagyon felderítése és biztosítása, a vagyon visszaszerzéséhez szükséges feladatok elvégzése, és nem a bizonyítékok beszerzése. [Be. 554/Q. § (1)] A Vagyon-visszaszerzési Hatóság hivatalból nem indíthat eljárást, hanem azt az ügyész, illetve a nyomozó hatóság megkeresésére folytatja le, amely során az ügyész, illetve a nyomozó hatóság kizárólag olyan adatot adhat át, amely a vagyon-visszaszerzési eljárás lefolytatásához szükséges. Kérdésként merül fel, hogyan mérlegel az ügyész és a nyomozó hatóság azzal kapcsolatban, hogy mely adat szükséges az eljárás lefolytatásához.¹⁵⁰ A 2017. évi XC. törvény (továbbiakban: új Be.) 354. § (4) bek. szerint a nyomozó hatóság vagyonvisszaszerzésért felelős szerve minden olyan adatot megismerhet, amely az elkobozható vagy vagyonekobzás alá eső dolog vagy vagyon felderítése és biztosítása érdekében szükséges. Azonban szükségesnek tartanám a jelenlegi szabályozást kiegészíteni azzal, hogy a vagyon-visszaszerzési eljárás elrendelését követően a nyomozó hatóság vagyonvisszaszerzésért felelős szerve kötelezően ismerjen meg minden rendelkezésre álló adatot, amely a büntetőeljárás során keletkezett. Ugyanis így hozhat megfelelő döntést, hogy mely adat az, amely hozzájárulhat az elkobozható vagy a vagyonekobzás alá eső dolog vagy vagyon felderítéséhez és biztosításához. Teljes körű felderítést a már meglévő, rendelkezésre álló adatok elemzése és értékelése alapján lehet lefolytatni, mivel a nyomozó hatóság nem minden esetben tudja eldönteni, hogy mely információk szükségesek a vagyon-visszaszerzési eljárások lefolytatásához. Hiszen sokszor egy töredék információból indul a felderítés, amely megalapozhatja a biztosítási feladatokat is. Ha a nyomozást a Nemzeti Adó- és Vámhivatal végzi, és az megkeresi a Vagyon-visszaszerzési Hatóságot, akkor a Vagyon-visszaszerzési Hatósággal közös nyomozó csoport hozható létre.¹⁵¹ A Vagyon-visszaszerzési Hatóság eljárási cselekményt az ügyész előzetes tájékoztatásával

¹⁵⁰ Amennyiben az elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció tartalmában (lehallgatott hanganyag kivonatolt iratában) a bűncselekményre utaló adatok mellett szerepel, hogy a célszemély a bűncselekmény elkövetése előtt „lovagolni ment” vagy „Piroshoz ment a lovardába”, célszerű ezt az adatot is megküldeni a VVH-nak, mert így egy verzió állítható fel, amely leellenőrizhető a NEBIH OLIR-ben (az Országos Lótenyésztési Informatikai Rendszerben), hogy a célszemély lótulajdonos-e. A megkeresésre kapott válasz elősegítheti a vagyon-visszaszerzési eljárást, a vagyonekobzás alá eső vagyonnak a biztosítását

¹⁵¹ Be. 554/Q. § (2) (3).

végezhet, azzal, hogy őrizetbe vételt nem rendelhet el és gyanúsítottat nem hallgathat ki, de a kihallgatáson jelen lehet és kérdéseket tehet fel. A Vagyon-visszaszerzési Hatóság a lefoglalt tárgyi bizonyítási eszközöket haladéktalanul, a keletkezett iratokat a nyomozás iratainak megismerését megelőzően az ügyész, illetve a nyomozó hatóság részére átadja.¹⁵² A bíróság ügydöntő határozatának jogerőre emelkedését követően akkor van helye a vagyon-visszaszerzési eljárásnak, ha a jogerős ügydöntő határozatában elrendelt elkobzás vagy a vagyonekobzás nem vezetett eredményre. Az ügyész rendelheti el a vagyon-visszaszerzési eljárást a végrehajtás szüneteléséről szóló jegyzőkönyv alapján, s a lefolytatásról a Vagyon-visszaszerzési Hatóságot bízta meg. A Vagyon-visszaszerzési Hatóság, illetve az ügyész a zár alá vétel megszüntetését követően a vagyonekobzás alá eső dolgot vagy vagyont a bírósági végrehajtónak átadja, ha a dolgot vagy a vagyont az a személy szerezte meg, akivel szemben az elkobzást vagy a vagyonekobzást elrendelték. Az ügyész, illetve a Vagyon-visszaszerzési Hatóság az eljárást határozattal megszünteti, ha annak során elkobzás vagy vagyonekobzás alá eső dolog vagy vagyon nem volt felelhető.¹⁵³

A rendőrség és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal mellett meg kell említeni az ügyészséget és bíróságot is, ahol szintén nagyobb odafigyelés szükséges azoknál az ügyeknél, amelyeknél gyanú merülhet fel a vagyonekobzás szükségességére.¹⁵⁴ A Vagyon-visszaszerzési Hatóság megkeresése a vagyon-visszaszerzési eljárás lefolytatása érdekében akkor indokolt, ha az elkobzás vagy a vagyonekobzás alá eső dolognak a felderítése bonyolult, illetve a nyomozás elhúzódásához vezetne. A vagyon-visszaszerzési eljárás megindulását követően az ügyész gondoskodik arról, hogy a gyanúsított kihallgatásán a Vagyon-visszaszerzési Hatóság jelen lehessen.¹⁵⁵

A „vagyonvisszaszerzésre irányuló kényszerintézkedések gyakorlatáról, a gazdasági bűncselekmények körében” című munkatervi vizsgálat eredménye alapján az ügyészi szervek még mindig nem fordítanak kellő erőfeszítést a bűnös úton szerzett anyagi javak elvonására, ami megnehezíti a bűnözés elleni hatékony fellépést. A legfőbb ügyész helyettese a bűnös úton szerzett vagyon elvonását célzó kényszerintézkedésekkel összefüggő ügyészi feladatokról szóló körlevélben megfogalmazta, hogy a büntető ügyben folyamatosan vizsgálni kell a bűnös úton szerzett vagyon elvonásának szükségességét; a lefoglalás lehetőségét, amely során elsőként a számlán nyilvántartott értékeket kell lefoglalni, majd ezt követően pedig a készpénz lefoglalásának van helye, az ingóságokat csak ezt követően lehet kényszerintézkedés alá vonni. Amennyiben a kényszerintézkedés

¹⁵² Be. 554/Q § (4) (5)

¹⁵³ Be. 554/R. § (1) (2), (3), (4)

¹⁵⁴ Máttyás Szabolcs (2016) 219.

¹⁵⁵ 1/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás a vádelőkészítéssel, a nyomozás törvényessége feletti felügyelettel és a vádemeléssel kapcsolatos ügyészi feladatokról

bevezetésének szükségessége felmerül, haladéktalanul meg kell kezdeni a bűnös úton szerzett vagyon felkutatását.¹⁵⁶

A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény szabályozza a pénzüsszegben elrendelt vagyonekobbzás végrehajtását, a meghatározott vagyontárgyra vagy az elkövető teljes vagyonára elrendelt vagyonekobbzás végrehajtását, valamint a vagyonekobbzás végrehajtásából befolyt összeg megosztását másik tagállammal vagy külföldi állammal. A vagyonekobbzás végrehajtása során az állam minősül a végrehajtást kérőnek, és nevében a vagyonekobbzásról szóló értesítést kiállító bíróság gazdasági hivatala jár el.¹⁵⁷ A bírósági végrehajtást végrehajtható okirat kiállításával kell elrendelni, amely lehet a bíróság vagyonekobbzásról vagy az Európai Unió tagállamában büntetőeljárásban alkalmazott vagyonekobbzásról szóló értesítése.¹⁵⁸ Előfordulhat, hogy a bírósági végrehajtás során a befolyt összeg nem fedezi a végrehajtás során behajtani kívánt valamennyi követelést. Ebben az esetben a kielégítési sorrend a következőképpen alakul: gyermektartásdíj; jogszabályon alapuló egyéb tartásdíj; munkavállalói munkabér és a vele egy tekintet alá eső járandóság; a büntető- és a büntetés-végrehajtási, valamint a szabálysértési eljárásban az adóssal szemben megállapított, az állam javára fizetendő összeg; a vagyonekobbzásból eredő követelés; adó, társadalombiztosítási követelés és más köztartozás; egyéb követelés; a végrehajtási eljárásban kiszabott rendbíróság.¹⁵⁹

1.3. A vagyonekobbzás szabályai

A vagyon-visszaszerzési eljárás célja az elkobbzás, vagyonekobbzás alá eső dolog vagy vagyon felderítése és biztosítása, mely során a VVH eljárási cselekményt végezhet az ügyész tájékoztatásával, de őrizetbe vételt nem rendelhet el, továbbá gyanúsítottat nem hallgathat ki, de kihallgatáson jelen lehet és kérdéseket intézhet. A vagyonfelderítés céljának biztosítására a Be. több kényszerintézkedést szabályoz:

- lefoglalás,¹⁶⁰
- zár alá vétel,¹⁶¹

¹⁵⁶ A legfőbb ügyész helyettes 2/2015. (VI. 30.) LÜ h. körlevele a bűnös úton szerzett vagyon elvonását célzó kényszerintézkedésekkel összefüggő ügyészi feladatokról

¹⁵⁷ 1994. évi LIII. törvény 210/C. § (1) bekezdés

¹⁵⁸ Uo.: 10. § d)

¹⁵⁹ Uo.: 165. § (1)

¹⁶⁰ Be. 151. § (1) A lefoglalás a bizonyítás érdekében vagy az elkobbzás, illetőleg a vagyonekobbzás biztosítására a dolognak a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság általi őrzésbe vétele vagy megőrzésének más módon történő biztosítása.

¹⁶¹ Be. 159. § (2) Ha az eljárás olyan bűncselekmény miatt folyik, amellyel kapcsolatban vagyonekobbzásnak van helye, illetve ha polgári jogi igényt érvényesítenek, és alaposan tartani lehet attól, hogy a kielégítést meghiúsítják, ezek biztosítására dolog, vagyoni értékű jog, követelés vagy szerződés alapján kezelt pénzeszköz zár alá vétele rendelhető el. A zár alá vétel elrendelhető a vagyonra, a vagyon meghatározott részére vagy egyes vagyontárgyakra is.

- házkutatás,¹⁶²

- motozás.¹⁶³

Ez a négy kényszerintézkedési forma lehetővé teszi, hogy a vagyonekobbzás eredményes legyen, és biztosítva legyen a bűnös vagyon. Ha az elkövetőt megfosztjuk a bűncselekmény útján szerzett vagyontól, akkor nem éri meg számára a bűncselekmény elkövetése, továbbá ha ez gyakorlattá válik, alkalmas a gazdasági bűnözés visszaszorítására, illetve a sértett érdekeinek kielégítésével növelhető az állampolgárok biztonságérzete és bizalma.¹⁶⁴

A bűnüldözés legtöbbször a tettes elfogására és a bizonyítási eszközök összegyűjtésére fókuszál, és sokszor nem fordít figyelmet a bűncselekményből származó vagyon felkutatására és lefoglalására.¹⁶⁵ A vagyonekobbzás a Btk. 63. §-a szerint az intézkedések rendszerébe sorolható. A jogalkotó ezzel egyértelművé tette, hogy a vagyonekobbzás nem lehet eszköze a jogszerűen szerzett vagyon elvételének.¹⁶⁶ A jogalkalmazás mindennapi részévé vált a vagyonekobbzás, főleg a szervezett bűnözés, a kábítószer- és fegyverkereskedelem bűncselekmények elszaporodása miatt.¹⁶⁷ Fontos, hogy a vagyonekobbzásnak akkor van megtorló jellege, ha az elkövetőt nemcsak a büntetőjog-ellenes cselekmény hasznától fosztja meg, hanem a bűncselekménybe fektetett vagyonától is.¹⁶⁸ A Kúria BKv. 69. számú véleményében a vagyonekobbzással kapcsolatban iránymutatást adott. Hangsúlyozta, hogy a vagyonekobbzás egyetemlegesen nem rendelhető el. Ha bűncselekményt társtettesek, részesek együtt követték el mindig önállóan kell vizsgálni a vagyonekobbzást, mint intézkedés feltételeit. Az elkobbzott vagyont az államra száll ipso jure a jogerő pillanatában.

Nem rendelhető el vagyonekobbzás arra a vagyonra, amely a büntetőeljárás során érvényesített polgári jogi igény fedezetéül szolgál, valamint arra, amelyet jóhiszeműen, ellenérték fejében szereztek.¹⁶⁹ A polgári jogi igény megelőzi a vagyonekobbzást.

A vagyonekobbzás körébe tartozik a készpénz, minden olyan ingó vagy ingatlan vagyontárgy, követelés és ezek haszna is, mellyel az elkövető közvetlenül, akár közvetve gazdagodott.

A Btk. 74. § (1) bekezdésének a) és d-f) pontjai határozzák meg kötelezően a vagyonekobbzás eseteit. Vagyonekobbzást kell elrendelni:

„a) a bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyonra, amelyet az elkövető a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett,

¹⁶² Be. 149. §. (2) c) Házkutatásnak akkor van helye, ha megalapozottan feltehető, hogy az elkobbzható vagy vagyonekobbzás alá eső dolog megtalálására vezet.

¹⁶³ Be. 150. §. (1) A motozás bizonyítási eszköz vagy elkobbzható, illetőleg vagyonekobbzás alá eső dolog megtalálása céljából a terhelt és az olyan személy ruházatának és testének átvizsgálása, akiről megalapozottan feltehető, hogy bizonyítási eszközt vagy elkobbzható, illetőleg olyan dolgot tart magánál, amely vagyonekobbzás alá eshet.

¹⁶⁴ Cielepszky Péter at al. (2007) 32–37.

¹⁶⁵ Saly György (2007) 41.

¹⁶⁶ Blaskó Béla (2013) 492

¹⁶⁷ Mihóné dr. Leitner Judit (2013) 87.

¹⁶⁸ Hollán Miklós (2008) 206.

¹⁶⁹ Btk. 74. § (5)

- d) a vagyonra, amely a bűncselekmény elkövetéséből eredő, a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett vagyon helyébe lépett,
 e) a vagyonra, amelyet a bűncselekmény elkövetése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételek biztosítása végett szolgáltatottak vagy arra szántak,
 f) a vagyonra, amely az adott vagy ígért vagyoni előny tárgya volt.”

74. § (2) Vagyonekobbzást el kell rendelni arra a bűncselekmény elkövetéséből eredő, a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett vagyonra is, amellyel más gazdagodott. Ha gazdálkodó szervezet gazdagodott, ilyen vagyonnal, a vagyonekobbzást a gazdálkodó szervezettel szemben kell elrendelni.

(3) Ha az elkövető vagy a (2) szerint gazdagodott személy meghalt, vagy a gazdálkodó szervezet átalakult a vagyonekobbzást a jogutóddal szemben kell elrendelni arra a (1) szerinti vagyonra, amelyre a jogutódlás történt.

Vagyonekobbzás elrendelésének helye van mind az elkövető által a bűncselekmény elkövetése során, mind az azzal összefüggésben szerzett vagyonra, ez a szabály valamennyi elkövetőre irányadó; ezért az intézkedést alkalmazni kell a részesekkel szemben is az általuk a bűncselekménnyel összefüggésben szerzett vagyonra.¹⁷⁰ A Btk. 74/A. § (4) bekezdése szerint: *az ellenkező bizonyításáig vagyonekobbzás alá eső vagyonnak kell tekinteni, és vagyonekobbzást kell elrendelni arra a vagyonra, amelyet az elkövető*

- a) bünszervezetben való részvétel,
 b) a kábítószer forgalomba hozatalának, illetve az azzal való kereskedés elkövetés,
 c) embercsempészség üzletszerűen vagy bünszövetségben történő elkövetésének ideje alatt szerzett valamennyi vagyont.

A vagyonekobbzást akkor is el kell rendelni, ha

- az elkövető gyermekkor, kóros elmeállapot vagy törvényben meghatározott büntethetőséget megszüntető ok miatt nem büntethető,
- az elkövetőt megrovásban részesítették,
- az a kölcsönzött kulturális javak különleges védelméről szóló törvényben meghatározott különleges védelem időtartama alatt nem hajtható végre.¹⁷¹

A vagyonekobbzást pénzüsszegben kell elrendelni,

- ha vagyon már nem lelhető fel,
- ha 74. § (1) bekezdése alapján vagyonekobbzás alá eső vagyon az egyéb vagyontól nem különíthető el, vagy elkülönítése aránytalan nehézséget okozna,
- a vagyont jóhiszeműen ellenérték fejében szerezték meg.

¹⁷⁰ BK. 69. vélemény a vagyonekobbzás egyetemleges alkalmazásának tilalmáról, illetve a részesekkel szembeni alkalmazásáról

¹⁷¹ Btk. 75.§ (1)

A 2016. évi CIII. törvény 55. § (1) bekezdése kiegészítette 2016. október 28-ai hatállyal a 74./A §.-at (2) bekezdéssel, amely szerint ellenkező bizonyításig vagyonekobbzás alá eső vagyonnak kell tekinteni és vagyonekobbzást kell elrendelni arra a vagyonra is, amelyet az (1) bekezdésben felsorolt négy bűncselekményen kívül további a fenti törvényben taxatív felsorolt 42 db bűncselekmény elkövetője a büntetőeljárást megindítását megelőző 5 évben szerzet, ha a vagyon illetve az elkövető életvitele az igazolható jövedelmi viszonyaihoz, személyi körülményeihez képest különösen aránytalan.

Az elkobbzott vagyon az államra száll. A jogalkotó elkobbzást „a pénzmosásról, a bűncselekményből származó dolgok felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobbzásáról szóló 2000. évi CI. törvény Strasbourghban, 1990. november 8-án kelt egyezményben¹⁷² vállalt kötelezettségre tekintettel biztosítja a vagyontárgyak elkobbzásának a végrehajtását.¹⁷³

A Kúria 2/2008. sz. Büntető Jogegységi Határozatában elvi élel kifejtette: „Amennyiben a büntetőeljárást olyan bűncselekmény miatt került elrendelésre, amellyel kapcsolatban vagyonekobbzásnak lehet helye, és alaposan tartani kell attól, hogy annak kielégítését megghiúsítják, a vagyonekobbzással elvonható vagyon, vagyonrész vagy vagyontárgy zár alá vétele akkor is elrendelhető, ha a nyomozás ismeretlen tettes ellen folyik, vagy terheltté nyilvánításra nem került sor.”¹⁷⁴ A vagyonekobbzás eljárásjogi biztosítéka a zár alá vétel. Az 1978. évi IV. tv. 74/C bekezdésében értelmező rendelkezést adott a vagyonekobbzás alapját képező vagyon fogalmáról, amelyet a jelenleg hatályos 2012. évi C. tv. 76. §-ban azonosan átvett, miszerint „ezen alcím alkalmazásában vagyonon annak hasznát, a vagyonértékű jogot, követelést, továbbá bármely pénzben kifejezhető értékkel bíró előnyt is érteni kell.” A vagyonekobbzásnak nem akadály, ha a bűncselekmény elkövetésével szerzett vagyont vagy annak egy részét az elkövető már felélte.¹⁷⁵

A vagyon-visszaszerzési hivatalok közötti együttműködés az unión belül lehetővé teszi, hogy a bűncselekményből származó haszon a lehető leggyorsabban felkutatható legyen. Az információcserének a 2006/960/IB kerethatározatban rögzített feltételek alapján kell történnie. A határozat támogatja a CARIN-t (Camden Assets Recovery Inter-Agency Network, Camden vagyon-visszaszerzési ügynökségközi hálózat), a szakértők globális hálózatát, amelynek a legfontosabb célja az ismeretek bővítése a jogellenesen szerzett vagyon határokon átnyúló azonosítására, befagyasztására, lefoglalására és elkobbzására.¹⁷⁶

¹⁷² 2000. évi CI. törvény a pénzmosásról, a bűncselekményből származó dolgok felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobbzásáról szóló, Strasbourghban, 1990. november 8-án kelt Egyezmény kihirdetéséről

¹⁷³ Blaskó Béla (2013) 499.

¹⁷⁴ 2/2008. Büntető jogegységi határozat

¹⁷⁵ BH 2009.133.

¹⁷⁶ COM(2011) 176 A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a tagállamok vagyon-visszaszerzési hivatalai közötti, a bűncselekményből származó jövedelmek és a bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb tulajdon felkutatása és azonosítása terén való együttműködésről szóló, 2007. december 6-i 2007/845/IB tanácsi határozat 8. cikke alapján

1.4. A vagyon-visszaszerzés érdekében teendő feladatok

A 90-es években a rendvédelmi szervek nem voltak felkészülve, hogy érdemi vagyon-visszaszerzési tevékenységet végezzenek. Ez azzal magyarázható Mátyás és Sallai álláspontja alapján, hogy a vagyonvisszaszerzés gyakorlatának nem volt „előzménye”; nem voltak olyan szakemberek, akik segíthették volna a vagyonvisszaszerző munkát. A rendszerváltozást követően a gyakorlati szakemberek elhagyták a rendvédelmi szerveket, amelyek számos területét szervezetlenség jellemezte; számos olyan joghézag (kiskapu) létezett, amelyet a bűnelkövetők ki tudtak játszani, amire a rendvédelmi szervek nem tudtak reagálni.¹⁷⁷

A rendőrség feladata a bűncselekményből származó vagyon visszaszerzése,¹⁷⁸ amelynek érdekében titokban információt gyűjthet, továbbá a vagyon-visszaszerzési eljárás során a bűncselekményből származó vagyon felderítése érdekében:

- informátort, bizalmi személyt vagy a rendőrséggel titkosan együttműködő más személyt vehet igénybe;
- az eljárás céljának leplezésével (puhatolás) vagy a kilétét leplező fedett nyomozó igénybevételevel információt gyűjthet, adatot ellenőrizhet;
- saját személyi állománya, valamint a vele együttműködő személy és rendőri jelleg leplezésére, védelmére fedőokiratot állíthat ki, használhat fel, fedőintézményt hozhat létre, és tarthat fenn;
- mintavásárlás végzése érdekében informátort, bizalmi személyt, a rendőrséggel titkosan együttműködő más személyt vagy fedett nyomozót, továbbá – az ügyész engedélyével – álvásárlás, bizalmi vásárlás, bűnszervezetbe való beépülés, illetve ellenőrzött szállítás folytatása érdekében fedett nyomozót alkalmazhat;
- ha a bűncselekmény megelőzésére, magakadályozására, felderítésére, az elkövető elfogására, kilétének megállapítására nincs más lehetőség, a sértettet szerepkörében – életének, testi épségének megóvása érdekében – rendőr igénybevételevel helyettesítheti;
- a bűncselekményből származó vagyonnal kapcsolatban lévő személyt, valamint a bűncselekményből származó vagyonnal kapcsolatba hozható helyiséget, épületet és más objektumot, terep- és útvonalszakaszt, járművet, eseményt megfigyelhet, arról információt gyűjthet, az észlelteket technikai eszközzel rögzítheti;
- sérülést vagy egészségkárosodást nem okozó csapdát alkalmazhat.¹⁷⁹

Ezek teljesítésére a rendőrség a természetes személyekkel, a jogi személyekkel vagy a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekkel titkos együttműködési megállapodást köthet. Ennek keretében a rendőrség kezdeményezheti a bűnüldözés

szempontjából különleges fontosságú szervezetek munkatársával hivatásos szolgálati, közszolgálati, közalkalmazotti, állami szolgálati jogviszony, illetve munkajogviszony (a továbbiakban: munkaviszony) létesítését.¹⁸⁰

A 45/2010. (OT.25.) ORFK utasítás alapján a rendőrség nyomozó hatóságainak a rendelkezésükre álló erők, eszközök hatékony és arányos felhasználásával arra kell törekedniük, hogy a vagyon elleni, valamint más, jelentős anyagi hasznot ígérő bűncselekmények felderítése, nyomozása és bizonyítása során felkutassák a bűncselekmény elkövetéséből származó vagyoni előnyt, valamint feltérképezzék az elkövetők vagyoni helyzetét. A vagyonfelderítés során nem csak az elkövetőkhöz és azok szűk környezetéhez közvetlenül köthető vagyontárgyakat kell figyelembe venni, hanem az üzleti érdekeltségeket, pénzügyi befektetéseket és megtakarításokat is.¹⁸¹ A hatóság felelőssége a sértetti igények kiszolgálása, hogy az okozott kár minél nagyobb mértékben megtérülhessen.¹⁸²

A nyomozást elrendelő határozatot megelőzően folytatott titkos információgyűjtés során a potenciális elkövetők vagyoni helyzetét is fel kell térképezni, továbbá a nyomozati tervnek tartalmaznia kell azokat az intézkedéseket, amelyek célja a bűncselekményből származó vagyoni előny beazonosítása, fellelhetősége helyének és sorsának tisztázása. A titkos információgyűjtés befejezésekor kötelező összefoglaló jelentést készíteni a vagyonfelderítés eredményéről. Összefoglaló jelentést kell készíteni a lefolytatott büntetőeljárásban, hogy történt-e intézkedés a vagyonbiztosításra. Az összefoglaló jelentésben utalni kell a vagyonfelderítés hiányának az okára.¹⁸³

Ha a bűncselekményt bűnszervezetben követték el, a vagyonfelkutatást ki kell terjeszteni a bűnszervezet fennállásának teljes időtartamára, illetőleg az adott gyanúsítottra vonatkozóan arra az időszakra, amíg a bűnszervezet tagja volt. A sikeres felderítés céljából együtt kell működni a büntetőeljárásban, a titkos információgyűjtés során a különböző állami és gazdasági szervezetekkel, amelyek vagyoni eszközök nyilvántartását és ellenőrzését végzik, vagy tevékenységükből adódóan rálátásuk van az ilyen jellegű adatokra.¹⁸⁴

A VVH feladatai az alábbiak szerint csoportosíthatók:

- a Rendőrség szerveiről és a Rendőrség szerveinek feladat- és hatásköréről szóló 329/2007. (XII. 13.) Korm. rendelet 9. § Q) pontja szerint ellátja a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló, valamint az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködéséről szóló 2012. évi CLXXX. törvény 52. § szerinti feladatokat;
- a bűncselekményből származó jövedelem és bűncselekményhez kapcsolódó más vagyon felkutatásának és azonosításának elősegítése érdekében az erre a feladatra

¹⁸⁰ Rtv. 64. § (2)

¹⁸¹ 45/2010. (OT.25.) ORFK utasítás 3. pont

¹⁸² Bói László (2015) 9.

¹⁸³ 45/2010. (OT.25.) ORFK utasítás 7–10. pont

¹⁸⁴ 45/2010. (OT.25.) ORFK utasítás 12. pont

¹⁷⁷ Mátyás Szabolcs – Sallai János (2014) 60–77.

¹⁷⁸ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről (továbbiak: Rtv.) 1.§ (1), 63. § (1),

¹⁷⁹ Rtv. 1.§ (1), 63. § (1), 64.§ (1)(1a),

kijelölt tagállami közigazgatási, büntető- vagy igazságügyi hatóságtól közvetlenül tájékoztatást kérhet, illetve annak tájékoztatást adhat;

- az Európai Unió tagállamaiban megalakult vagyon-visszaszerzési irodák (ARO) megkereséseire, illetve a CARIN (Camden Assets Recovery Inter-Agency Network) csatornákon (az unión kívül országok vagyon-visszaszerzési irodáiból) érkezett nemzetközi megkeresések alapján vagyon-felderítési tevékenységet végez;
- a rendőrség, az ügyészség és a NAV által folytatott eljárások támogatására nemzetközi vagyon-felderítést végez, illetve vagyon-visszaszerzési eljárásokat folytat le;
- kiemelt ügyekben és a szervezett bűnözői csoportok által elkövetett bűncselekmények vonatkozásában önálló nyomozásokat és titkos információgyűjtést folytat;
- nemzetközi egyezmények, megállapodások, kétoldalú szerződések alapján együttműködik más államok bűnügyi szerveivel, nemzetközi konferenciákon vesz részt, az Interpol, az Europol, az Aro és a CARIN tagsága alapján adatszolgáltatási kötelezettségeit teljesíti;
- részt vesz a JIT-ben (Joint Investigation Team – közös nyomozó csoport).

1.5. Együttműködési megállapodások és egyezmények, közlemények a szervezett bűnözés elleni küzdelemben (és a vagyon-visszaszerzésben)

1.5.1. Együttműködési megállapodások

A szervezett bűnözés elleni harcban több országgal kötöttünk kétoldalú megállapodást, így például Nagy-Britanniával és Észak-Írországgal¹⁸⁵, Lengyelországgal¹⁸⁶, Kínával¹⁸⁷, Olaszországgal¹⁸⁸ és Szlovákiával¹⁸⁹. Magyarország megállapodott, hogy együttműködik a kábítószeres illegális forgalma, a szervezett bűnözés, a nemzetközi terrorizmus és az illegális migráció elleni harcban.

¹⁸⁵ 146/2000. (VIII. 23.) Korm. Rendelet a Magyar Köztársaság Kormánya és Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyságának Kormánya között a kábítószeres illegális forgalma, a szervezett bűnözés, a nemzetközi terrorizmus és az illegális migráció elleni harcban történő együttműködésről szóló, Londonban, 2000. február 9-én aláírt Egyetértési Nyilatkozat kihirdetéséről

¹⁸⁶ 2027/1997. (II. 12.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság Kormánya és a Lengyel Köztársaság Kormánya között a terrorizmus, a kábítószer tiltott forgalma és a szervezett bűnözés elleni harcban történő együttműködésről szóló, Varsóban, 1996. május 15-én aláírt megállapodás jóváhagyásáról és kihirdetéséről

¹⁸⁷ 240/2004. (VIII. 16.) Korm. Rendelet a Magyar Köztársaság Kormánya és a Kínai Népköztársaság Kormánya között a szervezett bűnözés elleni küzdelemben folytatott együttműködésről szóló, Pekingben, 2003. augusztus 28. napján aláírt Egyezmény kihirdetéséről

¹⁸⁸ 74/1998. (IV. 22.) Korm. Rendelet a Magyar Köztársaság Kormánya és az Olasz Köztársaság Kormánya között a terrorizmus, a szervezett bűnözés, a kábítószeres és pszichotróp anyagok illegális forgalmazása ellen folytatott harcban való együttműködésről szóló Megállapodás kihirdetéséről

¹⁸⁹ 120/1995. (X. 4.) Korm. Rendelet a Magyar Köztársaság Kormánya és a Szlovák Köztársaság Kormánya között a terrorizmus, a kábítószer tiltott forgalma és az egyéb szervezett bűnözés elleni küzdelemben történő együttműködésről szóló, Budapesten, 1995. június 28-án aláírt Megállapodás kihirdetéséről

A szervezett bűnözés elleni küzdelemben szoros együttműködésre van szükség a nemzetbiztonsági szolgálatokkal¹⁹⁰ és a Nemzeti Védelmi Szolgálattal. A szolgálatoknál is keletkezik információ szervezett bűnözői körökre (pl. az Információs Hivatal információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető, külföldi szervezett bűnözésről, míg a Katonai Felderítő Hivatal a Magyar Honvédség biztonságát veszélyeztető szervezett bűnözésről). Ez fordítva is előfordulhat, mivel a rendőrség szerveinél is keletkezik olyan információ, hogy a rendvédelmi szerv dolgozója bűnös (kifogásolható) kapcsolatot tart fenn bűnszervezettel, vagy a bűnszervezet vezetője, tagjai a politikai körökben, társadalmi szervezetekben befolyásra törekcszenek, kapcsolatot építenek ki, valamint olyan bűncselekmény elkövetése valószínűsíthető, amely az Alkotmányvédelmi Hivatal felderítési hatáskörébe tartozik. Az információáramlásnak kölcsönösnek kell lennie, mert így lehet hatékonyan fellépni a szervezett bűnözői körökkel szemben, melyhez azonban a szervezeteknek együtt kell működniük.

A szervezett bűnözés a társadalmat leginkább foglalkoztató jelenség.¹⁹¹ Közös nemzeti összefogást és stratégia kidolgozását követeli meg a szervezett bűnözés megelőzése és az ellene folytatott küzdelem az Európai Unió tagállamaiban. A szervezett bűnözés a politikai, a gazdasági és a társadalmi stabilitásra is veszélyt jelent az egyes országokban, valamint komoly kihívást jelent az államoknak.¹⁹² A szervezett bűnözés elleni küzdelem területén fontos a büntetőjogi harmonizáció, így megakadályozható, hogy a bűnszervezetek tevékenysége egyes országokban ne, vagy enyhébben legyen büntethető.¹⁹³

A szervezett bűnözés egész Európára kiterjedő, ezért a tagországoknak a nyomozás során keletkezett tapasztalataikat, tudásukat meg kell osztaniuk egymással a szervezett bűnözés elleni küzdelem során alkalmazható eszközök bevezetésekor. Európa a szervezett bűnözés egyik elsődleges területe, ami jelentős veszélyt jelent a jogállamiságra és az emberi jogokra nézve.¹⁹⁴ Annak érdekében, hogy sikeres legyen a szervezett bűnözés elleni küzdelem, nemzetközi együttműködésre van szükség. Az Európai Unió lépéseket tett a szervezett bűnözés elleni hatékony küzdelemre, számos döntést és intézkedést hozott ebben a kérdésben.¹⁹⁵ Az Európai Unió szervezett bűnözés elleni cselekvési tervei, programjai, fenyegetettség-értékelési jelentései a tagállamok aktuális elemzett bűnügyi információiból építkeznek, melyek legfontosabb törekvései a maffia jellegű bűnözői csoportok felderítése és felszámolása.¹⁹⁶ Az Európai Parlament és a Tanács szabályozási minimumokat állapíthat meg a bűncselekményi tényállások és a büntetési tételek

¹⁹⁰ Magyarország nemzetbiztonsági szolgálatai: az Információs Hivatal; az Alkotmányvédelmi Hivatal; a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat; a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat; valamint a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ

¹⁹¹ Sifakis Carl (1999) 410–415.

¹⁹² Stoica Ionel (2016) 13–30.

¹⁹³ Calderoni Francesco(2010) 22–25.

¹⁹⁴ Yilmaz, Yeşim (2017) 721–768.

¹⁹⁵ Yilmaz, Yeşim (2017) 721–768.

¹⁹⁶ Nyeste Péter (2015) 68.

meghatározására vonatkozóan terrorizmus, pénzmosás és szervezett bűnözés esetében. A bűnözés alakulásának függvényében a Tanács határozatban egyéb bűncselekményi területeket is bevonhat. Fontos előírás azonban, hogy a bevonni kívánt bűncselekmény esetén is fennálljanak a Szerződés által megkívánt követelmények (súlyos bűncselekmény, több államra kiterjedő vonatkozás).¹⁹⁸

Egyes becslések szerint az Európai Unió területén 3–4000 szervezett bűnözői csoport tevékenykedik. A bűnszervezetek alkalmazkodnak a változásokhoz, és kikerülik a törvényeket, kihasználják a nemzetközi kereskedelmi, közlekedési lehetőségeket, valamint a schengeni térségen belül érvényes szabad mozgást, és új útvonalakat dolgoznak ki, továbbá a kommunikációs eszközökön keresztül nemzetközi kapcsolatokat is könnyen alakítanak ki.¹⁹⁹ A társadalomra a legveszélyesebb fenyegetést a XXI. században is a nemzetközi szervezett bűnözés jelenti, amelyet azonban a terrorizmus elleni harc kezd háttérbe szorítani.²⁰⁰

1.5.2. Az együttes fellépés (Join Action)

Az Európai Unió Tanácsa 1998-ban fogadta el a „Join Action”-t a bűnszervezetben való részvétel ellen. Meghatározta a bűnszervezet fogalmát. Eszerint az „[...] olyan strukturált szervezet, amelyet adott időszakra kettőnél több személy összehangoltan hoz létre olyan bűncselekmények elkövetése céljából, amelyeket a törvény legalább négy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy szabadságelvonó intézkedéssel, illetve ennél súlyosabb büntetéssel sújt, akár magának a bűncselekménynek az elkövetése a fő cél, akár ez az anyagi haszonszerzés és – adott esetben – az állami hatóságok törvényellenes befolyásolásának eszköze [...]”²⁰¹

1.5.3. A Palermói Egyezmény

A „Palermói Egyezmény” 2000. XII. 14-én jött létre, és a nemzetközi szervezett bűnözés elleni egyezményről szóló törvény hirdette ki 2006-ban.²⁰²

¹⁹⁷ Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 83. cikk 1) bekezdés

¹⁹⁸ JACSÓ Judit (2011) 113.

¹⁹⁹ A szervezett bűnözés megelőzésére és akadályozására irányuló kiegészítő megközelítések és intézkedések című Európai Uniói Kézikönyv II., Brüsszel, 2013., 127. o. 17600/13 (JAI 1143 COSI 168 ENFOL 412 GENVAL 89 COPEN 242)

²⁰⁰ Clark, Mark (2004) 98–99.

²⁰¹ Az Európai Közösség Hivatalos Lapja, L351., 41. kötet, 1998. december 29., ISSN 0378-6978, Szerző: Comunităţilor Europene, 1-37., 1. cikk, HL L 351, 29.12.1998, <http://translate.google.hu/translate?hl=hu&sl=en&u=http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/%3Furi%3DOJ:L:1998:351:TOC&prev=search>, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52005PC0006> (Official Journal of the European Communities, L351, Volume 41, 29. December 1998., ISSN 0378-6978, Author: Comunităţilor Europene, 1-37. o., Article 1, http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.1998.351.01.0001.01.ENG)

²⁰² 2006. évi CI. tv. az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény kihirdetéséről

A dokumentum 2.) cikk a) pontja meghatározta a szervezett bűnöző csoport fogalmát. Eszerint ez olyan strukturált csoport, mely három vagy több főből áll, bizonyos ideig összehangoltan működik, az egyezményben meghatározott súlyos bűncselekmény elkövetése céljából, hogy közvetlenül vagy közvetve anyagi vagy más előnyt szerezzen. A dokumentum alapján nemzetközi jellegűnek számít az a bűncselekmény, amelyet

- a) több mint egy államban követnek el;
- b) egy államban követnek el, de előkészítésének, tervezésének, irányításának és ellenőrzésének jelentős részét egy másik államban végzik;
- c) egy államban követnek el, de olyan szervezett bűnözői csoport vesz benne részt, amely egynél több államban folytat bűnöző tevékenységeket; vagy
- d) egy államban követnek el, de jelentős hatással van egy másik államra nézve.

Az Egyezmény 5., 6., 8. és 23. cikkeiben meghatározza azokat a cselekményeket, amelyeket bűncselekményeknek kell nyilvánítania az államnak: bűnszervezetben részvétel, pénzmosás, korrupció, igazságszolgáltatás akadályozása.

Továbbá meghatározza a kölcsönös jogsegélyt, a közös nyomozásokat, az együttműködés javítására irányuló intézkedéseket, valamint a szervezett bűnözés jellemzőire vonatkozó információk gyűjtését, elemzését és cseréjét.

Az Egyezmény arra ösztönzi a részes államokat, hogy meghatározott bűncselekmények nyomozása érdekében két- vagy többoldalú szerződéseket vagy megállapodásokat kössenek a nyomozási eljárások alkalmazásáról nemzetközi keretben.

Továbbá újabb törvény hirdette ki 2006-ban a Palermói Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló jegyzőkönyvét,²⁰³ ugyancsak 2006-ban külön törvény foglalkozott az Egyezménynek a migránsok szárazföldön, légi úton és tengeren történő csempészete elleni fellépéséről szóló jegyzőkönyvével.²⁰⁴

1.5.4. A Hágai Program

Az Európai Tanács 2004-ben elfogadta a Hágai Programot, amely a Tamperei Program folytatása. Az Európai Tanács felkérte a Bizottságot, hogy a Hágai Program végrehajtása érdekében terjesszen elő egy olyan cselekvési tervet a Tanácshoz, amelyben a program céljai és prioritásai intézkedésekben nyernek megfogalmazást. A cselekvési terv két részből áll, az első rész a program célkitűzései alapján tíz sajátos prioritást fogalmaz meg; míg

²⁰³ 2006. évi CII. tv. az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről

²⁰⁴ 2006. évi CIII. tv. az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek a migránsok szárazföldön, légi úton és tengeren történő csempészete elleni fellépéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről

a második rész egy olyan mellékletet tartalmaz, mely a meghozandó konkrét intézkedéseket és cselekvéseket sorolja fel. A tíz fő prioritás között foglalt helyett a terrorizmus elleni küzdelem és a szervezett bűnözés elleni küzdelem stratégiai koncepciójának kidolgozása.²⁰⁵

A Hágai Programmal összhangban hazánk is elkészítette Nemzeti Biztonsági Stratégiáját. A dokumentum felhívja a figyelmet, hogy az országok biztonságát meghatározó kockázatok között egyre nagyobb szerephez jutnak az ún. nem-állami szereplők (nemzetközi szervezetek, multinacionális vállalatok, nem kormányzati szervezetek, valamint a nemzetközi bűnözői és terrorista csoportok). Egyszerre vannak jelen a hagyományos biztonsági kockázatok és az új, gyakran globális megjelenésű vagy kiterjedésű fenyegetések (pl. terrorizmus, tömegpusztító fegyverek elterjedése, illegális migráció, gazdasági instabilitás, az információs társadalom kihívásai). A rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok között szükség van a szoros együttműködésre.²⁰⁶ Hazánk biztonsági helyzetének alakulását alapvetően befolyásolják a társadalmi-gazdasági átalakulást kísérő negatív jelenségek, mint például a szegénység, valamint a szabályozási folyamatok összehangolásának igénye. A határozat szerint Magyarország belső biztonságára veszélyt jelent a szervezett bűnözés, amely megerősödött a rendszerváltás időszakában, kihasználva a társadalmi-gazdasági átalakulás bizonytalanságait. Célként fogalmazódott meg a szervezett bűnözés elleni sikeres fellépés szempontjából a bűnözői csoportok kiterjedt gazdasági hátterének felszámolása, valamint a pénzeszközök legalizálásának megakadályozása, a büntető- és büntetőeljárás jogi törvények fejlesztése, az adóellenőrzés hatékonyságának fokozása, valamint a korrupció elleni küzdelem. Továbbá eredményesebbé kell tenni az igazságszolgáltatási, bűnüldözői és büntetés-végrehajtási szervek munkáját, növelve az érintett szervezetek közötti koordinációt, javítva technikai ellátottságukat és szervezeti feltételeiket. A probléma jellegéből adódóan feladatként fogalmazódott meg az együttműködés elmélyítése a magyar és külföldi szervek között.²⁰⁷ A szervezett bűnözés elleni küzdelem alapfeltétele az államigazgatásban, a bűnüldözésben, az igazságszolgáltatásban, a rendvédelmi szerveknél, valamint a nemzetbiztonsági szolgálatoknál dolgozók esetében a szervezett bűnözői csoportok befolyását megakadályozó jogi szabályozás kialakítása, felügyeleti rendszer működtetése.²⁰⁸

2010. III. 25–26-án az Európai Tanács jóváhagyta „Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája” című dokumentumot²⁰⁹, amely kiemelte a súlyos és a szervezett bűnözést, és a tevékenységgel kapcsolatban stratégiai iránymutatásokat fektetett le.²¹⁰

²⁰⁵ A Bizottság közleménye a Tanácsnak és az európai Parlamentnek, Brüsszel, 10.5.2005 COM (2005) 184, <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2005/HU/1-2005-184-HU-F1-1.Pdf>

²⁰⁶ Nyeste Péter (2013) 111.

²⁰⁷ 2073/2004. (IV.15.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiájáról

²⁰⁸ 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

²⁰⁹ Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája. Az európai biztonsági modell felé (Európai Tanács Bel- és Igazságügyi Tanács Főtitkársága, Luxembourg, Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2010.)

1.5.5. A Tanács 2006/960/IB kerethatározata

Az unión belüli bűnüldözési együttműködés alapját az információcsere képezi: a naprakész információhoz való gyors hozzáférés lehetővé teszi bűncselekmények sikeres felderítését, megelőzését. Figyelembe véve, hogy a bűnözők a tevékenységüket konspiráltan végzik, azoknak az ellenőrzése gyors információcserét követel meg, ezért szükséges olyan szabályok megállapítása, amelyek alapján a tagállamok hatóságai gyorsan cserélhetik ki az információt. A kerethatározat nem kötelezi a tagállamokat, hogy más tagállamok hatóságainak történő átadás céljából információt gyűjtsenek és tároljanak, továbbá arra sem, hogy az igazságügyi hatóságok előtt bizonyítékként felhasználható legyen az információ. Amennyiben a tagállam a beszerzett információt bíróság előtt bizonyítékként fel kívánja használni, be kell szerezni az információt közlő tagállam beleegyezését. A beleegyezése nem szükséges, ha a megkeresett tagállam az információ átadásakor hozzájárulását adta annak bizonyítékként történő felhasználására. Az információ és bűnüldözési operatív információ rendelkezésre bocsátásnak határideje sürgős kérelmek – a 2002/584/IB kerethatározat 2. cikkének (2) bekezdésében említett bűncselekmények – esetén legkésőbb nyolc órán belül kell legyen, amennyiben a kért információ vagy bűnüldözési információ a hatóság számára közvetlenül hozzáférhető adatbázisban található. Ha a hatóság a határidőn belül nem képes megválaszolni, ezt a tényt köteles megindokolni. Amennyiben az információ aránytalan terhet róna a hatóságra, az információ szolgáltatása elhalasztható, erről a hatóság értesíti a kérelmező bűnüldöző hatóságot, és az információt a lehető leghamarabb, legfeljebb három napon belül szolgáltatja.

²¹⁰ A stratégiai iránymutatások: a belső biztonság széles körű és átfogó megközelítése; a biztonsági tevékenységek hatékony, demokratikus és jogi felügyeletének a biztosítása; megelőzés és előrejelzés: egy proaktív, hírszerzésen alapuló megközelítés; az átfogó információcsere-modell kialakítása; operatív együttműködés; büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés; integrált határigazgatás; az innováció és a képzés melletti kötelezettségvállalás; a belső biztonság/harmadik országokkal folyó együttműködés külső dimenziója; rugalmasság a jövőbeli kihívásokhoz való alkalmazkodás érdekében.

²¹¹ A Tanács 2006/960/IB kerethatározata 1. cikk

²¹² 2002/584/IB kerethatározat értelmében és a cselekmény kettős büntethetőségének mérlegelése nélkül az európai elfogatóparancs alapján átadásra kerül sor az alábbi bűncselekmények esetében, ha ezeknél a kibocsátó tagállam joga szerint a kibocsátó tagállamban a büntetési tétel felső határa legalább háromévi szabadságvesztés vagy szabadságelvonással járó intézkedés: bünszervezetben való részvétel, terrorizmus, emberkereskedelem, gyermekek szexuális kizsákmányolása és gyermekpornográfia, kábítószeres és pszichotróp anyagok tiltott kereskedelme, fegyverek, lőszeres és robbanóanyagok tiltott kereskedelme, korrupció, csalással kapcsolatos bűncselekmények, ideértve az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről szóló 1995. július 26-i egyezmény értelmében az Európai Közösségek pénzügyi érdekeit sértő csalásokat is, bűncselekményekből származó jövedelmek tisztára mosása, pénzhamisítás, ideértve az euró hamisítását is, számítógépes bűnözés, környezettel kapcsolatos bűncselekmények, ideértve a veszélyeztetett állatfajok, valamint a veszélyeztetett növényfajok és növényfajták tiltott kereskedelmét is, segítségnyújtás jogellenes beutazáshoz és tartózkodáshoz, szándékos emberölés, súlyos testi sértés, emberi szervek és szövetek tiltott kereskedelme, emberrablás, személyi szabadságtól való jogellenes megfosztás és túszejtés, rasszizmus és idegengyűlölet, szervezett lopás vagy fegyveres rablás, kulturális javak – ideértve a régiségeket és műtárgyakat is – tiltott kereskedelme, csalás, zsarolás és védelmi pénzszedése, termékhamisítás és iparjogvédelmi jog megsértése, hivatalos okmányok hamisítása és azzal való kereskedés, fizetőeszközök hamisítása, hormontartalmú anyagok és más növekedésserkentők tiltott kereskedelme, nukleáris és radioaktív anyagok tiltott kereskedelme, lopott gépjárművek kereskedelme, erőszakos közösülés, gyűjtogatás, a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatósága alá tartozó bűncselekmények, repülőgép/hajó hatalomba kerítése, szabotázs.

Amennyiben a 2002/584/IB kerethatározat 2. cikkének (2) bekezdésében említett bűncselekményekre vonatkozó információkérés nem sürgős, a kérelmet egy héten belül kell megválaszolni, ha az adatbázis közvetlenül elérhető. Ha a hatóság nem képes egy héten belül válaszolni, ezt a tényt köteles megindokolni.

A tagállamok minden más esetben kötelesek az információt 14 napon belül közölni a kérelmező hatóság felé, ha nem képesek, akkor indoklási kötelezettségük van.²¹³

Az információ vagy bűnüldözési operatív információ visszatartásának indokai:

- az információ a megkeresett tagállamnak az alapvető nemzetbiztonsági érdekeit sérti,
- az információ folyamatban lévő nyomozás vagy operatív művelet sikerét és a biztonságát veszélyezteti,
- aránytalanság esetén.²¹⁴

1.5.6. A Bizottság Közleménye a szervezett bűnözésből származó jövedelmek biztosításáról

A szervezett bűnözés felszámolásakor elengedhetetlen, hogy a tagokat megfosszák a bűncselekményből származó jövedelemtől,²¹⁵ mivel egyrészt a bűncselekményeket nyereségvágyból követik el, másrészt az illegális vagyont további bűncselekmények finanszírozására használhatják fel, és a bűncselekményből származó jövedelem egy része a pénzmosás után visszakerülhet a legális gazdaságba, így megingathatják a pénzügyi rendszerekbe vetett bizalmat. A szervezett bűnözők vagyoni eszközei általában a nyomozás során azonosíthatók és lefoglalhatók. A bűnszervezet vezetőire csapást mérnek a bűncselekményből származó jövedelem elkobzása esetén, mivel velük szemben általában nem folyik nyomozás.²¹⁶

A Bizottság a közleményében felhívja a figyelmet a büntetőjogi felelősséget megállapító ítélet nélküli elkobzásra (polgári eljáráson alapuló elkobzásra), így meghatározhatóak lehetnének az olyan esetek, amikor elkobzásra a büntetőjogi felelősséget

²¹³ A Tanács 2006/960/IB erethatározata 4. cikk

²¹⁴ Uo. 10. cikk

²¹⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/42/EU irányelvének 2. cikke alapján meghatározza a „bűncselekményből származó jövedelem”; „vagyon”; „elkobzás”; „befagyasztás”; fogalmát:

- „bűncselekményből származó jövedelem”: közvetlenül vagy közvetve bűncselekményből származó bármely gazdasági előny, amely a vagyon bármely fajtáját magában foglalhatja, beleértve a közvetlenül a bűncselekményből származó jövedelemnek a későbbi újrabefektetését vagy átalakítását, és bármely értékkel bíró hasznót;
- „vagyon”: mindennemű vagyon, beleértve az anyagi vagy eszmei, ingó vagy ingatlan javakat, valamint az ilyen vagyonnal kapcsolatos jogcímet és az abban való érdekeltséget igazoló okmányokat vagy okiratokat;
- „elkövetési eszközök”: bármilyen vagyontárgy, amelyet bűncselekmény vagy bűncselekmények elkövetéséhez bármely módon, részben vagy egészben használtak vagy használni szándékoztak;
- „elkobzás”: valamely bűncselekménnyel kapcsolatban bíróság által elrendelt végleges tulajdonvesztés;
- „befagyasztás”: a vagyon átruházásának, megsemmisítésének, átalakításának, az azzal való rendelkezésnek vagy a vagyon mozgásának ideiglenes megtiltása, illetve a vagyon feletti felügyelet vagy ellenőrzés ideiglenes átvétele.

²¹⁶ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak, A szervezett bűnözésből származó jövedelmek: annak biztosítása, hogy a bűnelkövetés ne legyen kifizetendő tevékenység, Brüsszel, 2008. 11. 20., COM (2008) 766, 4

megállapító ítélet nélkül kerülhetne sor. A bizonyítási teher megfordulna, és a bűnelkövetőnek kellene bizonyítania az eszközök jogszerű eredetét. Azonban az elkobzási intézkedések az alapvető jogra is kihatással lehetnek, így szükséges megfelelő biztosítékokról is gondoskodni. A Bizottság új lehetőségként a „jogalap nélküli” vagyoni eszközök birtoklásának bűncselekménnyé nyilvánítását emeli ki, amikor az érintett személy rendszeresen kapcsolatot tart fenn bűnelkövetőkkel, és az eszközök nem állnak arányban a tulajdonos bevallott jövedelmével. Erre az eljárásra a büntetőbíróság előtt kerülne sor, és a bizonyítási teher fordulna meg teljesen.²¹⁷

A bűncselekményekből származó jövedelmek azonosítását és lefoglalását megnehezíti, hogy az illegális jövedelemre gyakran olyan országokban tesznek szert, amely nem egyezik meg azzal az országgal, ahol általában a bűnszervezet működik, vagy ahol a büntetőjogi felelősséget megállapították, ezért nemzeti hatóságok között a gyors információcserre szükséges a bűncselekményből származó jövedelmek elkobzásához. A nemzeti hatóságok közötti együttműködés főként a CARIN-hálózaton keresztül működik, amelynek pozitív eredményeire alapozva fogadták el „a tagállamok vagyon-visszaszerzési hivatalai közötti, a bűncselekményből származó jövedelmek és a bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb tulajdon felkutatása és azonosítása terén való együttműködésről” szóló 2007/845/IB tanácsi határozatot.²¹⁸

A Bizottság kiemelte, hogy a vagyoni eszközök felkutatásához a vagyon-visszaszerzési hivataloknak hozzáféréssel kell rendelkezniük minden érintett nyilvános és zárt adatbázishoz (pl. az ingatlan-nyilvántartáshoz, cégnyilvántartáshoz, gépjármű-nyilvántartáshoz, bűnügyi nyilvántartáshoz, pénzügyi intézmények adatbázisaihoz, a rendőrség, az adóhatóságok, a társadalombiztosítási intézmények adatbázisaihoz stb.), valamint a nemzeti szintű központi nyilvántartásokhoz.²¹⁹

1.5.7. A Tanács szervezett bűnözés elleni küzdelemről szóló 2008/841/IB kerethatározata

A tagállamok jogszabályainak a közelítésével lehetne hatékonyabban fellépni a határon átnyúló szervezett bűnözéssel szemben. Így az uniós tagállamoknak szorosabban együtt kell működniük a bűnszervezetek veszélyei és elterjedése elleni küzdelem érdekében, valamint az állampolgárok elvárásaira és a tagállamok saját igényeire való hatékony válaszadása érdekében.²²⁰

²¹⁷ Uo. 7.

²¹⁸ Uo. 8.

²¹⁹ Uo. 10.

²²⁰ A Tanács 2008/841/IB kerethatározata

A kerethatározat 1. cikke meghatározza a szervezett bűnözés két alapfogalmát:

„*bűnszervezet*: olyan, kettőnél több személyből álló, hosszabb időre létrejött szervezett csoport, amely összehangoltan működik, és amelynek célja az, hogy legalább négy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy szabadságelvonással járó intézkedéssel vagy annál szigorúbb szankcióval büntetendő bűncselekményeket kövessen el közvetlen vagy közvetett pénzügyi vagy egyéb anyagi haszonszerzés érdekében;”²²¹

„*szervezett csoport*: olyan csoport, amelyet nem véletlenszerűen hoztak létre valamely bűncselekmény közvetlen elkövetésére, és amelyben nem szükségszerű, hogy a tagoknak formálisan meghatározott szerepe legyen, hogy a tagság összetétele állandó legyen vagy hogy a csoport kidolgozott szervezeti felépítéssel rendelkezzen.”²²²

Továbbá a Tanács határozata rögzíti a bűnszervezetben való részvételhez kapcsolódó bűncselekmények körét:

- „a) bármely személy magatartása, aki – szándékosan és ismerve akár a bűnszervezet célját és általános tevékenységét, akár annak az adott bűncselekmények elkövetésére irányuló szándékát – aktívan részt vesz a bűnszervezet bűnözői tevékenységében, beleértve az információk vagy anyagi források szolgáltatását, új tagok beszerzését, valamint a szervezet tevékenységeinek bármilyen módon történő finanszírozását, annak tudatában, hogy e részvétel hozzájárul a szervezet bűnözői tevékenységének megvalósításához;
- b) bármely személy magatartása, amelynek keretében megállapodást köt egy vagy több személlyel olyan tevékenység folytatására, amelynek megvalósítása az 1. cikkben említett bűncselekmények elkövetésével járna, akkor is, ha a szóban forgó személy a tevékenység tényleges végrehajtásában nem vesz részt.”²²³

1.5.8. A Bizottság közleménye az EU belső biztonsági stratégiájának megvalósításáról

A nemzetközi bűnözői hálózatok bűncselekményeikből jelentős nyereségre tesznek szert, amelyet arra használnak, hogy rátegyék a kezüket a gazdaságra, és ezzel a közbizalmat is aláássák. Ezért nem csak a bűncselekmények felgöngyölítése, hanem a bűncselekmények megelőzése is fontos, ezért még jobban meg kell erősíteni a bűnüldözési együttműködést. A Bizottság fontosnak tartja a hatékony együttműködés mellett, hogy le kell küzdeni az eltérő nemzeti büntetőjogi megközelítések okozta akadályokat, továbbá szükségesnek tartja a bűncselekmények törvényi tényállásának és a legenyhébb büntetőjogi szankciók mértékének kölcsönös elismerését. Javaslatként öt stratégiai célkitűzést

(a nemzetközi bűnözői hálózatok felgöngyölítése; a terrorizmus, a radikalizálódás és a toborzás megelőzése; a virtuális tér biztonságának növelése a polgárok és a vállalkozások számára; a biztonság megerősítése a határigazgatás útján; Európa válságokkal és katasztrófákkal szembeni ellenállóképességének javítása) fogalmaztak meg a belső biztonság terén. Az első stratégiai célkitűzés a nemzetközi bűnözői hálózatok felgöngyölítése, amelyben három fellépési pontot jelöltek meg:

1. fellépés: A bűnözői hálózatok azonosítása és felszámolása;
2. fellépés: A gazdaság védelme a bűnözés beszivárgása ellen;
3. fellépés: Bűncselekményből származó vagyoni eszközök elkobzása.

A tagállamoknak mindent meg kell tenniük annak érdekében, hogy a bűncselekményből származó jövedelmet, vagyoni eszközöket lefoglalják, befagyasszák, elkobozzák és biztosítsák, hogy azok ne kerüljenek vissza bűnözőkhöz.²²⁴

1.5.9. A Stockholmi Program és a Brüsszeli Program

A *Hágai Program* eredményeire épül a Stockholmi Program (2010–2014), amelynek célja, hogy szembenézzen a jövőbeli kihívásokkal és a polgárok érdekeit és szükségleteit középpontba helyező intézkedésekkel, tovább erősítse a jog érvényesülését, a szabadságon és a biztonságon alapuló térséget. A program javaslatot tesz egy belső biztonsági stratégia kidolgozására az EU számára azzal a céllal, hogy javítsa a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni küzdelmet. A stratégia a büntetőügyek terén folytatott rendőri és igazságügyi együttműködés, valamint a határigazgatás, a polgári védelem és a katasztrófavédelem terén folytatott együttműködés erősítését célozza. A belső biztonsági stratégia a határokon átnyúló bűnözés elleni küzdelemre összpontosít (például: emberkereskedelem; szexuális zaklatás, gyermekek szexuális kizsákmányolása és gyermekpornográfia; számítástechnikai bűnözés; gazdasági bűnözés, korrupció, hamisítás és kalózkodás; kábítószer).²²⁵

Az Európai Tanács 2014. június 26–27-i ülésén fogadta el a szabadság, a biztonság, a jog érvényesülésére vonatkozó ötéves időszak kulcsprioritásaira vonatkozó Brüsszeli Programnak is nevezett stratégiai menetrendet. A szervezett bűnözéssel kapcsolatos célokat a Brüsszeli Program 10. pontja tartalmazza, amely keretében az Európai Tanács továbbra is fenntartja, hogy a legfontosabb feladataink közé tartozik, hogy egyrészt operatív rendőrségi együttműködés, másrészt a súlyos és szervezett bűnözés – így

²²¹ Uo.

²²² Uo.

²²³ Uo.

²²⁴ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak, Az EU belső biztonsági stratégiájának megvalósítása: öt lépés a biztonságosabb Európa felé, Brüsszel, 2010. 11. 22., COM (2010) 673. 4.

²²⁵ A Stockholmi Program – A polgárokat szolgáló és védő, nyitott és biztonságos Európa (2010/C 115/01) [Hivatalos Lap L 115., 2010.5.4, 1-38.], <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM:jl0034> (2017. 09. 10.)

az emberkereskedelem és embercsempészet –, valamint a korrupció megelőzése és az e jelenségek elleni küzdelem révén az európai polgárok számára valós biztonságot garantáló térség jöjjön létre. Ehhez is olyan közös, európai szintű fellépésre van szükség, mely alapvető értékeinken nyugszik. A terrorizmus és a szervezett bűnözés erősebb uniós együttműködést tesz szükségessé.²²⁶

1.5.10. Európai Unió kézikönyv

2011 júniusában jelent meg egy összeállítás az EU tagállamainak jó gyakorlataiból „Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzése és ellene való küzdelem érdekében” címmel, amely a bevált eljárásokat gyűjtötte össze az Európai Unióban.²²⁷

Az összeállítás célja, hogy áttekintést nyújtson az illetékes hatóságoknak az Európai Unió tagállamaiban alkalmazott jó gyakorlatairól és alternatív módszereiről. A kézikönyv összeállításában számos ország, illetve szervezet közreműködött.²²⁸

A Szervezett Bűnözés Elleni Projektszövetség vezetőjét Magyarország látta el a Tanács magyar elnöksége alatt, amely a Belbiztonsági Operatív Együttműködési Állandó Bizottság (COSI) égisze alatt működött.

A szervezett bűnözői csoportok működése öt regionális bűnügyi csomópontban összpontosul a kézikönyv alapján: az északnyugaton, az északkeleten, a délnyugaton, a délben és a délkeleten. Az együttműködés folyamatos a bűnügyi csomópontokban. A COSI-csoport több területen gyűjtött információt, aminek a célja:

- a súlyos és a szervezett bűnözés megelőzése, a bűnügyi nyomozások hatékonyságának növelése,
- a szervezett bűnözésből származó jövedelmek elkobzása, lefoglalások végrehajtása,
- a tömegkommunikációs eszközök igénybevétele, a civil társadalom bevonása a küzdelembe,
- a magánszféra bevonása, annak érdekében, hogy a gyakorlati mintát a tagországok felhasználják.²²⁹

A kézikönyv második fejezete ismerteti a megelőző és bűnözéskezelő horizontális módszereket, melyek a szervezett bűnözés általános megnyilvánulásaival szemben alkalmazhatóak. A harmadik fejezet elemzi azokat a megoldásokat, melyek a szervezett

²²⁶ Az Európai Tanács 2014. június 26–27-i következtetései [79/14., 2014. 06. 27.]; Kivonat a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségről és egyes kapcsolódó horizontális kérdésekről szóló, 2014. június 26–27-i európai tanácsi következtetésekből [HL C 240., 2014. 07. 24., 13–15.]

²²⁷ Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzése és ellene való küzdelem érdekében – Összeállítás az EU tagállamainak jó gyakorlataiból, Brüsszel, 2011., 112. o. 10899/11 (JAI 380 COSI 44 CRIMORG 77 ENFOL 179)

²²⁸ Belgium, Finnország, Magyarország, Olaszország, Hollandia, Lengyelország, Svédország, az Egyesült Királyság, továbbá az Európai Bizottság, az Europol és az Európai Unió Tanácsa Főtitkárságának szakemberei.

²²⁹ Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzése és az ellene való küzdelem érdekében.

bűnözés egyes különös jellemző formáit célozzák meg, melyek körében tárgyalja az alábbiakat: kábítószer-kereskedelem, emberkereskedelem és illegális bevándorlók csempészése, pénzhamisítás és készpénz-helyettesítő fizetőeszközök hamisítása, áfacsalás, pénzmosás, hamis és jövedéki termékek csempészete, korrupció, gyermekek veszélyeztetése, számítógépes bűnözés, környezet elleni bűncselekmények.

Az összeállítás leírja, hogy a tagállamoknak több – nem büntetőjogi – eszköz áll a rendelkezésére: megfigyelés és ellenőrzés, átvilágítás, információcsere, engedélykiadási és -bevonási eljárások, regisztrációs mechanizmusok és intézkedések, melyek célja a kormányzat integritásának biztosítása.²³⁰

A helyi hatóságok visszavonhatnak működési engedélyeket, valamint az engedélykérdőket átvilágíthatják. További eszközként jelenik meg, hogy az egyes kritikus tranzakciókat nyilvántartási rögzítéshez kötik, amelyet jogszabályban szabályoznak.²³¹ A kézikönyv a szervezett bűnözés két csoportját különbözteti meg:

- A „hagyományos” bűnbandák különböző bűncselekményeket követnek el, egészen a kábítószer-kereskedelemtől az emberkereskedelemig, beleértve még a pénzhamisítást is. Stabil pénzügyi háttérrel rendelkezik a bűnözői csoport, vezetője köztisztviselőként álló személy, aki közvetlenül nem vesz részt a bűncselekmények elkövetésében, ami megnehezíti az eljárás alá vonását.
- A második csoport jellemzője, hogy meghatározott bűncselekmény elkövetésére jött létre, és a készségeknek-képességeknek szerepe van a súlyos bűncselekmények elkövetésében. Erre példák: a körhinta-csalás (áfacsalás) és az illegális bevándorlás.²³²

Az összegzés kiemelt szerepet szán a Szociális Hálózat Elemzésnek (SNA), mely hozzájárul a kommunikációs és viselkedési minták elemzéséhez. Az SNA segítségével közelebb lehet kerülni a szervezethez a hálózati kapcsolatok elemzése útján. Az SNA vizsgálja a fontosabb szerepet betöltő tagok tulajdonságait, hogy ki kihez kapcsolódik, milyen szálak fűzik a tagokat egymáshoz.

Az SNA előnyeiként említi a kézikönyv az alábbiakat:

- SNA-technikák alkalmazásával feltérképezhetik a hálózatok szerkezetét, adatbázisokból szűrhetnek le rejtett összefüggéseket,
- hozzájárul a hálózat érzékeny pontjainak a megismeréséhez, a gyanúsítottak meghatározásához, a bűnözői csoportok azonosításához,

²³⁰ Uo.

²³¹ Franciaországban, Lengyelországban, Belgiumban és Finnországban kötelező ellenőrzést végrehajtani egyes érzékeny tekinthető szektorokban, vagy bizalmas munkakörbe való alkalmazás esetén. Olaszországban bizonyos szektorba bejutáshoz „mafiaellenes bizonyítvánnyal” kell rendelkezniük az engedélyt kérőknek. A kézikönyv megemlíti, hogy Írországban a rendőrség megtagadhatja a taxisofőrök engedélyének kiadását bűnügyi okokra hivatkozva. A felsorolt feltételeket különböző módon alkalmazzák az egyes tagállamokban.

²³² Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzése és az ellene való küzdelem érdekében.

- az egyén szerepének megismerése a hálózatban, hogy kiderüljön, az egyén mennyire áll közel a többiekhez,
- annak megismerése, hogy az egyén mennyire kapcsolódik a többi jó kapcsolattal rendelkező egyénhez.²³³

2013-ban jelent meg az európai uniós kézikönyv II. része, mely „A szervezett bűnözés megelőzésére és akadályozására irányuló kiegészítő megközelítések és intézkedések” címet viseli. Ebben prioritást kapott az emberkereskedelem, a hamisított áruk, a számítástechnikai bűnözés, a kábítószer-kereskedelem és kábítószer-előállítás, az adócsalás elleni küzdelem és az illegális lőfegyver-kereskedelem.²³⁴

1.5.11. A határokon átnyúló szervezett bűnözésről szóló Fehér Könyv

Az Európai Tanács Büntetőjogi Kérdésekkel Foglalkozó Európai Bizottsága 2014-ben elfogadta a határon átnyúló szervezett bűnözésről szóló Fehér Könyvet. A határokon átnyúló szervezett bűnözés elleni küzdelem több kulcsterületét érintő irányvonalakat jelölt meg (nemzetközi együttműködés előmozdítása; különleges nyomozási technikák; tanúvédelem; terheltek együttműködésének ösztönzése; együttműködés közigazgatási szervekkel és a magánszektornal; vagyon-helyreállítás). A szervezett bűnözés elleni küzdelem egyik legfontosabb eszköze az illegális jövedelmek visszaszerzése. A Fehér Könyv ennek érdekében javasolta a következő intézkedéseket:

- a vagyonelkobzás eredményeiről jelentés készítése;
- a lefoglalásokra alkalmazott mechanizmusok elemzése;
- rendszer kidolgozása az elkobzott vagyon kezelésére, hogy az ne veszítsen az értékéből;
- vagyonelkobzási szabályozások támogatása, melyek a bizonyítási teher megfordulásával egyszerűbbé teszik az intézkedéseket;
- együttműködés elősegítésére közös nyomozócsoportok létrehozása;
- az elkobzott jövedelmek felhasználása a társadalom javára történjék;
- központi bankszámla regiszter.²³⁵ Nagycenki Tamás helyesen fogalmazza meg, hogy a bankszámlaforgalmi adatokhoz való közvetlen hozzáférés nem adna több visszaélésre lehetőséget, mint a mostani bankszámlaforgalmi adatbeszerzési gyakorlat.²³⁶ A bankszámlaforgalmi, valamint a tulajdonosi adatokhoz való közvetlen hozzáféréssel eredményesebbé, illetve időszerűbbé válhatna a nyomozás és

²³³ Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzése és ellene való küzdelem érdekében. op.cit.

²³⁴ Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzése és ellene való küzdelem érdekében. op.cit.; A szervezett bűnözés megelőzésére és akadályozására irányuló kiegészítő megközelítések és intézkedések.

²³⁵ Tornyai Gergely (2014): Fehér Könyv a határokon átnyúló szervezett bűnözésről (tartalmi kivonat), <http://www.juris.u-szeged.hu/kutatas-tudomany/tornyai-gergely/feher-konyv>. (2017. 01. 23.)

²³⁶ Nagycenki Tamás (2017) 46–50.

a vagyonfelderítés, valamint záloga lehetne a bünszervezeti vagyon hatékony felderítésének, illetve az elvonásának.²³⁷

1.5.12. Közös nyomozócsoport (Joint Investigation Team JIT)

A határokon átnyúló, szerteágazó szervezett bűnözői csoportok ellen csak különleges eszközökkel, formákkal lehet hatékonyan fellépni. Az egyik ilyen hatékony eszköz a közös nyomozócsoport, melynek keretében történik a nyomozás és az információcsere.²³⁸ A közös nyomozócsoport intézmény szabályozásának főbb kereteit a 2000. évi Kölcsönös Bűnügyi Jogsegélyről szóló Egyezmény²³⁹ 13. cikke, valamint a 2002. június 13-án a Tanács által elfogadott, a közös nyomozócsoportokról szóló kerethatározat adja.²⁴⁰

A közös nyomozócsoportot két vagy több tagállam illetékes hatóságai hozzák létre kölcsönös megállapodás alapján meghatározott célra, azonban meghosszabbítható időtartamra, annak érdekében, hogy a csoportot létrehozó egy vagy több tagállamban bűnügyi nyomozást folytasson. A közös nyomozócsoport létrehozása különösen olyan esetekben indokolt, amikor a bűncselekmények felderítésére irányuló nyomozás során egy tagállamnak bonyolult és nagy ráfordítást igénylő, más tagállamokat is érintő bűnügyi nyomozást kell folytatnia; több tagállam folytat olyan bűncselekmények felderítésére irányuló nyomozást, amelyek körülményei az érintett tagállamok összehangolt és egyeztetett fellépését teszik szükségessé. Bármely tagállam kérheti a létrehozását, és az egyik olyan tagállam területén hozzák létre, amelynek a területén a nyomozást előreláthatólag folytatni kell.²⁴¹ Az Europol személyzete segítheti a közös nyomozócsoport tevékenységét, és információt cserélhet a közös nyomozócsoport valamennyi tagjával, azonban nem vehetnek részt a kényszerítő eszközök alkalmazásában. Az Europol és az Eurojust felismerhetik azon alkalmas ügyeket, ahol nyomozócsoportok felállítása szükséges, amely az információ továbbításában és a kölcsönös jogsegély koordinálásában megnyilvánuló szerepükből következik, következésképpen a tagállamokat felkérhetik, hogy működjenek együtt. A későbbiekben pedig koordinálják a csoportok tevékenységét, a csoport által gyűjtött adatokat összevetik a saját nyilvántartásukkal a helyszínen,

²³⁷ Uo.

²³⁸ Szalárdi Gábor (2014) 135.

²³⁹ Az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyegyezménynek az Európai Unióról szóló szerződés 34. cikke szerinti létrehozásáról szóló, 2000. május 29-i tanácsi jogi aktus, HL C 197/1., 2000.7.12.

²⁴⁰ A közös nyomozócsoportokról szóló, 2002. június 13-i tanácsi kerethatározat, HL L 162/1., 2002.6.20. A kerethatározat hatályát veszti, mihelyt a kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló európai egyezmény valamennyi tagállamban hatályba lép (5. cikk).

²⁴¹ 2005. évi CXVI. törvény az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló, 2000. május 29-én kelt egyezmény és az egyezmény 2001. október 16-án kelt kiegészítő jegyzőkönyve kihirdetéséről (Az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyegyezménynek az Európai Unióról szóló szerződés 34. cikke szerinti létrehozásáról szóló, 2000. május 29-i tanácsi jogi aktus HL C 197/1., 2000. 07. 12. 13. cikk)

és ezt követően az Elemzői Munkafájlokkal értékelik.²⁴² Az Eurojust a közös nyomozócsoportok létrehozásában logisztikai szakértői segítséget nyújt, amennyiben az Eurojust képviselteti magát a közös nyomozócsoportban. Ennek következtében lehetővé válik, hogy a közös nyomozócsoport sikerrel pályázzon a tevékenységének pénzügyi finanszírozását szolgáló uniós pénzeszközökre.²⁴³

Azonban nehézségek és problémák is jelen vannak a közös nyomozócsoportoknál, mint például az állami szuverenitás bizonyos elemeiről való lemondás miatt kialakult negatív attitűd, a jogi ellenőrzés, ellenőrizhetőség problematikája, az új dolgokkal szembeni hagyományos gyanakvás, a „közös” nyelv megfelelő szintű ismereteinek a hiányából adódó problémák, félreértések, bizonyítékok felhasználhatósága (tagállamok szabályozásának különbözősége), ténylegesen alkalmazandó jog, a technikai eszközök inkompatibilitása, finanszírozási problémák.²⁴⁴

A bűncselekményből származó vagyon visszaszerzésének kérdése hazánkon kívül más országokban is jelentkezik. Az Európai Unió időben felismerte a problémát, így több alkalommal is ajánlásokat fogalmazott meg, illetve határozatokat fogadott el, melyek az egyes tagországokban a vagyon-visszaszerzési szabályok alapját képezik. Európai szinten nézve a vagyonvisszaszerzés még komolyabb problémaként jelentkezik, mint korábban tagállami szinten, hisz az országhatárok eltűnésével a rendvédelmi szervek dolgozói számára még nehezebbé vált a bűncselekmény útján szerzett vagyon felkutatása és lefoglalása.²⁴⁵

Összegzés

A büntetőeljárásról szóló 2017. CX. törvény fontos újítása, hogy szakít a bűncselekményből eredő vagyon visszaszerzésének a Be.-ben kialakított, a büntetőeljárással párhuzamos eljárásával és a büntetőeljárás szerves részévé teszi. Továbbá a vagyonvisszaszerzés a nyomozás során hangsúlyosabb szerep jut, és a vagyon visszaszerzéséért felelős szervek a nyomozást folytató szervekkel tevékenységüket szoros együttműködésben folytathatják.²⁴⁶ Az új Be. 308. § (2) bekezdése alapján lefoglalni az ingó dolgot, a számlapénzt, az elektronikus pénzt vagy az elektronikus adatot lehet. A törvény lehetővé teszi új vagyoni formák biztosítását, amelyek a bűncselekményből eredő vagyon elrejtésének új módjai lehetnek. A törvény rendelkezései alapján így lehetővé válik az olyan virtuális vagyonelemek

lefoglalása, mint a bitcoin vagy az elektronikus pénz különböző formái.²⁴⁷ A jelenlegi hatályos Be. 554. § (4) szakasza alapján a Vagyon-visszaszerzési Hatóság eljárási cselekményt az ügyész előzetes tájékoztatásával végezhet, míg a 2017. CX. törvény 352. § (2) szakasza szerint a nyomozó hatóság vagyonvisszaszerzésért felelős szervének eljáró tagja eljárási cselekményeket az elkobozható vagy vagyoneklobzás alá eső dolog vagy vagyon felderítése és biztosítása érdekében végezhet. Ennek során a megkeresőnél az általa célszerűnek tartott eljárási cselekmény elvégzését kezdeményezheti. A kutatási kérdőívet kitöltő (NNI állományába) tartozó válaszadók szerint általában nagy szerepet játszik a vagyoneklobzás elmaradásában az eljárásjogi korlátok. Szükséges lenne a jelenlegi szabályozást kiegészíteni azzal, hogy a vagyon-visszaszerzési eljárás elrendelését követően a nyomozó hatóság vagyonvisszaszerzésért felelős szerve kötelezően ismerjen meg minden rendelkezésre álló adatot, amely a büntetőeljárás során keletkezett. Csakis így hozhat megfelelő döntést, hogy mely adat az, amely hozzájárulhat az elkobozható vagy a vagyoneklobzás alá eső dolog vagy vagyon felderítéséhez és biztosításához. Teljes körű felderítést a már meglévő, rendelkezésre álló adatok elemzése és értékelése alapján lehet lefolytatni, mivel a nyomozó hatóság nem minden esetben tudja eldönteni, hogy mely információk szükségesek a vagyon-visszaszerzési eljárások lefolytatásához. Sokszor ugyanis a felderítés egy töredék információból indul, amely megalapozhatja a biztosítási feladatokat is. A határon átnyúló szervezett bűnözés miatt és a vagyonvisszaszerzés érdekében fontos a tagállamokkal való együttműködés, valamint más országok vagyon-visszaszerzési eljárásának a tanulmányozása, továbbá a rendszeres továbbképzések szervezése.

Ha az elkövető előzetes letartóztatását elrendelték, célszerű lenne ún. fogdaügynök bevezetése, aki az elkövetők körében operatív munkát végezne. A fogdaügynököt olyan személyek köréből kellene kiválasztani, akik szintén a börtönbüntetésüket töltik. A fogdaügynök alkalmazása lehetőséget nyújtana: a bűnös vagyon felderítésére, a letartóztatott személy vallomástételekor tervezett taktikájának felderítésére, a nyomozás által még fel nem tárt, vagy előkészület alatt álló bűncselekmények, bűnös kapcsolatok felderítésére, továbbá elősegítené, illetve meggyorsítaná a vizsgálati munkát.²⁴⁸ Több tagországot érintő bűncselekmény esetén az eredményes vagyon-visszaszerzés céljából célszerű volna közös nyomozócsoportok (Joint Investigation Team) felállítása.

Az érintett vagyonának a feltérképezéséhez elengedhetetlenül szükséges a hazai adatbázisok ismerete, valamint a tagállamok közötti gyors információcsere.

²⁴² Nagy Judit (2004) 147–148.

²⁴³ Polt Péter (2014) 168.

²⁴⁴ Nagy Judit (2014) 155–156.

²⁴⁵ Mátyás Szabolcs at al. (2016) 39.

²⁴⁶ 2017. XC. törvény a büntetőeljárásról indokolása, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1700090.TVI/lr/356> (2018. 02. 06.)

²⁴⁷ Uo.

²⁴⁸ http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_23_10_62.pdf (2018. 01. 26.)

Irodalomjegyzék

Blaskó Béla (2013): Magyar Büntetőjog, Általános Rész, Ötödik átdolgozott kiadás, Debrecen, Rejtjel Kiadó, Budapest–Debrecen

BÓI László (2015): Tricky implementation serial crimes and facilities of asset recovery, Legal journal: scientific-practical professional journal, 2015/2., Ukraine

Broadhurst, Roderic Grabosky, Peter, Alazab, Mamoun Bouhours, Brigitte and Chon, Steve (2014): An Analysis of the Nature of Groups engaged in Cyber Crime, International Journal of Cyber Criminology January-June, Volume 8 (1): 1–20.

Calderón, Felipe (2015): Drug Trafficking and Organized Crime, Harvard International Review. Summer, Vol. 36 Issue 4,

Cieleszky Péter – Henyecz Tamás – Horváth Csaba (2007): A vagyonfelderítés lehetőségei. Rendészeti Szemle, 2007/1., Budapest, 32–37. o.

Clark, Mark (2004): Organised Crime: Redefined for Social Policy, International Journal of Police Science & Management, vol. 7, 2., Queensland, 2004., 98–99.

Fülöp Gyula (2008): Gondolatok a szervezett bűnözésről. Magyar Rendészet, (8. évf.) 2008/ 4., 24–38. o.

Calderoni, Francesco (2010): Organized Crime Legislation in the European Union, Harmonization and Approximation of Criminal Law, National Legislations and the EU Framework Decision on the Fight Against Organized Crime, Heidelberg, Springer, 2010.; 22–25.

Gellér Balázs József (2004): Gondolatok a büntetőjog jelentőségéről a szervezett bűnözés elleni fellépéssel kapcsolatban, In: Gellér Balázs – Hollán Miklós (szerk.): A szervezett bűnözés arcai (Fiatal büntetőjogászok tanulmányai a szervezett bűnözésről), Rejtjel Kiadó, Budapest, 13. o.

Hollán Miklós (2008): Vagyonelkobzás, Bűncselekményből eredő vagyon elvonása, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 206. o.

JACSÓ Judit (2011): Freiheit und Sicherheit im Spiegel der Geldwäschebekämpfung in Europa, Karsai Krisztina – Nagy Ferenc – Szomora Zsolt (Hrsg): Freiheit – Sicherheit – (Straf)Recht. Beiträge eines Humboldt-Kollegs V&R Unipress, Universitätsverlag Osnabrück,

Jámbor Gellért (2016): A szervezett bűnözés és a kábítószer-kereskedelem kapcsolata, Themis, , 64–70. o.
http://epa.oszk.hu/02300/02363/00025/pdf/EPA02363_themis_2016_jun_063-091.pdf
(2018. 01. 26.)

Mátyás Szabolcs (2016): A vagyon-visszaszerzési eljárás a hazai és közösségi jogrendben, In: Gaál Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): A határrendészettől a rendészettudományig, Pécs: MHT Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVII., Pécs, 219., 215–220. o.

Mátyás Szabolcs – Sallai János (2014): Criminal geographical researches in Hungary. Kritische Zeiten. 60–77. o.

Mihóné dr. Leitner Judit (2013): A bűncselekményből eredő vagyon elvonása – Vagyonelkobzás, Magyar Jog, 2013/2. szám, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 87–92. o.

Mátyás Szabolcs, Frigyer László, Bezsenyi Tamás, Nyitrai Endre (2016): Regulations of asset recovery in the light of criminal cases in Hungary, Kritische Zeiten: Zeitschrift für Humanwissenschaften 7:(1-2), 34–47. o.

Nagy Judit (2004): Az Europol, In: Hollán Miklós (szerk.): Az EU mint a szabadság, a biztonság és a jog térsége: Magyarország az Európai Unióban 2004–2014, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 147–148. o.

Nagy Judit (2014): Az uniós büntügyi együttműködés tendenciái, In: Ruzsonyi Péter (szerk.): Tendenciák és alapvetések a büntügyi tudományok köréből. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 155–156. o.

Nagycenti Tamás (2017): Célkeresztben a bűnszervezeti vagyon, avagy a szervezett bűnözés és a vagyon-visszaszerzés kapcsolata, Ügyészségi Szemle, Budapest, Országos Kriminológiai Intézet, 2017/3., 42–62. o.

Nyeste Péter (2013): A Nemzetbiztonsági célú stratégiai felderítés/elhárítás és a bűnügyi célú stratégiai hírszerzés összehasonlítása, kiemelten a szervezett bűnözés elleni fellépés területén, Felderítő Szemle, 2013/1., Budapest

Nyeste Péter (2015): A titkos információszerzés szükséges és lehetséges reformja. Belügyi Szemle, 2015/1. 59-79.

Polt Péter (2014): Az Eurojust működése és az Európai Ügyészség létrehozásának tervei, In: Hollán Miklós (szerk.): Az EU mint a szabadság, a biztonság és a jog térsége: Magyarország az Európai Unióban 2004–2014, Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 168. o.

Golobinek, Robert (2006): Financial Investigations and Confiscation of Proceeds from Crime- Training Manual for Law Enforcement and Judiciary, Strasbourg, Council of Europe, 2006., 9., (<https://rm.coe.int/16806ef391> 2018. 01. 26.)

Roibu, Magdalena (2015): Organized Crime in the United States and its Modern Challenges, Journal of Eastern-European Criminal Law, 1/2015, Timisoara, 88–99. o.

SALY György (2007): A bűnözés gazdasági alapjainak gyengítése. Rendészeti Szemle, 2007/1., Budapest, 41. o.

Sifakis Carl (1999): The Mafia Encyclopedia, Second Edition, Checkmark Books, New York, 1999., 410–415. o.

Stoica Ionel (2016): Transnational organized crime. An (inter)national security perspective, Journal of Defense Resources Management. Regional Department of Defense Resources Management Studies (DRESMARA) of Brasov, Romania, 2016, Vol. 7 Issue 2, 13–30. o.

Tornyai Gergely (2017): Fehér Könyv a határokon átnyúló szervezett bűnözésről (tartalmi kivonat), <http://www.juris.u-szeged.hu/kutatas-tudomany/tornyai-gergely/feherkonyv>, 2017. 01. 23., (White paper on transnational organised crime. Strasbourg, Council of Europe 2014.)

Szalárdi Gábor (2014): A közös nyomozó csoport alkalmazásának hazai gyakorlata, eddigi tapasztalatai, Belügyi Szemle 2014/10. sz., Budapest, 135. o.

Yilmaz, Yeşim (2017): Avrupa Birliği Ceza Hukukunda Organize Suçlulukla Mücadele, Fight Against Organized Crime in the European Union Criminal Law, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Çankaya 2017, Vol. 8 Issue 31, 721–768. o.

1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről

1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

1997. évi LXXXIII. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról

1998. évi LXXXVII. törvény a büntető jogszabályok módosításáról

2000. évi CI. törvény a pénzmosásról, a bűncselekményből származó dolgok felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról szóló, Strasbourgban, 1990. november 8-án kelt Egyezmény kihirdetéséről

2001. évi CXXI. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról

2005. évi CXVI. törvény az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló, 2000. május 29-én kelt egyezmény és az egyezmény 2001. október 16-án kelt kiegészítő jegyzőkönyve kihirdetéséről (Az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyegyezménynek az Európai Unióról szóló szerződés 34. cikke szerinti létrehozásáról szóló, 2000. május 29-i tanácsi jogi aktus HL C 197/1., 2000.7.12. 13. cikk)

2006. évi CI. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény kihirdetéséről

2006. évi CII. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről

2006. évi CIII. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek a migránsok szárazföldön, légi úton és tengeren történő csempészete elleni fellépéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről

2073/2004. (IV.15.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiájáról

1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

11/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás a vádelőkészítéssel, a nyomozás törvényessége feletti felügyelettel és a vádemeléssel kapcsolatos ügyészi feladatokról

A legfőbb ügyész helyettes 2/2015. (VI. 30.) LÜ h. körlevele a bűnös úton szerzett vagyon elvonását célzó kényszerintézkedésekkel összefüggő ügyészi feladatokról

BK. 69. számú véleménye a vagyonekbevitelről

BK. 95. véleménye a vagyonekbevitel egyetemleges alkalmazásának tilalmáról, illetve a részesekkel szembeni alkalmazásáról

95/2011. BK véleménye A vagyonekbevitel egyetemleges alkalmazásának tilalmáról, illetve a részesekkel szembeni alkalmazásáról

1/2008. Büntető jogegységi határozat

2/2008. Büntető jogegységi határozat

BH 2009.133.

45/2010. (OT.25.) ORFK utasítás

A közös nyomozócsoportokról szóló, 2002. június 13-i tanácsi kerethatározat, HL L 162/1., 2002.6.20. A kerethatározat hatályát veszti, mielőtt a kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló európai egyezmény valamennyi tagállamban hatályba lép

A Tanács 2005/212/IB kerethatározata a bűncselekményből származó jövedelmek, vagyon és az elkövetéshez használt eszközök elkobzásáról

A Tanács 2006/960/IB kerethatározata

A Tanács 2007/845/IB határozata a tagállamok vagyon-visszaszerzési hivatalai közötti, a bűncselekményből származó jövedelmek és a bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb tulajdon felkutatása és azonosítása terén való együttműködésről

A Tanács 2008/841/IB kerethatározata

Az Európai Tanács 2014. június 26–27-i következtetései [79/14., 2014. 06. 27.]; Kivonat a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségről és egyes kapcsolódó horizontális kérdésekről szóló, 2014. június 26–27-i európai tanácsi következtetésekből [HL C 240., 2014. 07. 24., 13-15.]

A bűncselekmények elkövetési eszközeinek és az abból származó jövedelemnek az Európai Unión belüli befagyasztásáról és elkobzásáról szóló 2014/42/EU irányelv

A Bizottság közleménye a Tanácsnak és az európai Parlamentnek, Brüsszel, 10.5.2005 COM (2005) 184, <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2005/HU/1-2005-184-HU-F1-1.Pdf>

A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak, A szervezett bűnözésből származó jövedelmek: annak biztosítása, hogy a bűnelkövetés ne legyen kifizetődő tevékenység, Brüsszel, 2008. 11. 20., COM (2008) 766, 4

A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak, Az EU belső biztonsági stratégiájának megvalósítása: öt lépés a biztonságosabb Európa felé, Brüsszel, 2010. 11. 22., COM (2010) 673. 4.

COM(2011) 176 A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a tagállamok vagyon-visszaszerzési hivatalai közötti, a bűncselekményből származó jövedelmek és a bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb tulajdon felkutatása és azonosítása terén való együttműködésről szóló, 2007. december 6-i 2007/845/IB tanácsi határozat 8. cikke alapján

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ)

Az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyegyezménynek az Európai Unióról szóló szerződés 34. cikke szerinti létrehozásáról szóló, 2000. május 29-i tanácsi jogi aktus, HL C 197/1., 2000. 7.12.

A Stockholmi Program – A polgárokat szolgáló és védő, nyitott és biztonságos Európa (2010/C 115/01) [Hivatalos Lap L 115., 2010. 05. 04., 1–38.], <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM:jl0034> (2017. 09. 10.)

Kiegészítő megközelítések és intézkedések a szervezett bűnözés megelőzése és ellene való küzdelem érdekében – Összeállítás az EU tagállamainak jó gyakorlataiból, Brüsszel, 2011., 112. o. 10899/11 (JAI 380 COSI 44 CRIMORG 77 ENFOL 179)

A szervezett bűnözés megelőzésére és akadályozására irányuló kiegészítő megközelítések és intézkedések című Európai Unió Kézikönyv II., Brüsszel, 2013., 127. o. 17600/13 (JAI 1143 COSI 168 ENFOL 412 GENVAL 89 COPEN 242)

2017. XC. törvény a büntetőeljárásról indokolása, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1700090.TVI/lr/356> (2018. 02. 06.)

http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_23_10_62.pdf (2018. 01. 26.)

A szervezett bűnözés kriminálgeográfiai vizsgálata

Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminológiai Intézet

Bűnügyi Stratégiai Tanszék

e-mail: matyas.szabolcs@uni-nke.hu

kulcsszavak: szervezett bűnözés, kriminálgeográfia, bűnözésföldrajz, térbeliség

Absztrakt

A tanulmány a hazai szervezett bűnözést vizsgálja korábban nem alkalmazott aspektusokból.²⁴⁹ Az új megközelítést a bűnözésföldrajzi kutatások teszik lehetővé, amely a bűnözés tér- és időbeli szempontok alapján egyaránt vizsgálja. Jelen kutatás mindenképp unikálisnak tekinthető, mivel ez idáig a szervezett bűnözés térbeliségét gyakorlatilag senki sem vizsgálta; részben azért, mivel a kriminálgeográfia művelő kutatók nem juthattak hozzá ilyen típusú ügyiratokhoz. A Belső Biztonsági Alap által finanszírozott kutatás tette azt lehetővé, hogy a hazai szervezett bűnözéssel kapcsolatban közel egy tucatnyi kutató egy éven keresztül betekintsen ügyiratokba, vádiratokba és ítéletekbe, illetve interjúkat készítsenek a Nemzeti Nyomozó Iroda, a megyei rendőr-főkapitányságok és ügyészségek munkatársaival, melynek eredményeképp a hazai szervezett bűnözés térbeli struktúrája is jobban feltérképezhetővé vált.

1. Bevezetés

Viszonylag széles körben közismert *Bertrand Russell-nek (1872-1970), a neves angol Nobel-díjas polihisztornak a bűnözéssel kapcsolatos mondása:* „A bűn földrajzi fogalom.” E kijelentés különösen a kriminálgeográfusok számára szívmelengető, hisz „megerősítést” ad a kutatók számára. Természetesen nem kérdőjelezi meg az e területen kutatók munkájának fontosságát senki sem, azonban azt világosan kell látni, hogy számos bűncselekmény esetében a földrajzi térnek és a térbeli ábrázolásnak óriási szerepe van. (Ennek jelentőségét azonban még sajnos sokan nem ismerték fel.) Bizonyos deliktumok esetében az elkövetés helye átlagon felüli relevanciával rendelkezik (pl. vagyon elleni bűncselekmények többsége / lopás, rablás/, embercsempészés), más bűncselekménytípusok esetében viszont a tér szerepe kevésbé meghatározó (pl. a világhálóval összefüggésbe hozható bűncselekmények).²⁵⁰

Semmiképp sem szeretnék fellengzősnek, vagy netán nagyképűnek tűnni, az azonban tény, hogy ez idáig a szervezett bűnözés kriminálgeográfiai aspektusú vizsgálatára még nem került sor. Ennek több oka is van. Egyrészt az ilyen jellegű kriminálstatisztikai adatokhoz meglehetősen nehéz a hozzáférés, másrészt pedig éves szinten relatíve kevés szervezett bűnözéssel kapcsolatos ügyben folyt büntetőeljárás, ami mindenképp nehezíti a tér és időbeli törvényszerűségek felismerését.

A kutatás során az alábbi főbb kutatási kérdésekre kívántam választ kapni:

- A vonalas infrastruktúra mennyiben befolyásolja a bűnelkövetőket a hazai és a külföldi elkövetési helyek kiválasztása során?
- Az országhatárnak és a nagyvárosainknak mekkora a bűnvonzó képessége az egyes bűncselekménytípusok esetében? Lakosságszám arányosan mennyire tekinthetők fertőzöttnek a szervezett bűnözés által a regionális központjaink.
- Az átlagéletkor esetében megfigyelhető-e bármiféle különbség a férfi és a női bűnelkövetők között?
- A szervezett bűnözés által elkövetett bűncselekmények esetében mennyire releváns az idő és a földrajzi tér szerepe? Megfigyelhető-e bármiféle különbség a szervezett bűnözés köré csoportosítható cselekmények esetében a térbeliségnek és az időbeliségnek?
- Kimutatható-e különbség az egyes bűncselekmény típusok esetében a „működési idő” tekintetében.
- Az egyes közlekedési ágak mennyire befolyásolják a bűnelkövetői mobilitást?

Ezúton kívánom megköszönni a Belső Biztonsági Alap támogatását, amely lehetővé tette e rendkívül érdekes téma bűnözésföldrajzi szempontból történő feldolgozását.

2. Anyag és módszer

A Nemzeti Nyomozó Iroda által a rendelkezésemre bocsátott vádiratok és ítéletek rendkívül széles spektrumúak, a Büntető Törvénykönyv számos bűncselekményét érintik. Az alpbűncselekmények (melyekben az ügyek elrendelése történt) az alábbi Btk.-beli tényállásokat érintik: csalás, embercsempészés, információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás, kábítószer birtoklás, kábítószer-kereskedelem, kerítés, készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítás, készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés, lopás pénzhamisítás és rablás. Az ügyek összetettségét és tárgyi súlyát jelzi, hogy

²⁵⁰ A 2015-ös év migrációs adata a legtöbb esetben hatalmas károkat okozott, viszont a kutatók számára olyan mennyiségű iratanyagot szolgáltatott, ami a tudomány művelői számára évekre elegendő kutatási témát ad. Így volt ez a szervezett bűnözés vizsgálata kapcsán is.

²⁴⁹ Lásd bővebben: Szabó Krisztián: Tanúvédelem a magyar büntetőeljárásban

a tizenegy alapügyhöz tizennégy féle egyéb bűncselekmény kapcsolódott. Számos esetben előfordult, hogy egy ügyben az alapbűncselekményen kívül akár 8-10 egyéb deliktumtípus is volt. Az alábbi bűncselekmények fordultak elő az alapbűncselekményeken kívül: büntetőügyben hatósági eljárás akadályozása, egészségügyi termék hamisítása, egyedi azonosítójel meghamisítása, erőszakos közöszülés (a hatályos Btk. szerint szexuális erőszak büntette /197.§/), hamis magánokirat felhasználása, hamis tanúzás, járművezetés bódult állapotban, jogellenes tartózkodás elősegítése, kábítószer birtoklás, kiskorú veszélyeztetése, közokirat-hamisítás, közokirattal visszaélés, lőfegyverrel és lőszerrel visszaélés, lőfegyverrel visszaélés, magánlaksértés, magánokirat-hamisítás, orgazdaság, robbanóanyaggal visszaélés, rongálás, személyi szabadság megsértése, szemérem elleni erőszak (a hatályos Btk. szerint szexuális kényszerítés /196. §/), természetkárosítás, testi sértés és ügyvédi visszaélés.

A Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozóiroda (a továbbiakban: KÉSZ NNI) Elemző – Értékelő Osztálya 53 darab vádiratot és 11 darab ítéletet bocsátott a rendelkezésemre. A vádiratokat 24 ügyészség²⁵¹ (járású ügyészség, főügyészség, járási és nyomozó ügyészség), az ítéleteket 9 bíróság (ítélőtábla, törvényszék, járásbíróság, bíróság) bocsátotta ki.²⁵²

A fentiek alapján megállapítható, hogy az ország egész területéről származnak ítéletek és vádiratok, amely azt eredményezi, hogy az ország egyik területi egysége sincs felül-reprezentálva, arányosnak tekinthető az ügyeloszlás.

A Nemzeti Nyomozóiroda által megküldött vádiratokból megállapítható, hogy az egyes ügyekben az NNI szervei a nyomozásokat a 2012 és 2017 közötti években folytatták. Az ügyek elrendelési idejének év szerinti megoszlása a következőképpen alakult: 2012: 10 db, 2013: 2 db, 2014: 18 db, 2015: 18 db, 2016: 10 db, 2017: 1 db. Az adatokból megállapítottam, hogy a 2012-es és a 2014-2016-os évek voltak azok, amelyek relatíve nagy ügyszámmal rendelkeztek. Részben a szervezett bűnözés mértékéhez viszonyított nagy ügyszám, részben pedig az ügyek területi eloszlásának egyenletessége biztosítja, hogy a kutatás reprezentatívan mutassa be a hazai szervezett bűnözés területi sajátosságait.

²⁵¹ Bajai Járási Ügyészség, Békés Megyei Főügyészség, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Főügyészség, Budapesti IX. kerületi Ügyészség, Budapesti V. és XIII. kerületi Ügyészség, Budapesti VI. és VII. kerületi Ügyészség, Budapesti XIV. és XVI. kerületi Ügyészség, Csongrád Megyei Főügyészség, Dabasi Járási Ügyészség, Debreceni Járási és Nyomozó Ügyészség, Fővárosi Főügyész-helyettes, Fővárosi Főügyészség, Győri Járási és Nyomozó Ügyészség, Győri Járási Ügyészség, Hajdú-Bihar Megyei Főügyészség, Hajdúszoboszlói Járási Ügyészség, Kecskeméti Járási és Nyomozó Ügyészség, Mosonmagyaróvári Járási Ügyészség, Mosonmagyaróvári Városi Ügyészség, Nagykanizsai Járási Ügyészség, Szegedi Járási és Nyomozó Ügyészség, Szegedi Járási Ügyészség, Szolnoki Járási és Nyomozó Ügyészség, Tatai Járási Ügyészség

²⁵² Fővárosi Ítéltábla, Fővárosi Törvényszék, Győri Törvényszék, Kecskeméti Járásbíróság, Kecskeméti Törvényszék, Lenti Járásbíróság, Pesti Központi Kerületi Bíróság, Szegedi Járásbíróság, Szegedi Törvényszék

2. A kriminálgeográfia és a szervezett bűnözés kapcsolatrendszere

Fontosnak tartom, hogy mielőtt részletesen a szervezett bűnözés bűnözésföldrajzi aspektusú vizsgálatát bemutatnánk, ismerjük meg magát a tudományterületet, a bűnözésföldrajzot. Részben azért, mivel a bűnözésföldrajz egy hazánkban kevésbé ismert terület, a kutatási módszerei pedig talán még kevésbé ismertek. Ezáltal lesz könnyebben átlátható a tanulmány felépítése, a mondanivalója pedig jobban érthető.

A bűnözésföldrajz tudománybeli elhelyezése nem egyértelmű, mivel hazánkban és külföldön is egyesek a bűnügyi tudományokhoz (kriminológia), mások a földtudományokhoz (társadalomföldrajz → alkalmazott szociálgeográfia) sorolják. A kriminológusok rendszerint a kriminológiához tartozónak tekintik a területet, a geográfusok a társadalomföldrajz részének tekintik. A „vita” ellenére kijelenthető, hogy a két terület az, amelyekhez a legszorosabb kapcsolat fűzi. A kutatási módszerek és a fogalomkészlet is számos területről származik.²⁵³ Nem tekinthető önálló diszciplínának, hanem „csak” inter-szubdiszciplínának.²⁵⁴ A geográfus Tóth Antal álláspontja szerint a bűnözésföldrajz nem önálló diszciplína, mivel „tárgya, fogalomrendszere és módszerei, tudományelméleti alapelvei alapvetően a kriminológia, a szociológia és a szociálgeográfia tudományain alapulnak, attól függenek.”²⁵⁵ A bűnözésföldrajz a szerző álláspontja szerint „a társadalomtudományok közé sorolható, szintetizáló és inter-diszciplinális tudomány, mely komplex ismereteket igényel, mivel nem elég csak a bűnügyi tudományok magas szintű ismerete, hanem elengedhetetlen hozzá a földrajz (szociálgeográfia) ismerete is.”²⁵⁶ A terület megnevezése sem egyértelmű, hazánkban összesen tizenkét féle megnevezése ismeretes²⁵⁷. A leggyakoribb és a szerző által is javasolt a bűnözésföldrajz és a kriminálföldrajz megnevezések.

Számos meghatározása létezik a területnek, melyek közül a geográfus Kovács Zoltán definícióját emelem ki. Kovács meghatározásában „A bűnözésföldrajz a kriminológia és a társadalomföldrajz között képez interdiszciplinális kapcsolatot, s mint ilyen nem csupán a bűnelkövetések térbeli eloszlását, hanem a bűnözés térbeli szabályait, társadalmi hátterét is vizsgálja, s prognosztizálja a lezajló társadalmi folyamatok ismeretében a bűnözés várható térbeli elmozdulásait.”²⁵⁸

A fejezet végén pedig érdemes megvizsgálni azt, hogy a kutatók, miként határozták meg a terület feladatát. A volt nürnbergi rendőrkapitány, Horst Herold (1923) szerint

²⁵³ Mátyás (2018a)

²⁵⁴ Tóth (2007) 11.

²⁵⁵ Tóth (2007) 11.

²⁵⁶ Mátyás (2018b)

²⁵⁷ Mátyás (2017b) 115-123.

²⁵⁸ Kovács (1990) 2.

„A bűnügyi földrajz nem elégszik meg a földrajzi hely és a bűnözés statisztikájának összehasonlításával, hanem a következő kérdést teszi föl: mik azok a leíró indikátorok, amelyek meghatározzák a bűnözés növekedését, és amelyek magyarázzák az adott földrajzi hely vonzó hatását a bűnözésre?”²⁵⁹

Tulajdonképpen e fejezet végén jutottunk el a bűnözésföldrajz egyik legfontosabb kérdéséig: Melyek azok az indikátorok, amelyek magyarázzák a térnek a vonzó hatását? Jelen tanulmánynak is egyik kiemelt feladata, hogy a szervezett bűnözés terén olyan indikátorokat tudjon felkutatni, amelyek a későbbiekben akár a nyomozások során előrevizik a bűnüldöző szervek munkáját, mivel „képes segítséget nyújtani a célszerű, helyes rendőri, rendészeti beavatkozás kiválasztásához.”²⁶⁰

3. A bűnelkövetői mobilitás

Rendkívül fontos kérdés a bűnüldözés során a bűnelkövetők mobilitásának vizsgálata, ugyanis ez számos megválaszolatlan kérdésre adhat választ a nyomozás során. Gondoljunk csak például a földrajzi profilalkotásra, ahol az elkövetőre jellemző térbeli (mobilitási) adatok releváns információkkal szolgálhatnak az utazási szokásokról. Ezáltal lehet megrajzolni azokat a halmazokat, melyek metszéspontja szerencsés esetben az elkövető(k) lakóhelyét vagy tartózkodási helyét jelöli ki.

A bűnelkövetők mobilitásának vizsgálata fontos része kellene, hogy legyen a nyomozásnak, különösen a nagy esetszámú, eltérő elkövetési helyen történt bűncselekményeknek. Ennek során mindenképp vizsgálni érdemes azokat a tényezőket, melyek a mobilitásra bármilyen hatással lehetnek. Ilyen tényező lehet többek között a vonalas infrastruktúra, a közlekedési eszközök, illetve a személyi tényező (a mobilitásra való hajlandóság). Általánosságban kijelenthetjük, hogy a bűnelkövetők mobilitása a távolság növekedésével rendszerint egyenes arányban csökken, vagyis a bűnelkövetés aspektusából vizsgálva jelentős szerepe van az „időtávolság” és a „költségtávolság” faktoroknak.²⁶¹

3.1. A bűnelkövetői mobilitás vizsgálata az egyes közlekedési ágak és eszközök szerint

A térbeli távolság legyőzése érdekében helyzetünket fizikai értelemben megváltoztatjuk, közlekedünk, melyhez valamely eszközt vagy berendezést kell igénybe vennünk.

²⁵⁹ Horst (1973) 82.

²⁶⁰ Kobilka -Sallai (2008) 90.

²⁶¹ Mátyás (2012) 41-49 és Mátyás et al (2016) 83-121

A közlekedésben részt vevő személyeket, dolgokat és javakat a közlekedés alanyának nevezzük; a dolgok és javak együttes megnevezése az áru. A közlekedés ágai szerint megkülönböztetünk közúti-, vasúti-, vízi- és légi közlekedést, illetve csővezetékes szállítás. (A rendvédelem szempontjából az első négy terület rendelkezik relevanciával.) Minden egyes közlekedési ág (alrendszer) esetében megállapíthatjuk, hogy előnyök és hátrányok egyaránt megfigyelhetők (gyorsaság, ár, kényelem stb.). Az előnyöket és hátrányokat azonban a bűnelkövetők ugyanúgy figyelembe veszik és mérlegelik, mint egy utazni vágyó állampolgár vagy egy fuvarozással foglalkozó vállalat. Ezek rendvédelmi szempontból történő elemzése és folyamatos nyomon követése rendkívül fontos, mivel a bűnelkövetők igyekeznek az egyes alrendszerekben keletkező pillanatnyi biztonsági deficitet kihasználni, és számukra a legbiztonságosabb közlekedési formát megtalálni. Esetünkben fontos a közlekedési pálya fogalmának tisztázása is. Közlekedési pálya alatt értjük azt a közeget, amely lehetővé teszi a járművek mozgását. Ez lehet közút, vasút, levegő és víz (belvízi /folyó, tó/ és tengeri hajózás).

A terület kiemelt szerepét mutatja, hogy a közlekedéssel, mint tudományterülettel már számos diszciplína foglalkozik, így többek között a logisztika, a közlekedésföldrajz, a mérnöki tudományok stb.²⁶²

A közlekedés kiemelt figyelmet kap, azért, hogy a közlekedési hálózatok és rendszerek minél fejlettebbek legyenek, mivel az a gazdaság fejlődésének is egyik motorja lehet. A fejlesztések előnyeit azonban nem csak a törvénytisztelő állampolgárok élvezik és használják, hanem a bűnelkövetők is. A közlekedési infrastruktúra elmúlt két évtizedes jelentős fejlődése következtében a bűnelkövetők utazási szokásai is jelentősen megváltoztak, gyorsabban változtatják meg tartózkodási helyüket, és néhány óra alatt gyakorlatilag bármelyik kontinensre lehetséges eljutni. A közlekedésben megfigyelhető új trendek rendvédelmi eszközökkel történő kontrolálása és figyelemmel kísérése elengedhetetlen, mivel kizárólag csak így garantálható az elvárható szintű közbiztonság.

A közlekedési ágakkal kapcsolatban megállapíthatjuk, hogy a vizsgált ügyekben szereplő terheltek gyakorlatilag száz százalékban a szárazföldi közlekedést (közúti- és vasúti közlekedés) vették igénybe, repülőgéppel mindössze két alkalommal utaztak. Összesen 138 esetben lehetett beazonosítani a közlekedési eszközt, amely a vizsgált ügyek számához képest kifejezetten magas értéknek tekinthető (I. táblázat). Kérdésként merülhet fel, hogy vajon ennek mi lehet az oka. A szárazföldi és légi közlekedés közötti árkülönbség véleményem szerint semmiképp sem hozható fel indokként, hisz egyes esetekben olcsóbb és gyorsabb is repülővel utazni, mint személygépkocsival megtenni

²⁶² <http://www.agr.unideb.hu>

olykor több mint ezer kilométert. Ráadásul az ügyben szereplő szervezett bűnözői csoportok igen jelentős vagyont halmoztak fel akár néhány hónapos működésük során is, ami mindenképp lehetővé tette volna számukra az esetleges plusz költségek megfizetését. Álláspontom szerint a szárazföldi vonalas infrastruktúra használatának elsősorban biztonsági okai vannak. Egy repülőút során alaposan átvizsgálják a csomagokat, regisztrálják az utasokat, melynek nyoma marad éveken keresztül. Egyes repülőgép társaságok „raszternyomozást” folytatva kockázatelemzést is végeznek, amely mindenképp elkerülendő egy bűnelkövetésből élő személy számára. Bizonyos bűncselekménytípusok esetében pedig gyakorlatilag kivitelezhetetlen a légi közlekedés igénybevétele, mivel vagy speciális méretű/anyagú csomagot kell mozgatni (pl. kábítószer), vagy olyan embereket kell szállítani, akik nem rendelkeznek a repüléshez szükséges dokumentumokkal (pl. embercsempészség).

A szárazföldi közlekedés tehát az a közlekedési forma, amely a hazai szervezett bűnelkövetői csoportok esetében elsődleges relevanciával bír. A szárazföldi közlekedést tovább bontva az alábbi megállapításokat tehetjük: A közúti közlekedés dominanciája figyelhető meg, a vasúti közlekedés súlya gyakorlatilag elhanyagolható (136-2). Vonatot 2 esetben használtak a bűnelkövetők, mindkét alkalommal embercsempészséssel összefüggésben.

Az elemzett vádiratokban és ítéletekben szerepelt még egy-egy esetszámmal meg nem nevezett tömegközlekedési eszköz (embercsempészség), turista busz (kábitószer-birtoklás büntette) és teherautó is (kábitószer-kereskedelem büntette). Kerékpár használata egy ügy kapcsán merült fel, ahol bünszervezetben kereskedéssel elkövetett kábítószer-kereskedelem büntette miatt kerültek felelősségvonalra az elkövetők. Annak ellenére, hogy a kerékpár mindössze egy ügyben szerepelt, feltételezhető, hogy a nagyobb városokon belüli kábítószer elosztásban jelentős szerepet játszik a közlekedési eszköz, mivel viszonylag alacsony a rendőri ellenőrzés kockázata (kisebb, mint a gépjárművel, vagy a gyalogosan történő közlekedés esetén). Motorkerékpárt 3 esetben használtak a bűnelkövetők: 2 esetben embercsempészséssel összefüggésben, a zöldhatáron történő gyorsabb haladás érdekében, 1 esetben pedig rablás elkövetéséhez. Legvégül pedig említsük meg a repülőgépet, melyet két ügyben használtak a bűnelkövetők. Egy esetben információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás elkövetői, míg a másik esetben embercsempészség büntett elkövetői. Vízi közlekedést (tavi, folyami) nem vettek igénybe a bűnelkövetők a vizsgált ügyekben. Amennyiben százalékosan nézzük az egyes szárazföldi közlekedési eszközöket, akkor a közúti közlekedésen belül a személygépkocsik (72%), illetve a kisteherautók aránya jelentős (22%), a többi közlekedési eszköz aránya statisztikai értelemben elhanyagolható volt (motorkerékpár: 2%, kerékpár: 0,7%, egyéb: 2%).

I. táblázat: A bűnelkövetők által használt közlekedési eszközök

közlekedési ág		személygépkocsi	motorkerékpár	kerékpár	egyéb (tömegközlekedési eszköz, turista busz, teherautó)	kisteherautó
közút	134	97	3	1	3	30
vasút	2					
vízi	-					
légi közlekedés	2					
csővezetékes szállítás	-					összesen: 138

Adatbázis: Nemzeti Nyomozó Iroda

3.1.1. A bűnelkövetéshez használt gépjárművek típus szerinti vizsgálata

A leggyakoribb közlekedési eszköz a személygépkocsi volt, melyet a vádiratok többségében típus szerint meg is neveztek. Kérdésként merülhet fel, hogy miért is lehet hasznos a bűnüldözés szempontjából a gépjármű típusa? Tudomásom szerint a gépjárművek típusa alapján eddig a rendvédelmi szervek nem végeztek kockázatelemzést. A vizsgált vádiratokban és ítéletekben szereplő autótípusok alapján viszont megállapítható, hogy mely autótípusok a leginkább gyakoriak, mely autómárkákat használták a leggyakrabban a bűnelkövetéshez. A határátkelőhelyeken jelenleg is a napi gyakorlat része mindenhol a kockázatelemzés (nem, életkor, állampolgárság, belépés-kilépés ideje stb.), így elsősorban ott látom a legnagyobb gyakorlati hasznát a gépjárművek típus alapján történő vizsgálatának, amely különösen az embercsempészség büntett esetében vezethet eredményre.

Az embercsempészség büntetténél megfigyelhető, hogy két darab gépjárművel követik el a bűncselekményt. Az elől haladó személygépkocsi rendszerint kisebb méretű („előfutó vagy felvezető”), a hátul haladó nagyobb, amelyben a csempészendő személyeket szállítják. Az első gépjármű felméri a terepet, előrejelzi a szállítást útvonalaán a lehetséges hatósági jelenlétet. A két autó vezetője folyamatos telefonkapcsolatban van egymással, és utasításokkal látja el a mögötte néhány száz méterrel haladó másik gépjármű sofőrjét, szükség esetén pedig segítséget nyújt az út során (pl. műszaki probléma esetén).

Az alábbiakban nézzük meg, hogy milyen típusú gépkocsikat használtak a bűnelkövetők. Személygépkocsit összesen 97 esetben használtak bűncselekmény elkövetéséhez,

a következő bontásban: 1. márkajelzéssel (pl. Ford) vagy márkajelzés és típusjelzéssel (pl. Ford Fiesta) (80 darab), 2. típus és márkajelzés nélkül (17 darab). Kisteherautót 30 esetben használtak: márkajelzéssel vagy márkajelzés és típusjelzéssel 19 alkalommal, míg típus- és márkamegnevezés nélkül 11 alkalommal (II. táblázat). Egy adott ügyben felmerült gépkocsi egy autóként került számításra, vagyis egy gépkocsival egy ügyben akár több bűncselekményt is elkövethettek.

II. táblázat: A bűnelkövetők által használt gépkocsik típus szerinti megoszlása.

	személy-gépkocsi	kisteherautó
összesen (darab)	97	30
típus és márkajelzés nélkül (darab)	17	11
márkajelzéssel (darab)	80	19

Adatbázis: Nemzeti Nyomozó Iroda

A személygépkocsik közül legnagyobb számban Opel típusú gépjárművekkel követték el a bűncselekményt, ami gyakorlatilag törvényszerűnek is mondható, mivel az Opel a legnépszerűbb gépjárműmárka hazánkban. A Renault és Skoda márkák viszont már meglepők, mivel 2016-ban az ötödik és hatodik legnépszerűbb autómárkák voltak csak. A képzeletbeli dobogó harmadik helyén pedig a Volkswagen áll, amely 2016-ban a harmadik legnépszerűbb márka volt.

A kisteherautók között már élesebb a „verseny”. Ford típusú kisteherautó összesen 7 alkalommal szerepelt az NNI irataiban, melyből 6 alkalommal Ford Transit-ot használtak a bűncselekmény elkövetéséhez. A Mercedes márkájú kisteherautó 6 ügyben szerepelt (ebből Mercedes Vito 5 alkalommal), míg a FIAT Ducato 3 alkalommal (III. táblázat). E három típusú kisteherautóval kapcsolatban megállapítható, hogy minden esetben embercsempészés bűncselekményéhez használták, így az államhatáron történő kockázatelemzések során feltétlenül javasolt kockázatként tekinteni e gépjárműtípusokra.

III. táblázat: A bűnelkövetők által leggyakrabban használt gépjárműtípusok

	személygépkocsi	kisteherautó
1.	Opel (2), Opel Astra (5), Opel Corsa, Opel Omega, Opel Sintra, Opel Vectra, Opel Zafira (2)	Ford típusú lakóautó Ford Tranzit (6)
2.	Renault, Renault Twingo, Renault Espace, Renault Laguna (2), Renault Scenic, Renault Megane, Skoda, Skoda Felicia, Skoda Octavia (3), Skoda Superb (2)	Mercedes Sprinter, Mercedes Vito (5)
3.	VW Golf (2), VW Passat, VW Polo, VW Sharan, VW Touran	FIAT Ducato (3)

	személygépkocsi	kisteherautó
egyéb	Audi A4, Audi (2), Audi 80, Audi A6, BMW (6), Chrysler, Chrysler Voyager, Citroen C1, Citroen C5, Citroen Xsara, Dacia Logan, Daewo Nubira, FIAT Bravo, FIAT Multipla, FIAT Punto, Ford Escort, Ford Focus, Ford Galaxy, Ford Mondeo, Ford Galaxy, Jaguár, Jeep Cherokee, Jeep Grand Cherokee, KIA, Mazda, Mercedes (3), Mitsubishi Charisma, Mitsubishi Pajero, Peugeot 206, Rover, Seat Ibiza, Skoda, Skoda Felicia, Skoda Octavia (3), Skoda Superb (2), Suzuki, Suzuki Swift (2), Toyota Avensis (2), Toyota Corolla, Volvo, Volvo S80,	Citroen Jumper, Citroen Jumpy, IVECO Daily, KIA Pregio, Opel Vivaro, Peugeot Boxer, Peugeot Expert, Renault JL Trafic, Toyota Hiace, Volkswagen Crafter (2), Volkswagen kisbusz

Adatbázis: Nemzeti Nyomozó Iroda

Nem feltétlenül köthető egyetlen egy bűnügyi tudományterülethez sem az alábbi megállapítás, azonban a több mint ezer oldalnyi vádirat és ítélet átolvasása közben a személygépkocsikkal kapcsolatban mindannyiszor feltűnt egy érdekes tény, melyet a fejezet legvégén a kutatás részévé teszek. Megfigyelhető volt számos esetben, hogy a szervezett bűnözői csoportok az indulásuk idején rendszerint átlagosnak tűnő gépkocsikat használtak a bűncselekmények elkövetéséhez, az anyagi gyarapodással párhuzamosan (akár már néhány héttel a bűnelkövetői csoport megalakulását követően is), az időrendi sorrendben haladó vádiratok és ítéletek tanúsága szerint egyre drágább személygépkocsikat vásároltak maguknak a bűnelkövetők. Az elsődlegesen, a vagyoni státuszt mutató gépjárművek a BMW és az Audi voltak.

3.2. A hazai szervezett bűnelkövetői csoportok által igénybe vett fő közlekedési útvonalak

A fentiekben megállapítást nyert, hogy a hazai szervezett bűnözés a szárazföldi közlekedést részesíti előnyben, ezen belül is a közúti közlekedést. Amennyiben a bűnüldözés érdekeit nézzük, akkor a közúti közlekedés vizsgálta során mindenképp érdemes azt is vizsgálni, hogy melyek azok az útszakaszok, ahol a legnagyobb a valószínűsége annak, hogy egyes bűncselekménytípusok elkövetői leginkább előfordulhatnak. (Tekinthetünk tehát egyfajta kockázatelemzésként is a fő közlekedési útvonalak elemzésére.) Ennek kiderítése érdekében az iratok áttanulmányozása során feljegyeztem az összes útszámmal is nevesített útszakaszt, mely alapján megrajzolhatóvá vált a hazai szervezett bűnelkövetők mozgásának térképe.

IV. táblázat: A hazai szervezett bűnelkövetői csoportok által leggyakrabban igénybe vett úttípusok (esetszám/darab)

út és főútvonal száma (esetszám)	autópálya és autópályaszáma (esetszám)	osztrák és német autópályák száma (esetszám)
55 (4)	M1 (20)	A1 (2) (Ausztria)
14	M7 (7)	A4 (2) (Ausztria)
5501	M70 (6)	A8 (Németország)
7338	M5 (5)	
4	M0 (4)	
471	M3 (3)	
49	M15 (2)	
	M2	
	M35	
	M9	

Adatbázis: Nemzeti Nyomozó Iroda

A vádiratokban szinte kizárólag csak az embercsempészéssel kapcsolatos ügyekben rögzítették a bűncselekmények elkövetése során használt útvonalakat, számos esetben útszámot is megemlítve. Ennek oka nyilvánvalóan az lehet, hogy elsősorban e deliktumtípus az, amely esetében kifejezett relevanciával rendelkezik egy adott útvonal számszerűsített megjelölése.

Az alsóbb rendű utak felől a magasabb rendű utak felé haladva az alábbi megállapítások tehetők: Az 55-ös számú főútvonal négy esetben került említésre. Mind a négy esetben embercsempészés büntette kapcsán, ami az útvonal elhelyezkedését tekintve semmiképp sem meglepő, mivel 122 kilométer hosszúságú főútvonal szeli át kelet-nyugati irányban Dél-Magyarországot. Az embercsempészeknek gyakorlatilag ez az a főútvonal kikerülhetetlen, mivel párhuzamos a szerb-magyar határral (IV. táblázat).

Autópályáink közül az M1-es sztráda tekinthető a legforgalmasabbnak bűnügyi és közlekedési szempontból egyaránt. Összesen ötven esetben szerepelt az ügyekben konkrét autópálya, ebből húsz alkalommal volt az M1-es autópálya. Minden esetben embercsempészés büntett kapcsán. (Bár természetesen joggal feltételezhető, hogy például a Nyugat-Európából hazánkba kábítószer csempészők, illetve a kerítéssel foglalkozók szintén ezt az útvonalat használják, azonban erre vonatkozólag nem merült fel adat a vizsgált vádiratok és ítéletek alapján). Tulajdonképpen törvényszerűnek tekinthető a nagy esetszám, mivel ez hazánk legforgalmasabb autópályája, ez az útszakasz az, ami Budapestet összeköti az osztrák fővárossal és a Helsinki folyosó része, ezáltal fontos nemzetközi útszakasz is. Közismert tény, hogy a hazánkon átmenő fő migrációs útvonal a déli

határtól nagyobb részt Ausztriába vezet (kisebb részben Szlovéniába), ami egyértelműen magyarázza a magas esetszámot. Az M1-es autópálya folytatásának tekinthető a határ túloldalán lévő osztrák A4-es autópálya, amely szintén a legfertőzöttebb külföldi autópályák közé tartozik, amennyiben a hazai szervezett bűnözői csoportok által igénybe vett főbb útszakaszokat vizsgáljuk. Figyelemre méltó statisztikai tényként állapíthatjuk meg, hogy az érintett autópálya 172-es kilométerénél történt a legtöbb sikeres elfogás, amely az autópálya szakasz közvetlen határ menti sávját jelenti. Az elfogást minden esetben a Mosonmagyaróvári Rendőrkapitányság járőrei realizálták.

A második legfertőzöttebb autópályánk az M7-es autópálya, összesen hét esetszámmal szerepelt a vizsgált vádiratokban és ítéletekben. Az autópálya a főváros és Horvátország között teremt közúti kapcsolatot. Kiemelendő továbbá az M7-es autópálya leágazása, a Szlovéniába vezető M70-es autópálya, amely hat esetszámmal szerepelt. Az említett autópályák tehát az elhelyezkedésükből adódóan az Olaszországba haladóknak jelentettek (jelentenek) kapcsolatot. Mind a 13 esetszám embercsempészés büntetténél vált ismertté. Az M7-es és az M70-es autópályák statisztikai adataiból kitűnően, a Magyarországon átvezető migrációs útvonal főként Ausztria felé irányul.

A harmadik legérintettebb autópálya az M5-ös, összesen 5 esetszámmal. Az autópálya Budapest és Szerbia között jelent közúti kapcsolatot, érintve két megyeszékhelyet, Kecskemétet és Szegedet. Az M5-ös autópályával kapcsolatban megemlíthetjük, hogy a déli határszakaszon az illegálisan az országba lépett migránsok egyik fő útvonala. Mind az öt ügyben embercsempészés büntett miatt folyt büntetőeljárás.

Az M0-s autópályát a negyedik legfertőzöttebb útszakasz (4 esetszámmal), amely szintén törvényszerű, mivel a fővárost övező gyorsforgalmi út, így aki a fővárosba tart gyakorlatilag nem tudja elkerülni. A bűnelkövetőket vizsgálva itt már árnyaltabb a kép, ugyanis két esetben embercsempészés büntette, két esetben pedig kábítószer-kereskedelem büntette miatt szerepelt az M0-s autópályán.

Az M3-as autópálya Kelet-Magyarország és a főváros közötti több mint kétszáz kilométeres összeköttetést jelentő autópálya szakasz. Fontos kelet-nyugat irányú térszerkezeti tengely, ami nagy szerepet játszik a Nyugat-Európa és Kelet-Európa közötti áruforgalomban is. Jelentőségét koránt sem érzékelteti a csekély esetszámú megjelenés a vádiratokban és az ítéletekben (mindössze 3 db). Két esetben pénzhamisítás büntett, egy esetben pedig embercsempészés büntett miatt szerepelt a vizsgált iratokban az útszakasz. Feltételeznünk kell azonban, hogy jóval nagyobb szerepe volt számos deliktum esetében az M3-as és az M35 autópályáknak, mivel Debrecenben volt mintegy másfél évtizeden keresztül az ország legnagyobb menekülteket befogadó állomása, melyet 2015 decemberében zártak be. Éves szinten több ezer menekült fordult meg a tábor területén (egyes években több mint 10 000 fő), akiknek valamilyen módon el kellett hagynia a várost. Felmerül a kerítés

bűncselekményére is. Elsősorban Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg hátrányos helyzetű településeiről viszik a fiatal nőket főként Nyugat-Európába dolgozni. Ennek során is valószínűsíthető, hogy elsősorban az M3-as és M1-es autópályákat vették igénybe, ennek ellenére a vizsgált iratokban nem szerepeltek erre vonatkozó adatok.

Hasonló megállapításokat tehetünk a mindössze 15 km hosszúságú M15-ös autótú esetében is, amely az M1-es autópályáról leágazva Szlovákia felé vezet. Mindössze két esetben szerepelt az autótú a vádiratokban, azonban számos ügyben észlelhető volt, hogy Németország azon részein jártak a bűnelkövetők, ahová a legegyszerűbben az M15-ös autótúton keresztül lehetett eljutni, így joggal feltételezhető, hogy ezt az útszakaszt is jóval több esetben használták a bűnelkövetők.

A külföldi autópályákkal kapcsolatban az alábbi megállapításokat tehetjük: A magyar szervezett bűnözéssel kapcsolatos iratok alapján a külföldi autópályák esetében a legtöbb „magyar vonatkozása” az ausztriai A4-es autópályának van. Az autópálya fekvésének köszönhetően, itt történt a legtöbb sikeres elfogás (az A4-es autópálya a magyarországi M1-es autópálya határon túli folytatása). Aki átlépi az országhatárt, az ezen az autópályán folytatja tovább az útját. A 66 km hosszú pályaszakasz Bécs és az államhatár között jelent összeköttetést. Számos vádiratban észleltem, hogy a szervezett bűnelkövetői csoportok végállomása Bécs volt, így sok esetben az osztrák főváros a bűnelkövetés végső desztinációját is jelentette. Bécs és a német határ közötti gyorsforgalmi összeköttetést jelenti a nagyjából kelet-nyugat irányban futó A1-es autópálya, amely szintén több ügyben felmerült (2 alkalom), bár közel sem annyiban, mint ahány esetben ez feltételezhető lett volna.

A németországi A8-as autópálya mindössze egy alkalommal szerepelt az elemzett vádiratokban és ítéletekben (embercsempészés büntette), holott az autópálya elhelyezkedése és központi fekvése következtében ugyancsak feltételezhető, hogy a magyar szervezett bűnelkövetői körök nagyobb számban használják az autópályát. Az út északnyugat-délkelet irányú, és Németország déli részén halad keresztül több száz kilométer hosszúságban. Amennyiben valaki a Benelux-államokba, Dél-Németországba, Észak-Franciaországba stb. kíván eljutni, úgy nagy valószínűséggel kell használnia az útszakaszt, ezt azonban nem tükrözi az ügyiratokban rögzített esetszám.

A szervezett bűnelkövetői csoportok által használt közlekedési útvonalakkal kapcsolatban összefoglalóan arra következtettem, hogy az esetek döntő többségében (közel száz százalékban) a szárazföldi vonalas infrastruktúrát használták, ezen belül is a közúti közlekedést. A közúti közlekedés során a hazai úttípusokra vonatkozó feljegyzéseket figyelembe véve megállapíthatjuk, hogy az esetek több, mint nyolcvan százalékában autópályákat és autótutakat használtak a bűnelkövetők. Ebből azt a következtetést

vonhatjuk le, hogy a bűnelkövetők esetében is fontos tényező az autópályák által kínált gyorsaság és biztonság.

Ezáltal ismét bizonyított az a kriminológiai tény, hogy a bűnelkövetők esetében is közgazdasági törvényszerűségek uralkodnak a bűncselekmény elkövetése idején. Közgazdasági értelemben költség-haszon elemzést végeznek, vagyis a racionalitás meghatározó szerepet játszik a döntéshozatalukban.²⁶⁴ A biztonságot, mint tényezőt esetükben is két szegmensre bonthatjuk. Bizonyára fontos tényező a közlekedésbiztonság (várhatóan kisebb a kockázata a közlekedési balesetnek, vagyis nagyobb az esélye a bűncselekmény sikeres befejezésének), azonban még fontosabb szempont lehet (egy bűnelkövető fejével gondolkodva legalább is) a lebukás esélyének a minimalizálása: biztonságos-e vagy sem egy adott úttípus. Ebből az aspektusból vizsgálva az autópályákat és autótutakat, kijelenthetjük, hogy biztonságosabbnak tekinthetők, mint egy alsóbbrendű út, vagyis jóval kisebb a rendőri ellenőrzés (lebukás) esélye. Ha valaki megvásárolja az autópálya matricát, a közlekedési szabályokat betartva közlekedik, nem okoz, vagy a sérelmére nem okoznak balesetet, az utak melletti pihenőkben nem követ el semmilyen jogsértő cselekményt stb., akkor gyakorlatilag minimális az esélye annak, hogy rendőri ellenőrzés alá vonják.

3.2.1. Változó állampolgári attitűdök, a megelőzés lehetőségei

A fentiek alapján feltételezhető, hogy nemcsak a szervezett bűnelkövetők, hanem a „hagyományos” bűnelkövetők is nagy számban közlekednek napi rendszerességgel az autópályákon és az autótutakon, így mindenképp indokolt lenne a gyakoribb általános ellenőrzések bevezetése, a rendőri intézkedések számának növelése, amely nagyobb számú tettenérést eredményezne (különösen az ún. big data típusú adatfeldolgozás bevezetésével). A gyakoribb ellenőrzések „ellenkezhetnek” viszont az autópályák kínálta azon előnyökkel (pl. gyorsaság), amelyekért a legtöbben az autópályákat és az autótutakat használják. Egy néhány perces rendőri igazoltatás azonban a véleményem szerint nem okoz akkora sérelmet, hogy az az utazás minőségét jelentősen befolyásolná.

Az ilyen esetekben mindig kérdésként merül fel, hogy vajon mi vált ki az állampolgárokból nagyobb frusztrációt, egy bűncselekmény elkövetése (bármilyen bűncselekmény elkövetése, amely esetleg megelőzhető lett volna) vagy még az autópályákat és autótutakat rendszeresen használók esetében is, éves szinten néhány közúti ellenőrzés. Az figyelhető meg, hogy a bűncselekmények elkövetése jobban frusztrálja az állampolgárokat, e tekintetben egyre alacsonyabb az ingerküszöbük. Annak érdekében, hogy minél kevesebb bűncselekmény történjen – elsősorban lakókörnyezetükben – (főként komolyabb tárgyi súlyú deliktumok esetében), inkább hajlandóak bizonyos jogaik önkéntes csorbítására

²⁶⁴ Irk (2008) 78-106.

is, mely korábban elképzelhetetlen lett volna. Példaként említem meg a térfigyelő kamerák esetét. Néhány évtizeddel ezelőtt Nyugat-Európa országában a személyes adatok védelmére hivatkozva jóval szigorúbb jogszabályok vonatkoztak a térfigyelő kamerák telepítésére és felhasználására. Az elmúlt évek terrortámadásainak eredményeképpen azonban számos országban liberálisabb, megengedőbb lett a kamerahasználat, a személyes adatok jogosulatlan felhasználástól való félelem háttérbeszorult és a bűnüldözés érdeke került előtérbe.

Az elmúlt mintegy másfél évtized történéseit elemezve megállapítható, hogy a biztonság és a közbiztonság fogalmak tartalmilag megváltoztak. Napjainkban már mást értenek alatta a rendvédelmi szervek és az állampolgárok, mint, akár a rendszerváltozást megelőzően.²⁶⁵ Nem csak az egyes fogalmak változtak, hanem a rendvédelmi szervek iránti elvárások is. A rendvédelmi szervektől jóval professzionálisabb, költséghatékonyabb, ugyanakkor eredményesebb működést vár el a lakosság. Ezek az elvárások természetesen nemcsak hazánkban, hanem szerte a világban megfogalmazódtak a lakosság részéről.²⁶⁶ Álláspontom szerint foglalkozni kell az autópályákon és az autóutakon történő rendszeres és a jelenleginél jóval gyakoribb ellenőrzések bevezetésének lehetőségével. A kifejtettek alátámasztására további példaként említem, hogy néhány év alatt gyakorlatilag teljesen „megbarátkozott” a lakosság a repülőtéri ellenőrzések idegőrlő, több órás ellenőrzéseivel és az új beszállási gyakorlattal. A biztonság növelése érdekében véleményem szerint vállalható az autópályák és autóutak rendszeres ellenőrzése is.

Az ellenőrzések hatékonyságának növelésének egyik zálogát a jelenleg használt kamerarendszerek intelligenciájának növelése jelentheti. A rendszerek képesek legyenek országos és valós idejű riasztást adni körözött gépjármű, személy stb. esetében is. Évek óta léteznek olyan programok, melyek képesek arcfelismerésre, képesek adott területen az áthaladó emberek/tárgyak megszámlálására, az életkor és nem azonosítására, a mozgás- és hangérzékelésre, az alak- és alakváltozás felismerésre, az objektumkövetésre (mozgó tárgyak esetében), a vonalátlépés érzékelésre (virtuális kerítés), az eltűnt (lopás) és elhagyott (idegen) tárgyak érzékelésre, a haladási irány megfigyelésre, a zsúfoltság detektálására, a kamera elleni szabotázs érzékelésre, a rendszám felismerésre, a sebességérzékelés és forgalomszámlálásra, a futás- és bókklászás érzékelésre stb.²⁶⁷ E technikai vívmányokat nem nélkülözhetik a rendvédelmi szervek, alkalmazásuk a munka hatékonyságát és eredményességét növelik.²⁶⁸

²⁶⁵ Lásd bővebben: Madai Sándor (2016)

²⁶⁶ Dávid et al. (2007) 161-166.

²⁶⁷ <http://oktel.hu>

²⁶⁸ 2017. július 1-jétől nyílt arra lehetőség (egyelőre csak kísérleti jelleggel), hogy a Robotzaru NEO programban elérhetővé váljanak a VÉDA kamerák által rögzített adatok és információk a nyomozhatóság számára (a gépjármű rendszáma alapján az útszakaszon történő elhaladás ideje, sebessége stb.). Az alkalmazás egyelőre csak az értékelő-elemzők és a TIK-ek számára érhető el.

4. A hazai szervezett bűnelkövetői csoportok és a bűnelkövetés helyei

A bűnözésföldrajz egyik leglátványosabb produktuma a bűnözési térkép. Ez teszi ugyanis azt lehetővé sokszor még a laikusok számára is, hogy olyan egyértelműnek tűnő felismeréseket tegyenek és összefüggéseket fedezzenek fel, ami egy adathalmazból nem, vagy csak nehezen lett volna elvégezhető.²⁶⁹ A vizuális érzékeltetésnek ezt a módját nem nélkülözhetik a rendvédelmi szervek a mindennapi munka során, sajnos azonban a hazai rendőri gyakorlatban mind a mai napig elenyésző a bűnözési térképek használata, holott annak hatása megkérdőjelezhetetlen a bűnüldözés hatékonysága szempontjából.²⁷⁰

Előjáróban nézzük meg, hogy mit is állapíthatunk meg, ha a térképre tekintünk? Elsőként azt, hogy a magyar főváros érintettsége megkérdőjelezhetetlen. A regisztrált esetek 50%-a Budapesten történik. Ennek okai a „hagyományos” bűncselekmények esetében főként a nagyvárosi bűnözésben keresendők. A bűncselekmények elkövetésének feltételei hazánkban legszignifikánsabban a fővárosban teremtődtek meg²⁷¹. Itt az országos átlagnak mintegy másfélszerese a 100 000 főre számított bűnözési gyakoriság. E kriminológiai tény a vizsgált vádiratok és ítéletek alapján megerősíthető jelen kutatás esetében is, azzal a megállapítással, hogy a főváros érintettsége nagyobb a szervezett bűnözés körében. A nagyvárosi lét tehát erősebb vonzerőt jelent a szervezett bűnelkövetői csoportokra (1. ábra).

4.1. Bűnelkövetés a fővárosban

A vizsgált ügyiratok alapján a főváros 87 esetben szerepelt bűnelkövetés helyszínéül. A legérintettebbek a pesti belső kerületek voltak (VI., VII. és VIII. kerület). A belváros – mint a települések pénzügyi, közigazgatási, kulturális, idegenforgalmi és üzleti negyede – a „hagyományos” bűncselekményektől is az egyik legfertőzöttebb érintett terület, ahol a tipikus városi bűncselekményeknek rendszerint szinte minden típusa megtalálható, a zsebtolvajlástól a fegyveres rablásig. A szervezett bűnelkövetői körök is itt érzik leginkább „otthon” magukat. Ez az a terület, ahol a nagy népsűrűség miatt gyakorlatilag garantált az anonimitás. A leggyakoribb és legnagyobb esetszámú deliktumok közül említjük meg a bankkártyával elkövetett különféle bűncselekményeket (a bankjegykiadó ATM-ek itt találhatóak a legnagyobb számban, és az automaták itt bonyolítják le a legnagyobb forgalmat), a pénzhamisítás büntettét (a belvárosi éjszakai szórakozóhelyek és gyorséttermek kedvező alkalmat teremtenek a hamis bankjegyek terítésére)

²⁶⁹ Pődör (2015) 15-22.

²⁷⁰ Mátyás (2017a) 371-377.

²⁷¹ Kriminológiai tény, hogy az urbanizáció (jelentése: 1. városodás /nagyságrendi, népességszámbeli növekedés/, 2. városiasodás /életmódbeli, minőségi változás/) növeli az emberek kriminalitását. Általánosságban kijelenthetjük, hogy a település mérete és a bűnözés növekedése között egyenes arányosság figyelhető meg. Hazánkban is jelentős különbség tapasztalható a városok és a községek bűnügyi mutatószámai között.

és az embercsempészéssel kapcsolatos bűncselekményeket (Nyugati Pályaúdvár: VI. kerület, Keleti Pályaúdvár: VII. kerület).

A főváros kerületei közül egyedül a periférikus fekvésű XXIII. kerület nem szerepelt a vizsgált vádiratokban és ítéletekben. Véleményem szerint a vizsgált időintervallumot figyelembe véve, az egy és két esetszámú kerületeket is a kevésbé fertőzött kerületek közé sorolhatjuk. Az ismertett adatok alapján megállapítható, hogy elsősorban a főváros külső kerületei, illetve a hagyományosan „csendesebb” budai és pesti kerületek rendelkeznek a fővárosi átlag alatti fertőzöttséggel (I., II., III., IV., XII., XV., XVI., XVII., XVIII., XXI., XXII.). Amennyiben az alacsony fertőzöttségű kerületek lakónépességét összevetjük vidéki nagyvárosaink és egyéb településeink fertőzöttségi adataival, akkor azt állapíthatjuk meg, hogy az ismertett kerületek közel sem tekinthetők a szervezett bűnözés által erősen érintett közigazgatási egységeknek.

A szervezett bűnelkövetői körök által a fővárosban elkövetett bűncselekmények azonban csak az egyik szegmens, mely jelen kutatás keretében vizsgálva lett. Nem feledkezhetünk meg arról a tényről sem, hogy számos esetben az ország más részén, bűnös úton megszerzett vagyont (pl. cigaretta csempészéssel az ukrán határ mentén), a fővárosban és annak környékén „fektetik be”, ugyancsak sok esetben bűncselekményt elkövetve ezzel (pl. az éjszakai étellel kapcsolatos „befektetések”). A pénzszerzés- és befektetés helyei tehát sok esetben élesen elkülönülnek egymástól.

A fővárosi kerületek bűnügyi fertőzöttségével kapcsolatban feltétlenül érdemes megemlíteni Patkós Csaba és Tóth Antal (2012) kutatásait, még akkor is, ha az említett szerzők kutatásaikat az 1990-2011 közötti időintervallumra végezték. Az egri egyetem oktatói Budapesttel kapcsolatban megállapították, hogy „... a főváros nem mutat egységes bűnözési képet. Egyes, jellemzően külső kerületei (például a XVI. és a XXII.) a kevésbé bűnfertőzött megyékkel mutatnak rokon vonásokat, a listavezető kerületek (V., VIII., XIII., VI.) viszont az ország leginkább fertőzött területi egységei közé tartoznak.”²⁷² Jelen kutatással összevetve, megállapítom, hogy a kevésbé fertőzött területek megegyeznek a két kutatásban, a legfertőzöttebb belső területek esetében pedig számos egyezés található. Patkóséknál az V. és XIII. kerületek is a legfertőzöttebb területek közé tartoznak jelölték meg, jelen kutatásban e közigazgatási egységek a közepesen fertőzött területek közé kerültek (V. táblázat).

V. táblázat: Budapest kerületeinek érintettsége a szervezett bűnözés által (esetszám)

VII. (13)
VI. (12)
VIII. (8)

²⁶⁵ Patkós-Tóth (2012) 255.

X. (5), XI. (5), XIII. (5)
XIV. (4)
XIX. (3), XX. (3), V. (3), IX. (3)
I. (2), XV. (2), XXI. (2), III. (2)
IV. (1), XII. (1), XVI. (1), XVII. (1), XVIII. (1), II. (1), XXII. (1)

Adatbázis: Nemzeti Nyomozó Iroda

4.2. A bűnelkövetés hazai helyszínei

A hazai településekkel kapcsolatban az alábbi megállapításokat teszem: Esetszámaiban jóval alacsonyabb az egyes települések érintettsége, mint a fővárosé, azonban ha lakosság-szám arányosan nézzük a fertőzöttséget, arra következtetek, hogy korántsem kiugró Budapest érintettsége. Ellenkezőleg, kisebb települések esetében sokkal nagyobb a 10 000 főre számított gyakorisági mutató (Lásd: Röske, Mórahalom, Bicske stb.), mint a fővárosnál. Az egy esetszámmal rendelkező települések esetében megalapozatlannak tűnhet bármiféle elemzés, összefüggés keresés, ezért attól a szerző is eltekint. Azt viszont érdemes megemlíteni, hogy az egy esetszámmal rendelkező települések esetében két nagy csoportot lehet megállapítani, ami érzékelteti, hogy semmiképp sem a „véletlen műve” a bűncselekmény bekövetkezése, hanem annak oka földrajzi fekvésének eredménye.

Az egyik csoportba azok a települések sorolhatók, melyek a főváros szuburbanizációs övezetébe (agglomerációs gyűrűjébe) tartoznak. A másik csoportba azok a települések, ahol a bűncselekmény elkövetése a határ közelségével hozható összefüggésbe. Az egy esetszámmal rendelkező települések több mint háromnegyede e két kategória valamelyikébe sorolható. A szuburbanizációs övezetekkel kapcsolatban érdemes kiemelni, hogy ezek a települések a központi településektől kb. 10-15 km távolságra helyezkednek el, rendszerint sugárirányban. A főváros esetében az agglomerációs gyűrű jóval nagyobb sugarú, mint egy 40-50 km-es, ami nyilvánvalóan a város méretéből és központi szerepköréből adódik. A főváros közelsége és a szervezett bűnözés jelenléte az alábbi települések esetében hozható összefüggésbe: Alsónémedi, Budakalász, Dunaharaszti, Érd, Fót, Gyál, Kistarcsa, Nagykáta, Pécel, Solymár, Szigethalom, Szigetszentmiklós, Üllő, Veresegyház (VI. táblázat).

VI. táblázat: Magyarország településeinek érintettsége a hazai szervezett bűnözés által (esetszám)

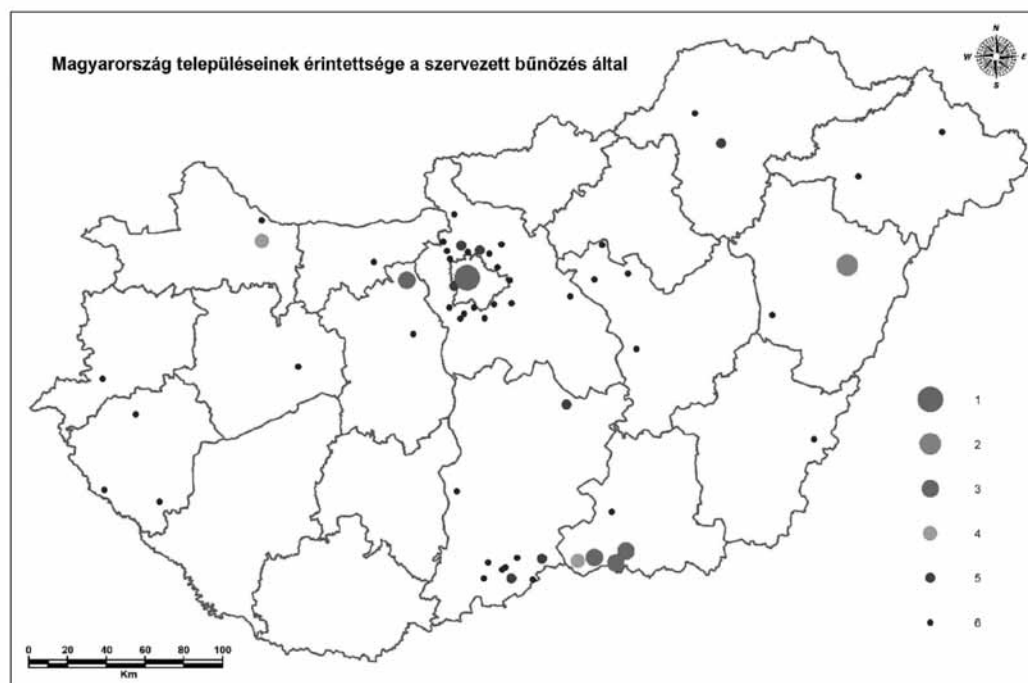
1.	Budapest (87) (kerületek /79/, Budapest /8/)
2.	Debrecen (8)
3.	Mórahalom (4), Bicske (4), Röske (4), Szeged (4)
4.	Győr (3), Ásotthalom (3)

5.	Miskolc (2), Dunakeszi (2), Budaörs (2), Bácsalmás (Bácsalmás-Óalmás) (2), Kecskemét (2), Pomáz (2), Tompa (2)
6.	Alsónémedi, Bácsbokod, Balástya, Budakalász, Csikéria, Csörnyeföld, Dunaharaszti, Érd, Felsőszentiván, Fót, Gergelyiugornya, Gyál, Jászapáti, Jászárószállás, Jászberény, Kalocsa, Kápolnásnyék, Kazincbarcika, Kistarcsa, Körmend, Mátételke, Mélykút, Nagykanizsa, Nagykáta, Nagymaros, Nyíregyháza, Pécel, Pilisszántó, Pilisvörösvár, Püspökladány, Sarkad, Solymár, Szigethalom, Szigetszentmiklós, Szolnok, Tatabánya, Tatabánya, Üllő, Városszabadi, Vásárosnamény, Veresegyház, Veszprém, Zalaegerszeg

Adatbázis: Nemzeti Nyomozó Iroda

A fenti településeken elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatban elmondható, hogy 2 db darab pénzhamisítási ügy szerepelt, amely a legtöbb érintett települést a hazai szervezett bűnözés térképére helyezte. A hamis bankjegyekkel a fővárosban, illetve a főváros környéki településeken vásároltak. A pénzhamisításon kívül egy-egy kábítószer-kereskedelelem, embercsempészség és rablás bűntette vált ismertté a fenti településeken.

A másik csoportba sorolt települések többségének esetében a határ volt az a tényező, amely a bűncselekmény elkövetésével hozható összefüggésbe. Jelen kutatás során az alábbi, a határtól mindössze néhány kilométerre fekvő települések szerepeltek egy esetszámmal a vádiratokban és az ítéletekben: Bácsbokod, Balástya, Csikéria, Csörnyeföld, Felsőszentiván, Gergelyiugornya, Körmend, Mátételke, Mélykút, Nagykanizsa, Sarkad,

1. ábra: Magyarország településeinek érintettsége a szervezett bűnözés által

Tatabánya, Városszabadi, Vásárosnamény. A vizsgált 14 településnél 10 esetben volt kimutatható, a határ egyértelmű összefüggése az elkövetett bűncselekményt. Ezeknél a településeknél emberkereskedelemből bűntette elkövetése miatt kellett a bűnelkövetőknek bíróság elé állnia. Két esetben kábítószer-kereskedelemből, egy-egy esetben pedig kerítés és információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás bűntette miatt folyt büntetőeljárás. Utóbbi esetekben a földrajzi értelemben vett periférikus fekvés nem volt egyértelműen összefüggésbe hozható a bűncselekmény elkövetésével.

Az esetszámok alapján a szervezett bűnözés által második legfertőzöttebb település Debrecen volt, amely lakosságának alapján nézve közel annyira érintett, mint a főváros. Nagyvárosainkat vizsgálva megállapíthatjuk (melyet már korábban is számos tanulmány megállapított), hogy Debrecen nem sorolható sem a megyei jogú városok, sem a regionális központok között a fertőzött települések közé.²⁷³ Néhány olyan deliktumtípus van csupán, aminek országos átlag feletti a gyakorisága (pl. testi sértés, garázdaság). Debrecen, mint bűnelkövetés helyszíne nyolc alkalommal szerepelt a vizsgált iratokban. Öt esetben embercsempészség bűntett kapcsán került említésre, három alkalommal pedig kábítószer-kereskedelemből bűntette miatt. Az embercsempészség bűntettével kapcsolatban észlelhető, hogy minden esetben, az akkor még a város északkeleti részén található menekülteket befogadó állomás indukálta a bűncselekmények elkövetését. A tábor területén, illetve a tábor környékén rendszeresen jelen voltak az embercsempészek, akik folyamatosan toborozták a Nyugat- és Észak-Európába utazni szándékozók. A menekülttábor 2015 decemberében bezárt. Az elmúlt egy-két évvel kapcsolatban nem volt lehetséges folyamatban lévő ügyiratokba betekinteni, ezért arra vonatkozólag nincs információ, hogy a város napjainkban mennyire érintett az embercsempészség által. Feltételezhető azonban, hogy a szervezett bűnözéssel összefüggésben a deliktumtípus erőteljesen lecsökkent, mert a menekülttábort bezárták.²⁷⁴

A másik bűncselekménytípus, ami a szervezett bűnözéssel összefüggésbe hozható, az a kábítószer-kereskedelemből bűntette miatt Debrecen három alkalommal került fel bűnelkövetés helyszínévé. A város lélekszámából adódóan nyilvánvaló, hogy a helyi lakosság is jelentős felvevőpiacnak számít, azonban a legtöbb ügyben megfigyelhető az, hogy a városban tanuló külföldi egyetemisták voltak az elsődleges ügyfelek, gyakorlatilag rájuk épült a hálózat. A Debreceni Egyetemen száz országból több mint négyezer külföldi diák tanul, amely a legtöbb a hazai egyetemek között.²⁷⁵ Ismerve e tény, illetve

²⁷³ Mátyás -Sallai (2015) 335-407.

²⁷⁴ Az embercsempészség bűntett esetében a földrajzi elhelyezkedés és a menekülttáborok jelenléte az a két tényező, amely meghatározza egy adott település érintettségét.

²⁷⁵ <http://www.haon.hu/imadjak-debrecent-a-kulfoldi-hallgatok/3048701>

az egyetem vezetésének közép- és hosszú távú koncepcióját, arra kell számítani, hogy folyamatosan növekedni fog a külföldi hallgatók létszáma. E diákok távol a szülői kontrolltól és az otthontól, igen gyakran jóval megengedőbbek a kábítószer fogyasztást illetően, mint a hazai diákok, ezért könnyebb őket megtalálni a külföldi vagy magyar kábítószer kereskedőknek. Az is előfordult, hogy a kábítószer kereskedők szerényebb anyagi körülmények között élő külföldi diákok voltak. Álláspontom szerint a fenti trendek és ügyek ismeretében számítani lehet a későbbiekben is olyan kábítószer kereskedelemmel foglalkozó bünszervezet/bünszövetség létrejöttére, amely főként a Debreceni Egyetemen tanuló külföldi diákok „felvevőpiacára” épül. Ennek megelőzése/felfedése részben rendőrség, részben pedig az egyetem oktatóinak, nevelőinek és hallgatóinak a feladata kell, hogy legyen. A megelőzés érdekében javaslom, hogy a külföldi diákok magyarországi tartózkodásának kezdetén angol nyelvű bűnmegelőzési órákat tartsanak.

A harmadik „csoportba” a négy esetszámmal rendelkező települések kerültek: Mórahalom, Bicske, Röske és Szeged. Három település esetében megállapíthatjuk, hogy közvetlen határtelepülések, Bicske pedig Fejér megye északi részén található. Mórahalom és Bicske esetében kizárólag az embercsempészs következtében volt jelen a szervezett bűnözés. Előbbi település esetében szinte „törvényszerűnek” is tekinthető, hisz a magyar-szerb határ közvetlen szomszédságában található, a migráció által fenyegetett határszakasz egyik legfrekvenciáltabb részén. Bicske távol fekszik az országhatártól, viszont a város területén 2016-ig menekülttábor működött, amely akárcsak Debrecen, ezáltal fontos színtere volt a szervezett bűnelkövetői csoportoknak. A magyar-szerb határon fekvő röskei határátkelőhelyen két alkalommal kábítószer-birtoklást, két esetben pedig embercsempészt követek el. Szeged, a harmadik legnépesebb városunk, ennek ellenére relatíve kis mértékű a fertőzöttsége. Egy alkalommal kábítószer-kereskedelem, három alkalommal pedig embercsempészs bűntett miatt szerepelt a vádiratokban és ítéletekben.²⁷⁶

Három vádiratban és ítéletben szerepelt bűncselekmény helyszínéként Győr és Ásotthalom. Győr esetében két alkalommal embercsempészs, egy alkalommal pedig pénzhamisítás történt. Előbbi bűncselekmény a város földrajzi fekvéséből adódóan semmiképp sem meglepő, hisz a nyugatra tartó menekültek közül sokan utaztak Győrbe, hogy onnan majd embercsempészek segítségével lépjk át a határt.

A szervezett bűnözéssel összefüggésben két esetben szolgált bűncselekmény elkövetésének helyszínéként Miskolc, Dunakeszi, Budaörs, Bácsalmás (Bácsalmás-Óalmás), Kecskemét, Pomáz, Tompa.

²⁷⁶ A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények kapcsán feltétlenül említést érdemel a rendőri aktivitás mértéke és a sikeresen felfedett ügyek közötti összefüggés. Amennyiben nagyobb rendőri erők állnak rendelkezésre, akkor jóval magasabb sikeres felderítések száma is.

Miskolc a pénzhamisítás és embercsempészs bűntettek következtében került fel a hazai szervezett bűnözést ábrázoló térképre. Budaörs, Bácsalmás (Bácsalmás-Óalmás) és Tompa esetében kizárólag embercsempészs bűntett vált ismertté. Utóbbi két település esetében a földrajzi fekvésből következik a lakosságárányosan magas érintettség. Budaörs esetében szintén a fekvés, a főváros és az autópálya közelsége volt az a tényező, ami a relatíve magas értéket eredményezte. A vádiratokból világosan kiderült, hogy a fővárosban lévő menekültek a Budaörs melletti autópálya közelében viszonylag kis kockázattal tudtak beszállni az embercsempészek kisbuszaiba. Dunakeszi esetében ugyancsak a főváros közelsége játszott szerepet; egy-egy rablás és pénzhamisítás bűntett vált ismertté. Kecskemét esetében csupán a nagyvárosi lét volt az, ami a szervezett bűnelkövetői csoportokat a városba vonzotta. Mindkét esetben a város ATM automatáiból kívántak pénzt levenni, illetve a kártyabirtokosok adatait megszerezni. (Az elkövetők által megvalósított bűncselekmények az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás bűntett és a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának vétsége.) A Szentendrei járásban lévő Pomáz szintén két esetben szerepelt a szervezett bűnelkövetői csoportok következtében a vádiratokban és az ítéletekben. Egy alkalommal fegyveres rablást követek el, egy alkalommal pedig kábítószer-kereskedelem miatt került képbe a település.

4.3. A bűnelkövetés országhatáron túli helyszínei

Ausztria és Németország a legérintettebb országok e tekintetben is (VII. táblázat). Ez tulajdonképpen törvényszerű is, hisz a földrajzi fekvésénél fogva e két ország a magyar bűnelkövetők egyik legfőbb „működési területe”, ráadásul a nagyszámú embercsempész ügy hatására jelentősen „erősödött” is e két ország pozíciója.

VII. táblázat: Az egyes országok érintettsége a hazai szervezett bűnözés által (esetszám)

1.	Ausztria (28) (Ausztria /15/, Bécs /10/, Halbtorn /2/, Bezirk /1/)
2.	Németország (20) (Németország /8/, München /4/, Passau /4/, Berlin /1/, Frankfurt /1/, Nürnberg /1/, Stuttgart /1/)
3.	Olaszország (6) (Olaszország /4/, Tarvisio /1/, Udine /1/)
4.	Szerbia (4) (Szerbia /3/, Belgrád /1/)
5.	Szlovákia (3)
6.	Franciaország (2), Hollandia (2) (Hollandia /1/, Rotterdam /1/),
7.	Bulgária (1), Mexikó (1), Peru (1), Románia (1), Svájc (1), Törökország (1), Egyesült Államok (1)

Adatbázis: Nemzeti Nyomozó Iroda

5. Az ismertté vált bűnelkövetők strukturális tagozódása

A kutatás céljából átadott vádiratok és ítéletek feldolgozása során rögzítettem az ügyben gyanúsítottként szereplő személyek nemét, születési évét, állampolgárságát és előéletét. Az adatok elemzését követően számos olyan megállapításra jutottam, amely érdelemes információkat szolgáltathat úgy a kutatók, mind a bűnüldöző szervek számára.

5.1. Nemek szerint

Kriminológiai közhelyként hangozhat, azonban tény, hogy a bűnelkövetők között jóval magasabb a férfiak aránya (2016: 83,75%). Az elmúlt évtizedek trendjét figyelembe véve megállapíthatjuk, hogy a férfi bűnelkövetők aránya csökken, azonban a folyamatos és tartós csökkenés ellenére is még mindig az erősebbik nem a domináns a bűnelkövetők között.

Az NNI által rendelkezésre bocsátott iratokban összesen 320 fő vádlott/elítélt szerepelt. A két nem egymáshoz viszonyított aránya a szervezett bűnözéssel kapcsolatos ügyiratokban az alábbiak szerint alakult: A 320 főből 289 férfi és 31 nő volt, utóbbiak 9,69%-át adták a bűnelkövetőknek; néhány százalékkal ugyan, de kisebb a szervezett bűnözésben részt vevő nők számaránya, mintha a bűnelkövetők összességét vizsgálnánk. Kérdésként merülhet fel, hogy ennek vajon milyen okai lehetnek. Véleményem szerint ez elsősorban azzal magyarázható, hogy a szervezett bűnözés még keményebb és a női élettel nehezebben összeegyeztethető életvitelt kíván meg, mint a „hagyományos” bűnözés, ezért a nők kevésbé tudnak részt venni a szervezett bűnözésben, mint a férfiak. Egy közel egy évtizeddel ezelőtt készült ENSZ tanulmány alapján folyamatosan növekszik a szervezett bűnözésben részt vevő nők aránya.²⁷⁷ (Jelen kutatás során a rövid idő-intervallum következtében ez nem volt vizsgálható.) A tanulmány megállapította többek között, hogy a nők kevésbé vesznek részt az erőszakos és a fegyveres akciókban, illetve a nők rendszerint nem önszántukból kezdenek bűnözői életmódba, hanem családi kényszerből vagy szexuális trauma miatt választják. Az utóbbi tagmondat kivételével, következtetésem igazoltnak tekinthető a magyarországi szervezett bűnözés esetében is.

5.2. Előélet szerint

Hazánkban az ismertté vált bűnelkövetők közel egyharmada olyan személy, aki már korábban is követett el bűncselekményt, vagyis büntetett előéletű. Ezek az emberek a társadalomtól „bélyeget” kapnak, ami megnehezíti a további életüket, beilleszkedésüket a társadalomba,

²⁷⁷ Small Arms Survey (2010) 354.

ezért esetükben jóval nagyobb az esély arra, hogy akár ismételten bűnelkövetőkké váljanak. E kérdéssel foglalkozik az ún. *stigmatizációs irányzat* (labelling theory), amelynek képviselői azt vallják, hogy ha valaki bűncselekményt követ el, akkor ezáltal olyan stigmákat kap, melyek egy életen keresztül elkísérik, és megnehezítik a további boldogulását.²⁷⁸

A kutatásban részben arra a kérdésre kívántam választ kapni, hogy magasabb-e a szervezett bűnözésben részt vevő személyek esetében a büntetett előéletűek aránya, mint az össz-bűnözés egészét nézve. A kutatási kérdés feltevéséből érezhető, hogy ez egyfajta hipotézis is volt, mivel feltételeztem, hogy magasabb a büntetett előéletűek aránya a szervezett bűnözésben részt vevők között. Feltételezésemet arra alapoztam, hogy a szervezett bűnözésben részt vevők a bűnözői karrierjüket rendszerint nem egy szervezett bűnözői csoportban kezdik meg, hanem korábban már számos kisebb tárgyi súlyú bűncselekményt követtek el. Ebből pedig okszerűen következik, hogy korábban már volt dolguk a rendőrséggel, így egy részük büntetett előéletűnek tekinthető.

A külföldi állampolgárok esetében azt vizsgálni, hogy voltak-e már büntetve, tulajdonképpen felesleges lett volna, mivel a legtöbben úgy nyilatkoztak, hogy nem voltak. A rendelkezésre álló iratokban mindössze annyi szerepelt, hogy „Magyarországon nem volt büntetve”. A fentiek alapján releváns következtések levonása, esetleges összevetése a hazai bűnelkövetők előéletével nem volt lehetséges, így ettől a kutatás során eltekintettem. A bűnelkövetők 320 fős halmozásából tehát érdemben 198 főt lehetett vizsgálni, akik magyar vagy magyar és egyéb ország kettősállampolgárai voltak. Ez alapján a vádiratokban és ítéletekben szereplők 40,9%-ának már volt összeütközése a törvénnyel. Nemek bontásában vizsgálva megállapítható, hogy a nők 20%-a, míg a férfiak 44,64%-a tekinthető büntetett előéletűnek. A hipotézis tehát alátámasztást nyert, a szervezett bűnözésben részt vevők esetében magasabb a büntetett előéletűek aránya.

5.3. Állampolgárság szerint

Egy átlagembert ha megkérdezzük a külföldi bűnelkövetők arányáról, akkor a legtöbb esetben a valós értéket jóval meghaladó értéket kapunk.²⁷⁹ Ennek számos oka van, mellyel jelen tanulmány a szigorú területi korlátok miatt sajnos nem tud foglalkozni. A külföldi állampolgárságú bűnelkövetőkkel kapcsolatban általánosságban elmondható, hogy arányuk nem jelentős az össz-bűnelkövetői körhöz képest.²⁸⁰

²⁷⁸ Becker (1963) 48.

²⁷⁹ Póczik (1999) 28-44.

²⁸⁰ Érdekes kérdés lehet, hogy Románia, Szerbia és Horvátország Schengeni Egyezményhez történő csatlakozásával fog-e nőni, ha pedig igen, akkor mennyivel a külföldi bűnelkövetők száma. Németország esetében Sallai János vizsgálta a kérdést, aki megállapította, hogy nem hogy növekedett, hanem egyes bűncselekménytípusok száma csökkent is a határok légiesülésével. Ezek alapján feltételezhetjük, hogy a környező országoknak a Schengeni Egyezményhez történő csatlakozásával nem fog nőni a külföldi bűnelkövetők száma (Sallai János: 2004).

A 320 fő vádlottból összesen 121 fő volt külföldi állampolgár, amely 37,81%-a a vádlottaknak és az elítélteknek. Ez az érték rendkívül magasnak tekinthető, különösen annak a ténynek az ismeretében, hogy hazánkban az ismertté vált külföldi bűnelkövetők aránya ennél jóval alacsonyabb. A női bűnelkövetők közül (31 fő) mindössze egy személy volt külföldi állampolgár (román) (3,2%), a többiek magyar állampolgárok voltak.

Rendkívül érdekes és sokat mondó a külföldi férfi vádlottak/elítéltek bűncselekményi struktúra szerinti megoszlása. Legnagyobb számban a szervezett embercsempészetben vettek részt, szám szerint 88 fő. Ebben kimagasló a szerb állampolgárok részvétele (23 fő), ami tulajdonképpen törvényszerű, ha a fő migrációs útvonal irányát vizsgáljuk. Jelentős továbbá a román (9 fő), a szír (7 fő) és az afgán állampolgárok részvétele a hazai embercsempészetben (6 fő). A bűnelkövetővé vált férfiak között 31 féle állampolgárságú személy szerepelt, akikből három kettős állampolgár, 1 fő pedig hontalan státtusszal rendelkezett. Legnagyobb számban a szomszédos Szerbiából (23 fő), Szlovákiából (12 fő) és Romániából (12 fő) vettek részt a hazai szervezett bűnözésben.

Összehasonlításképpen érdemes megvizsgálni azt, hogy milyen a bűnelkövetői struktúra, ha a bűnelkövetők egészét nézzük (VIII. táblázat). Erre vonatkozólag a szerző már korábban végzett kutatásokat a Belügyminisztérium adatai alapján. Arra a következtetésre jutottam, hogy nincs jelentős eltérés a bűnelkövetők és a szervezett bűnözésben résztvevők nemzetisége között, a szomszédos országok állampolgárai azok, akik a legnagyobb számban szerepelnek a bűnügyi iratokban. Osztrák és német vádlottak nincsenek a hazai szervezett bűnözésben a vizsgált iratok alapján. A legnagyobb változás a negyedik helytől lefelé figyelhető meg, ahol már az egyre egzotikusabb országok állampolgárai is megjelennek. Ez részben azzal magyarázható, hogy a hazánkba érkező migránsok közül sokan maguk is tagjává váltak valamely – főként embercsempészetrel foglalkozó – bűnszervezetnek.

VIII. táblázat: A külföldi bűnelkövetők száma a bűnelkövetők állampolgársága szerinti bontásban (2011-2015) (fő)

	2011	2012	2013	2014	2015
1.	román (1587)	román (1324)	román (1055)	román (1075)	román (1001)
2.	ukrán (645)	szerb (524)	ukrán (505)	német (546)	ukrán (608)
3.	szerb (456)	ukrán (510)	szerb (467)	szerb (501)	szerb (565)
4.	szlovák (306)	afgán (337)	szlovák (215)	ukrán (424)	szíriai (333)
5.	német (158)	szlovák (267)	osztrák (165)	osztrák (295)	afgán (238)
6.	afgán (124) török (124)	pakisztáni (175)	német (154)	szlovák (200)	szlovák (220)
7.	osztrák (119)	koszovói (154)	afgán (98)	szíriai (95)	koszovói (211)

	2011	2012	2013	2014	2015
8.	koszovói (114)	német (127) török (127)	koszovói (82)	francia (91)	iraki (190)
9.	vietnámi (88)	osztrák (112)	lengyel (72)	török (84)	német (152)
10.			kínai (71)	olasz (73)	osztrák (137)

Adatbázis: BM Jogszabály-előkészítő és Koordinációs Főosztály Koordinációs és Statisztikai Osztály²⁸¹

Az abszolút értékek után elemezzük a több információt adó, százalékos részesedést. A külföldi bűnelkövetők közel egyötöde szerb állampolgár, mintegy 15%-uk szlovák és tíz százalékuk román állampolgárságú az ismertté vált vádlottaknak és elítélteknek. Öt százalék körüli értékekkel rendelkeztek továbbá a szír (6,61%), a bolgár (6,61), a nigériai (4,96) és az afgán (4,96) bűnelkövetők (IX. táblázat).

IX. táblázat: A külföldi bűnelkövetők állampolgársági megoszlása és részesedésük az ismertté vált külföldi vádlottakból/elítéltekből

	Nemzetiség (fő)	Részesedés a külföldi vádlottakból és elítéltekből (%)
1.	szerb (23)	19,01
2.	szlovák (17)	14,05
3.	román (12)	9,92
4.	szír (8), bolgár (8)	6,61
5.	nigériai (6), afgán (6)	4,96
6.	indiai (5)	4,13
7.	tunéziai (4)	3,31
8.	pakisztáni (3), algériai (3), koszovói (3), macedón (3)	2,48
9.	palesztin (2), libanoni (2)	1,65
10.	albán, egyiptomi, hontalan, iraki, iráni, kameruni, marokkói, mexikói, mianmari (burmai), montenegrói, olasz, szenegáli, szerb-magyar, szír-magyar, szír-szlovák, szudáni	0,83

Adatbázis: Nemzeti Nyomozó Iroda

²⁸¹ Máttyás (2016) 75-88.

5.4. Az elkövetett bűncselekmények szerint

A Büntető Törvénykönyv szerinti bűncselekményi struktúrát vizsgálva megállapítható, hogy – az alapbűncselekmények esetében – a vádlottak és elítéltek közel ¾-e az embercsempészet büntettét követte el (73,75%). Tíz százalék körüli értékkel következik a kábítószer-kereskedelem vagy kábítószer-birtoklás (11,25%) és a pénzhamisítás (9,06%) büntett. Az ezeket követő deliktumtípusok jóval kisebb súllyal szerepelnek a bűncselekményi struktúrában, együttesen sem érik el a 6%-ot. Nemek bontásában vizsgálva a bűncselekményi struktúrát megállapítható, hogy azt egyértelműen a férfiak által elkövetett bűncselekmények uralják, az első négy helyen még a százalékos részesedések is gyakorlatilag megegyeznek. A nők esetében 17 fő követte el az embercsempészes büntettét (54,84%), 5 fő pénzhamisítást (16,13%), 4 fő kábítószer-kereskedelem vagy kábítószer birtoklás büntettét (12,9%), 3 fő kerítést (9,68%) 1 fő lopást (3,23%), 1 fő pedig információs rendszer felhasználásával elkövetett csalást követte el (3,23%) (X. táblázat).

A feldolgozott ügyiratokban csak a kerítés büntette esetében lehetett azt megállapítani, hogy az öt fős bűnszervezetben a női nem képviselői voltak többségben. Az öt főből három személy volt nő, vagyis a bűnszervezet tagjainak 60%-a. A vádiratokban és ítéletekben szereplő többi ügyben női dominancia nem volt megfigyelhető.

X. táblázat: A leggyakoribb bűncselekmények a férfiak illetve a nők esetében (%)

	férfiak	nők	összesen
1.	embercsempészes (75,78%)	embercsempészes (54,84%)	embercsempészes (73,75%)
2.	kábítószer-kereskedelem vagy kábítószer-birtoklás (11,07%)	pénzhamisítás (16,13%)	kábítószer-kereskedelem vagy kábítószer-birtoklás (11,25%)
3.	pénzhamisítás (8,3%)	kábítószer-kereskedelem vagy kábítószer birtoklás (12,9%)	pénzhamisítás (9,06)
4.	készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítás vagy információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás (2,42%)	kerítés (9,68%)	készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítás vagy információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás (2,5%)
5.	rablás (1,38%)	lopás, csalás (3,23%)	kerítés (1,56%)
6.	kerítés (0,69%)		rablás (1,25%)
7.	csalás (0,35%)		csalás, lopás (0,31%)

Adatbázis: Nemzeti Nyomozó Iroda

5.5. életkor szerint

Amennyiben életkor szerint vizsgáljuk a szervezett bűnözésben résztvevő személyeket, akkor megállapíthatjuk, hogy néhány évvel idősebbek az elkövetők, mint ha a bűnelkövetők egészét vizsgálnánk. Ennek nyilvánvaló oka, hogy egy bűnszervezetben vagy bűnszövetségben való részvétel az esetek többségében valamilyen „előképzettséget” igényel. A legtöbb bűnelkövető nem szervezett bűnelkövetői csoportban kezdte a bűnözői karrierjét, hanem kezdetben kisebb tárgyi súlyú bűncselekményeket követte el. Később jutottak csak el arra a „szintre”, hogy súlyosabb bűncselekményeket és szervezeten hajtsanak végre. Ezt részben mutatja az is, hogy esetükben magasabb a büntetett előéletűek aránya, mintha a bűnelkövetőket összességében vizsgálnánk.

A férfiak esetében megfigyelhető, hogy korábban válnak valamely szervezett bűnelkövetői csoport tagjává. (A 18-24 év közötti korcsoport esetében ez a férfiaknál 31,91%-a, a nőknél 16,13%) Ennek következtében a férfiaknál a 25-59 év közötti korcsoportnak „csak” 67,38% a részesedése, mindez a nőknél 83,87%. Gyermekkorú és fiatalokú személy egyik nemnél sem volt tagja szervezett bűnelkövetői csoportnak, illetve a 60 év feletti korcsoportnak is elhanyagolható az aránya. A legfiatalabb férfi elkövető 18 éves, a legfiatalabb nő 19 éves volt a bűncselekmény elkövetésének idején. A legidősebb férfi elkövető 60, míg a legidősebb nő 54 éves volt. A nők átlagéletkora a bűnelkövetés megkezdésekor 31,94 év volt. A férfi vádlottak és elítéltek esetében az átlagéletkor a bűncselekmény elkövetésekor 35,28 év volt, amely közel 3,5 évvel magasabb a nőknél tapasztalható átlagéletkornál.

XI. táblázat: A vádlottak és elítéltek korcsoport szerinti százalékos megoszlása

korcsoportok (év)	férfi	nő
14-17	0%	0%
18-24	31,91%	16,13%
25-59	67,38%	83,87%
60-	0,7%	0%

Adatbázis: Nemzeti Nyomozó Iroda

6. Együttműködő rendvédelmi szervek

Véleményem szerint nem feltétlenül a kriminálgeográfia kutatási területéhez tartozik, azonban a bűnüldözéssel foglalkozó szakemberek körében feltétlenül érdeklődésre tarthat számot, hogy a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda mellett, mely szervek voltak azok a rendvédelmi szervek, melyek részt vettek az eljárásokban. Azt azonban feltétlenül meg

kell említeni, hogy az iratok e tekintetben hiányosak is lehetnek, ezért több esetben előfordult, hogy nem kellő pontossággal rögzítették a határozatok az egyes rendvédelmi szervek. Legnagyobb számban a Mosonmagyaróvári Rendőrkapitányság járőrei voltak eredményesek, összesen kilenc alkalommal volt sikeres elfogásuk. Minden esetben embercsempészás büntett miatt folyt az elkövetők ellen büntetőeljárás. A Készenléti Rendőrség járőrei öt alkalommal voltak eredményesek. Egy esetben pénzhamisítás elkövetőit, négy esetben pedig embercsempészeket fogtak el. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal munkatársai mindhárom alkalommal, a határon tartott ellenőrzés során fedték fel a jogsértést. Egy esetben kábítószer-birtoklás miatt, két esetben pedig emberkereskedelem büntett miatt indult eljárás. A Nagykanizsai Rendőrkapitányság járőreinek két esetben sikerült a vizsgált ügyiratok alapján embercsempészeket kézre keríteni. Az alábbi rendvédelmi szerveknek egy alkalommal volt sikeres elfogásuk, az ügyek többségében embercsempészás büntett elkövetése miatt: Szegedi Rendőrkapitányság, Győr-Moson-Sopron Megyei Rendőr-főkapitányság járőrei, Bajai Határrendészeti Kirendeltség járőrei, Letenyei rendőrök járőrei, Zala Megyei Rendőr-főkapitányság járőrei, Szegedi Határrendészeti Kirendeltség járőrei, Terror Elhárítási Központ.

A sikeres felderítésekben természetesen nemcsak a magyar rendvédelmi szervek vettek részt, hanem a külföldi társhatóságok is. Legnagyobb számban, összesen öt alkalommal az osztrák rendőrség szerepelt felderítő szervként. A német rendőrség és az olasz csendőrség pedig egy-egy alkalommal.

7. Az időfaktor vizsgálata

Érdekes megállapításokat eredményezhet a szervezett bűnelkövetői csoportok működésének időintervalluma. A rendelkezésre álló iratokból természetesen napra pontosan a legtöbb esetben nem lehetett azt megmondani, hogy mikor alakult egy szervezett bűnelkövetői csoport, csupán a megalakulás hónapja volt megismerhető, ezért a legtöbb esetben a szervezett bűnözői csoportok működésének ideje hosszabb lehet néhány héttel, mint a valós érték (maximum 3 héttel).

Számos esetben előfordult továbbá, hogy a nyomozhatóságnak nem sikerült felfednie a korábban elkövetett bűncselekményeket, az ügyek gyanúsítottjai pedig természetesen nem fedték fel önként, – magukra újabb terhelő bizonyítékokat szolgáltatva – a korábban elkövetett bűncselekményeket. Ezáltal – figyelembe véve a fent említett problémát is – minden bizonnyal néhány héttel (esetleg egy-két hónappal) hosszabb „működési időt” kell valószínűsíteniünk, mint az alábbiakban megadott értékek. E kiküszöbölhetetlen pontatlansági problémák ellenére is úgy érzem, hogy a kutatásnak ez a része is hasznos és érdekes információkkal szolgálhat.

A kutatás során a bűnszervezet kezdetét az első olyan jogsértő cselekményhez lehetett csak kötni, amely legalább hónap pontossággal szerepelt a bűnügyi iratok között. A bűnszervezet végének időpontja – ugyancsak a bűnügyi iratok alapján – általában a tettenérés vagy a bűnszervezet egyik tagjának legutolsó jogsértő cselekménye volt. Nyilvánvaló, hogy van „holtidő” is, amikor nem következtek el semmilyen bűncselekményt a bűnszervezet tagjai; ezt az időszakot is részének tekintettem a működési időnek. Előfordult több esetben, hogy a bűnszervezet valamely tagja már szabadságában korlátozva volt, azonban a többi tag még követett el bűncselekményeket. Ebben az esetben a bűnszervezet utolsó tagja által elkövetett bűncselekmény lett alapul véve.

Amennyiben az összes bűncselekményt együtt vizsgáljuk, és a bizonyított működési idejüket hónapban összeadjuk, majd az ügyek számával elosztjuk, úgy tíz hónap az átlagos működési ideje hazánkban egy szervezett bűnelkövetői csoportnak. Ha viszont bűncselekmény típusonként külön-külön vizsgáljuk az átlagos időtartamot, akkor ettől jelentősen eltérő értéket kapunk.

Az embercsempészás esetében a fenti 10 hónapos érték 5 hónapra csökken. Különösen a 2015-ös évben alakultak gomba módra a jogi értelemben szervezett bűnelkövetői csoportok, azonban többségük ad hoc módon létrejött, valódi értelemben szervezettséget nem mutató tömörülés volt, így jelentős részüket a hatóságok felszámolták. Számos esetben megfigyelhető volt, hogy a bűnszervezetek/bűnszövetségek tagjai büntetlen előéletűek voltak, és a kilátástalan élethelyzetük a gyors és könnyűnek tűnő pénzszerezés lehetőségével párosulva eredményezte a tiszavirág életű bűnelkövetés céljára létrejött csoportok megalakulását. A legrövidebb ideig működő csoportosulásokat néhány hét alatt felszámolták, a legszervezettebben működő csoport 19 hónapig működött.

A kábítószer-kereskedelemmel foglalkozó szervezett bűnelkövetői csoportok átlagosan 18,8 hónapig működtek. Ezt az értéket azonban két, nemcsak jogi értelemben véve szervezett bűnelkövetői csoport emelte meg ennyire. Az egyik 36, míg a másik 97 hónapig keresztül működött. Amennyiben e két értéket kivesszük, úgy véleményem szerint realisabb képet kapunk a kábítószer-kereskedelemmel foglalkozó szervezett bűnelkövetői körök működési idejével kapcsolatban. E két érték nélkül átlagosan 6,9 hónapig keresztül lehet „büntetlenül” kábítószer-kereskedelemmel foglalkozni.

A bankkártyával kapcsolatos különféle bűncselekmények esetében 4,3 hónap az átlagos működési idő. Az elkövetés időintervallumát tekintve a 2 és a 7 hónap volt a két tőlígt érték.

A pénzhamisítás büntette esetében viszonylag hosszú a csoportok bizonyított működésének időintervalluma, 8,7 hónap. Ez részben azzal hozható összefüggésbe, hogy a pénzhamisítók működésük kezdetén rendszerint csak tesztelik a bankjegyeket, ha nem megfelelő minőségű, akkor még javítanak rajta. Az első hetek és hónapok sokszor csak a „szárnypróbálgatás” időszakai. Az első forgalomba hozott hamis bankjegyek hetek, hónapok múlva kerülnek csak a rendőrségre. A legszervezettebb pénzhamisítással foglalkozó csoportok 19 hónapig működtek, a legrövidebb működő csoportot 4 hónap múlva számolta fel a hatóság.

Az alábbi típusú bűncselekmények esetében mindössze egy bűnelkövetői csoport alakult, így nem volt lehetőség számtani átlag számítására és összefüggések megállapítására (zárójelben a hónapok száma): csalás (4), rablás (20), lopás (7), kerítés (118). Az utolsó bűnszervezet az, amely a legtovább működött, részben ennek volt köszönhető, hogy az összesített átlagérték jóval magasabb volt, mint az egyes bűncselekménytípusokra számított számtani átlag (XII. táblázat).

XII. táblázat: A bűnelkövetői csoportok működési ideje

Bűncselekmény	átlagos működési idő	a legrövidebb működési idő (hónap)	leghosszabb működési idő (hónap)
embercsempészás	5	1	13
kábítószer-kereskedelem	18,8	1	97
bankkártyával kapcsolatos bűncselekmények	4,3	2	7
pénzhamisítás	8,7	4	19
egyéb (egy esetszám)			
csalás	4		
rablás	20	-	-
lopás	7		
kerítés	118		
összes bűncselekmény	10	1	118

Adatbázis: Nemzeti Nyomozó Iroda

A kutatás során kiemelt figyelmet kapott az információáramlás kérdéskörére annak ellenére, hogy a kriminálgeográfiai kutatások során ennek vizsgálata igen nagy nehézségekbe

ütközik a diszciplína sajátosságai miatt. A rendelkezésre álló iratok alapján kevés érdemi megállapítás tehető az információáramlásra vonatkozólag.

A kutatás adatai alapján azonban megállapítható, hogy a kriminálgeográfiai törvényszerűségek figyelembevételével jóval nagyobb határfokkal működhetnének a rendvédelmi szervek, és az információáramlás gyorsításával a helyi és központi szervek között hatékonyabb lehetne az együttműködés. Erre példaként a sikeres elfogásokat realizáló rendőri erők honos kapitányságai hozhatók fel. A határ közelében foganatosított elfogásokat szinte kizárólag a határ menti rendőrkapitányságok beosztottjai realizálták. A vádiratokból azonban nem derült ki egy alkalommal sem az, hogy az elfogások mögött bármilyen sikeres információáramlás állna.

Amennyiben tehát az értékelő-elemző munka a helyi és a központi szerveknél egyaránt a földrajzi és a kutatás során bemutatott egyéb törvényszerűségekre is kiterjedne, úgy feltehetőleg a bővebb információ következtében nagyobb kooperációs hajlandóság lenne az egyes szervek és egységek között, ami az információáramlás szempontjából mindenképp pozitív lenne.

Összegzés

A tanulmány a hazai szervezett bűnözést vizsgálta a kriminálgeográfia elemzési módszereivel, me lynek során különös hangsúlyt fektetett a bűnözés térbeli elkövetésének vizsgálatára. A kutatás legfontosabb megállapításai közül kiemelhetjük, hogy a bűnelkövetők közlekedésének legfontosabb eleme a közúti közlekedés. Ennek során a bűnelkövetők elsősorban személygépkocsival és kisteherautóval közlekednek az autópályákon és az autóutakon, a mellékutak szerepe pedig elhanyagolható. A szervezett bűnözésben részt vevők döntő többsége férfi, a nők aránya elenyésző. A férfiak közel 40%-a külföldi állampolgár, amely jelentősen magasabb, mintha a bűnelkövetők egészét néznénk. A szervezett bűnözésben részt vevő bűnelkövetők között jóval nagyobb a büntetett előéletűek aránya, ami azt mutatja, hogy többségük nem első büntényes bűnelkövető.

A kutatás során megállapítást nyert számos esetben, hogy szoros összefüggés figyelhető meg a szervezett bűnözés és az egyes földrajzi tényezők között, azonban ez az egyes deliktumtípusoknál eltérő mértékben jelentkezik. Ezzel kapcsolatban külön kiemelendő az embercsempészás büntette, amely esetében a földrajzi tényezők mellett (mint független változó), a függő változóknak is kimagasló szerepe van. A relatíve csekély ügyszámmal jelentkező bűncselekmények esetében megállapíthatjuk, hogy nem minden esetben sikerült a földrajzi tér és a deliktumtípus közötti oksági összefüggés maradéktalan feltárása. Feltételezhetjük azonban, hogy a magasabb esetszám (pl. a kábítószerrel

kapcsolatos bűncselekmények esetében) több esetben is a nagyobb rendőri aktivitás eredménye volt.

Záró gondolatként megállapíthatjuk, egyes esetekben még a nem kellően alátámasztott ok-okozati összefüggések ellenére is, hogy a kutatás többségében bizonyította a szervezett bűnözés és a térbeliség közötti összefüggéseket. A kutatás úttörő jellegű volt, hisz korábban nem volt még ilyen jellegű elemzés. Nyilvánvaló azonban, hogy nem elégedhetünk meg csupán egy kriminálgeográfiai szempontú kutatással, a közeljövőben jóval több, hasonló aspektusból elvégzett elemzés szükséges, mivel kizárólag csak így térképezhető fel a szervezett bűnözés morfológiája.

Felhasznált irodalom

Becker, H. (1963): *Outsiders: Study in Sociology of Deviance*. New York, Free Press

Dávid Lóránt-Molnár István-Bujdosó Zoltán-Dereskey Anna (2007): Biztonság, terrorizmus, turizmus. In: *Gazdálkodás 51 (különkiadás)*

Herold, Horst (1973): „Földrajz és bűnözés”. In: *Belügyi Szemle Tájékoztatója 1973/17*.

Irk Ferenc (2008): Szituációs bűnmegelőzés lakóövezetekben. – In: Barabás T. (szerk.): *Épített környezet – Bűnözés- Szituációs bűnözés. A lakótelepi bűnmegelőzés alapkérdései*. OKRI, Budapest

Kobolka István-Sallai János (2008): Budapest kriminálgeográfiája 1960-1985 között. In: *KBH Szakmai Szemle*, 2008/3.

Kovács Zoltán (1990): A bűnözésföldrajz szerepe a városi környezetminősítésben. In: *Műhely 6*. MTA FKI, Budapest

Madai Sándor (2016): A helyi rendészeti szolgáltatások igazgatása. In: Horváth M Tamás, Bartha Ildikó (szerk.): *Közszolgáltatások megszervezése és politikái. Merre tartanak?*, Budapest, Dialóg Campus Kiadó

Mátyás Szabolcs (2012): A Debreceni Rendőrkapitányság elkövetői és bűnelkövetői vonzáskörzete. – In: *Magyar Rendészet 2012/2*.

Mátyás Szabolcs (2016): A külföldi bűnelkövetők területi és strukturális jellemzői Magyarországon. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): *A migráció bűnügyi hatásai*, MRTT, Budapest

Mátyás Szabolcs, Sallai János, Tihanyi Miklós, Vári Vince (2016): A „jó rendészet” közpolitikai kapcsolódási lehetőségei. In: Kaiser Tamás (szerk.): *A jó állam nagyító alatt: speciális jelentések A-tól V-ig (az adóbürokráciától a versenyképességig)*. 208 p. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 2016.

Mátyás Szabolcs (2017a): A térinformatika rendészettudományi alkalmazásának lehetőségei. Boda József-Felkai László-Patyi András (szerk.): In: *Ünnepi kötet a 70 éves Janza Frigyes tiszteletére*. Dialóg Campus, Budapest

Mátyás Szabolcs (2017b): Elmélkedés a bűnözésföldrajz elnevezése kapcsán. In: *Belügyi Szemle*

Mátyás Szabolcs (2018a): A bűnözésföldrajz vitás kérdései (megjelenés alatt)

Mátyás Szabolcs (2018b): Bűnözésföldrajz (megjelenés alatt)

Mátyás Szabolcs-Sallai János (2015): Objektív és szubjektív biztonság néhány magyar nagyvárosban. – In: Hervainé Szabó Gy. (szerk.): *A 21. század eleji államiság kérdőjelei*. Székesfehérvár

Patkós Csaba-Tóth Antal (2012): „A bűnözés néhány térbeli jellemzője a rendszerváltás utáni Magyarországon” In: *Területi Statisztika 15*.

Póczik Szilveszter (1999): Külföldi bűnelkövetők Magyarországon a kriminálstatisztika tükrében 1989-1997. In: *Belügyi Szemle 9*.

Pődör Andrea (2015): Usability Study on Different Visualisation Methods of Crime maps. In: *International Journal of Geoinformatics 11:(4)*

Sallai János (2004): Németország határmenti rendőri együttműködésének tapasztalatai. In: *Hadtudomány*

Small Arms Survey 2010, gangs, groups, and guns. Cambridge University Press (<https://issuu.com/small-arms-survey/docs/sas-2010-gangs-groups-guns> - letöltés ideje: 2017. július 9.)

Szabó Krisztián (2012): *Tanúvédelem a magyar büntetőeljáráásban*. HVG-ORAC Kiadó, Budapest

Tóth Antal (2007): *A bűnözés térbeli aspektusainak szociálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében*. Doktori értekezés, Debreceni Egyetem Földtudományok Doktori Iskola, Debrecen

Lencsés Csaba (2016): *Melyik Magyarország kedvenc autómárkája?* Forrás: <http://www.vezess.hu/magazin/2016/03/24/magyarorszag-kedvenc-automarkaja/> (letöltés ideje: 2017. június 20.)
<http://oktel.hu> (letöltés ideje: 2017. május 11.)

Grasseli Gábor: *Logisztika jegyzet*. Forrás: http://www.agr.unideb.hu/ebook/logisztika/a_kzlekedes_szerepe_a_nemzetgazdasgban.html (letöltés ideje: 2017. július 9.)

Debreceni Egyetem (2016): *Imádják Debrecen a külföldi hallgatók*. Forrás: <http://www.haon.hu/imadjak-debrecent-a-kulfoldi-hallgatok/3048701> (letöltés ideje: 2017. július 3.)

Dr. Zsigmond Csaba

A környezeti bűncselekmények és a szervezett bűnözés

Bevezetés

A környezeti bűncselekmények és a szervezett bűnözés kapcsolata

Ebben a fejezetben bemutatom a környezeti bűncselekmények által okozott károkat, veszélyeket, a bűncselekmények morfológiáját, elkövetői módszereket, a környezeti bűnözés és a szervezett bűnözés kapcsolatát globális szinten, illetve a bűnüldöző hatóságok e téren tett erőfeszítéseit. A környezeti bűncselekmények bizonyos kategóriái – orvvadászat, védett fajok illegális kereskedelme, illegális hulladék kereskedelem és szállítás – olyan kimagasló hasznot eredményezhet alacsony kockázat mellett, hogy világszerte jellemzővé vált a szervezett bűnözés egyre nagyobb térhódítása ezen a területen.²⁸²

A nemzetközi közösségek és egyes nemzeti bűnüldöző hatóságok körében e bűncselekmény kategória sokáig nem élvezett kiemelt prioritást, azonban felismervén a szervezett bűnözés egyre nagyobb térhódítását a környezeti bűnözésben az utóbbi években egyre több, fokozottabb nemzetközi összefogásra irányuló törekvés figyelhető meg, illetve e bűncselekmény kategória fokozottabb prioritást kap. Ennek egyik jele, hogy a súlyos bűncselekmények és a szervezett bűnözéssel szembeni fellépés jövőbeli uniós prioritásainak meghatározásával összefüggésben a Bizottság támogatta az Europol által azonosított kiemelt bűnügyi fenyegetések – többek között a környezeti bűnözés – kiemelt prioritássá minősítését, illetve a Bizottság álláspontja szerint a környezeti bűnözés elleni fellépésre a jövőben kiemelt figyelmet és jelentős anyagi forrásokat kell biztosítani²⁸³.

1. Az orvvadászat, illegális vadkereskedelem nemzetközi és hazai szabályozása

Az Egyesült Nemzetek Szervezete felismerve a nemzetközi összefogás szükségességét 1972-ben megrendezte az emberi környezetről szóló stockholmi konferenciát, amely

²⁸² A Európai Bizottság 2017-es jelentése szerint a környezeti bűnözés értéke éves szinten 91-258 USD értékre tehető, és globális gazdaság bővüléséhez képest kétszer-háromszor gyorsabb ütemben növekedik.

²⁸³ Európai Bizottság 2017-es jelentés

113 állam képviselével az első globális környezetvédelmi összejövetelt jelentette. A konferencián elfogadott nyilatkozatok, akcióprogramok, szervezeti intézkedések határozták meg a későbbiekben a nemzetközi környezetvédelmi jog alapjait.²⁸⁴

A nemzetközi környezetvédelem következő jelentős állomása az ún. Washingtoni egyezmény (CITES)²⁸⁵ elfogadása 1973. március 3-án, mely a veszélyeztetett állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szól. A részes államok kötelezettséget vállaltak arra, hogy a veszélyeztetett állat és növényfajok védelme érdekében a szükséges közgazdasági és büntetőjogi eszközöket alkalmazzák. Az egyezményhez hazánk 1985-ben csatlakozott, kihirdetésére az 1986. évi 15. törvényerejű rendelettel került sor, majd később *a Washingtonban, 1973. március 3. napján elfogadott, a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezmény kihirdetéséről 2003. évi XXXII. törvénnyel* vált a belső jog részévé.

Az egyezmény elsősorban a veszélyeztetett állat és növényfajok nemzetközi kereskedelmét szabályozza. Három függelékéből az I. számú függelékben találhatóak a kipusztulással fenyegetett növény- és állatfajok, melyek szigorú védelem alatt állnak, az egyezmény ezekkel a fajokkal kapcsolatban mindenfajta kereskedelmi tevékenységet tilt.

A II. számú függelékben találhatóak azon fajok felsorolása, melyek nem veszélyeztetett fajok, azonban velük való kereskedelem szigorú feltételek között lehetséges, ún. CITES engedély birtokában.

A III. számú függelékben találhatóak azon fajok melyekről bármely részes fél megállapította, hogy saját területén nemzetközi védelemben kell részesíteni.

A nemzetközi környezetvédelmi szabályozás következő jelentős állomása az 1979. június 23-án elfogadott bonni egyezmény, mely a vándorló és vadon élő fajok védelméről szól, hazánkban az 1986. évi 6. törvényerejű rendelettel hirdették ki. A bonni egyezmény a CITES-hez hasonlóan védelmi szinteket különböztet meg egyes fajok vonatkozásában.

Jelenleg az Európai Unióban közösségi szinten a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által történő védelméről szóló 338/97/EK Rendelet (1996. december 9.) valamint mellékletei szabályozzák a CITES-el összhangban a vadon élő állat- és növényfajok kereskedelmét. „Az EU vadon élő fajok kereskedelmét szabályozó rendeletnek négy melléklete van (A, B, C és D). Az A, B és C melléklet nagyjából megfelel a CITES I., II. és III. Függelékeinek, de tartalmaz a CITES által fel nem sorolt fajokat is, amelyeket az EU belső jogszabályai védenek. A D melléklet, amelynek nincs megfelelője a CITES-ben, olyan fajokat sorol fel, amelyeket lehet, hogy valamely másik mellékletbe kell majd felvenni, és amelyeknek ezért az EU-ba történő behozatalát

megfigyelés alatt tartják; erre gyakran megfigyelési listaként hivatkoznak. *Összességében az EU szabályozása szigorúbb importfeltételeket állapít meg, mint a CITES. Például az importengedély nemcsak az A mellékletben felsorolt fajok esetében követelmény, hanem a B mellékletben szereplőknél is.*”²⁸⁶

A magyar Büntető Törvénykönyv (a 2012. évi C. törvény) a XXIII. Fejezetben szabályozza a környezeti bűncselekményeket. A környezeti bűncselekmények tipikusan keretdiszpozíciók, mivel a fentebb hivatkozott nemzetközi normák, és a vadásatról szóló törvény tölti ki tartalommal. A védett állat- és növényfajok orrvadását, nemzetközi csempészetét elkövető személyeket tipikusan a Btk. 242. §-ba ütköző természetkárosítás büntetést alapesetben 3 évig terjedő szabadságvesztéssel, minősített esetben 1 évtől 5 évig terjedő szabadságvesztéssel, és a Btk. 245. §-ba ütköző orrvadászat büntetést tényállások alapján 3 évig terjedő szabadságvesztéssel rendeli büntetni.

2. Az orrvadászat, illegális vadkereskedelem és a nemzetközi szervezett bűnözés

A vadon élő állatokkal, és azokból készült tárgyakkal való kereskedelem már az ókortól ismert globális jelenség. Az egyiptomi fáraók idejétől, a Római Birodalmon, a középkoron keresztül, a legmodernebb korig mindig is jövedelmező üzletágnak számított. A kereskedelemnek és felhasználásnak széles skálája volt jellemző évezredek óta: az élő állatok vagy azokból készült tárgyak szolgálhattak különleges ételként, szimbólumként, vagy szórakoztatási célt töltöttek be, elég csupán a strucctojásra, vagy kaviárra, mint az ínycsekek kedvencére gondolni, vagy a preparált egzotikus állatbőrökre, illetve élő majmokra, mint egykoron az arisztokrata hölgyek úri kedvenceire. A vadon élő állatok kiterjedt kereskedelme, vadászata már az antik korban is veszélyeztették bizonyos fajok kipusztulását.²⁸⁷

Az utóbbi háromszáz évben az emberi tevékenység következtében Földünkön több mint kétszáz emlősállat, valamint növényi faj halt ki, az elmúlt negyven évben az emlősök, madarak, hüllők, kétéltűek, és halak populációja 52, az édesvízi fajoké 76, a szárazföldi fajoké pedig 39 százalékkal, a biodiverzitás pedig a szárazföldön 40, a tengerekben 21 százalékkal csökkent.²⁸⁸

A XX. század végére az illegális vadkereskedelem olyan jövedelmező üzletággá vált, hogy a szervezett bűnözői csoportok egyik fő profilja lett a kábítószer, ember, és

²⁸⁶ http://ec.europa.eu/environment/cites/pdf/trade_regulations/KH7707262HUC.pdf

²⁸⁷ Uhm, Daan P. (2016) *The Illegal Wildlife Trade*, Springer, 1-15.o.

²⁸⁸ Tilki Katalin (2016) *Természetvédelem nemzetközi szinten és az Európai Unióban*, Belügyi Szemle, 88.o.

²⁸⁹ UNODC (2016) *World wildlife crime report, Trafficking in protected species* 23.o.

²⁸⁴ Európai Bizottság 2017-es jelentés. 91.o.

²⁸⁵ CITES - Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora – Egyezmény a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről

fegyverkereskedelem mellett.²⁸⁹ Világszerte jellemző, hogy lebukás esetén a büntetés elenyésző, viszont az elérhető haszon óriási, például a CITES védelem alatt álló orrszarvú tülkének kilogrammonkénti ára magasabb, mint az arany vagy platina ára²⁹⁰. Egy 1993-as becslés szerint a veszélyeztetett fajok nemzetközi kereskedelme eléri 6 millió USA dollárt.²⁹¹

Az illegális nemzetközi vadkereskedelemre és az ahhoz kapcsolódó orvvadászatra jellemző, hogy a származási országok jóval szegényebb gazdasággal rendelkeznek, mint a fejlettebb, gazdaságilag erősebb célországok. A szervezett bűnözői csoportok a védett állatokkal sok esetben élve (papagájfélék, hüllők) vagy az állatokat feldolgozva (élelmszernek) vagy egyes származékaival (csontjuk, bőruk) kereskednek. Az ENSZ Kábítószer és Bűnözés Elleni Irodájának 2016-os elemzése szerint az illegális állat és növény kereskedelem céljait tekintve az alábbi szektorokra osztható:

- bútorok (rózsafa).
- művészeti, ékszerkészítési célok (elefántcsont),
- divat (nagymacskák, hüllők bőre),
- élelmezési, gyógyászati célok (madarak, orrszarvú tülök, medvetalp),
- házikedvencnek (papagájok, hüllők),
- tengeri inyencek (kaviár, tengeri teknősök).²⁹²

A jelenség globális, kontinenseken átívelő, egyes állatfajokat tekintve a világ minden egyes régiója szerepet játszik, mint forrásország, tranzit vagy célország. Ha a forrásországokat tekintjük: a védett madarak, papagájfélék származási helye Közép és Dél Amerika, bizonyos emlősök Afrika és Ázsia, hüllők Európa és Észak-Amerika, korallfélék Óceánia.²⁹³ A tranzit és célországok viszont az esetek nagy részében másik kontinensen találhatóak.

2.1. Illegális elefántcsont kereskedelem

Erről a tiltott üzletágról elmondható, hogy a legjövedelmezőbb az illegális állatkereskedelemben, illetve nemzetközi bűnözői szindikátusok foglalkoznak e tevékenységgel. Az ENSZ 2016-os elemzése szerint egyes Afrikai terrorszervezetek az elefántcsont kereskedelmet tartják ellenőrzésük alatt, melyből jelentős bevételük származik.²⁹⁴

Az elefántcsont megmunkálásának több mint ezeréves hagyománya él a távol keleten, ezért az elefántok vadászata Ázsiában egykor óriási méreteket öltött, míg nem Ázsia

²⁹⁰ Elek Balázs (2016) Az orvvadászattól a terrorizmus finanszírozásáig, Terror és elhárítás 112.o.

²⁹¹ Greg L. Warchol, Linda Z. Zupan: Willie Clack (2003) Transnational Criminality: an analysis of the illegal wildlife market in Southern Africa, 1-27.o.

²⁹² UNODC (2016) 16.o.

²⁹³ UNODC (2016) World Wildlife Crime Report, Trafficking in protected species 14.o.

²⁹⁴ UNODC (2016) World Wildlife Crime Report, Trafficking in protected species

több területén teljesen kihaltak. Az óriási felvevőpiac igényének kielégítésére újabb források felé kellett nézni.

A CITES honlapján közzétett adatok szerint „az afrikai elefánt (*Loxodonta africana*) populációja az 1930-as és 40-es években 3-5millió egyedből állt. A 70-es, 80-as évekbeli gyors csökkenés után mára kevesebb, mint félmillió állat maradt. A XX. század elején Ázsiában kb. 100 000 indiai elefánt (*Elephas maximus*) élt, mára a természetben 35 000-50 000 példánya maradt. Legnagyobb populációja Indiában él (a teljes létszám 57%-a). Elefántcsontból készülhetnek szobrok, ékszerek, papírvágó kések, evőpálcikák, pecsétnyomók, de a bizarr termékek között az elefánt lábából készült papírkosár és esernyőtartó is előfordul”.²⁹⁵

Egyes becslések szerint Afrikában a 80-as években legalább 100 000 elefántot öltek meg évente, bizonyos régiókban a helyi populáció 80%-a elpusztult. Ennek fő oka az illegális elefántcsont-kereskedelem volt.

A CITES alapján az elefánt vadászata, illetve az elefántcsont-kereskedelem 1989 óta tilos, ez alól kivételt csak a washingtoni egyezmény megkötése előtt készített dísztárgyak jelentenek. Az orvvadászat és az illegális elefántcsont-kereskedelem ennek ellenére virágzik.

A TRAFFIC²⁹⁶ 2014-ben részletes elemzést²⁹⁷ készített az illegális elefántcsont kereskedelemről. Az elemzés fő alapját a szervezet által működtetett nyilvántartás adta²⁹⁸, mely 1989-től napjainkig gyűjt és tárol adatokat az illegális kereskedőktől lefoglalt elefántcsont mennyiségére, a lefoglalások helyszínére, az illegális kereskedők módszereire, illetve a lefolytatott büntetőeljárásokra vonatkozóan.

Az illegális szállítmányok Afrikából Ázsia felé irányulnak, sok esetben tranzit állomások beiktatásával. *Az elemzés három időperiódust különböztet meg az illegális szállítási útvonalak tekintetében.*²⁹⁹

A 2000-2009 közötti időszakban a szállítmányok kiinduló országaként egyes nyugat afrikai államokat jelöl meg, így Kamerun, Lagosz, és a Kongói Demokratikus Köztársaságot. Néhány szállítmány Európán keresztül halad, tranzit országgént elsősorban Belgiumot jelöli meg. A szállítmányok végső célja pedig elsősorban Japán. Végső úticélként Kína kevésbé jellemző, bár a tanulmány kitér arra is, hogy a lefoglalt szállítmányok 40%-nak ismeretlen a tényleges úticélja. Ebben az időszakban egyes csempészett elefántcsont szállítmányok mennyisége is jellemzően kevesebb, így légi úton való csempészet is előfordul.

²⁹⁵ <http://www.cites.hu/fajok.html>

²⁹⁶ TRAFIC the wildlife trade monitoring network – nemzetközi szervezet

²⁹⁷ Tom Milliken (2014) Illegal wildlife trade in ivory and rhino horn

²⁹⁸ A nyilvántartás angol neve ETIS (Elephant trade information system)

²⁹⁹ Tom Milliken (2014) Illegal wildlife trade in ivory and rhino horn, 9-12o.

A következő 2009-2011-ig terjedő időszakban a kiinduló országként elsősorban már kelet afrikai országok jellemzőek, melyek az Indiai-óceánon kikötővel rendelkeznek (Daar es Salaam, Zanzibár Tanzániában). Tranzit országként egyes útvonalakon Malajzia és a Fülöp szigetek a jellemző, illetve más útvonalakon az Egyesült Arab Emírátsok. Célországként már kevésbé Japán, inkább Kína, Kambodzsza, és Thaiföld a jellemző. Az egyes szállítmányok mennyisége már jelentősebb, több tonnát elérő, így a szállítás már szinte teljes egészében hajókon történik.

A 2012-2013-as időszakban már egyértelműbben Tanzánia és Kenya a kiinduló ország. Újabb útvonalak és tranzit országok jelennek meg így Törökország, Spanyolország, Indonézia, Sri Lanka. Célországként Japán kiesik, és az elsődleges célországgá Kína válik.

Az illegális elefántcsont szállítmányok mennyisége évről évre növekszik, az utóbbi években egy-egy szállítmány súlya 1,5 tonna és 7 tonna közé tehető. A nagy mennyiségre tekintettel a kontinensek közötti szállítást elsősorban konténerhajókon bonyolítják, a kikötőkben raktárakat bérelnek, a szállítmányokhoz kísérőokmányként hamis dokumentumokat, fantom cégeket használnak fel. A bűncselekmények jellege arra utal, hogy az elkövetők között kontinenseken átívelő szoros, összehangolt kapcsolat alakult ki, továbbá ezek a szervezett bűnözői körök tevékenységüket korrupciós kapcsolatokon keresztül biztosítják. A fenti tényezők a nemzetközi szervezett bűnözés jelenlétére utalnak.³⁰⁰

Az egyes afrikai országok hatóságai elsősorban felderítői, hírszerzési úton megszerzett információk alapján, illetve rutin ellenőrzésekkel tudnak egy-egy illegális szállítmányt leleplezni.³⁰¹ Kevésbé eredményez tettenéréseket a kikötőkben a szállítmányok röntgen átvilágítása, és a speciális kereső kutyák alkalmazása a technikai eszközök, és speciálisan kiképzett kutyák hiánya miatt. Arra utaló adat nincs, hogy egy-egy sikeres tettenérés és nyomozás során az egész nemzetközi hálózat felderítése megtörtént-e, amit az egyes államok bűnüldöző hatóságai közötti (forrás-tranzit-célországok) rendszeres információcsere alapozhatna meg.

2.2. Illegális orrszarvú tülök kereskedelem

Egyes kelet ázsiai országokban évszázadok óta él az a téves hiedelem, hogy az orrszarvú tülökből készült őrleménynek gyógyító hatása van³⁰², ennek megfelelően az ázsiai felvevőpiacon folyamatos igény jelentkezik e termékre. Így az orrszarvú vadászata jövedelmező tevékenységgé vált, melynek köszönhetően az elmúlt 50 évben az afrikai orrszarvúállomány két nagy krízisen esett keresztül.³⁰³ Először az 1960-as évektől az 1990-es évek elejéig, amikor egyes kelet ázsiai országokban felmerült az igény az afrikai orrszarvútülökre.

³⁰⁰ Tom Milliken (2014) Illegal wildlife trade in ivory and rhino horn 8.o.

³⁰¹ Tom Milliken (2014) u.o.

³⁰² United Nation Office Drug and Crime (2016) World Wildlife Crime Report, Trafficking in protected species, 70.o.

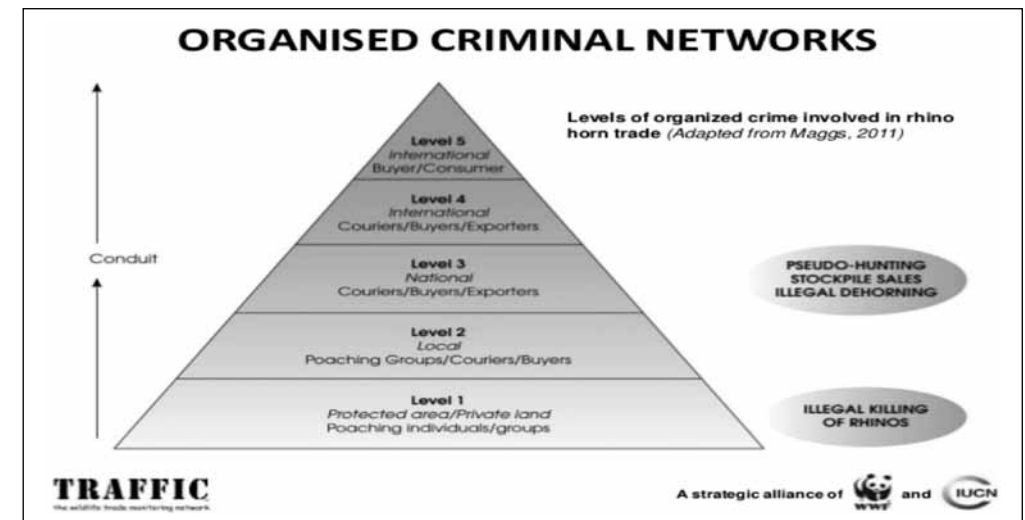
³⁰³ Tom Milliken (2014) Illegal wildlife trade in ivory and rhino horn 14.o.

A CITES 1973-as bevezetése ugyan eleinte pár évre átmenetileg megszakította az afrikai orrszarvúfajok túlkeinek nemzetközi kereskedelmét, azonban a későbbiekben a tevékenység egyre nagyobb méreteket öltött, az orrszarvú tülök kereskedelem nemzetközi tilalmának eredményeként a tiltott termék feketepiaci ára megsokszorozódott. Például az afrikai fekete orrszarvú becsült egyedszáma az 1960-as években elérte a 100.000 egyedet, addig a korai 1990-es évekre katasztrofális csökkenés következtében már csak 2.410 egyed létezett. Az orrszarvú orrvadászata ezt követően pár évig ismét visszaesett mivel az Amerikai Egyesült Államok gazdasági szankciókkal fenyegetett meg, és a CITES egyezményben foglaltak betartására szólított fel a tevékenységben jellemzően részt vevő négy országot: Jement, Dél Koreát, Taiwan, és elsősorban Kínát. Ennek az intézkedésnek hatására az afrikai orrszarvú állomány egyedszámának csökkenése jelentősen lassult egészen a 2000-es évek közepéig. A 2008-as évtől ismét drasztikus méreteket öltött az orrvadászat mivel Vietnamban újjáéledt az illegális kereskedelem.³⁰⁴ Ebben az évben például Dél-Afrikában 83 egyedet ejtettek el az orrvadászok, míg az előző évben 13-at.

A CITES tiltásának és a kereskedelem illegalitásának következtében az illegális orrszarvú tülök kereskedelem strukturálttá, szervezetté vált, nemzetközi összetételű, szervezett bűnözői csoportok alakultak ki. A bűnszervezetekben munkamegosztás alakult ki, megtalálhatóak benne orrvadászok, kereskedők, közvetítők, futárok, és az egész tevékenységet irányító nemzetközi befolyással rendelkező személyek.³⁰⁵

Az alábbi ábra mutatja a bűnszervezetek munkamegosztás szerinti felépítését.

1. számú ábra

A szervezet első szintjén (Level 1) találhatóak a különböző ad hoc módon szerveződő orrvadász csoportok, melyek az adott ország lakosságából, esetleg környékbeli országok

³⁰⁴ Tom Milliken (2014) Illegal wildlife trade in ivory and rhino horn, 14.o.

³⁰⁵ uo.17.o.

lakosaiból állnak. Ezek a személyek életüket veszélyeztetve, a vadőrök és vadállatok támadásának kitéve végzik az orvvadász tevékenységüket, rosszabb felszereléssel. Amennyiben illegális tevékenységük során lebuknak, vagy életüket veszítik könnyen pótolhatók, mivel nem hosszabb időre szerveződő csoportokról van szó.

A szervezet második (Level 2) szintjén jobban szervezett, és jobban felszerelt csoportok vannak, tagjai általában tekintélyes távolságból Afrikán kívüli fejlettebb országokból utaznak az adott országból orvvadászatra. Ehhez a szinthez sorolandók azok a kisebb kapcsolatrendszerrel rendelkező és kisebb hasznot szerző kereskedők, közvetítők, futárok, akik az orvvadászoktól (beleértve az előző szinten található orvvadászokat is) átvesszik, majd továbbadják a tiltott árut, de még az adott országban belül.

A harmadik szinten (Level 3) elhelyezkedő csoportot alkotják a magasabb szintű, nagyobb haszonnal dolgozó kereskedők, futárok, akik irányítják nemzeti vagy régiós szinten az illegális kereskedelmi láncot.

A negyedik szinten (Level 4) elhelyezkedő futárok és kereskedők szállítják az afrikai kontinensről Ázsiába az orrszarvú tülköt. Általában afrikai személyek, akik széles körű korrupciós kapcsolatrendszerrel rendelkeznek az afrikai hatóságoknál, illetve az ázsiai célországban lévő kereskedőkkel is. Jellemzően egy, esetleg kettő orrszarvú tülköt szállítanak légi úton, melyet kézi vagy utas poggyászban helyeznek el. Konspiratív okokból sokszor európai tranzitútvonalakat, átszálló helyeket használnak. Kijelenthető, hogy lebukásuk esetén még ezen a szinten lévő kereskedők is pótolhatók másokkal, kiesésük esetén az adott hálózat továbbműködik.

Az ötödik szinten (Level 5) elhelyezkedő ázsiai kereskedők irányítják az egész nemzetközi hálózatot, kapcsolatban állnak a végfelhasználó piacokkal, tekintélyes vagyonnal rendelkeznek, rendszerint az afrikai forrás országok kormányaival állnak korrupciós kapcsolatban.

A lefoglalások, letartóztatások adatai³⁰⁶ azt mutatják, hogy tettenérésekre nagyrészt háromnegyed részben, még a vadászterületen kerül sor orvvadászat során, vagy közvetlenül azt követően. A lefoglalások és letartóztatások 22%-a repülőtereken történik, harmadik esetleg negyedik szinten lévő kereskedőket, futárokat fognak el. A letartóztatások számát illetően a Dél-afrikai Köztársaság élen jár, a TRAFIC adatai szerint átlagban napi egy repülőtéren letartóztatásra, lefoglalásra kerül sor.

Arra vonatkozó adat nem áll rendelkezésre, hogy a bűnszervezetek alsóbb szintjén lévő letartóztatásokat követően további sikeres felderítés, nyomozás eredményeként sikerült-e a magasabb szintű kereskedők azonosítása, elfogása. A következő grafikon például mutatja, hogy 2012-ben például jellemzően az első, második, harmadik szintű

résztevőket fogták el, a negyedik szinten lévő kereskedőt – aki a nemzetközi közvetítő szerepet tölti be – egyáltalán nem. Az elefántcsont kereskedelemhez hasonlóan a nemzetközi hálózat sikeres felderítésének, felszámolásának alapja csak a forrás, tranzit és célországok közötti rendszeres információcsere, szoros együttműködés lehet.

2. számú ábra

2.3. Az orvvadászat, természetkárosítás és a nemzetközi szervezet bűnözés kapcsolata Magyarországon

A hazai tapasztalatok és egyes források³⁰⁷ arra utalnak, hogy a hazánkban elkövetett orvvadászat, orvhalászat, természetkárosítás bűncselekmények hátterében bizonyos esetekben nemzetközi szervezett bűnözői körök állhatnak.

A szervezett bűnözés jelenléte e területen az alábbiak szerint csoportosítható:

- A hazai orvvadász tevékenységet végző egyes olasz vendégvadászok által elkövetett orvvadászat, és járulékos bűn cselekmények,
- Magyarországon áthaladó egzotikus állat és növénycsempészet,
- Magyarországon áthaladó védett madarak csempészete,

³⁰⁶ Tom Milliken (2014) Illegal wildlife trade in ivory and rhino horn, 20.o.

³⁰⁷ Ábrahám Attila (2005) A környezeti bűnözés alakulása az elmúlt években, Belügyi szemle, Tilki K. (2004) A természetkárosítás és a természetkárosítás jogalkalmazói gyakorlata, Kriminológiai tanulmányok,

- Magyarországon áthaladó hóvirágcsempészet,
- Magyarországon orvhalászat.

2.3.1. A hazai orvvadász tevékenységet végző egyes olasz vendégvadászok által elkövetett orvvadászat, és járulékos bűncselekmények

Hazánkban tartózkodó egyes olasz vendégvadászok gyakran ejtenek el az engedélyezettnél jelentősen nagyobb mennyiségű vadat, melyek között védett, vagy fokozottan védett madarak is szerepelnek. A nyomozások tapasztalatai azt mutatják, hogy az elejtett védett madarak eszmei értéke gyakran több millió, bizonyos esetekben több tíz vagy akár százmillió forint eszmei³⁰⁸ értéket képviselnek. Az elejtett madarak fekete piaci értéke a milliós nagyságrendet szintén meghaladja. Az orvvadászathoz csempész tevékenység³⁰⁹ is kapcsolódik, a lelőtt madarakat hűtőládákban csempészik Olaszországba, ahol a későbbiekben különleges fogásként, éttermekben tálalják fel.

Egyik ilyen ügyben a nemzetközi szervezett bűnözés jelenlétére utaló több jellemző is megfigyelhető.³¹⁰

Erre a következő sikeresen felderített ügy szolgálhat példaként.

Olasz vendégvadászok részéről igény merült fel arra vonatkozóan, hogy az engedéllyel vadászható fajokon túlmenően védett madárfajokra is vadászhasanak, külön ellenszolgáltatás fejében. A magyar elkövetőkkel való megállapodás alapján az elejtett védett madarak tetemeit összegyűjtötték, majd azokat hűtőládákban helyezték el, és időszakonként Olaszországba szállították. Az álcázás módszerét is alkalmazták oly módon, hogy a legálisan lőtt madarak tetemeit kicserélték a védett madarak tetemeivel, így a hűtőládákban szállított madarak tetemeit legális iratokkal kívánták igazolni. A határon a vámhatóságok az ellenőrzés során nem találták rendben az iratokat, ezért tételes vámvizsgálatot tartottak. Ennek során mintegy 40 védett fajba tartozó madár tetemét találták meg, melyek eszmei értéke a 300 millió forintot meghaladta. Az ügyben 11 vádlott szerepelt 6 magyar és 5 olasz állampolgár.

Ebben az ügyben kriminológiai szempontból, illetve jogi szempontból mind a magyar,³¹¹ mind a nemzetközi szabályozás³¹² alapján a bűnszervezetben való elkövetés ténye felmerül,

tekintettel a résztvevők számára, a feltehetően hosszabb időre való szervezetségre, összehangoltságra és a bűncselekménnyel elérni kívánt magas haszonra.

Jellemző továbbá az ilyen típusú ügyekre, hogy a külföldi állampolgárok engedéllyel végzik tevékenységüket, illetve a hatályos törvény szerint a vadászatot helyi vadőrök felügyelik. A külföldi vadászok általában nem a vadászat során, hanem a későbbiekben egy közúti, vagy határ ellenőrzés alkalmával kerülnek a rendőrség látókörébe. Felmerül a kérdés, hogyan lehetséges, hogy magyar vadőrök által felügyelt vadászat alatt tömegével ejtenek el védett állatokat, anélkül, hogy a helyszínen lévő vadőrök észlelnék. A fentiekre tekintettel alappal feltételezhető a korrupció.³¹³

2.3.2. Magyarországon áthaladó egzotikus állat és növénycsempészet

Egyes nemzetközi bűnszervezetek előszeretettel használják a CITES védelem alatt álló egzotikus állat és növényfajok csempészetére hazánkat tranzit útvonalként légi és szárazföldi úton egyaránt.

A budapesti Liszt Ferenc nemzetközi repülőtéren elfogott védett állat, vagy növényeket csempésző bűnszervezetnek dolgozó futárok³¹⁴ kevésbé jellemzőek, mint inkább a közúti határátkelőhelyeken való szállítás. Ennek egyik oka az, hogy hazánk a nemzetközi csempészetben nem úti cél, csupán tranzit szerepet tölt be, azonban a budapesti repülőtér jellemzően nem része a nemzetközi tranzitforgalomnak.

Jóval inkább jellemző, hogy a szerb-magyar, román-magyar határon fognak el egzotikus állatokat – elsősorban görög teknősöket – tartalmazó nemzetközi csempész szállítmányokat.³¹⁵ Az elkövetők kamionnal, vagy kisebb teherautókkal szállított egyéb áruk közé rejtve csempészik a CITES védelem alatt álló teknősöket. Sokszor hamis kísérelő okmányokkal, vagy hamis szállítólevéllel próbálják fedezni a csempészt állatokat.³¹⁶ A pontos úti cél általában feltehetően valamelyik nyugat-európai ország.

Ezen ügyek egyes jellemzői nemzetközi, szervezett jellegű elkövetésre utalnak: a csempészt áru értéke, az alkalmazott módszer (hamis okmányok használata), illetve valószínűsíthető, hogy a tevékenységben nem csupán a futár, hanem több személy vesz részt, akik között feladatmegosztás van.

³⁰⁸ Tilki K. (2004) Környezetkárosítás és természetkárosítás: a környezetvédelem aktuális problémái, Magyar Rendészet 91.o.

³⁰⁹ Uo.

³¹⁰ Tilki K (2004) A környezetkárosítás és a természetkárosítás jogalkalmazói gyakorlata, Kriminológiai tanulmányok, 13.o.,
³¹¹ A Btk. 459. § szerint bűnszervezet: három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja öt évi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése

³¹² Az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménye szerint szervezett bűnözői csoport: bizonyos ideig fennálló, három vagy több főből álló strukturált csoport, amely összehangoltan működik egy vagy több, a jelen Egyezményben meghatározott súlyos bűncselekmény elkövetése céljából, közvetlen vagy közvetett módon pénzügyi vagy más anyagi haszon megszerzésére törekedve

³¹³ Tom Milliken (2014) Illegal wildlife trade in ivory and rhino horn

³¹⁴ A repülőtéri tettenérések során a legkülönbözőbb egzotikus állat és növényfajokat foglalták le: fokozott védelem alatt álló kígyókat, gyíkokat, teknősöket, sőt volt olyan eset amikor a futár gyomrában szállított teknős tojásokat.

³¹⁵ Ábrahám A. (2005): A környezeti bűnözés alakulása az elmúlt években, Belügyi szemle, 25.o.

³¹⁶ Ez a módszer világszerte bevett gyakorlat a csempészek körében, melyre az EUROPOL is felhívja a figyelmet (EUROPOL and frontex input for EMPACT Priority of Document Fraud, 2017)

³¹⁷ Tilki K. (2004) A környezetkárosítás és a természetkárosítás jogalkalmazói gyakorlata, Kriminológiai tanulmányok, 15.o.

2.3.3. Magyarországon áthaladó védett madarak csempészete

A külföldi orvvadászok nem csupán Magyarországon fejtik ki tevékenységüket, hanem az elővilágban kiemelkedően gazdag keleti és déli szomszéd államokban³¹⁷, így Romániában, Ukrajnában és Szerbiában. Az utóbbi években tevékenységi területüket részben áttették ezekbe az országokba, feltehetően azért, mert ezekben az országokban még kevésbé hatékony a természetvédelem, kisebb a lebukás veszélye.³¹⁸ Az elejtett több millió forint értékű védett egyedeket hazánkban keresztül csempézik általában Olaszországba. Az elkövetők jellemzői, a motiváció, az alkalmazott módszer lényegében megegyezik a hazánkban tevékenykedő orvvadászok, csempészek módszereivel.

2.3.4. Magyarországon áthaladó hóvirág csempészet

Elsősorban február végén, március elején a nemzetközi nőnapot megelőző időszakban jellemző, hogy Ukrajna, Románia felől érkeznek furgonokban több láda hóvirágot tartalmazó szállítmányok, melyek eszmei értéke a több millió forintot meghaladja. A ládákon olaszországi cím található, a futár vallomásában azt állítja, hogy Olaszországban élő kedvesének szállítja. Néhány esetben a nyomozás során megállapították, hogy a furgonokat Magyarországon bérelték. Ezeknél az ügyeknél is a nemzetközi, szervezett jellegű elkövetés jelei fedezhetők fel, a határon átnyúló kapcsolatrendszerre, a szállítmány értékére, a befektetett erőkre, eszközökre tekintettel. Jellemzően a nyomozások csupán a futárként alkalmazott személyre koncentrálnak, velük szemben folytatják le a nyomozást, az ügyek szélesítése együttműködés, információcsere külföldi nyomozó hatóságokkal nem jellemző.

2.3.5. Magyarországon megvalósuló orvhalászat

Az utóbbi években a hazánkban a szervezett bűnelkövetés az orvhalászat tevékenységben is megjelent. A profi orvhalászok jól szervezett csapatban dolgoznak, kiépített kapcsolatrendszerrel rendelkeznek, melyen keresztül a megszerzett halat is értékesíteni tudják. Kiváló helyismerettel, jó felszereltséggel, akár haditechnikai eszközökkel is rendelkeznek, illetve előszeretettel alkalmaznak vegyi, pirotechnikai eszközöket is.³¹⁹

Példaként hozható a balatoni orvhalászatok rendkívüli konspiratív tevékenysége, összehangoltsága. A Balatoni Vízügyi Rendőrkapitányság járőreit, halőröket kijátszva

³¹⁷ Tilki K. (2004) A környezetkárosítás és a természetkárosítás jogalkalmazói gyakorlata, Kriminológiai tanulmányok, 15.o.

³¹⁸ Ábrahám A. (2005): A környezeti bűnözés alakulása az elmúlt években, Belügyi szemle, 25.o.

³¹⁹ Elek Balázs (2009): Az orvhalászat és orvhorgászat büntetőjogi megítélése, Pisces Hungarici, 7-8.o.

³²⁰ Névtelenül nyilatkozó vízrendész mesélt arról, hogy az orvhalászatok figyelői a Balaton északi partjáról tartják szemmel a víztükroket, és kísérik figyelemmel a vízrendészeti járőrök mozgását, rádióan közvetítve a víz közelében rejtőzködő társaiknak, akik a megfelelő pillanatban akcióra lendülve bevetik orvhalászat felszerelésüket.

nagy mennyiségű halat tulajdonítanak el.³²⁰ Arra utaló adat még nincs, hogy a szervezett tevékenység határokon átnyúlik.

2.4. Az orvvadászat, illegális vadkereskedelemmel kapcsolatos felderítési, nyomozási tapasztalatok

Az ilyen típusú ügyekben általános tapasztalat, hogy a teljes, határon átnyúló nemzetközi szinten működő bűnszervezetet nem derítik fel az eljáró nyomozó hatóságok, csupán a Magyarország határain belül tevékenykedő bűnözőkkel, csempésszel, futárral szemben folytatják le a nyomozást. Jellemzően helyi rendőrkapitányságok, esetleg megyei rendőrfőkapitányságok, illetve a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság jár el, mely nyomozó hatóságok nem rendelkeznek olyan nemzetközi szintű kapcsolatrendszerrel, potenciállal, mint a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda, mely szerv a nemzetközi információáramlás, együttműködés segítségével a külföldi szálat sikeresen fel tudná deríteni.³²¹

A kutatásunk során a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda munkatársai elmondták, hogy igen kevés nemzetközi jellegű természetkárosítási ügy kerül hozzájuk. Azon kevés ügyben sem jellemző a nemzetközi hálózat felderítése melyek végül ehhez a nyomozó hatósághoz kerülnek. Ilyen típusú ügyekben JIT-et³²² a magyar nyomozó hatóságok még nem alkalmaztak.

E téren a nem csupán hazánkra jellemző a JIT-ek ritkább használata. Az EUROJUST 2013-as éves jelentésében szerepel, hogy a tagállamok a környezeti bűncselekmények felderítésére közös nyomozócsoportot elenyésző számban alkalmaztak, az EU-n belüli bűnügyi együttműködés kevésbé valósult meg. Még a 2013-as évben „A környezetet károsító bűncselekmények ügyében folyó büntetőeljárások fokozott Unió koordinációja felé. Az EUROJUST szerepe” címmel tartott értekezletet az Európai Ügyészi Hálózat bevonásával. Az értekezleten a tagállamok közötti szorosabb együttműködést, illetve a harmadik államokkal való kölcsönös információcserét határozták meg. A következő évben 2014-ben e témában részletes jelentés készült a Tanács számára.³²³

A sikeres együttműködésre jó példa a 2015-ben az Europol irányítása alatt bonyolított COBRA III művelet, mely a vadon élő állatokkal és növényekkel összefüggő globális bűnözés elleni művelet volt. Az akcióban 25 tagállam az Interpol és az Eurojust vett részt a vadon élő fajok jogellenes kereskedelme elleni küzdelemmel foglalkozó Unió

³²⁰ Névtelenül nyilatkozó vízrendész mesélt arról, hogy az orvhalászatok figyelői a Balaton északi partjáról tartják szemmel a víztükroket, és kísérik figyelemmel a vízrendészeti járőrök mozgását, rádióan közvetítve a víz közelében rejtőzködő társaiknak, akik a megfelelő pillanatban akcióra lendülve bevetik orvhalászat felszerelésüket.

³²¹ A rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről szóló 25/2013. BM rendelet (VI.25.) alapján felmerül a KR NNI illetékessége

³²² Joint investigation team- európai közös nyomozócsoport

³²³ forrás: EUROJUST annual report-2013, <http://eurojust.europa.eu/doclibrary/corporate/Pages/annual-reports.aspx>

csoport égisze alatt. A művelet elsősorban elefántcsontot és orrszarvú tülköt csempésző bűnözőket célozta, akik az Afrikából induló és Európán át az ázsiai (főleg kínai és vietnámi) piacokra vezető útvonalakon tevékenykednek. Ennek során 70 átfogó nyomozást hajtottak végre 25 részt vevő államban, valamint 600 lefoglalás történt, amelyek többek között nagy mennyiségű védett kivonatot tartalmazó modern gyógyszert, valamint több ezer kilogramm kivágott fát érintettek.³²⁴

A KR NNI munkatársával készült interjú alkalmával elhangzott, hogy mivel jellemzően kevés ilyen típusú ügyben jártak el így nem használják az ún. EU-TWIX adatbázist, mely a tagállamok nyomozó hatóságai által lefoglalt védett állat és növényfajokkal kapcsolatos adatokat tartalmazza. Az adatbázis 2005 óta létezik. Létrehozásának célja volt a nyomozóhatóságok (rendőri szervek, vám szervek) munkáját támogatni a vadon élő fajokkal kapcsolatos bűncselekmények felderítésében. A rendszer célja továbbá segíteni a vadon élő állat- és növényfajok illegális kereskedelmével kapcsolatos közös nyomozások koordinációját és kockázatelemzések elkészítését is.

A szorosabb információcserére, nemzetközi együttműködésre jól fémjelzi az alábbi nyugat és észak európai országokat érintő nyomozás, melynek sikerét JIT keretében való sikeres együttműködés alapozta meg.

„Egy Svédországban, az Egyesült Királyságban és Finnországban működő szervezett bűnözői csoport a gyanú szerint vadon élő madarak tojásával folytatott nagyarányú, illegális kereskedelmet. A vád alá helyezett személyek egyikének lakóhelyén több mint 200 vadmadártojást találtak. Az Egyesült Királyságban egy személy ellen több bűncselekmény miatt is vádat emeltek: az Egyesült Királyság vadon élő növények és állatok védelméről szóló jogszabályát megsértve tojásokat vásárolt, tojásokat árusított vagy értékesítésre kínált fel, illetve tojásokat birtokolt. Miután a személy bűnösnek vallotta magát, 220 órányi közmunkára ítélték a vadon élő és ritka madarak tojásaival folytatott illegális kereskedelem miatt. Svédországban vadászati bűncselekmények, vadászatból származó bevétel elfogadása és a veszélyeztetett fajok védelmével szembeni bűncselekmények miatt emeltek vádat. A büntetendő tevékenységekre a feltételezések szerint 2003 és 2010 között került sor. Az illegálisan gyűjtött és forgalmazott tojások a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezményt (CITES-egyezmény) az uniós jogba átültető uniós jogszabályok szerint sok esetben védettek (a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemtől szóló, 1996. december 9-i 338/97/EK tanácsi rendelet).

Az Eurojust meghatározó szerepet játszott az ügyben: egyrészt segítette a Finnország és Svédország közötti közös nyomozócsoport létrehozását és részt vett benne, másrészt

³²⁴ forrás: EUROJUST annual report-2016, <http://eurojust.europa.eu/doclibrary/corporate/Pages/annual-reports.aspx>

biztosította az alapvető finanszírozást. Koordinációs szerepe mellett, ami megkönnyítette az érzékeny információk közlését, az Eurojust közös nyomozócsoportnak nyújtott finanszírozása egyértelműen hozzáadott értékkel bírt, mivel ez tette lehetővé, hogy egy külső szakértő – egy ornitológus – is csatlakozzon a nyomozáshoz.”³²⁵

3. Illegális hulladékkereskedelem és a szervezett bűnözés

3.1. A hulladékgazdálkodással kapcsolatos nemzetközi és hazai szabályozás

A hulladékgazdálkodással kapcsolatban elkövetett visszaesések visszaszorítása érdekében az UNEP326 keretében 1989-ben a részes felek aláírták a veszélyes hulladékok országhatárokat átlépő szállításának ellenőrzéséről és ártalmatlanításáról szóló Bázeli Egyezményt, mely 1992. május 5-én lépett hatályba. A Részes Felek kötelezettséget vállaltak arra, hogy megfelelő szempontok érvényesítése mellett a veszélyes és egyéb hulladékok keletkezési mennyiségét a minimálisra csökkentik, továbbá, hogy az országhatáron túlra szállítani kívánt hulladékmennyiség a lehető legkisebb legyen. Fontos, hogy a hulladék kezelésére, ártalmatlanítására szolgáló létesítmények lehetőség szerint az adott állam területén álljanak rendelkezésre. Az Egyezmény hangsúlyozza, hogy a veszélyes hulladékok kezelése, ártalmatlanítása során az emberi egészség és a környezet védelmét szem előtt kell tartani.³²⁷

Az Európai Unió 98/93/EGK határozattal hagyta jóvá a Bázeli egyezményt, így az EU 1994. május 7-én az Egyezmény teljes jogú részese lett.³²⁸

Az EU határain belül, illetve harmadik országok felé irányuló hulladék szállítással kapcsolatban az Európai Parlament és a Tanács a hulladékszállításról szóló 1013/2006/EK rendelete (a továbbiakban: rendelet) tartalmaz hatályos részletszabályokat. A szabályok teljességgel összhangban állnak a Bázeli egyezmény rendelkezéseivel. A rendelet részletesen tartalmazza a hulladékszállítással kapcsolatos okmányokat, az engedélyek kiadásával kapcsolatos eljárást, a szállítás feltételeit, illetve részletesen meghatározza milyen típusú hulladék szállítható a Közösségen belül, illetve onnan harmadik országba, illetve milyen típusú hulladék szállítása esik teljes tilalom alá.

Hazánkban az illegális hulladék szállítást, kereskedelmet a Büntető Törvénykönyv 248.§ (1) bekezdésébe ütköző hulladékgazdálkodás rendjének megsértését alapesetben 3 évig terjedő szabadságvesztéssel, a súlyosabb minősített esetben 1 évtől 5 évig terjedő szabadságvesztéssel rendeli büntetni.

³²⁵ EUROJUST 2013 éves jelentés 40-41.o.

³²⁶ Az ENSZ környezetvédelmi programja

³²⁷ <http://vegianyag.kormany.hu/bazeli-egyezmény>

³²⁸ Uo.

3.2. Nemzetközi illegális hulladék kereskedelem és a szervezett bűnözés kapcsolata

A XX. század második felétől kialakult az a tendencia, hogy a gazdasági élet egyes szereplői a környezetvédelmi, hulladékgazdálkodási szabályok szigorodásával magas profitjuk megtartása érdekében környezetkárosító bűncselekményeket követnek el.³²⁹ Az illegális hulladék kereskedelem egyre inkább jövedelmezőbb üzletgá vált világszerte, kiemelten igaz ez az Európai Unióra. A tevékenység fokozott veszélyt jelent az emberi környezetre, emberi egészségre. Az „alacsony kockázat-magas profit” következtében a szervezett bűnözés egyik leggyorsabban fejlődő területévé vált.³³⁰

Az EUROJUST a 2014-es jelentésében hívta fel a tagállamok figyelmét arra, hogy a szervezett bűnözés egyre inkább szerepet kap a határokon átvitelő illegális hulladékkereskedelemben, melyet a hulladékgazdálkodási, szállítási szabályok kijátszásával, hamis kísérő okmányok felhasználásával követnek el.³³¹

Az országhatárokon, kontinenseken átvitelő illegális szemétszállításra a védett fajok kereskedelmével ellentétes irány a jellemző: a fejlettebb országokból a szegényebb országok felé haladnak. Az Európai Unió vagy az Amerikai Egyesült Államok területéről kiindulva Kínába, más ázsiai országokba, illetve egyes nyugat afrikai országokba irányulnak a szállítmányok³³², illetve az Európai Unión belül jellemzően Nyugat-európából egyes kelet-európai országok felé.³³³ A Schengeni övezeten belül a személyek és áruk szabad mozgásának lehetősége, a határok átjárhatósága ezt az illegális tevékenységet jelentősen megkönnyíti.³³⁴

Egy 2017-es Interpol jelentés szerint a holland hatóságok több tízezer tonna veszélyes hulladékot szállító társaság nyomára bukkantak, akik feltételezhetően Hollandiából az Európai Unión belüli más országokba, illetve harmadik országokba (Ázsiába, nyugat Afrikába, és a karibi térségbe) szállítottak illegálisan veszélyes hulladékot.³³⁵

Az Európai Unióból más kontinensek felé – Afrika és Ázsia - irányuló illegális szállítás hajókkal történik, melynek során olaszországi kikötőkből indulnak a szállítmányok. Jellemzően nem veszélyes hulladékokra kiállított, hamis kísérő okmányt használnak³³⁶, illetve előfordul, hogy homok vagy kavics szállítmány alá rejtve történik a szállítás. A veszélyes hulladék szállításának többletköltségét jól szemlélteti a következő példa: 134.000 tonna veszélyes hulladékot szállítottak illegálisan észak Európában egy kavicsbányába. Az illegális szállítás

³²⁹ Pusztai László (1999) A gazdasági bűnözés, Kriminológiai ismeretek, 195.o.

³³⁰ Europol warns of increase in illegal waste dumping (2011)

<https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/europol-warns-of-increase-in-illegal-waste-dumping>

³³¹ EUROJUST 2014-es jelentése

³³² Björn Appelqvist, Jeff Cooper: Waste trafficking, Challenges and actions to be taken - iswa.org

³³³ Egy 2011-es ügyben toxikus anyagokat szállítottak Dél-nyugat európából egyes kelet európai országokba: Romániába, Magyarországra, és Albániába.(EURPOL warns...)

³³⁴ EUROJUST 2014-es jelentése 16.o.

³³⁵ <https://www.interpol.int/News-and-media/News/2017/N2017-100>

³³⁶ EUROPOL (2017) EUROPOL and FRONTEX input for EMPACT Priority of Document Freud

költsége így 160 Euró volt tonnánként. Abban az esetben, ha a hulladékot a valóságnak megfelelően veszélyes hulladéknak minősítették volna a szállítás, elhelyezés költsége 300 Euró lett volna tonnánként, vagyis a valós költségek feléért lehetett illegálisan szállítani, elhelyezni.³³⁷

A hamis kísérő okmányok adataiból kitűnően a hulladék nem veszélyes, azonban a valóságban jellemzően elektronikai szemét, vegyszerrel szennyezett, toxikus anyagokat tartalmaz. Ezzel jelentősen kevesebb adóteher hárul a szállítóra.

A EUROJUST kiemeli, hogy az illegális hulladék szállításánál kiemelkedően fontos a tagállamok közötti szoros együttműködés, információcsere, mivel gyakori probléma, hogy nemzetközi vasúti teherfogalomban vagy hajón szállított veszélyes hulladékot fognak el a hatóságok, melynek során nehézségekbe ütközik a szállítmány tényleges feladójának, a szállítás megrendelőjének azonosítása, kihallgatása. Ez csak szoros nemzetközi együttműködéssel valósulhat meg. Ugyanígy az információ csere hiánya miatt gyakori probléma, hogy a tevékenységben részt vevő gazdasági társaságok több országban rendelkeznek telephellyel, a tényleges felelősök azonosítása nehézségekbe ütközik. Mindez csak gyors azonnali információcserevel valósítható meg, ami a tagállamok között nem mindig biztosított, illetve még nagyobb nehézségekbe ütközik az EU-n kívüli harmadik országok nyomozó hatóságaival való együttműködés.³³⁸

3.3. Magyarországhoz köthető illegális hulladékkereskedelem

A 2000-es évek közepén – hazánk teljes jogú EU tagságát követően jellemző volt – hogy egyes nyugat európai országokból veszélyes hulladékot szállítottak Magyarországra hamis okmányokkal.

Egyik ilyen híres, nagy nyilvánosságot kapott ügyben tizenkilenc gyanúsított ellen indult nyomozás hulladékgazdálkodás rendjének megsértése, magánokirat-hamisítás és közokirat-hamisítás megalapozott gyanúja miatt a Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányságon. Az ügyben húsz helyszínen találtak veszélyes hulladékot tartalmazó hulladékbálát. A nyomozás későbbi adatai szerint a Magyarországon megtalált Németországból származó 4.000 tonna hulladék behozatala elsődlegesen két férfi közreműködésével történt meg. Az ügy további gyanúsítottai a két személy megbízásából végeztek valamilyen tevékenységet. A gyanúsítottak fuvarszervezésben, lerakóhely felkutatásában, rakodásban, lerakóhely biztosításában, vagy a hulladék elhelyezésében működtek közre. A nyomozás adatai szerint a hulladék Magyarországra szállításában „importőrként” négy magyarországi gazdasági társaság volt érintett, később megállapítást nyert, hogy közülük egy gazdasági társaság nevét és bélyegzőjét jogtalanul használták fel.³³⁹

³³⁷ Europol warns of increase in illegal waste dumping (2011)

<https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/europol-warns-of-increase-in-illegal-waste-dumping>

³³⁸ EUROJUST 2014 éves jelentése (annual- 2014) 16.o.

Az ügyben született jogerős ítéletben végül a tizenkilenc vádlottból négy személyt a bíróság börtönbüntetésre ítélte, a többi vádlottat az ellenük emelt vád alól jogerősen felmentette.

Jelen kutatás során készült szakértői interjú alkalmával a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda nyomozója öt elkövetési módszert nevezett meg a hazánkban előforduló hulladék bűncselekmények tekintetében:

- illegális hulladéklerakó helyek üzemeltetése,
- illegális hulladékégetés,
- illegális hulladék lerakás közterületen,
- nem az engedélynek megfelelő hulladék szállítása,
- hulladékkezelési engedélyek túllépése.

A szakértői interjú szerint a két utóbbi módszer jellemzően szervezett bűnözői körökhez köthető, melyet e témában készült egyes publikációk is alátámasztanak.³⁴⁰

Az interjú során elhangzott, hogy Magyarországon az utóbbi években nemzetközi jellegű szervezett bűnözéshez köthető hulladékgazdálkodási ügyben nem indult nyomozás, azonban ismert tény, hogy az EU területéről rendszeresen szállítanak tiltó listán szereplő hulladékot harmadik országokba hamis okiratokkal, illetve tiltó listán nem lévő hulladékból az engedélyezett mennyiség többszörösét. A külföldi gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a nemzetközi jellegű illegális hulladékgazdálkodási ügyek eredményes felderítéséhez elengedhetetlenül fontos, hogy a hulladékszállítást ellenőrző hatóságok, illetve illegális hulladékszállításról információt szerző nyomozók egyaránt ismerjék a hulladék minősítésére vonatkozó szabályozást, és az előírt kísérőokmányokat.

Összegzés

A környezeti bűncselekmények – a számítógépes, és kulturális javak elleni bűncselekményekkel együtt - a nemzetközi szervezett bűnözés új típusú kategóriájaként jelentek meg.³⁴¹ Ebből a bűncselekményből származó haszon egyre inkább felülmúlja a kábítószer kereskedeleméből származó hasznot, azonban világszerte jóval enyhébb büntetési tétel fenyegeti e bűncselekmények elkövetőit. E fejezet rávilágított arra, hogy a tevékenység nem áll meg országhatárok között, a bűnszervezetek hálózata, kapcsolatrendszere nemzetközi szintű akár a védett fajok illegális kereskedelme, akár az illegális hulladékkereskedelem. Ennek megfelelően e bűncselekményekkel szembeni hatékony fellépés nem nélkülözheti az érintett államok közötti szoros együttműködést, információcserét. Ezek nem csupán egy-egy bűnügy kapcsán kell hogy

³³⁹ 2007- német illegális hulladék (http://greenfo.hu/hirek/hirek_item.php?hir=17471/)

³⁴⁰ Ábrahám A. (2005) A környezeti bűnözés alakulása az elmúlt években, Belügyi szemle, 43.o., Obert F. (2000) Környezetvédelem és környezeti bűnözés Magyarországon, Belügyi szemle, 21.o.

³⁴¹ Bognár B. (2014) A nemzetközi együttműködés jelentősége a szervezett bűnözés elleni fellépés során, Belügyi Szemle

megvalósuljanak, hanem napi, általános szinten is, így például a sikeres felderítés során szerzett hasznos gyakorlati tapasztalatok, kockázat elemzések megosztásában is. A tapasztalatok alapján megállapítható, hogy e területen az összehangolt fellépés nem csupán az EU-n kívüli országokkal, vagy kontinensek közötti viszonylatban, de még az EU nyomozó hatóságai között sem minden esetben megfelelő. Ennek több oka lehetséges: a harmadik országok (Afrika, Ázsia) közötti információcserének komoly akadálya lehet (mint arra az ENSZ elemzése is rámutatott) a magas állami, kormányzati szintekig elérő korrupció, ennek megfelelően a politikai akarat hiánya. A másik fő ok lehet (ami elsősorban az EU-n belül jellemző), hogy egyes államok bűnüldöző hatóságai még nem ismerték fel, hogy a jelenség már a szervezett bűnözés egyik fő tevékenységi területévé vált, így még nem rendelkezik kellő prioritással. Biztató jel, hogy a nemzetközi szervezetek az ENSZ és az Európai Unió is felismerte e tevékenység fokozott veszélyességét, melynek megfelelően cselekvési programokat dolgoztak ki. A sikeres együttműködés egyik kiváló példája a hivatkozott COBRA III művelet, és a művelettel elért sikerek.

A közös politikai akarat, ha még nem is az egész világon, de az EU-n belül mindenképpen adott, amely Bárd Károly professzor szavai szerint a nemzetközi szervezett bűnözés elleni fellépés hatékonyságának egyik kulcsa.³⁴²

Irodalomjegyzék

Ábrahám Attila (2005) A környezeti bűnözés alakulása az elmúlt években, Belügyi szemle

Bognár Bettina (2014) A nemzetközi együttműködés jelentősége a szervezett bűnözés elleni fellépés során, Belügyi Szemle

Bárd Károly (1995) Szervezett bűnözés, A bűnüldözés és az igazságszolgáltatás nemzetközi összehangolása, Börtönügyi Szemle

Elek Balázs (2009): Az orvhalászat és orvhorgászat büntetőjogi megítélése, Pisces Hungarici

Elek Balázs (2016) Az orvvadászattól a terrorizmus finanszírozásáig, Terror és elhárítás

Európai Bizottság 2017-es jelentése

EUROJUST 2013-as éves jelentése

EUROJUST 2014-es éves jelentése

EUROJUST 2017-es éves jelentése

EUROPOL (2017) EUROPOL and FRONTEX input for EMPACT Priority of Document Freud

³⁴² Bárd Károly (1995) Szervezett bűnözés, Börtönügyi Szemle, 1.o.

Greg L. Warchol, Linda Z. Zupan, Willie Clack (2003) Transnational Criminality: an analysis of the illegal wildlife market in Southern Africa, International Justice Review

Pusztai László (1999) A gazdasági bűnözés. In: Krimiológiai ismeretek-Bűnözés, bűnözés kontroll (szerk: Gönczöl K., Korinek L., Lévai I.) Corvina kiadó

Uhm, Daan P. (2016) The Illegal Wildlife Trade, Inside the World of Poachers, Smugglers and Traders, SPRINGER

United Nation Office Drug and Crime (2016) World Wildlife Crime Report, Trafficking in protected species

Obert Ferenc (2000) Környezetvédelem és környezeti bűnözés Magyarországon, Belügyi szemle

Tilki Katalin (2004) Környezetkárosítás és természetkárosítás: a környezetvédelem aktuális problémái, Magyar Rendészet

Tilki Katalin (2004) A környezetkárosítás és a természetkárosítás jogalkalmazói gyakorlata, Kriminológiai tanulmányok, Országos Kriminológiai Intézet

Tilki Katalin (2016) Természetvédelem nemzetközi szinten és az Európai Unióban, Belügyi szemle

Tom Milliken (2014) Illegal wildlife trade in ivory and rhino horn, TRAFFIC International, Cambridge

Internetes irodalom

Europol warns of increase in illegal waste dumping (2011)

<https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/europol-warns-of-increase-in-illegal-waste-dumping>

Hazardous materials seized in largest global operation against illegal waste (2017)

<https://www.interpol.int/News-and-media/News/2017/N2017-100>

2007- német illegális hulladék

http://greenfo.hu/hirek/hirek_item.php?hir=17471/

Björn Appelqvist, Jeff Cooper: Waste trafficking, Challenges and actions to be taken- iswa.org

Bázeli egyezmény <http://vegianyag.kormany.hu/bazeli-egyezmény>

Dr. Mátyás Szabolcs (Ph.D.) r. őrnagy egyetemi adjunktus

Az utazó bűnözés és szervezett bűnözés kapcsolatrendszer

Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminológiai Intézet

Bűnügyi Stratégiai Tanszék

e-mail: matyas.szabolcs@uni-nke.hu

kulcsszavak: utazóbűnözés, szervezett bűnözés, kriminológia, bűnelkövetői mobilitás, bűnelkövetői vonzaskörzet

Absztrakt

Jelen tanulmány egy meglehetősen mostohán kezelt bűnelkövetési formát, az utazó szervezett bűnözés jelenségét vizsgálja. Sajnos, ez idáig nagyon kevesen foglalkoztak a témával, holott jelentősége egyre nagyobb, melyről a rendvédelmi szakemberek és a témával foglalkozó kutatók már évekkal ezelőtt is említést tettek. A növekedés egyik „motorja” az európai egyesülés folyamata, a határok nélküli Európa. Elég, ha csak a schengeni térség kialakulására gondolunk, ahol gyakorlatilag mindenféle ellenőrzés nélkül lehet több ezer kilométert megtenni. Ennek eredményeképp egyre jelentősebb az országhatárokat átlépő, szervezett bűnelkövetői csoportok térnyerése, akik városról városra, országról országra járva követnek el zömmel vagyon elleni bűncselekményeket.³⁴³

A Belső Biztonsági Alap által finanszírozott kutatás tette azt lehetővé, hogy egy éven keresztül, közel egy tucatnyi kutató ügyiratok, vádiratok és ítéletek tanulmányozásával, illetve rendőrségi, ügyészségi és bírósági szakemberekkel interjúkat készítsen, és ezáltal tanulmányozza a hazai szervezett bűnözést. A kutatás egyik kiemelt területe volt a határokat átlépő, szervezett jellegű utazó bűnözés tanulmányozása.

1. Bevezetés

Napjaink kiemelt kutatási témái közé tartozik a szervezett bűnözés, amely főként az elmúlt években megnövekedett terrorcselekményekkel hozható összefüggésbe. Ha azonban a kriminológiai adatok alapján összehasonlítjuk azt, hogy hazánkban hány embert érintett valamilyen utazó bűnelkövető által elkövetett bűncselekmény, illetve hány

³⁴³ Hazánkban a rendszerváltást követően, a „nagy nyitás” egyik hozadéka a szervezett bűnözés megjelenése. Ezt megelőzően a szakmai vélemények megoszlottak, hogy a Sutherland-féle definíciónak megfeleltethető-e az 1980-as években már szervezett bűnözésre utaló jelek. Lásd bővebben: Szabó Krisztián (2012): Tanúvédelem a magyar büntetőeljáráásban.

embert érintett bármilyen jellegű terrorcselekmény, akkor statisztikai értelemben véve rendkívül markáns választ kapunk (szintén hasonló érték születne, ha világviszonylatban végeznénk ezt az összehasonlítást).

A szervezett bűnözés és az utazó bűnözés kapcsolatának kutatása nem sorolható a „slábertémák” közé. Kérdésként merülhet fel, hogy vajon mi lehet ennek az oka. Adekvát választ nem könnyű adni a kérdésre, azt azonban kijelenthetjük, hogy talán kevésbé látványos eredményeket hozhat egy ilyen irányú kutatás, médianyilvánosságot is kisebb eséllyel fog kapni és várhatóan a tudóstársadalom körében sem fogják olyan heves viták tárgyát képezni az új kutatási eredmények, mintha például valaki a terrorizmus vagy a migráció témájában publikálna. Ennek ellenére nem lehet az utazó bűnözés témakörében struccpolitikát folytatni, nem dughatjuk a fejünket a homokba azzal, hogy ha nem veszünk tudomást a jelenségről, akkor az nem is létezik. Az utazó bűnözés létezik, és a technikai és infrastrukturális fejlődés következtében aránya a bűncselekményi struktúrán belül egyre nagyobb, s szerepe várhatóan mind inkább jelentősebb lesz, mivel a bűnelkövetők (a többi emberhez hasonlóan) egyre inkább mobilizálódnak.

A téma jelentőségét tehát nem lehet elbagatellizálni, egyre több, jelen kutatáshoz hasonló vizsgálat szükséges azért, hogy minél jobban feltérképezhető legyen a szervezett bűnözés és az utazó bűnözés kapcsolatrendszer, a kutatók és a gyakorló rendvédelmi szakemberek egyaránt minél alaposabban megértsék a működését e speciálisnak tekinthető bűnelkövetői csoportoknak, illetve a bűnüldöző szervek minél alaposabb információkkal rendelkezzenek a szervezett bűnelkövetői csoportok struktúrájáról és térbeli jellegzetességeikről.

Miért is szükséges e tanulmány megírása? Részben azért, mivel ebben a témában hazánkban az elmúlt néhány évben rendkívül kevés szakmai anyag látott napvilágot, a szervezett bűnözés aspektusból pedig korábban még egyáltalán nem vizsgálták az utazó bűnözést.³⁴⁴ Másrészt pedig azért, mivel ahhoz, hogy a rendvédelmi szervek érdemben tudjanak reagálni az állampolgárokat ért támadásokra, ahhoz fel kell tárni a problémát, s csak ezt követően lehet kidolgozni a megfelelő kriminalisztikai ajánlásokat a sikeres nyomozások lefolytatása érdekében. A téma kutatásának szükségességét indokolja továbbá, hogy amennyiben az utazó bűnözés által érintett területeket vizsgáljuk, úgy azt láthatjuk, hogy számos olyan szektor van, amelyek esetében óriási nemzetgazdasági károkat tudnak okozni az utazó bűnözők. Gondoljunk csak például az egyre gyakoribbá váló, fesztiválokra elkövetett sorozat jellegű bűncselekményekre, ahol számos esetben már nemcsak hazai, hanem külföldi

³⁴⁴ Ennek részbeni oka az, hogy a kutatóknak nem volt lehetősége a szervezett bűnözéssel foglalkozó ügyiratokba betekinteni, ezért nem tudták az utazó bűnözést a szervezett bűnözés aspektusából vizsgálni.

bűnelkövetőket is tetten értek. Létkérdés tehát az, hogy a hazánkba érkező turisták biztonságban érezzék magukat, s ne váljanak bűncselekmények áldozataivá.³⁴⁵

A tanulmány teoretikus megközelítésből vizsgálja az utazóbűnözést. Bemutatja többek között az utazó bűnözés fogalmát, illetve azt, hogy az elmúlt néhány évtizedben az utazó bűnözésben milyen főbb változások következtek be, s ennek milyen okai vannak, továbbá megkísérel prognózist adni arra vonatkozólag, hogy az elkövetkező években milyen főbb változások várhatók. A szerző említést tesz továbbá azokról a legújabb nyomozati módszerekről, melyek az utazó bűnelkövetők sikeres elfogását segíthetik.

A téma fontosságát felismerve, az utazó bűnözés évek óta része a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar oktatási struktúrájának; a hallgatók a kriminálmetodika tantárgy keretében ismerhetik meg a témával kapcsolatos legfrissebb kutatási eredményeket, ezen felül pedig a téma iránt érdeklődők szakdolgozati témaként is választhatják az utazó bűnözést.

A szerző ezúton kívánja megköszönni a Belső Biztonsági Alap támogatását, amely lehetővé tette e rendkívül érdekes téma feldolgozását.

2. Anyag és módszer

Mint az a bevezető gondolatokban is említésre került, az utazó bűnözés egy meglehetősen mostohán kezelt területe a rendészettudománynak, azon belül pedig a kriminalisztikának. Rendkívül kevés tanulmány, cikk és egyéb típusú tudományos mű született ez idáig a témában. A meglévő forrásanyagok is elsősorban évtizedekkel ezelőtt született anyagok, amelyek alap mondanivalójukat tekintve rendkívül hasznos forrásmunkák, azonban többségükre, mint történeti munkára tekinthetünk csak. Mielőtt részletesen elemeznénk a hazai szervezett bűnözői csoportokhoz köthető utazó bűnelkövetőket, érdemes megismerni azt a néhány alapművet, amely a témával foglalkozik.

A kriminalisztikai szakirodalomban elsőként Dávid Gábor foglalkozott alaposabban a témával.³⁴⁶ Közel két évtized múlva Konczer István volt az, aki a Magyar Jog című folyóiratban közölt tanulmányt a témával kapcsolatban.³⁴⁷ Ismét néhány évtizednek kellett ahhoz elteltie, hogy az utazóbűnözés legújabb trendjeit, fogalmának újraértelmezését stb. megismerhessük. A kriminalista Bói László volt az, aki az elmúlt években számos magyar és idegen nyelvű publikációt jelentetett meg a témában, és a készülő doktori értekezése is érinti e témát.³⁴⁸

³⁴⁵ Mindez már a szocialista Magyarországon is problémákat jelentett. Lásd: Bezsenyi Tamás (2014): „Egy ötven literes hordóból hatvan liter sört lehetett kimérni” A fővárosi és Balaton környéki vendéglátás és turizmus informális világa a Kádár-korban.

³⁴⁶ Dávid (1967) 161., Dávid (1969)

³⁴⁷ Konczer (1988) 9-17.

³⁴⁸ Bói (2015) 149-156. és Bói (2016) 8-17.

3. Utazó bűnözés a múltban

A kriminalisztikai szakirodalomban az első komolyabb lélegzetvételi írások a témával kapcsolatban csak az 1960-as években jelentek meg hazánkban. Nyilvánvaló, hogy ezt megelőzően is voltak olyan bűnelkövetők, akik az országot járva követtek el hasonló jellegű bűncselekményeket, azonban ez feltehetőleg nem okozott olyan volumenű problémát, ami arra ösztönözte volna a korabeli kutatókat és szakírókat, hogy a témával behatóbban foglalkozzanak. A második világháborút megelőzően a közlekedési infrastruktúra fejletlensége és a maitól gyökeresen eltérő utazási szokások következtében nem volt bűnügyi értelemben releváns az utazó bűnözés. A második világháborút követően a mozgás szabadságához fűződő jog erősen korlátozva volt, ezért a negyvenes évek végétől az ötvenes évekig bezárólag szintén nem jelentett nagy problémát a rendőrség számára az utazó bűnözés.³⁴⁹ A kádári konszolidáció, a puha diktatúra időszaka volt az az időszak, amikor az utazás szabadabbá vált, amikor a bűnelkövetők is viszonylag szabadon utazhattak az országban.³⁵⁰ Ezt támasztja alá, hogy az 1960-as években jelentek meg az első utazó bűnözéssel kapcsolatos tanulmányok is.

4. Az utazóbűnözés fogalmi meghatározása, általános ismérvei

4.1. Az utazóbűnözés fogalmi meghatározása

Mielőtt részletesen belekezdenénk a kutatás ismertetésébe, mindenképp szükséges az utazó bűnözés fogalmának tisztázása, mivel az egyes kutatók másként értelmezik a fogalmat. Talán a leggyakoribb probléma az „utazó bűnözés” és az „utazva bűnözés” fogalmainak a felcserélése, szinonim fogalmakként történő használata. Az utazó bűnözés alatt azt az elkövetési formát értjük, amikor a bűnelkövető a saját lakó-környezetén kívül követ el bűncselekményeket (lásd bővebben: az alábbiakban). Az utazva bűnözés esetében viszont az elkövetés helye a bűnelkövető lakó/tartózkodási helye, és a bűncselekmény elkövetése valamilyen tömegközlekedési eszközön történik (pl. autóbusszon zsebtolvajlás).

³⁴⁹ Természetesen az 1950-es években is voltak olyanok, akiket nagy térbeli mobilitás jellemezett. Az érintett korszak egyik ikonikus alakja a „Repülő Gizi” néven ismertté vált hölgy (Kosztor Sándorné Bodnár Gizella), aki bűnözői karrierjét az 1950-es években kezdte, amikor még Magyarország nagyvárosai között rendszeres belföldi repülőgépjáratok működtek. Budapestről így rövid idő alatt eljutott a vidéki nagyvárosokba, ahol rendszerint lakásbetöréseket hajtott végre, majd a délutáni járatral visszatért a fővárosba. Az utazó bűnözők igazi „klasszikusának” tekinthető, aki a belföldi légi járatok megszűnése után főként vonattal és távolsági busszal jutott el az elkövetési helyekre.

³⁵⁰ A szabad utazás lehetősége viszonylagos volt, hisz például a közvetlenül a nyugati határ mentén fekvő területek továbbra zártak voltak, oda gyakorlatilag csak az ott lakók utazhattak. Rendszeresek voltak az ellenőrzések, aki nem tudta igazolni az utazása célját, azt visszafordították.

Dávid Gábor, az 1967-ben megjelent „Lopás - betörés” című könyvben „mozgóbűnözőkről” és „mozgótolvajokról” tesz említést. A jelenleg használt „utazó bűnöző” kifejezés szemantikai értelemben mindenképp helyesebb, mivel mozgást a lakóhelyen belül is lehet végezni, utazást pedig elsősorban akkor, ha elhagyjuk a lakóhelyünket. (A szerzők álláspontja szerint a mozgó bűnözés kifejezés helyes, azonban kevésbé félreérthető az utazó bűnözés, így a tanulmány további részében ezt használják.)

Dávid Gábor a következőképpen definiálta az utazó bűnöző fogalmát: „Mozgóbűnözőnek tekinthető az a személy: akinek lakása egyáltalán nincs, vagy csak formálisan van (fiktív lakás), vagy rendelkezik ugyan lakással, de azt elhagyja, az ország különböző helyein sorozatosan követ el bűncselekményeket, és részben vagy egészben az így szerzett javakból biztosítja megélhetését.”³⁵¹ Mára a meghatározás kissé idejét múlt, számos olyan fogalmi elemet tartalmaz, amely nem releváns a fogalom szempontjából. Részben erre világít rá Bói László is egyik tanulmányában.³⁵² Többek között arra, hogy napjainkra az utazó bűnözést nem lehet kizárólag egy adott országon belüli cselekménynek (bűncselekmény sorozatnak) tekinteni, mivel a határok légiesülésével a határok könnyedén átjárhatóvá váltak. Szintén fölös fogalmi elemnek tekinthetjük a saját tulajdonú ingatlan meglétét, esetleges hiányát. Amennyiben az elkövető egyik településről a másikra utazik bűncselekmény elkövetése céljából, akkor már utazó bűnözőnek tekinthetjük. Az ingatlan megléténel (vagy nem léténél) talán fontosabb a bűnelkövető lakcím típusának a hangsúlyozása (lakóhely vagy tartózkodási hely).³⁵³

Az 1988-ban megjelent ERÜBS³⁵⁴ szabályzat a következőképpen határozta meg az utazó bűnöző fogalmát: „Az a személy, aki tudatosan – az elkövetési módszer szerves részeként – lakóhelyétől távol követi el a bűncselekményt. A bűnöző e taktikával – a bűnüldöző szervek hatáskörének területi megosztottságát – ezen belül a közvetlen környezet és a helyi rendőri szervek előtti ismeretlenséget, a sorozatosan elkövetett bűncselekmények közötti összefüggések felismerésének megnehezítését próbálja kijátszani.”

Az ERÜBS szabályzat már a jelenleg is használt utazó bűnöző kifejezést használta. A megfogalmazás egyik hibájának tartják a szerzők a „lakóhelyétől távol” kifejezést. Mit jelenthet a távol? Mennyire távol kell bűncselekményt elkövetnie valakinek, hogy

³⁵¹ Dávid (1969) 14-15.

³⁵² Bói (2015) 150.

³⁵³ A lakóhelyet a köznyelv hibásan „állandó lakcímnek” hívja. (Ez a legtöbb esetben utca és házszám megadásával történik.) A lakóhely viszont lehet „település szintű lakcím” is. Ebben az esetben csak a település van megjelölve (pl. egy Debrecenben élő hajléktalan esetén a „Debrecen Lakcím nélküli” megnevezés szerepel a lakcímkártyán). A lakóhely („állandó lakcím”) mellett a másik lakcím típus a „tartózkodási hely” (a köznyelvben „ideiglenes lakcím”), melyet 3 nap után kell bejelenteni az okmányirodában, amennyiben 3 hónapnál hosszabb ideig kíván valaki az adott címen tartózkodni.

³⁵⁴ Egységes rendőrségi, ügyészségi bűnügyi statisztika, jelenleg az ENYÜBS, az Egységes Nyomozható és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika használatos

utazó bűnelkövetővé váljon? Elegendő-e Debrecenből Püspökladányba utaznia, vagy esetleg Karcagig kell menni, hogy az ERÜBS által támasztott feltételeknek megfeleljen? A szerzők álláspontja szerint a távolság meghatározása fölösleges és zavaró fogalmi elem, talán kifejezőbb lett volna a „más település” vagy „más közigazgatási egység” stb. megnevezés használata. Másik probléma a meghatározással kapcsolatban, hogy a „helyi rendőri szervek”-ről tesz említést. Utazva számos, más rendvédelmi szerv hatáskörébe tartozó bűncselekményt is el lehet követni, gondoljunk csak arra, ha valaki településről településre járva Ukrajnából csempészett cigarettát értékesít.

Utazó bűnözés alatt – a szerző értelmezésében – azt a bűnelkövetési formát kell érteni, melynek során a bűnelkövető(k) nem a lakó- vagy tartózkodási helyén követ el bűncselekményeket, hanem más közigazgatási egységben. A lakó- vagy tartózkodási helytől való távolság relevanciával ebben az esetben nem rendelkezik.

4.2. Az utazó bűnözés általános ismérvei, jellemzői, jelenlegi trendjei

A kiadvány adta terjedelmi korlátok miatt az utazóbűnözés általános ismérveinek részletes bemutatására nincs lehetőség, azonban vázlatosan mindenképp szükséges a legfontosabb jellemzők és specifikumok ismertetése.

Gyakori hibának tekinthető, hogy az utazó bűnözést számos esetben kizárólag a vagyon elleni bűncselekményekkel mossák össze. Nem lehet kizárólag a vagyon elleni bűncselekményekkel azonosítani az utazó bűnözést (pl. ha egy sorozatgyilkos heti rendszerességgel más-más településen követ el gyilkosságot), azonban az esetek döntő többségében valóban vagyon elleni deliktumokat valósítanak meg a bűnelkövetők.

Az utazó bűnözőknek számos csoportosítási lehetősége létezik, de mint arra Bói László is rámutat, a leginkább „szerencsés” kategorizálás, ha a bűnelkövetőket alkalmi és a kvalifikált bűnelkövetőkre bontjuk.³⁵⁵ Esetünkben is ez a felosztás vezet eredményre, mivel a kvalifikált bűnelkövetők azok, akik rendszerint szervezeten, sorozatjelleggel, akár országhatárokat is átlépve követnek el bűncselekményeket.³⁵⁶

A nyomozás során a verziók felállításakor a legfontosabb kérdések egyike az elkövetéshez használt közlekedési eszköz beazonosítása. A múlt bűnelkövetői főként vonattal

³⁵⁵ Bói (2016) 11.

³⁵⁶ Dávid Gábor és Dobos Imre (1967) a „mozgóbűnözők” esetében az alábbi kategorizálási szempontokat javasolták: 1. az egyes bűncselekményfajták alapján, 2. lakás nélküli személyek és állandó lakhellyel rendelkező személyek, 3. a bűnelkövetői vonzáskörzet nagysága alapján: egy adott megye területén, több megye területén vagy az ország egész területén mozgó bűnelkövetők.

és távolsági autóbusszal utazva követték el a bűncselekményeket. A nyolcvanas évektől kezdve vált egyre gyakoribbá a személygépkocsi használata. A jelenlegi trendet figyelve, a személygépkocsi primátusát figyelhetjük meg. Az elmúlt néhány év bűnügyi adatait elemezve viszont a személygépkocsikkal kapcsolatban egy érdekes tényre lehetünk figyelmesek, melyre Bói László is felhívta a figyelmet.³⁵⁷ Egyre gyakoribb az autóbérlés az utazó bűnelkövetők között, egyre ritkábban használnak saját tulajdonú személygépkocsit, ami a nyomozóhatóságok munkáját nagyban megnehezíti.

Az elmúlt közel egy évtized lakossági közlekedési szokásait vizsgálva megállapítható, hogy folyamatosan emelkedik hazánkban is a repülőgéppel utazók aránya. Az utazó bűnelkövetők esetében viszont ez nem tapasztalható. Ennek több oka is van a szerzők véleménye szerint. Az országon belüli polgári utazásnak természetesen továbbra sincs jelentős részesedése, és várhatóan nem is lesz. Számos szervezett bűnelkövetői csoport esetében viszont megfigyelhető, hogy jelentős távolságokat tesznek meg bűnelkövetés céljából, ami bizonyos esetekben már indokolná a légi közlekedés igénybe vételét, azonban ennek ellenére személygépkocsit használnak. A sorozat jellegű utazó bűnelkövetők esetében azonban megfigyelhetjük, hogy az elkövetés egyes helyszínei nincsenek egymástól olyan távolságra, ami valóban indokolná a repülőgép használatát, másrészt pedig a lebukás esélye jóval nagyobb a légi közlekedés igénybevétele esetén (pl. a bűncselekmény elkövetéséből származó áruk szállítása, körözött személyek utazása okozhatnak problémát), mint a szárazföldi közlekedési eszközökkel történő utazás során. A két tényező együttes hatásának köszönhetően várhatóan nem is lesz a későbbiekben sem domináns a légi közlekedés szerepe.

Az utazó bűnözés bűncselekményi struktúráját vizsgálva mindenképp megfigyelhető egyfajta átstrukturálódás. Az 1990-es években a pénzüzetek jelentős része nem rendelkezett megfelelő biztonságtechnikai eszközökkel, így könnyű prédái voltak az elkövetőknek (2000-ben 135 bankrablást követtek el). Az elkövetők sok esetben az országot járva követték el a sorozatjellegű bűncselekményeket.³⁵⁸ A jelentős biztonságtechnikai fejlesztések eredményeképp napjainkra a bankrablások száma jelentősen csökkent, így az utazó bűnözés vonatkozásában mára a kevésbé jellemző deliktumtípusok közé sorolható. Az elmúlt évek trendjéhez sorolható, a fesztiválok elkövetett bűncselekmények számának emelkedése is. Ennek során a bűnelkövetők egyik fesztiválról a másikra utazva követnek el főként vagyon elleni bűncselekményeket, így biztosítva az anyagi fedezetét az ott tartózkodásuknak.

³⁵⁷ Bói (2016) 12.

³⁵⁸ Sebestyén (2017) 23.

5. Az utazó bűnözés felderítésének újfajta eszközei

Talán közhelyként hangzik, azonban a legtöbb esetben sajnos igaz, hogy a bűnüldöző szervek rendszerint csak fáziskéséssel követik a bűnelkövetőket, így a bűnözők mindig „egy lépéssel” a nyomozóhatóságok előtt járnak. Joggal merülhet fel az emberben a kérdés, hogy ennek mindig így kell lennie vagy esetleg a rendőrök is kerülhetnek-e egy lépéssel a bűnözők elé? A szerzők véleménye szerint, még ha nem is feltétlenül szükséges mindig a bizonyos „egy lépéssel” a bűnözők elé kerülni, de már az is nagy eredménynek tekinthető, ha bizonyos esetekben „egymás mellett haladhat” a két fél. Az alábbiakban olyan, a nyomozás során sikerrel használható eszközök kerülnek ismertetésre, melyek a sorozat jellegű bűncselekményeket elkövető utazó bűnelkövetők esetében segíthetnek a sikeres elfogásban (1. a Robotzsaru NEO keresések statisztikák alrendszere, 2. bűnözési térkép, 3. prediktív szoftverek, 4. földrajzi profilalkotás).

5.1. Robotzsaru NEO

Számos bűncselekménytípus esetében (az utazó bűnözés esetében pedig különösen) segítheti a sikeres felderítést az a 2017. július 1-jétől – egyelőre csak teszt üzemmódban működő – újfajta alkalmazás, amely a Robotzsaru NEO (a továbbiakban: Rzs NEO) rendszerben érhető el, és a VÉDA kamerák által rögzített számos adat és információ ismerhető meg ezáltal. A képfelvételek letöltése egyelőre még nem megoldott, mivel a több helyszínen, egyidejűleg történő letöltés a rendszer nagyfokú lassulásához vezetne (a felvételek beszerzése ezért jelenleg csak megkeresés útján oldható meg). Az alkalmazás másik hiátusa, hogy a teszt üzemmód idején csupán az értékelő-elemző osztályok és a tevékenység-irányítási központok munkatársainak van jogosultsága a hozzáféréshez, vagyis csak ők jogosultak az adatok lekérésére. A távlati célok között szerepel viszont, hogy amennyiben a Robotzsaru rendszer gyorsabbá válik, akkor szélesebb körű hozzáférést adnak a rendvédelmi dolgozóknak, illetve lehetőség lesz majd a fényképfelvételek lekérésére is. Az új rendszer más nyilvántartó rendszerekhez hasonlóan naplózza a műveleteket, tehát kizárólag célhoz kötötten lehetséges csak az adatok lekérése.

Miben nyújthat segítséget az új alkalmazás? A VÉDA kamerák által rögzített felvételek tartalmazzák a gépjármű rendszámát (elől és hátul egyaránt), sebességét, színét stb. Ezáltal gyakorlatilag online módon válik követhetővé egy bűnelkövető, mivel néhány tízpercenként valamelyik kamera rögzíti a gépjármű adatait.

Meg kell azonban fogalmaznunk kétségeinket is a Robotzsaru kínálta újfajta lehetőséggel szemben. A nyomozóhatóság tagjainak eddig is volt lehetősége az Állami

Autópálya Kezelő Zrt. részére megkeresést küldeni a gépjárművekkel kapcsolatos forgalmi adatok beszerzése érdekében. Nyilvánvaló azonban, hogy előfordult számos esetben az, hogy az időhiány és egyéb körülmények következtében nem mindig lett a megkeresés küldve a fenti szerv számára, holott az indokolt lett volna. Ameddig a nyomozóknak továbbra is megkereséseket kell küldeni az adatok lekérése érdekében, úgy bizonyára továbbra is lesznek olyan esetek, hogy ennek következtében nem kerülnek lekérésre az egyébként relevanciával rendelkező adatok. Az előadó számára történő közvetlen hozzáférés mihamarabbi megoldása elkerülhetetlen, mivel így garantálható csak az, hogy nagyszámú adatlekérdezések legyenek. Említsük meg továbbá problémaként, az újdonságoktól való félelmet, idegenkedést, ami az innovációk diffúziójának egyik nagy gátja. Számos olyan nagyszerű lehetőség van a nyomozók kezében, ami jelenleg is kiváló raszternyomozati lehetőségeket kínál, azonban nem megfelelő számban veszik igénybe a rendvédelmi dolgozók. Példaként említhetjük az országos adatbázissal rendelkező Net Zsaru rendszert, vagy az RZS NEO térképészeti alrendszerét, amit rendkívül kevesen ismernek (holott hosszú évek óta része a rendszernek), de még akik ismerik is, azok között is elenyésző a bűnügyi vagy közrendvédelmi munkában alkalmazók száma (lásd bővebben az alábbiakban).

5.2. Bűnözési térkép³⁵⁹

Számos kutató említést tett már arról, hogy a bűnözési térképek mekkora segítséget jelenthetnek a bűnüldözésben dolgozók számára, ennek ellenére hazánkban továbbra is csak rendkívül kevesen használják a nyomozás során. Csak, hogy érzékeltessük a lemaradást, egy felmérés szerint 1998-ban már „az amerikai rendőri egységek 13%-a alkalmazta a mindennapi gyakorlatban a bűnözési térképezést”.³⁶⁰ 2002-ben Erdősi Sándor a Belügyi Szemle hasábjain még csak arról írt, hogy a külföldi példák alapján mennyire hasznos lenne hazánkban is alkalmazni a bűnözési térképeket. Sajnos ezen a téren a helyzet azóta sem sokat javult. Miért tartjuk fontosnak ezt megemlíteni? Azért, mivel a bűnözési térképek egyik legeredményesebb felhasználási területe a sorozatjellegű bűncselekmények nyomozása területén lehet (ezáltal pedig az utazó bűnözések nyomozása során). Feltétlenül meg kell azonban említeni, hogy a bűnözési térképekre nem tekintünk úgy, mint egy kristálygömbre. Segít a sorozat jellegű bűncselekmények esetében az összefüggések felismerésében, azonban az utazó bűnözés esetében a szervezettség kimutatására már kevésbé alkalmas.

³⁵⁹ A bűncselekményeket ábrázoló térképek elnevezésével kapcsolatban megállapíthatjuk, hogy a megnevezése nem egységes. A „bűnözési térkép” és a „bűnügyi térkép” megnevezések egyaránt használatosak. A szerzők álláspontja szerint a „bűnözési térkép” kifejezés a megfelelő, mivel ez magában foglalja a szabálysértések ábrázolásának lehetőségét is.

³⁶⁰ Tóth (2007) 24.

A bűnözési térképekkel kapcsolatban két felhasználási területet érdemes megemlíteni.

Robotzsaru Neo rendszer:

Az ügyviteli és ügyfeldolgozó rendszer egyik menüpontja a térképészeti alrendszer,³⁶¹ amely évek óta része az Rzs NEO-nak. Ennek ellenére a rendőri állomány döntő többsége még nem hallott e menüpontról, akik pedig hallottak, azok döntő részben nem ismerik a használatát. Pontosabban fogalmazva, a használatának a jelentőségét, a használatban rejlő lehetőségeket. A térképészeti alrendszer menüpontnak a számos hibája ellenére több előnye van, mint hátránya, ezért használata indokolt a rendvédelmi dolgozók körében. A rendszer előnyeinek és hátrányainak ismertetése jelen tanulmánynak nem tárgya, ezért a szerzők eltekintenek tőle.

Nézzük meg viszont azt, hogy konkrétan hogyan is tud segíteni egy Rzs NEO által generált bűnözési térkép egy utazó bűnöző sikeres elfogásában. Elvileg most már a feljelentés felvételekor minden egyes bűncselekmény geokóddal ellátva kerül felvitelre a Robotzsaru rendszerbe, így a térképen lehetővé válik minden egyes deliktum térbeli megjelenítése. Amennyiben csak az ügyiratból dolgozik az előadó, jóval kisebb az esélye annak, hogy a térbeli összefüggéseket észreveszi, figyel azokra. A kétdimenziós ábrázolás sokkal látványosabb, és olyan összefüggések felismerését teszi lehetővé, amik egy adatsorból (lásd: ügyirat) nem lenne lehetséges. Az időbeliség, az egymásutánosság akár több térkép nyomtatásával (ez jelenleg sajnos csak printscreen-nel oldható meg) érzékelhető, ami további, korábban nem észlelt felismerések megállapítására lehet alkalmas. Gyakori probléma, hogy az utazó bűnözők által elkövetett bűncselekmények egy része rejtve marad a hatóság előtt. A térképészeti alrendszer lehetővé teszi, hogy más rendőrkapitányság illetékességi területén elkövetett bűncselekményeket is megjelenítsünk. Ezáltal látható válik, hogy időben és térben esetleg beleilleszhető-e egy adott deliktum egy bűncselekmény sorozatba. A vizuális megjelenítés tehát olyan lehetőségeket kínál, amelyek a térben egymástól távol lévő elkövetési helyszínek esetében nélkülözhetetlen eszközök lehetnek.

Forró pontos térképek:

Az Rzs NEO térképészeti alrendszerével ponttérképek generálhatók. A pontok térbeli sűrűsége jelöli ki a forró pontokat. Ezáltal a Robotzsaru rendszer térképei is lehetnek bizonyos esetekben forró pontos térképek, azonban ezeket külön, erre a célra kifejlesztett térinformatikai szoftverekkel (GIS) is lehet szerkeszteni (pl. ARC GIS, QGIS). Természetesen a nagy ügyteher és a nyomozók leterheltsége ezt a legtöbb esetben nem teszi lehetővé, azonban egyes

³⁶¹ A Robotzsaru NEO-ban az elérési útvonal: keresések – statisztikák, listák – térképészeti alrendszer – bűnözési térkép

kiemelt tárgyi súlyú bűncselekmények esetén indokolt lehet a plusz időráfordítás, mivel egy ilyen térkép olyan többlet információval rendelkezhet, amivel például a térképészeti alrendszerben generált térképek nem. A Robotzsaru által generált térképen nem lehetséges a szűrések abban az értelemben vett elvégzése, hogy csak kizárólag egy adott ügy szerepeljen a térképen, egy GIS alapú térképen viszont igen. Lehet rajta méréseket végezni, számításokat végezni, ábrázolhatók határon túli területek is (határon átnyúló utazóbűnözés), különböző rétegek adhatók a térképhez (pl. közlekedési hálózatok), amelyek mindenképp segíthetik a további összefüggések megtalálását, és a bizonyítás logikai láncolatának a megalkotását. Különösen hasznos lehet akkor, ha az utazó bűnelkövető egy-egy helyszínen hosszabb ideig tartózkodott, és kisebb forrópont is kialakult az elkövetett deliktumoknak köszönhetően.

5.3. Prediktív szoftverek

Az alábbiakban egy olyan módszerről kívánunk a szerzők említést tenni, ami hazánkban gyakorlatilag ismeretlen. Ismeretlen, holott több mint egy évtizede már alkalmazzák. Elsőként talán az elnevezésről érdemes pár szót szólni. A bűncselekmények, sértettek és bűnelkövetők előrejelzését végző szoftvereket az angolszász területeken, prediktív szoftvereknek nevezik, az ezen alapuló rendészeti stratégiát, pedig prediktív rendészetnek (Predictive policing). Hazánkban az angol kifejezést alapul véve részben a „prediktív rendészet”, illetve a „megelőző rendészet”³⁶² kifejezések használatosak. „A prediktív rendészet alatt egy olyan matematikai alapokon nyugvó (főként valószínűség számítás és középérték számítás) térinformatikai háttérrel rendelkező számítógépes programot értünk, amely előrejelzi a bűncselekmények várható helyét és idejét, a sértettek és az elkövetők személyét.”³⁶³ A jelenleg rendelkezésre álló szakkönyvekből és világhálós forrásokból azt tudhatjuk meg, hogy a bűnüldözésben használt prediktív szoftvereket³⁶⁴ az Egyesült Államokban fejlesztették ki és ott is kezdték alkalmazni, 2008-ban pedig már a PredPol program sikeréről tudósítanak a források.

Az egyesül államokbeli fejlesztéstől teljesen függetlenül (és róluk nem is tudva), a Budapesti Rendőr-főkapitányság III. kerületi Rendőrkapitányságának volt közrendvédelmi osztályvezetője, Traub Ferenc ny. r. alezredes az amerikai kollégáit megelőzve, már 2006-ra egy hasonló elven működő programot írt, amelyet rögtön elkezdtek használni. A program az alkotó felesége után, a BÖBE nevet kapta. A prediktív szoftverek azon az elven alapulnak, hogy a bűnelkövetők rendszerint nem ugyanott követnek el bűncselekményt, mint ahol az azt megelőző alkalommal. Miben is tud segíteni BÖBE? A program jelenleg öt bűncselekménytípus esetén használható: gépkocsifeltörés, gépkocsilopás, rablás, betörés, trükkös lopás. A program előrejelzi a bűncselekmények elkövetési helyét

³⁶² A megelőző rendészet kifejezést használja írásaiban Szikinger István és Borbíró Andrea is.

³⁶³ Mátyás (2017) 221.

³⁶⁴ Az élet más területein is alkalmaznak prediktív szoftvereket pl. bevásárlóközpont láncolatok, közműszolgáltatók.

(utca pontossággal), idejét és típusát. A program hatékonyságát mutatja, hogy a III. kerületi Rendőrkapitányságon három év alatt 75%-kal csökkent a gépjárműlopások száma. Jelenleg a programot nem kifejezetten az utazó bűnelkövetők elfogása érdekében használják, azonban a program alkalmas arra, hogy új algoritmusokkal egészítsék ki, ami még hatékonyabbá tenné az utazó bűnelkövetők felderítését. A program azonban még a jelenlegi fejlettségi szintjén is nagy eredményességgel használható az utazó bűnelkövetők felderítésére, mivel a prediktív bűnügyi programok elsősorban a sorozat jellegű bűncselekmények elkövetőinek kiszűrésére alkalmasok, ezáltal elősegítik a felderítést.

5.4. Földrajzi profilalkotás:

Hazánkban a földrajzi profilalkotás szintén a ritkán használt nyomozati módszerek közé tartozik, holott a benne rejlő lehetőségek nagy eredményekkel kecsegtetnek. Elsőként talán azt érdemes tisztázni, hogy mit is értünk földrajzi profilalkotás alatt. A földrajzi profilalkotás egy „olyan bűnügyi vizsgálati módszer, amely meghatározza a sorozat-jellegű bűncselekmények tetteseinek valószínűsíthető tartózkodási helyét.”³⁶⁵ A módszer lényegét talán úgy lehet a legkönnyebben megérteni, ha az állatvilágból merítünk hozzá példát. A legtöbb állatnál megfigyelhető az, hogy van egy olyan territórium, melyet csak a legkritkább esetben hagy el. Ez a biológiai felismerés tulajdonképpen a bűnelkövetőkre is adaptálható. Minden bűnelkövetőnek van egy olyan komfortzónája, amit nem szívesen hagy el. Az utazó bűnözők esetében természetesen nem lehet a komfortzónát minden esetben a lakóhely közelében keresni, azonban még esetükben is kijelölhető az a terület, ahol szívesen ténykednek, ahol biztonságban érzik magukat.

Mint az a legtöbb szakirodalomban is említésre kerül, a geográfiai profilalkotást főként sorozat jellegű bűncselekmények elkövetőinek a felderítésére használják (pl. emberölés, szexuális jellegű bűncselekmények). A téma elsőszámú szakértője, Kim Rossmo álláspontja szerint viszont minden olyan esetben használható a módszer, amikor a bűncselekménynek földrajzi karakterisztikája van. Sőt, számos vagyon elleni bűncselekmény is profilozható, mint például a lakásbetörés vagy a gépjárműlopás. Megjegyzi továbbá Rossmo, hogy a földrajzi profilozás a szervezett bűnözés esetében is sikeresen használható. A fentiek alapján tehát akár a szervezett módon, utazó bűnelkövetők által elkövetett bűncselekmények helyszínei is alkalmasak lennének profilalkotásra.

Mint az a fentiekben említésre került, a módszer hazánkban a ritkán alkalmazott eljárások közé tartozik, azonban van pozitív példa a földrajzi profilalkotás sikeres magyarországi alkalmazására. Egy több tagból álló bűnszervezet tagjai 2005-ben Jász-Nagykun-Szolnok

³⁶⁵ Kim, Rossmo (1992, 2000) után Erdei (2014) 140.

megyében követtek el súlyos, életellenes cselekményeket, melynek során öt fő idősorú sértett bele is halt a sérüléseibe. Az elkövetés helyei Jász-Nagykun-Szolnok megye települései voltak. A nyomozás holtpontra jutását követően került sor a földrajzi profilalkotásra, mely eredményre vezetett, az elkövetőket elfogták. A bűnelkövetők utazó bűnelkövetőknek tekinthetők, mivel lakóhelyükön kívül, a megye kis településein követtek el a bűncselekményeket. Van tehát hazai példa is a sikeres földrajzi profilalkotásra, még pedig utazó bűnelkövetőkkel kapcsolatban. A szerzők véleménye szerint szükséges lenne a szervezett jellegű utazó bűnözés esetében a kötelező földrajzi profilalkotás bevezetése, mivel az nagy segítséget jelenthetne a nyomozás során.

Amelyre pedig több kutató is rávilágít, hogy bizonyos matematikai algoritmusokkal (melyek ismertetésétől eltekintenek a szerzők) megállapítható az, hogy utazó bűnelkövetővel állunk-e szemben vagy csak egy „átlagos” bűnelkövetővel. Amennyiben a bűncselekmény elkövetéséhez megtett távolság nagyobb (a lakóhelytől a bűncselekmény helyszínéig), mint az egyes bűncselekményi helyszínek közötti távolság, akkor feltételezhető, hogy utazó bűnelkövetővel állunk szemben.³⁶⁶ Utazó bűnelkövetők esetében a földrajzi profilalkotás során az ún. „beszédes helyszíneket” kell megvizsgálni, amelyek a bűnelkövetők döntésmechanismusairól árulkodnak, illetve az egyes helyszínek közötti összefüggésekre, esetleges azonosságokra világítanak rá. Vagyis arra, hogy miért egy adott helyet választott ki a bűnelkövető. Amennyiben pedig e helyszíneket „szóra bírjuk”, úgy az sikerrel használható akár még a bűnmegelőzés területén is.³⁶⁷

6. A bűnelkövetői vonzaskörzet vizsgálata

Elsőként talán szükségesnek tűnhet magának a „bűnelkövetői vonzaskörzet” fogalmának a meghatározása, mivel még a rendészettudományi szakirodalomban is elvétve lehet e meghatározással találkozni. A bűnelkövetői vonzaskörzet egy térelem (általában város) körül lehatárolt olyan térség, melyben a bűnelkövetők mozgása konkrét (bűnelkövetési) céllal az adott térelem felé irányul.³⁶⁸

A nemzetközi földrajzi kutatások már régóta foglalkoznak a különféle vonzaskörzetek vizsgálatával, hazánkban azonban kissé megkésve, csak az 1960-as évektől kezdve indultak meg nagyobb számban (váltak intenzívebbé) az ilyen irányú kutatások.³⁶⁹ A bűnözés esetében is megállapítást nyert, hogy léteznek olyan típusú vonzaskörzetek, mint amik az oktatás, a foglalkoztatás vagy egyéb központi funkciók esetében megfigyelhetők. Ez esetben is uralkodnak

³⁶⁶ Johnson, Summers és Pease (2009) után Erdei (2014) 164.

³⁶⁷ Graysmith (1976) után Erdei (2014) 146.

³⁶⁸ Mátyás (2018) (megjelenés alatt)

³⁶⁹ Nagy (2002)

törvényszerűségek és összefüggések, sőt érdemben összevethetők más típusú vonzaskörzetekkel is. Mátyás Szabolcs a Debreceni Rendőrkapitányság esetében végzett ilyen irányú vizsgálatokat, melynek során számos bűnügyi relevanciájú összefüggést állapított meg.³⁷⁰

Amennyiben vonzaskörzetről beszélünk, úgy mindenképp két települést kell feltételeznünk. Az egyik a kibocsátó település (rendszerint egy kisebb méretű település a másik településhez viszonyítva), míg a másik a vonzó település. Utóbbi rendszerint nagyobb méretű, és olyan funkcióval, vonzerővel rendelkezik, amiért érdemes a másik települést ideiglenesen elhagyni. A bűnelkövetés szempontjából ez a vonzerő, a valószínűsített sérthető értékek széles köre. A főváros esetében a vonzás gyakorlatilag az egész országra kiterjed (bűnvonzó terület /attracting area/), míg a korábban említett vizsgálatokra hivatkozva, Debrecen esetében ez egy kb. 50 km sugarú kört jelent.

A bűnelkövetői vonzaskörzet nem esik egybe a közigazgatási határokkal, sőt az országhatárokkal sem, a szomszédos városok között pedig megfigyelhető egy határvonal, amely a települések gravitációs erőterének is határvonala egyben. A bűnelkövetői vonzaskörzet vizsgálatoknál megállapítható, hogy a bűnelkövetők térbeli mobilitás alapján az ingázó, s nem a vándorló (migráns) kategóriába sorolhatók. A néhány tíz kilométernyi távolság nem teszi szükségessé a városban történő letelepedésüket, az ingázó „életforma” megfelelő számukra. (Még a Debrecen-Nagyvárad viszonylatban is megfigyelhető volt, hogy egyes elkövetők napi rendszerességgel ingáztak a két város között.)

A bűnelkövetőket vizsgálva megállapítható, hogy a kisebb tárgyi súlyú bűncselekményeket elkövetők (pl. zseblopás, autófeltörés) többségükben napi rendszerességgel ingázó bűnelkövető, akik rendszerint szerény anyagi körülmények között élnek. Egy részük ezért szorosán kötődik a tömegközlekedési eszközök menetrendjéhez (autójuk nem lévén), ami már determinálja az egy nap alatt tömegközlekedési eszközzel megtehető távolságot, vagyis a bűnelkövetői vonzaskörzet méretét. A nagy tárgyi súlyú deliktumok elkövetése miatt érkező bűnelkövetők esetében viszont a személygépkocsi a fő közlekedési eszköz, ami mindenképp növeli a naponta megtehető távolságot, illetve esetükben nagyobb lehet a bűncselekmény elkövetéséből származó tárgyak mérete és mennyisége.³⁷¹

Az utazó bűnözés és az információáramlás kapcsán konkrét ügyelemzés nem történt, hanem a kérdéskör elméleti feldolgozás történt meg, amely igencsak időszerű volt, mivel az elmúlt években elvétve foglalkoztak csak a kutatók a témával.

³⁷⁰ Mátyás (2012) 41-50.

³⁷¹ Mátyás (2012) 44.

Javaslatként fogalmazhatjuk meg az információáramlás kapcsán, hogy a nyomozóhatóságok rendelkezésére álló újfajta elemzési módok alkalmazásával jelentősen javulhat az utazó bűnözés felderítettsége. A térbeli elemzések során olyan információk birtokába juthatnak az egyes nyomozati szervek, amelyek megosztásával jelentősen javulhat a felderítés hatékonysága.

Kijelenthetjük, hogy már jelenleg is rendelkezésre állnak a hatóságoknak egyes elemzési lehetőségek, azonban sajnos ezeket nem vagy csak alig használják. Általánosságban elmondható, hogy az elemzések rendszerint a magasabb szintű szerveknél folynak, ezért jelen esetben vertikális információáramlás javítása szükséges. A fejezetben említett elemzési módszerek országos szintű bevezetése és a kapott eredmények (információk) alsóbb szintek felé történő áramoltatása a szerző álláspontja szerint nagyban segíthetné az utazóbűnözés elleni fellépés hatékonyságát.

Összegzés

Összegzésképpen megállapíthatjuk, hogy az utazóbűnözés a kriminalisztikai szakirodalomban mostohagyermeknek számít, mivel nagyon kevés szerző foglalkozik a témával. Az utazóbűnözés jelentősége azonban az elkövetkező években várhatóan növekedni fog, mivel nemcsak a törvénytisztelő lakosság, hanem a bűnelkövetők is egyre inkább mobilabbá válnak, akik feltételezhetően a lakóhelyüktől mind távolabb követnek majd el bűncselekményeket. A téma kutatása tehát egyre időszerűbb, és a felderítés hatékonyságának növelése érdekében minél több, a témát elemző tudományos igényű, szakmai mű megírása szükséges.

Az utazó bűnelkövetők sikeres felderítésének zálogai lehetnek a térinformatika kínálta újfajta elemzési és előrejelzési módok, melyek használatával nemcsak sikeresen felderíteni, hanem egyes esetekben előre jelezni is lehetséges a potenciális bűnelkövetőket.

Felhasznált irodalom

Bói László (2015): Az utazó bűnözés és a sorozatbűncselekmények összefüggései. In: Gaál Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): *Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai* (Pécsi Határőr Tudományos Közlemények; 16.). Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport

Bói László (2016): Az utazó bűnözés kriminalisztikai aspektusai. In.: Német Kornél (szerk.): In: *I. Turizmus és biztonság tudományos konferencia konferencia kötete*, Pannon Egyetem, Nagykanizsa

Dávid Gábor (1967): *Lopás - betörés*. In: BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnökség, Budapest

Dávid Gábor (1969): *Mozgóbűnözés*. In: BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnökség, Budapest

Erdei Gábor (2014): *A bűnözésföldrajz elméleti és gyakorlati összefüggései*. Ph.D. értekezés, Budapest

Konczer István (1988): *A visszaeső bűnözők, az utazó bűnözés és a szervezett bűnözés kapcsolata a fővárosban*. In: Magyar jog

Mátyás Szabolcs (2012): *A Debreceni Rendőrkapitányság bűnelkövetői vonzásokörzete*. In: Magyar Rendészet 2012/2.

Mátyás Szabolcs (2017): *A térinformatika a hazai rendvédelmi szervek gyakorlatában*. In.: Balázs Boglárka (szerk.): *Az elmélet és a gyakorlat találkozása térinformatikában*, Debreceni Egyetemi Kiadó

Mátyás Szabolcs: „*Bűnelkövetői vonzásokörzet*”. In: Rendészettudományi Szaklexikon (megjelenés alatt)

Nagy Ágnes (2002): *Celldömölk oktatási vonzásokörzete*. Forrás: <http://geogr.elte.hu> letöltés ideje: 2011. december 29.)

Sebestyén János (2017): *Az utazó bűnözés megelőzési, felderítési lehetőségei*. Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar (szakdolgozat)

Szabó Krisztián: *Tanúvédelem a magyar büntetőeljárásban*. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Bp., 2012, 28.

Tóth Antal (2007): *A bűnözés térbeli aspektusainak szociálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében*. Doktori értekezés, Debreceni Egyetem Földtudományi Doktori Iskola, Debrecen

A Tar bűnszervezet felépítése és működése³⁷²

Előszó

Konkrét esettanulmány alapján mutatjuk be, hogy mik azok a nehézségek melyekkel a nyomozó hatóságnak az emberkereskedelem bűncselekményének elkövetőivel szemben folyó nyomozás kapcsán szembesülnie kell és mik azok a sajátosságok melyeket a bűncselekmény a magáénak tudhat. Melyből akad szép számmal, ugyanis a dolgozatomban témáját adó deliktum több jellegzetes ismérvvvel is rendelkezik.

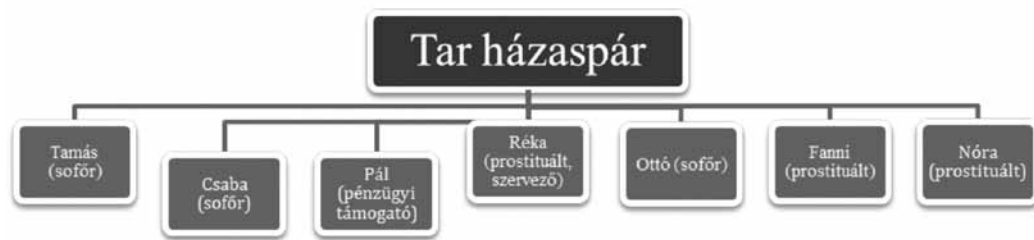
A nyomozó hatóság a kerítés bűncselekményének tényállását látta megvalósulni az esetben, mivel rengeteg hasonlóságot hordoz magában az Emberkereskedelemmel, ez nem akadály a tudományos munkám keretein belüli feldolgozásának. A kutatás során az elkövetők és az áldozatok teljesen anonim módon kerülnek megemléítésre a személyiségi jogaik tiszteletben tartása végett. A leírt nevek nem valósak pusztán az átláthatóság érdekében alkalmazom őket teljes egészében a képzeletem szüleményei.

A bűnszervezet felépítése

Tar Béla és Tünde látszólag a társadalom értékes tagjai. Megélhetésüket minőségi külföldi áruk értékesítésével fedezik. Az üzlet azonban hosszútávon nem volt nyereséges, mivel kevés vásárló jelent meg az üzletükben, a megjelenő vásárló pedig alacsony összegért vásárolt. A házaspár ennek ellenére mégis jó módban él, rendszeresen utaznak külföldre és láthatóan nem okoz nekik problémát a bolt gyenge forgalma. A legális üzletműködés hiányosságai miatt váltottak magyar prostituáltak kiközvetítésére külföldre. A házaspár hétről hétre visz ki lányokat főként Belgiumba prostitúciós tevékenység végzése miatt. Ők ezért cserébe „csupán” egy kis falatját kérik, annak a kenyérnek melyet a lányok hatnapos munkával megkeresnek.

Az esetben megfigyelhető a szervezeti jelleg, hiszen a Tar házaspár komoly szervezési munkával állított össze egy olyan gépezetet melyben mindenkinek megvan a maga helye és feladata. Ezt a kapcsolatrendszert egy ábrán keresztül mutatom be.

³⁷² Kutatásunkban egy a Nemzeti Nyomozó Iroda által indított és lefolytatott büntetőeljárás anyagait használtuk fel anonimizált formában. A kiemelt ügy iratait tanulmányoztuk, majd az iratokban szereplő személyek személyiségi jogainak tiszteletben tartása miatt valódi nevek, helyek és időpontok nem kerülnek megemléítésre.

A házaspár volt a feje a bűnszervezetnek. A pár nő tagja, Tar Tünde volt a szervezet motorja. Ő rendelkezett a szükséges nyelvtudással és helyismerettel mely megalapozta az egész bűnszervezet munkáját. Továbbá ismerte a bevett „szokásokat” az ehhez hasonló csoportoknál mivel régebben maga is prostituáltként dolgozott Belgiumban illetve Hollandiában.

Tar Béla tartotta a kapcsolatot a csoport többi tagjával, mindenki rá tekintett igazi vezetőként. Ennek oka megjelenésében és agresszív viselkedésében keresendő. Ha a szükség úgy hozta, akkor akár erőszakot is hajlandó volt alkalmazni üzleti érdekei védelmében. Az áldozatok zöme később az eljárás során a miatta érzett félelem hatására nem vállalta a szembesítést.

Külön kiemelendő Tamás, aki a prostituáltak szállítása mellett komoly toborzási tevékenységet is folytatott. Sok nő általa ismerte meg a csoportot és az általuk kínált pénzszerzési lehetőséget. Az esetek zömében emberségesen viszonyult a lányokhoz, emiatt kedvelték. Az általa folytatott telefonbeszélgetések széleskörű betekintést engedtek a szervezet, toborzó tevékenységébe.

Réka korábban egy edzőteremben alkalmazottként dolgozott, itt ismerte meg a párt. Később bolti eladóként dolgozott a házaspárnál, majd bevonták a bűnszervezetbe ahol szállítási feladatokat végzett.

Ottó a pár ismerőse volt, szintén sofőrként dolgozott a szervezetben. Továbbá a prostituáltak beszerzésében is aktív szerepet vállalt. Hozzá hasonló szerepet töltött be Nóra is, aki ismeretségi köréből több lányt is próbált beszervezni és az utazások lebonyolításában is aktív szerepet vállalt. Korábban prostituáltként is dolgozott a Tar házaspár alkalmazásában.

A pár külföldre akart költözni véglegesen és ott kiépíteni a Belgiumban már bevált rendszert, de a belga vonalon is tovább akarták folytatni tevékenységüket és találni akartak valakit, aki átveszi tőlük a szervezet ezen részének vezetését ez a személy lett volna Fanni.

A szervezet működése a gyakorlatban

Az emberkereskedelem ilyen formában történő működtetése összetett tervezést igényel. A Tar bűnszervezet ezt a következőképp oldotta meg. Hirdetéseket adtak ki Magyarországon főként interneten illetve esetenként újságokban, melyben „erotikus munkára” kerestek szemrevaló lányokat. Ezeket a hirdetéseket általában Tünde adta fel és a kapcsolatot is ő vette fel a jelentkezőkkel Elérhetőségként telefonszámot és e-mail címet adtak meg. A kapcsolatot telefonon illetve a skype nevű számítógépes alkalmazással folytatták. Általában azok, akik megkeresték őket már pontosan tudták, hogy milyen „munkakörben” kell dolgozniuk. Ezek a lányok tisztában voltak vele, hogy prostituáltként lesznek foglalkoztatva.

A lányoknak képet kellett magukról küldeniük, hogy a szervezet tagjai megállapíthassák, hogy milyen pénzkeresetei lehetőségekkel rendelkezik egy-egy prostituált és van e értelme a külföldön történő foglalkoztatásuknak.

A feltételeiket már a legelső alkalommal közölték velük, ami magában foglalta a napi „leadót” (a napi forgalmából előre leegyeztetett összeg, ami a szervezési munkáért az emberkereskedőknek jut, jelen esetben 350-400 euró) az utazási költségeket (300 euró az oda vissza út), és a szálloda árát, amit 6 napra kellett kifizetniük. Ezen felül még óvszereket és tisztálkodási eszközöket is vásárolniuk kellett. Abban az esetben, ha a prostituált nem rendelkezett a szükséges induló tőkével, akkor azt megelőlegezték neki és a hétvégén számolták el a többi költséggel együtt.

Az utazást saját személygépjárműjükkel oldották meg. A prostituáltak szállítását Csaba, Réka, Ottó és Béla végezte, változó sorrendben. Ha nem jött közbe semmilyen zavaró tényező, akkor mindegyikük nagyjából egy hetet töltött Belgiumban. Vasárnap reggel indultak Budapestről és szombat dél körül Belgiumból. Itt különböző városokba szállították őket, hogy ne legyenek egymás konkurenciái, ne vegyék el egymástól a vendégeket. Két, három, naponta rotálták őket, így mindenki nagyjából ugyanannyi időt töltött a különböző városokban, ezzel is próbálták maximalizálni a bevételt, hiszen egy idő után a kereslet is változott. Fontos megjegyezni, hogy ugyan Belgium volt a fő működési területük, de Ausztriában is megpróbálták megvetni a lábuk, sikertelenül.

Tar Tünde foglalta le a hotel szobákat és adta fel a hirdetéseket. A hirdetéseket területi szinten megjelenő lapokban adták fel ahol megadtak egy telefonos elérhetőséget is. A lányokat különböző álnéven hirdették, mint például Catarina, Nina és egyéb külföldi hangzású fantáziánévek. Az ügyfelek ezen a néven keresték őket a telefonon, melyet szintén Tünde kezelte.

A kuncsaftoknak elmondták, hogy diszkréten kezeljék a helyzetet, a hotelban ne beszéljenek a személyzettel, és ha az ajtóra ki van akasztva a „ne zavarjanak” tábla, akkor ne menjenek be, várjanak egy kicsit vagy jöjjenek vissza később.

A házaspár biztosított továbbá, egy lapot mely tartalmazta a különféle szolgáltatások pontos árát flamand nyelven. Erre azért volt szükség, mert a nők jelentős hányada nem, vagy nem elégséges szinten beszélt a helyi nyelvet. Ezek az árak csak irányadók voltak, ettől eltérhettek, de csak olyan mértékben, hogy a napi leadó összege biztosan meglegyen.

A lányok alapigényeit (étel, ital) szintén biztosították, a pénzt pedig a később a többi költséggel együtt kérték el tőlük. Általában ez a feladat arra a sofőrre hárult, akivel az adott nő Belgiumba utazott.

Ha a prostituált a várt kereslet alatt teljesített és nem volt meg a leadó, akkor az őt szállító sofőr figyelte a forgalmát, ellenőrizte, hogy hány személy látogatja a szobáját és mennyi időt tölt bent arra az esetre, ha elhallgatná a valós bevételt. Abban az esetben, ha a nő önhibáján kívül nem tudta megkeresni a szükséges pénzt az elkövetők meglepően elnézőek voltak nem erőszakoskodtak vele. Azonban ha a prostituált önállósodott, nem adta le a szervezet számára azt az összeget, amelyben megegyeztek akkor joggal tarthatott a fenyegetéstől és akár a fizikai bántalmazástól is (fontos megjegyezni, hogy a nyomozás alatt mindösszesen egyszer került erre sor).

Továbbá bevett módszer volt a prostituált lakó környezetében történő lejárata, ha az elkövetők érdekeit hátráltatta, mivel az áldozatok csak elenyésző részének volt tudatában a családja valódi foglalkozásának. Ennek komoly visszatartó ereje volt, hiszen sok nőt család várt otthon, és mindegyiküknek fontos volt a látszat fenntartása.

Általánosságban elmondható, hogy a Tar bűnszervezet az esetek többségében toleráns volt az általuk foglalkoztatott személyekkel. Csak néhány alkalommal mérgesedett el annyira a viszony köztük, hogy fenyegetésbe és csak egyszer, hogy erőszakba torkollott a helyzet.

Amit azonban nagyon komolyan vettek az a napi leadó megléte volt. Ha az adott prostituált mindösszesen 350 eurót keresett egésznap, akkor azt is elvették tőle, és ha nem volt meg a leadó sem, akkor a rákövetkező napok bevételeiből kellett kifizetniük visszamenőleg is. Az sem volt ritka, hogy útközben hazafelé derült ki, hogy nem tudják megadni az útiköltséget, amire a reakció az volt, hogy egyszerűen kitették őket az autóból.

Nyomozás a Tar bűnszervezet ellen

Titkos nyomozás

A Belga Összekötő Iroda tájékoztatása alapján egy magyar nő feljelentést tett két ismeretlen férfi ellen, akik megfélemlítették őt. Mivel az összekötő információi alapján ez az ügy kapcsolatban lehet egy nemzetközi emberkereskedelemmel foglalkozó bűnszervezettel ezért a Nemzeti Nyomozó Iroda büntetőeljárást indított a bűncselekmény felderítésére.

A nyomozó hatóság, ha úgy érzékeli, hogy a nyílt eljárás által nyújtott eszközök nem elégségesek az eset felderítésére akkor a titkos információ gyűjtés keretében felhasználható erők és módszerek alkalmazásában keresheti a megoldást.

Nem volt ez másképp a Tar bűnszervezet esetében sem. Az ügy komplexitása és jellege megkövetelte az adatgyűjtés konspirált végrehajtását, melyet a KR NNI Nemzetközi Felderítő Főosztály Bűnszervezetek Elleni Osztályon belül működő Emberkereskedelmi Alosztály munkatársai folytattak.

Az alkalmazott módszerek egyike a lehallgatás volt. A lehallgatást magát a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat végezte, az általuk rögzített anyagokból dolgozott a nyomozó hatóság. A rögzített beszélgetésük feldolgozásával fontos információk jutottak a hatóság tudomására.

A Tar bűnszervezet tagjainak beszélgetéséből rálátásuk nyílt az elkövetők által végzett jogsértő cselekmény egészére, ugyanis a tagok a telefonon történő kommunikáció során szervezték a külföldi utakat, és beszéltek meg a prostituáltak által keresett pénz mennyiségét, hogy mely város bizonyult nyereségesnek és, hogy mik a terjeszkedés lehetséges útjai.

A Tar házaspár napi rendszerességgel tartotta a kapcsolatot az általuk foglalkoztatott sofőrökkel, szervezőkkel. A bűnözői csoport vezetői gyakorlatilag egy házaspárból álltak, ami rendkívül egyedi esetnek minősült. Különösen Csabával osztottak meg sok információt, őt tartották a legmegbízhatóbbnak a szervezeten belül mivel a bűnözői csoport régi barátja volt. Csaba már hosszú ideje kivette a részét a prostituáltak Belgiumban történő foglalkoztatásában. Béla és Tünde folyamatosan utasította, hogy mikor és hova menjen, Csaba pedig minden nap közölte velük az aktuális bevételt. Mivel a prostituáltakkal is folyamatosan tartották a kapcsolatot, ezért a nyomozó hatóság megismerhette a személyazonosságuk és az ő helyzetükbe, az elkövetők és az áldozatok közötti kapcsolatba is közvetlen bepillantást nyertek.

Az áldozatok nagy hányada a szorult pénzügyi helyzete miatt kereste meg a Tar bűnszervezetet bízva a gyors pénzkereseti lehetőségben. A bűnszervezet tagjai valójában a társadalomtudományi módszertanból ismert hóladba módszert használták, hiszen minden esetben arra kérték a közreműködő nőket, hogy ha ismernek olyan lányokat, akik szintén szívesen dolgoznának, külföldön akkor adják oda nekik az elérhetőségüket és keresse fel őket. A toborzásba tehát őket is igyekeztek bevonni, ezzel is nagyobb tér felé közvetíteni az ő tevékenységüket egy jó pénzkereseti lehetőségként beállítva, ami esetenként valóban így volt, de ennek ellenkezőjére szintén szép számmal akadt példa.

Megállapítható tehát, hogy a telefonkészülékek lehallgatása valóságos kincsesbányának bizonyult a nyomozás kezdeti szakaszában, amikor a hatóság még nem ismerte a bűnszervezet által alkalmazott módszereket. A telefonkészülékek lehallgatását titkos adat-szerzés keretében a nyílt eljárásban is tovább folytatták. Ezekből a beszélgetésekből

rengeteg fontos információt megtudtak, és ezen információk később stabil alapot kölcsönöztek a nyílt eljárásnak.

A nyomozás során továbbá megfigyelés alkalmazására is sor került. A telefonbeszélgetések lehallgatása során az elkövetőktől elhangzottak alapján a nyomozó hatóság tudomást szerzett egy a bűnszervezet által lebonyolított újabb külföldi út pontos idejére és helyére. A figyelésre felálltak tehát a hatóság erői és leparkoltak az elkövetők által megbeszélt helyre, a Keleti pályaudvar parkolójához. Nem sokára meg érkezett a célszemély gépjárműve, amit egy nő vezetett. A hatóság a nőben felismerte Rékát.

Rövid várakozás után a parkolóba érkezett egy a telefonbeszélgetésekből már ismert prostituált és miután bepakolták a holmiját elindultak. A gépjármű kis idő múlva letért az egyik helyi Auchan áruház parkolójába. Az áruházba a nyomozó hatóság négy tagja követte őket ahol belső figyelmet hajtottak végre.

A két nő ételt és italt továbbá két nagy kiszerezésű gumióvszert vásárolt. A prostituált ezt követően bement egy gyógyszertárba, míg Réka kint várakozott. A hatóság technikai eszközökkel dokumentálta a két nő mozgását az áruházban illetve a gyógyszertárban. Ezután visszamentek a személygépkocsikhoz majd folytatták útjukat. Nem sokára rátértek az M1-es autópályára melyről csak egyszer tértek le egy benzinkútnál, majd átlépték a magyar-osztrák határt, a rendőrség munkatársai pedig befejezték a megfigyelést.

A megfigyelés eredményre vezetett, hiszen általa a nyomozó hatóság megismert egy, az elkövetők által alkalmazott útvonalat, továbbá a prostitúció folytatásához szükséges segédeszközök megvásárlásának is tanúi voltak ezzel tovább erősítve a gyanút miszerint a Tar bűnszervezet üzletszerű emberkereskedelem elkövetésével foglalkozik.

Nyílt büntetőeljárás

A megközelítőleg másfélévnyi titkos nyomozás végül a lehallgatási anyagokból egyértelművé vált bűncselekmény gyanúja miatt nyílt eljárásba lépett. A Tar bűnszervezet ellen folytatott titkos információgyűjtés végét, az egyik áldozat sérelmére Tar Béla által elkövetett testi sértés jelentette. Ez volt az a pont amikor a nyomozó hatóság már elegendő információval rendelkezett és a bántalmazott nő személyében birtokában volt egy olyan tanúnak aki minden bizonnyal nagyon szívesen kitálal a bűnszervezet tevékenységét illetően.

Mivel a telefon készülékek lehallgatásának köszönhetően a hatóság ismerte a prostituáltak zömének nevét és elérhetőségét ezért gyors és eredményes tanúkutatást tudtak végrehajtani.

A megkeresett áldozatok nagy hajlandóságot mutattak a nyomozás sikerének elősegítésében, mivel szinte mindegyikük ellenszenvet érzett a szervezet iránt az általuk tanúsított

kizsákmányoló magatartásnak köszönhetően. A kihallgatások során az áldozatok által adott információk csak még inkább ráerősítettek a titkos információgyűjtés keretében szerzett adatok hitelességére.

A tanúk meghallgatását követően Pál, a házaspár közeli barátjának tulajdonában lévő ingatlanba a hatóság házkutatást folytatott le. A házkutatás során több a bűncselekmény elkövetésével kapcsolatba hozható tárgyat és adathordozót sikerült lefoglalni. Az adathordozókból a szakértők munkájának köszönhetően sikerült kinyerni az információk zömét, amik szintén a Tar szervezet bűnözői tevékenységére utaltak.

Ezeket az eljárási cselekményeket a gyanúsítottak meghallgatása követte. Ki is adták ellenük az elfogató parancsot és nem sokára el is fogták a házaspárt, akiket később egyazon ügyvéd védett. Pál az előzetes letartóztatás időszakában azzal próbálkozott, hogy az elfogást követően megpróbált gyógyszer túladagolással véget vetni az életének, sikertelenül. A kórházban történt őrzése ideje alatt nem volt kihallgatható állapotban. Tar Béla elmondta, hogy valóban foglalkoztattak lányokat külföldön, akik pénzért nyújtottak szexuális szolgáltatásokat, de ők erre a nőket nem kényszerítették mindegyikük saját elhatározásból végezte a munkát és maguk a prostituáltak keresték meg őket a feltételek biztosítása végett. Elismerte, hogy valóban részesültek a prostituáltak által megkeresett összegből esetenként változó mértékben. Továbbá felvázolta, hogy mi volt a szerepe a feleségének a bűnszervezetben. Elmondta, hogy Tünde adta fel a hirdetéseket, mégpedig oly módon, hogy felmondta azokat egy hangpostára és az később megjelent az újságban. Saját bevallása szerint, ha egy prostituált nem tudta kifizetni a napi leadót, nem vette el tőle az addig megkeresett pénzét, viszont abban az esetben, ha a nő megkereste a hétvégére szükséges összeget, visszamenőleg is elkérte tőle. Tagadta, hogy valaha is erőszakot alkalmazott volna érdekeinek érvényesítése céljából, továbbá azt is, hogy Pálnak bármi szerepe lett volna a jogsértő cselekmény végrehajtásában. Megjegyezte azt is, hogy a fő bevételi forrásuk nem a kerítésből befolyt összeg, hanem alkalmi munkák és a felesége manikűrös állásának fizetése adta.

Tar Tünde szintén elismerte a deliktum elkövetését, elmondta, hogy a múltban dolgozott prostituáltként Belgiumban és Hollandiában, de ezen felül, vallomása teljesen egybeesik férje vallomásával, megerősíti azt ezért nem is kívánom bővebben kifejteni.

Nóra vallomásában elismerte, hogy prostituáltként dolgozott a Tar házaspár segítségével, de tagadta, hogy a toborzásban bármi szerepe lett volna. Egyetlen egyszer mesélte el egy barátnőjének, hogy ő mivel foglalkozik, és megadta a pár elérhetőségét. Elmondta, hogy valóban aktív szerepet vállalt az áldozatok Belgiumba történő szállításában.

Réka tagadta, hogy része lett volna a bűnszervezet tevékenységben, ő csupán a házaspár boltjában dolgozott eladóként, és néha baráti szívességet tett nekik, például vigyázott a kutyájukra. Azonban a kihallgatás folytatódott egymásnak ellentmondó állításokba

bonyolódott majd elismerte, hogy közreműködött a prostituáltak szállításában, de ebből nem tett szert anyagi haszonra. Ezután, részletes leírást adott arról, hogy míg Belgiumban tartózkodott, mit tapasztalt, hogyan működött a szervezet és, hogy viselkedett a házaspár a prostituáltakkal. Továbbá közölte, hogy egy alkalommal neki kellett kifizetnie az egyik lány szállodai szobájának a díját és ezt a kiadást a pár nem egyenlítette ki. Az általa szolgáltatott információk a már meglévő adatokkal teljesen egybevágtak.

Ottó szintén elismerte azt, hogy a Tar házaspár alkalmazásában lányokat szállított Belgiumba ahol ők prostituáltként dolgoztak. Állítása szerint nagyjából négy-öt alkalommal járt ott. Elmondta, hogy a feladata az volt, hogy a Tar Béla által megjelölt hotelekbe szállítsa a lányokat és begyűjtse tőlük a napi leadót. Ezért a tevékenységért ezer eurót kapott melyből nagyjából ötszázat felélt, Belgiumban tartózkodása alatt. Tagadta, hogy Tar Béla arra kérte volna, hogy bántalmazza a lányokat és állította, hogy ha mégis erre kérte volna, akkor sem tette volna meg. Rékát említette, mint a házaspár üzletében dolgozó eladót illetve vélhetően Pált, de őt nem tudta megnevezni csak a külső tulajdonságai alapján jegyezte meg, mint a bűnszervezet egy lehetséges tagját. Más a bűncselekmény részeseként nem tudott egyértelműen megjelölni.

A nyílt eljárásban végrehajtott adatgyűjtés eredményesnek bizonyult és megerősítette a titkos információgyűjtés alatt gyűjtött információk hitelességét. A gyanúsítottak elismerték az általuk végzett cselekményeket, nem tagadták azt, már pusztán a minősítő körülmények megvalósulását próbálták palástolni a minél enyhébb büntetés érdekében.

A nyomozás összegzése

A nyomozás egy ilyen sokrétű, komplex bűncselekmény, mint az emberkereskedelem esetén nagyon nehéz feladat, hiszen jellemzően rengeteg adatot kell begyűjteni és sok tanút meghallgatni mire a vád stabil alapon állhat a bíróság előtt.

Jelen esetben a Tar bűnszervezet elleni nyomozás során a hatóság remek munkát végzett, sikerült a szervezet tevékenységét, tagjait és módszereit sikeresen felderíteni, megismerni.

A bűnözői csoport szervezett jelleggel működött, mivel felosztották a bűncselekményre jellemző szerepköröket egymás között. A bűnszervezet eléggé sajátos felépítéssel rendelkezett, hiszen a „kígyó feje” gyakorlatilag a házaspár volt, mindketten aktív szerepet vállaltak az emberkereskedelem szervezésében, lebonyolításában.

A szervezett tagjainak egyrészt volt mozgásterük egy bizonyos szintig, melyen belül saját döntéseiket érvényesíthették, de bármilyen fontosabb kérdés adódott, a házaspárhoz fordultak. Tehát a csoportot némileg decentralizáltan irányították, de a vezető szerep egy pillanatra sem volt kérdéses.

A Tar házaspárral kapcsolatos büntetőeljárás szemléletesen rámutat arra, hogy a titkos nyomozás egy évnél hosszabb ideje felveti azt a dilemmát, hogy egy-egy titkos információgyűjtés célhoz kötöttségéhez illetve eredményességéhez milyen határidő lehet indokolt. Az példaként használt ügyből jól látható, hogy a titkos nyomozás során már a bűncselekmény gyanúja korábban felmerülhetett, mint ahogy a nyílt büntetőeljárás megindult, ugyanakkor a nyomozás során a titkos adatszerzésből kinyerhető adatok megalapozták a gyanúsításokat, de a korábbi titkos nyomozás anyagait is nyíltá kellett tenni a bizonyítás sikere érdekében.

Kutatásunk során egy nemzetközi jellegű szervezett bűnözői csoport elleni nyomozást vizsgáltunk, amelyből alaposan kiderül, hogy a bűnözői csoport két szintű. A házaspár áll a felső szinten, azonban a sofőrök, és a további prostituáltakat bevonó szervezésben segítő nők leginkább hasonló nyomásgyakorló erővel bírtak a bűnözői csoport működésére. A titkos illetve leplezett eszközök hatékonyságát megalapozta, hogy vezetői szerepet ellátó házaspárból Tar Tünde a célország nyelvét beszélte, így a szervezőmunka bizonyításához szükséges volt a lehallgatási anyagok, illetve más tárgyi bizonyítási eszközöknek lefordítása. Tar Béla folyamatos magyarul történő tájékoztatása miatt a nyomozás során a fordításból eredeztethető időhátralékok nem okoztak valódi problémát, így folyamatosan lehetett szervezni a humánerős figyelmet is. Fontos problémát jelentett, hogy a belga hatóságok számára a Tar házaspár tevékenysége ismertté vált, így ezért próbáltak a Hollandia felé nyitni. A prostitúciós tevékenységet a Belga Összekötő Iroda jelezte Magyarország felé, a bejelentést a Tar házaspárhoz kapcsolódó prostituált tette meg, ami alátámasztja, hogy a szervezett bűnözői csoport alapvetően két szintű. A sofőrök mellett az új lányokat szervező prostituáltak is informális nyomásgyakorló erőt valósítottak meg a vezetők, a házaspár felé. A Belgiumban történt bejelentés is ezt példázza. A házaspár azonban a segélyhívón történt bejelentés alapján valódi nemzetközi együttműködést vízionált, amelyben a hazai és belga hatóságok együttesen fognak fellépni, emberkereskedelmi tényállást alkalmazva a csoport működésére. A bűnügyi együttműködés valójában viszont egy a hazai hatóságok felé történt jelzésben kimerült, a belga hatóságok úgynevezett bűnügyi triázsolásában nem vált fontossá a Tar házaspár elleni fellépés, ráadásul a magyar hatóságok ekkor már titkos nyomozást folytattak a csoport ellen. A bejelentés valójában a nyílt nyomozati eljárást alapozta meg, amely emberkereskedelem helyett kerítés törvényi tényállásának felhasználásával valósult meg, mivel holland illetve belga párhuzamos nyomozás, illetve európai közös nyomozócsoport nélkül a magyar hatóságok a kerítés törvényi tényállását könnyebben tudták a lehallgatási anyagok alapján a Tar házaspárra rábizonyítani.

Büntetés-végrehajtás és szervezett bűnözés

I. rész Kiindulási alapok, kutatómódszertan

II. rész Történeti és jogszabályi alapvetések

II.1. Büntetés-végrehajtási alapok

II.2. Szervezett bűnözés a bv-ben

II.3. Az információáramlás jogszabályi alapjai

III. rész A terepkutatás

III.1. Megfigyelés

III.2. Interjúk

IV. rész Írásos információgyűjtés

IV. 1. Egyes szakterületi kérdések és a BVOP-tól kapott válaszok

IV.1.1. A szakterületi vélemények

IV.1.2. A szakterületi vélemények összegzése

IV.2. Kérdőíves vizsgálat a büntetés-végrehajtás személyi állománya körében

IV.2.1. Előzmények:

IV.2.2. A kérdőív kiértékelése

IV.2.3. A kérdőíves vizsgálat megállapításai:

V. Végkonklúzió, javaslatok

Ha a szervezett bűnözés elleni harc
- teljesen jogosan – prioritást élvez,
akkor ennek feltételeit, anyagi,
technikai háttérrel a rendszer teljes
vertikumában meg kell teremteni.³⁷³

Előzetes tájékoztatásul szükségesnek tartjuk rögzíteni, hogy a végrehajtott kutatás nem a büntetés-végrehajtás szakmai tevékenységét volt hivatva mérni, ellenőrizni, hanem – a projekt címében foglaltaknak megfelelően – a nemzetközi jellegű szervezett bűnözés nyomozásának információáramlási szempontból történő kutatása volt a cél. A kutatás és a megállapítások ezen magasztos bűnüldözési célnak megfelelően nyomozóhatósági szemszögből kerültek végrehajtásra és rögzítésre.

A tanulmánykötet „Büntetés-végrehajtás és szervezett bűnözés” címet viselő fejezetének a felépítése a következőképpen alakult. A tanulmány első bevezető részben a kiindulási alapokat és a kutatási módszertant majd a kutatási téma történeti, jogszabályi és az információáramlási alapvetéseit a bemutatom be. Ezután a terepkutatás során alkalmazott megfigyelés és interjú készítés, valamint a szakterületek által adott hivatalos válaszok ismertetése, továbbá a kérdőíves vizsgálat tapasztalatainak leírása és konzekvenciáinak a levonása következik. Végül pedig a kutatási megállapítások összefoglalására és a téma vizsgálata során megállapított javaslatokat rögzítettem.

I. rész

Kiindulási alapok, kutatómódszertan

A nemzetközi jellegű szervezett bűnözés nyomozásával kapcsolatos információáramlás modellezéséhez, az adatgyűjtési és információképzési módok felderítéséhez elengedhetetlen és egyben megkerülhetetlen volt a Büntetés-végrehajtási Szervezetnek (a továbbiakban: bv. szervezet) a kutatásba történő bevonása.

Az érintett területek specialitása végett a kutatás lehetséges módszereit is körültekintően kellett kiválasztanom, mivel a sokféle kutatási módszer³⁷⁴ közül a témának és a pillanatnyi lehetőségeknek legmegfelelőbb irányt kellett választanom.

A kutatás kezdetén több megbeszélés is a kutatási módszerekről és azok kiválasztásáról szólt. Ezen megbeszélések eredményeképpen megállapítottuk, hogy a fegyveres rendvédelmi körben, így a büntetés-végrehajtási személyi állománya körében végzendő kutatások kapcsán is mindenképpen ajánlatos személyesen is ellátogatni minél több helyszínre minél több alkalommal. Amennyiben reális képet szeretnénk kapni egy témáról, jelen esetben az információáramlás tényleges állapotáról, akkor – az objektíven személhető elméleti normatívák, szervezeti mutatókon és statisztikákon kívül – a szervezet és az azt működtető végrehajtó állomány tényleges helyzetét, valamint a témára vonatkozatható szubjektív állapotát, reális cselekvési lehetőségét kell a valós állapotában megvizsgálnunk. További tapasztalati észrevételünk, hogy egy személyes interjú – főleg, hogyha több alkalommal is lehetőség nyílik egy helyszínre ellátogatni – sokkal valóságosabb és megfoghatóbb információkhoz vezethet, mintha csak bekérnénk a szervezettől egy hivatalos álláspontot a témát illetően. A valós helyzet feltárása még tovább fokozható, ha a kutatás tárgyát érintő információt anonim formában mondhatja el a témában járatos szakember. A fegyveres rendvédelmi szervek

³⁷³ Huszár – Tari (1997) 54.

³⁷⁴ Több szerző is foglalkozik kutatómódszertannal: pl.: Bodonyi (2008); Gőcze (2011); Kontra (2011); Hornyacsék (2015)

egyik fő erőssége és alkotó eleme – a hierarchikusan szabályozott parancs kiadási és végrehajtási metódus, amely csak szigorúan szabályozott formában tűri meg a kilengést, ellentmondást vagy kritikát³⁷⁵ – jelen kutatás során igazából kommunikációs gátat³⁷⁶ is képezhet a kutató és az információ birtokosa között.

Mindezek alapján a kutatást a témára vonatkozó hatályos jogszabályi rendelkezések megismerésével és elemzésével kezdtük. Mindezzel párhuzamosan természetesen megkezdődött a területek történeti elemzése is, amely kiegészült terepkutatással és megfigyeléssel, valamint az érintett területek állománya körében végzendő anonim interjúkkal és kérdőíves vizsgálattal, amelyek eredményére nagymértékben kívántunk támaszkodni.

II. rész

Történeti és jogszabályi alapvetések

A büntetés-végrehajtás, mind pedig a szervezet bűnözés olyan „rejtélyes” témakör, amelyek kutatása komoly kihívás és igen érdekesítő tevékenység is egyben. Azok szemében, akik nem a konkrét szakterületeken tevékenykednek – legyenek akár rendvédelmi szakemberek, vagy civil személyek – a büntetés-végrehajtás egy a kívülállók előtt teljesen elzárt világ. Ennek okán nem nagyon tudják, hogy a bv. intézet a jogszabályokban meghatározott feladatok végrehajtási terepén kívül egyrészt további bűncselekmények elkövetésének lehetséges helyszíne³⁷⁷, másrészt a bűnözők lehetséges szerveződési köre is egyben.

II. 1. A büntetés-végrehajtási alapok

A büntetés-végrehajtás a lezajlott történelmi folyamatok részeként – akár ilyen, akár olyan dogmatikai elkülönültséggel, de – már a kezdetektől fogva a napjainkig a jogrendszer(ünk)

³⁷⁵ 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról (a továbbiakban: Hszt.)

16. A véleménynyilvánítás szabadsága

21. § (1) A hivatásos állomány tagja a részére kiadott parancsot, intézkedést - a 103. §-ban meghatározott esetet kivéve - nem bírálhatja meg. Ha azonban annak jogellenessége felismerhető számára, arra haladéktalanul köteles a szolgálati rendet és a fegyelmet sértő nyilatkozatot nem tehet, a sajtónyilvánosság igénybevételeivel hivatalos eljárásban magánvéleményt nem nyilváníthat.

103. § (1) A hivatásos állomány tagja szolgálatteljesítése során köteles végrehajtani a szolgálati előjáró parancsát, a felettes rendelkezését, kivéve, ha azzal bűncselekményt követne el.

(2) Az (1) bekezdésben foglalt kivétellel a hivatásos állomány tagja a jogszabálysértő parancs, rendelkezés végrehajtását nem tagadhatja meg. Ha azonban annak jogellenessége felismerhető számára, arra haladéktalanul köteles a szolgálati előjáró figyelmét felhívni. Ha a szolgálati előjáró a parancsát, a felettes a rendelkezését ennek ellenére fenntartja, azt kérelemre írásba kell foglalnia. A jogszabálysértő parancs, rendelkezés végrehajtásáért kizárólag az azt kiadó felel.

³⁷⁶ Molnár – Varga (2012) 2.4. A szervezeti információáramlás zavarai; 2.5. A szolgálati út

³⁷⁷ Frigyer (2016) 285-286.

meghatározó részét képezi. A „büntetések végrehajtása már az ősi, közösségi társadalmak szankciórendszere óta – a törvényhozás és a végrehajtás mellett az igazságszolgáltatás szerves részeként – a stabil harmadik pillér szerepét látja el.”³⁷⁸ Történeti tényeken alapul a rendszerszintű gondolkodásunk, amely kapcsán pontosan tudjuk, hogy „a büntető igazságszolgáltatás egységes rendszerként működhet hatékonyan, és annak szerves része a büntetés-végrehajtás is”³⁷⁹, amelynek célja nem lehet más, „mint az egész büntető felelősségre vonás célja...a bűncselekmény folytán megbomlott jogi egyensúly helyreállítása”³⁸⁰.

A büntetés-végrehajtásnak a jogalkotó által meghatározott hatályos célját és feladatát a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. Kódex) szabályozza³⁸¹. A bv. szervezetnek a jogállását, feladatát a büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény (a továbbiakban: Bv.tv.) rendelkezéseiből olvashatjuk ki³⁸².

Magát a szervezetet – amelynek központi vezető szerve a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága³⁸³ (a továbbiakban: Országos Parancsnokság), élén a büntetés-végrehajtás országos parancsnokával (a továbbiakban: országos parancsnok) – a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter útján a Kormány irányítja³⁸⁴.

A szervezet a tevékenységét a különböző jogviszonyban³⁸⁵ foglalkoztatott személyi állomány tagjai látják el. Szám szerinti megoszlásukat az alábbi táblázattal jellemezzük:

A Büntetés-végrehajtási Szervezet személyi állományának létszáma³⁸⁶

³⁷⁸ Ruzsonyi (2014) 199.

³⁷⁹ Huszár – Tari (1997) 54.

³⁸⁰ Vokó (2006) 51.

³⁸¹ Bv. Kódex: 1. § (1) A büntetés-végrehajtás feladata a büntetési célok érvényesítése a büntetés, illetve az intézkedés végrehajtásán keresztül, azzal a célkitűzéssel, hogy a végrehajtás során az egyéniesítés szempontjait biztosítani kell annak érdekében, hogy az megfelelően szolgálja az egyéni megelőzési célok elérését.

³⁸² Bv.tv.: 1. § A büntetés-végrehajtási szervezet (a továbbiakban: bv. szervezet) a külön törvényben meghatározott szabadságvonással járó büntetéseket, intézkedéseket, büntetőeljárási kényszerintézkedéseket, a szabadságvesztésből szabadultak utógondozását, valamint a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői feladatokat végrehajtó állami, fegyveres rendvédelmi szerv.

³⁸³ A büntetés-végrehajtás és a szervezett bűnözés című tanulmány 1. számú melléklete:

1/2016. (IV. 15.) BVOP utasítás a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Szervezeti és Működési Szabályzatáról: 2. függelék

Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Szervezeti felépítése

³⁸⁴ Bv.tv.: 2. § (1) A bv. szervezet működését a Kormány a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter (a továbbiakban: miniszter) útján irányítja.

(2) A bv. szervezet központi vezető szerve a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (a továbbiakban: Országos Parancsnokság), élén a büntetés-végrehajtás országos parancsnokával (a továbbiakban: országos parancsnok).

³⁸⁵ Bv.tv.: 10. § (1) A bv. szervezet személyi állománya - a (2) bekezdésben foglalt kivétellel - hivatásos büntetés-végrehajtási szolgálati jogviszonyban (a továbbiakban: hivatásos szolgálati jogviszony), továbbá külön jogszabályban meghatározott munkakörök esetén, közalkalmazotti és kormányzati szolgálati jogviszonyban álló személyekből állhat.

³⁸⁶ Börtönstatisztikai Szemle 2016/1. szám 20. táblázat 18.

A személyi állomány 2016. február 2-i létszáma 8 362 fő¹² volt, ebből 2 639 nő és 5 723 fő férfi.

A személyi állomány rendfokozat és nemek szerinti megoszlása						
	Vezető	Tiszt	Tiszthelyettes	Közalkalmazott	Részmunkaidős	Kormánytisztviselő
férfi	264	611	4491	319	18	20
nő	120	490	1208	744	44	33
Összesen	384	1101	5699	1063	62	53

20. táblázat

A személyi állomány nemi és rendfokozatonkénti megoszlásból látható, hogy a mind a vezető, mind a tiszt, illetve tiszthelyettesi állományban a férfiak jelentős többsége figyelhető meg, míg a közalkalmazotti, köztisztviselői, valamint a részmunkaidős állományban az arány megfordul, ezen kategóriákban a nők vannak többségben.

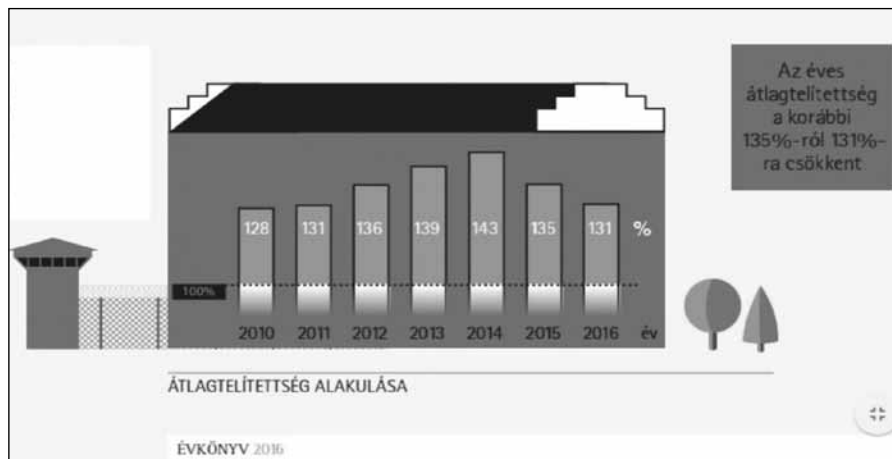
12

Munkakörülmények

A bv. szervezet személyi állománya nincs könnyű helyzetben, mivel Magyarországon sokéves viszonylatban számítva is magas a fogvatartottak száma. Ennek egyik sajátosság igazságszolgáltatási jellemzője, hogy „a magyar ítélkezési gyakorlat - az utóbbi években tapasztalható tendenciák ellenére - a fejlettebb európai államokhoz viszonyítva erőteljes büntetőjog-alkotási és ítélkezési hagyományokon alapuló börtöncentrikus szemlélettel rendelkezik”³⁸⁷.

Márpedig mindez – mint a következő ábra is mutatja – szükségképpen ahhoz vezet, hogy kialakul egy folyamatosan fennálló zsúfolt/túlszúfolt helyzet a bv. intézetekben:

Az átlagtelítettség alakulása³⁸⁸

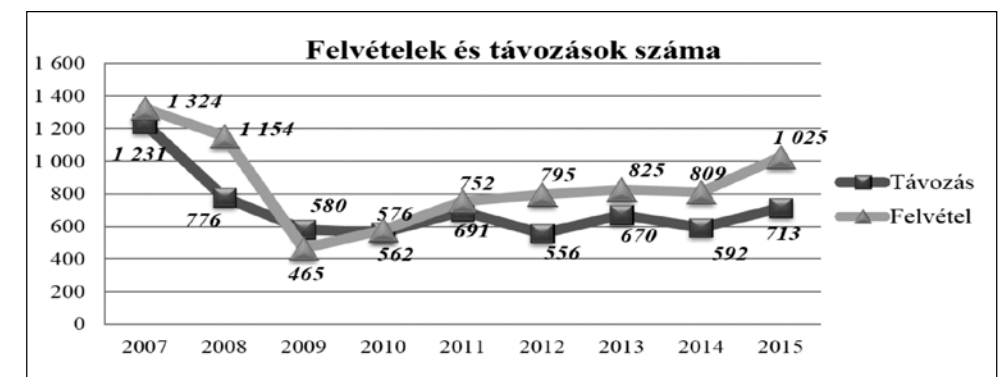
³⁸⁷ Lőrincz – Csóti (1997) 38.

³⁸⁸ Évkönyv: Büntetés-végrehajtási Szervezet (2016) 17.

Ugyanakkor ezen körülmények fennállása nem teszi igazán vonzóvá a fegyőri szakmát. Aminek pedig egyenes következménye az lett, hogy nehéz az utánpótlás biztosítása. Márpedig, ha nincs elég fegyőr, akkor „az állomány alacsony létszáma roppantul megterhelő munkakörülményeket teremt a büntetés-végrehajtási dolgozók számára”³⁸⁹, amely miatt „sok a konfliktus minden területen: a fogvatartottakkal, az állományon belül és kívül”³⁹⁰ egyaránt.

Az előzőekben foglaltak – és természetesen más egyéb objektív körülmények miatt is³⁹¹ – számszakilag is mérhető a pályaelhagyás és az állomány fluktuációja. Ezen változó adatmennyiséget mutatja a bv. szervezet személyi állományának 2007–2015.³⁹² évi fluktuációjáról készült alábbi ábra is:

Fluktuáció

7. táblázat

19

Mindez összességében régóta tartó oktatási és képzési terheket³⁹³ is generál³⁹⁴. Hiszen az újonnan felszerelt/felvett kollégákat képezni kell a szervezeti feladatok ellátásához nélkülözhetetlen tudás elérésére.

Az oktatási tevékenységet – az alapfokú és a középfokú képzéseket – főszabály szerint a Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központja (a továbbiakban: BVOTRK) hajtja végre³⁹⁵. Amelyhez kapcsolódik a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási Tanszékének (a továbbiakban: NKE RTK Bv. Tanszék) kiemelten fontos szakmai tevékenysége is, hiszen ez „az egyetlen felsőoktatási hely ma Magyarországon, ahol a büntetés-végrehajtási szakmát, hivatást oktatják”³⁹⁶.

³⁸⁹ Nemes (2014) 43.

³⁹⁰ Nemes (2014) 43.

³⁹¹ Lehoczki – Szucsáki (2017) 53.

³⁹² Börtönstatisztikai Szemle 2016/1. szám 19.

³⁹³ Lőrincz (2011) 57.

³⁹⁴ Halmágyi (1997) 44.

³⁹⁵ Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központja Alapító Okirata (2015) 2.

4.3. A költségvetési szerv alaptevékenysége:

a) a büntetés-végrehajtási szervezet személyi állományának alap és középfokú szakmai oktatása, szakképzése, szakmai vizsgáztatása és továbbképzése...

³⁹⁶ BVOP honlap Forrás: <http://bv.gov.hu/bv-tanszek> (2018.02.25)

Ugyanakkor az oktatásnak a fluktuációból eredő leterheltsége szükségképpen arra vezet, hogy a BVOTRK és az NKE RTK Bv. Tanszék oktatási tevékenysége a bv. szakmai ismeretek minél mélyebb szintű átadására koncentrál, ezért nem tud további energiákat mozgósítani a rendőrszakmai kérdések alapismereti szintű oktatásának megvalósítására. Az oktatás és az oktatási anyagok tartalma a bv. szakmai ismeretek módszeres ismertetésére fókuszál és csak kevés találkozási pont realizálódik a rendőrszakmai kérdésekkel. A belügyminiszter ágazatába tartozó szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeiről, valamint egyes, szakmai és vizsgakövetelmények kiadásáról szóló miniszteri rendeletek hatályon kívül helyezéséről szóló 20/2013. (V. 28.) BM rendeletben szabályozott büntetés-végrehajtási szakképesítések³⁹⁷, a BVOP, valamint az NKE RTK Bv. Tanszék és más oktatási szervek honlapján³⁹⁸ felelhető oktatási segédanyagok³⁹⁹ és tematikák⁴⁰⁰ – a kifogástalan bv. szakmai tartalmukon kívül – csak kis mértékben térnek ki a rendőr- és a bv. szakmai területek átfedéséből fakadó közös együttműködés nyomozószempontú megközelítésére. Hozzáteve, hogy mindez rendőrhatalom szempontból lenne kívánatos igény. Ezen oktatásbeli hiányosság – annak ellenére, hogy igény lenne rá – nem róható fel a bv. szervezetnek. Az oktatás ilyen irányú fejlődését mutatja viszont az, hogy – felismerve a jelentkező igényt – az NKE RTK-n a Kriminológia mesterképzés keretében megkezdődött a „Fogvatartási hely kriminológia”⁴⁰¹ elnevezésű szabadon választott tantárgy oktatása, amely ezen új betöltésének kezdetére is hivatott a jövőben.

II.2. Szervezett bűnözés a bv-ben

A szervezett bűnözés igen komoly probléma⁴⁰², már korábban megjelent a büntetés-végrehajtás területén. Az elmúlt rendszer ma már nyilvános adataiból több olyan igazságszolgáltatási tevékenységet⁴⁰³ is megismerhetünk, amelyek e bűnözői tevékenységek operatív felderítését szolgálták.

A rendszerváltást követő időszakra visszatekintve megállapíthatjuk, hogy a „politikai, gazdasági és társadalmi változások kísérő jelenségeként újszerű és számos formájában a korábbihoz képest lényegesen szervezettebb, sokszor nemzetközi jellegű bűnözés

jelent meg”⁴⁰⁴, amelynek következtében a „világ büntető igazságszolgáltatási rendszerei az ezredforduló táján eddig alig ismert kihívás elé kerültek”⁴⁰⁵.

Tari Ferenc és Huszár László a „Gengek és keresztapák : a szervezett bűnözés és a büntetés-végrehajtás” című 1997. évben megjelent művében a szervezett bűnözés büntetés-végrehajtást érintő tagjait két eltérő jellegű szakmai kihívást támogató csoportba sorolta. Első kategóriába a különösen veszélyes, kiterjedt anyagi és technikai kapcsolatokkal rendelkező és a média által is ismert bűnözőket – a keresztapákat – sorolták. A másodikba a fogvatartotti populációba tartozó gengeket nevesítették. Az első csoportnál viszonylag kis létszámú a média által folyamatosan figyelemmel kísért sok energiába és tevékenységbe kerülő fogvatartási jellemzőkkel bíró csoportról beszélhetünk. Akikkel nincs sok probléma, ellenben rendkívüli esemény esetén, szinte mindig nagyobb volumenű jelent. A második csoportot a bv. belső helyzetéből fakadó „fogvatartotti piac” hozza létre és tartja fenn szervezetségi kérdésben, mint például kábítószer, védelmi pénz, prostitúció stb. Szerveződési alapjaik lehetnek pl. a vérségi, etnikai és a lakóhely azonosságának összekötő szálai. A tevékenységük más jellegű, mint az első csoporté, a fogvatartottak jelentősebb részét érintő kapcsolati rendszerük miatt nehezebben izolálhatók, mint az első csoport. Összefoglalva azt is mondhatjuk, hogy a szerveződési különbségek ellenére mindkét csoport komolyabb fenyegetést jelenthet a fogvatartás biztonságára.⁴⁰⁶

Összességében sok hatás éri a bv. szervezetet, amely szükségképpen folyamatosan formálódik. Ugyanis „napjaink változó társadalmi és gazdasági kihívásai, illetve a fogvatartottak fizikai, pszichikai, mentális és kriminológiai jellemzőinek sokrétűsége, folyamatosan generálják az újszerű megoldások keresését”⁴⁰⁷, amelynek fókuszában a humanizmus áll.⁴⁰⁸

A kutatási témánkhoz kapcsolódóan a napjainkban is tetten érhető ezen kategória. Például a fogvatartottak adatait tartalmazó fogvatartotti alapnyilvántartásban létezik egy többletinformáció menüpont, amelynek b) pontja⁴⁰⁹ alapján kifejezetten nevesítendő adattartalom, ha a fogvatartott bűnszervezet vagy bűnszövetség tagja.

Nyomozóhatósági szempontból egy bv. intézet „valóságos információs aranybánya”⁴¹⁰, mert a fogvatartottak sok esetben rendelkezhetnek olyan információval, amelyekre az ügyészségnek vagy a nyomozó hatóságoknak akár operatív úton is, de szüksége

³⁹⁷ Büntetés-végrehajtási felügyelő, Büntetés-végrehajtási főfelügyelő, Büntetés-végrehajtási gazdálkodási főfelügyelő, Büntetés-végrehajtási igazgatási főfelügyelő, Büntetés-végrehajtási őr, Büntetés-végrehajtási segédfelügyelő, Büntetés-végrehajtási szervező

³⁹⁸ Közszolgálati Személyfejlesztési Főigazgatóság: Rendészeti Szakvizsga: Büntetés-végrehajtási igazgatás: SZÓBELI KÉRDÉSEK BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI IGAZGATÁS VIZSGATÁRGYHOZ <

³⁹⁹ Elérhetőségük: <http://bv.gov.hu/bvotrk-oktatasi-segedanyagok>

⁴⁰⁰ <https://rtk.uni-nke.hu/oktatasi-egysegek/buntetes-vegrehajtasi-tanszek/bv-tanszek-tematikai>

⁴⁰¹ <https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/kriminologia-ma-levelezo-szokon-kozos.original.pdf>

⁴⁰² Istvanonvszki (2015) 139.

⁴⁰³ pl.: SZABÁLYZAT a BM. Politikai Nyomozó Főosztály vizsgálati szervei fogdaügynökségének létesítésére és felhasználására (1962); ORFK vezető helyettesének 4. számú utasítása (1962); fogdaügynök felhasználásával kapcsolatos egyes kérdések szabályozása; Kiszeli Pál (1982) 78.; Bikki (2010) 12.; Nagy Péter (2017);

⁴⁰⁴ Bárd (1995)1.

⁴⁰⁵ Huszár – Tari (1997) 49.

⁴⁰⁶ Huszár – Tari (1997) 49-54.

⁴⁰⁷ Ruzsonyi–Fliegauf (2015) 99.

⁴⁰⁸ Forgács (2017) 50

⁴⁰⁹ A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 88/2015. (XII. 16.) OP szakutasítása *a fogvatartottakra vonatkozó többletinformáció adatmező vezetéséről*

3. A fogvatartotti alapnyilvántartás többletinformáció adatmezőbe történő bejegyzési szempont, ha a fogvatartott

a) kiemelkedő bűncselekmény résztvevője, b) bűnszervezet, vagy bűnszövetség tagja,

⁴¹⁰ Frigyer (2016) 287

van az eljárás eredményes befejezése érdekében. Ezen adok megszerzése érdekében a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény vonatkozó rendelkezései értelmében⁴¹¹ – amennyiben a törvényi feltételek fennállnak – titkos adatszerző tevékenység is végezhető a bv. intézetekben⁴¹².

II.3. az információáramlás jogszabályi alapjai

A bv. szervezet és a társhatóságok/nyomozó hatóságok között a kapcsolattartás mindig is kiemelt jelentőségű volt. Kiszely ezt megerősítve 1982-ben azt is megállapította, hogy az „operatív elhárító munkát végző tisztek és az intézetek parancsnokai, valamint az állomány között is jó együttműködés alakult ki.”⁴¹³

A rendőrséggel való együttműködéssel kapcsolatosan Bárány már 2008-ban összefoglalta, hogy a „büntetés-végrehajtási intézeteken belüli biztonsági feladatok fenntartása alapvetően három területre bontható szét: - rendészeti (közrendvédelmi) feladatok, - büntügyi feladatok, - büntügyi feladatokon belül Tanúvédelmi Szolgálat speciális feladatai.”⁴¹⁴

Természetesen kiemelkedő a rendőrség megelőzési és felderítő tevékenysége, amelybe beletartozik a rendkívüli események megelőzése, a tiltott tevékenységek, tárgyak és eszközök felderítése⁴¹⁵. Továbbá kiemelkedő jelentőségű lehet a titkos információgyűjtési tevékenység, fogdaügynök⁴¹⁶ alkalmazása is. Kapcsolatba kell kerülni” azokkal az emberekkel, akik birtokosai a büntügyi szempontból fontos információknak.”⁴¹⁷

Az együttműködés pedig minden esetben a témára vonatkozó releváns adatok egyeztetésében, cseréjében, igénylésében, vagy továbbításában realizálódik. Az adat megszerzése, tárolása, védelme az egyik kulcsfontosságú tényező az információáramlás folyamában.

Általános közhely, hogy „ma már az adatvédelem - mint fogalom - senki számára nem ismeretlen”⁴¹⁸, és az is igaz, hogy az élet minden területén alkalmazzuk. Általános adatvédelmi szempontból „a büntetés-végrehajtás nem különbözik lényegesen bármely más munkáltatótól”⁴¹⁹

Ugyanakkor igen szükségszerű az információáramlás koordinációja és kontrollja, mivel a „globalizáció és az információs társadalom kialakulása a bűnözés szerkezetére,

⁴¹¹ 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

202. § (4) A rendőrségi fogdában, illetőleg a büntetés-végrehajtási intézetben levő ügyvédi beszélő helyiségben akkor végezhető titkos adatszerzés, ha az ügyvéddel szemben a terhelt ellen folyamatban lévő üggyel összefüggő bűncselekmény megalapozott gyanúja merült fel.

⁴¹² Hetessy (2011) 106.

⁴¹³ Kiszely (1982) 79.

⁴¹⁴ Bárány (2008) 25.

⁴¹⁵ Bárány (2008) 28

⁴¹⁶ Boda (2016) 350

⁴¹⁷ Berki (2012) 5.

⁴¹⁸ Surányiné (2008) 52.

⁴¹⁹ Surányiné (2008) 52.

dinamikájára, volumenére olyan elemi hatással bír, hogy a bűnözés kontrolljának eddigi módszerei, stratégiája könnyen elégtelennek bizonyulhat”

Az információáramlással és az adatvédelemmel kapcsolatos hatályos nemzeti szabályozásunk az Alaptörvény VI. cikkére⁴²¹ épülő 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról (a továbbiakban: Info.tv.)

A bv. szervezet általános jogi szabályozása⁴²² igen kiemelt terület, ahol fontosak az európai jogi szabályozás elvei⁴²³, és azok összehasonlítása a hatályos magyar szabályozás kényes pontjaival.⁴²⁴

Az általános adatkezelési alapszabályokat a Bv.Kódexnek „Az adatkezelésre vonatkozó rendelkezések” című IV. fejezete és a Bv.tv. III. fejezetének „Titoktartási kötelezettség”, valamint „Együttműködési, tájékoztatási és segítségnyújtási kötelezettség” című részei, továbbá „A fogvatartottak nyilvántartása” című V. fejezete tartalmazza, az adat-továbbítás pedig fontos része a tevékenységnek. A „miniszter, a bíróság, az ügyészség, a rendőrség és az egyéb nyomozó hatóságok, a nemzetbiztonsági szolgálatok, valamint a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság mérlegelés nélkül jogosultak a fogvatartottak adatainak teljes körű ismeretére”⁴²⁵. Egyéb esetben az adatszolgáltatásra irányuló kérelemben az adatkérőnek az adatkérés indokát, jogszabályi alapját, illetve az adatszolgáltatáshoz fűződő érdek igazolását meg kell jelölnie, tehát ebben az esetben már csak részleges, és mérlegelésen alapuló adattovábbítás történhet.”⁴²⁶

A konkrét részletszabályok több szervezeti normában⁴²⁷ öltönek testet, amelyek az egyes intézetek és intézmények vonatkozásában kiadott belső normákkal és a személyi állomány munkaköri leírásaival realizálódnak. Ugyanakkor a „belső szabályok nem az írászta-

⁴²⁰ Huszár – Tari (1997) 49.

⁴²¹ Magyarország Alaptörvénye VI. cikk

(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák.

(2) Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez.

(3) A személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok megismeréséhez való jog érvényesülését sarkalatos törvénnyel létrehozott, független hatóság ellenőrzi

⁴²² Czencser (2014) 231

⁴²³ Pallo – Törőcsik 1. (2011)13. o.

⁴²⁴ Pallo – Törőcsik 2. (2011)12. o.

⁴²⁵ Schmehl–Pallo (szerk.) (2015.) 38.

⁴²⁶ Schmehl–Pallo (szerk.) (2015.) 38.

⁴²⁷ Pl.: A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 52/2017. (V. 31.) OP szakutasítása a büntetés-végrehajtási szervezet Adatvédelmi és Adatbiztonsági Szabályzatának kiadásáról

A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 13/2014. (V.20.) OP szakutasítása a büntetés-végrehajtási szervezet rejtjelszabályzata kiadásáról

A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 9/2016. (II. 16.) OP szakutasítása a büntetés-végrehajtási szervezet Informatikai Biztonsági Szabályzatáról

A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 39/2016. (IX.1.) OP szakutasítása a büntetés-végrehajtási szervezet minősített adatainak Biztonsági Szabályzata kiadásáról

A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 1-1/52/2011. (XII. 13.) OP intézkedése a büntetés-végrehajtás jelentési és adatszolgáltatási rendszeréről

fiókjának készülnek, ha megfelelő körben nem hozzáférhetőek, akkor semmi értelme a kibocsátásnak.”⁴²⁸

Természetesen további hazai normatívák is – közöttük a rendvédelmi szervekre vonatkozó törvények⁴²⁹ – szabályozzák az együttműködést és az információáramlást.

Mindazonáltal a szankcionálás feltételrendszere csak megfelelő fékek és egyensúlyok beépítésével válik kiszámíthatóvá, hiszen „nincs jogállam korszerű büntetés-végrehajtás nélkül, ez utóbbi pedig nem létezhet megfelelő garanciális háttér, a végrehajtás törvényességére is kiterjedő, nemzetközi és hazai garanciális- és kontrollrendszer hiányában.”

⁴³⁰ Azaz egy felvilágosult jogállamban szükségszerűen működni kell a büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletének.⁴³¹

A bv. szervezet hatóságként is megjelenik az információáramlási struktúrában, hiszen ha a hatóság fogalmát – ezen gondolatmentet alapul véve – kiterjesztően értelmezzük, akkor a büntetés-végrehajtási tevékenység⁴³² – mint állami feladat – végrehajtási kikényszeríthetőségét is ezen tevékenységrendszerbe illeszthetjük.

Ujjnyomatvétel⁴³³

⁴²⁸ Csordás (1997) 42.

⁴²⁹ pl. a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény

⁴³⁰ Lajtár (2014)<

⁴³¹ Frigyer – Mátyás (2017) 411.

⁴³² A bv. mint hatóság, természetesen törvényi szinten is aposztrófálódik. Például a büntügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a büntügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról szóló 2009. évi XLVII. törvény (a továbbiakban: Bnyt.v.) 95. §-ához fűzött indokolása szerint a törvényi szabályozás egyik fő újdonsága az volt, hogy mintavételre kötelezett hatóságként bevonásra kerül a büntetés-végrehajtási intézet is.

⁴³³ Veszeli: < ppt. 22. <https://www.slideserve.com/sean-fox/a-fany-rendszer> (2018.02.17.)

Ebben az információs csatornában az ügyészségre⁴³⁴ kiemelt kettős szerep is hárul. Egyrészt felügyeli a végrehajtás foganatosítását. Másrészt ellenőrzi a fogvatartott jogainak és kötelezettségeinek a teljességét, beleértve a nyomozó hatóságnak a fogvatartottra vonatkozó tevékenységét is⁴³⁵. A felügyeleti tevékenység keretében szükségképpen társul egyfajta kontroll a büntetőeljáráshoz kapcsolódó „kriminalisztika a bűncselekmények nyomozásának tudománya”⁴³⁶ tekintetében is. Valamint kiemelkedik a rendkívüli eseményekkel kapcsolatos kontrolltevékenység foganatosítása⁴³⁷ is, mint például a fogvatartott elhalálása, amikor szükségképpen a rendőrség jár el, amiben orvos közreműködése⁴³⁸ elengedhetetlen.

Ugyanakkor nem elég csak a hazai jogalkotásra hagyatkoznunk, hiszen a „szervezett bűnözés elleni fellépés hatékonysága mindenekelőtt attól függ, hogy a nemzetközi közösség államaiban megvan-e egységesen a politikai akarat a szervezett bűnözés visszaszorítására”⁴³⁹.

Többek között fontos norma a Európai Parlament (2013/C 131 E/08) állásfoglalása a szervezett bűnözésről az Európai Unióban. Valamint hamarosan hatályos⁴⁴⁰ lesz AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2016/679 RENDELETE (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet).

Európai országgént, és Európai Unió tagállamainkól fakadóan is szükségszerűen sokrétű nemzetközi büntügyi együttműködés^{441,442} résztvevői vagyunk. Az ország gazdasági és egyéb kapcsolataiból fakadóan sok külföldi megfordul hazánkban és sok esetben utaznak külföldre a honfitársaink. E tevékenységek kapcsán nem egyszer kerül a hazai büntető- és büntetőeljárás jog látókörébe külföldi személy, akivel kapcsolatosan büntetés-végrehajtási feladat realizálódik⁴⁴³.

Alapvető követelmény, hogy a bv. szervezet vonatkozásában mind a külső, mind a belső információáramlás folyamatosan működjön⁴⁴⁴. Külső alatt jelen esetben a társszerveket, egyéb szerveket, jogi-és természetes személyeket, míg a belső alatt a bv. szervezeten belüli kommunikációt és információáramlást értem.

⁴³⁴ Belovics (2008) 9.

⁴³⁵ Frigyer – Mátyás (2017) 409.

⁴³⁶ Mészáros (2015) 133.

⁴³⁷ Koncsek (2010) 7.

⁴³⁸ Angyal - Kircskovics (2014) 8.

⁴³⁹ Bárd (1995)1.

⁴⁴⁰ 99. cikk (2) Ezt a rendeletet 2018. május 25-től kell alkalmazni.

⁴⁴¹ Nagy (2014) 132-136. (pl.: EUROPOL, EUROJUST, OLAF, EIH)

⁴⁴² Salgó (2007) 3.

⁴⁴³ Hautzinger (2014) 277.

⁴⁴⁴ A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 79/2015. (X. 26.) OP szakutasítása a Büntetés-végrehajtási szervezet Esemény-jelentési Szabályzatának kiadásáról

Ugyanakkor a bv. szervezeti és feladat struktúrájából fakadóan szükségképpen megjelenik egy jogszabályi környezetben nem szabályozott információ- és adatáramlási csatorna az informális hálózat⁴⁴⁵, amelynek keretében a fogvatartottak között folyik az információáramlás.

További érdekesség, hogy a fogvatartás biztonsága szükségképpen igényel bizonyos információt, amelynek kielégítése céljából a bv. intézet életterének szinte minden szintjén keletkezik egy – szabályrendszeren kívüli – információs hálózat, amelyben a körlet- és munkáltatási felügyelő, a főfelügyelő, a reintegrációs- és biztonsági tiszt, az osztályvezető, a parancsnokhelyettes, de még maga a parancsnok is szükségképpen kommunikál olyan fogvatartottakkal, akik „csak az ő részükre” mondanak el bizonyos információkat. Ugyanis a fogvatartás biztonsága igazából teljesen kétélű. Nem csak a bv. érdeke a biztonság fenntartás, hanem a fogvatartottaké is. Ugyanis a fogvatartottak döntő többségének az az érdeke, hogy a büntetését a lehető legkevesebb konfliktussal letöltse és minél több kedvezményt igénybe véve szabaduljon.

Kiemelt fontosságú a bv. szervezet jelentős fejlesztésén⁴⁴⁶ átesett informatikai rendszere, amelynek következtében az adatcsere ma már egy mindennapos tevékenységgé alakult, holott a „bv. intézetek fogvatartotti nyilvántartásai korábban nem voltak ilyen mértékben összekapcsolva a társszervek adataival.”⁴⁴⁷

Ugyanakkor a „bv. szervezet bűnügyi nyilvántartása csak korlátozottan hasonlítható össze más igazságszolgáltatási szervek (pl. rendőrség, bíróság) hasonló adattáiraival.”⁴⁴⁸

Az informatikai fejlődés⁴⁴⁹

⁴⁴⁵ Fliegauf (2008) 64.

⁴⁴⁶ Bogotyán – Veszeli (2011) 62. „relatív későn, 1995-ben lett ez a bv. szervezet hivatalos nyilvántartási formája”

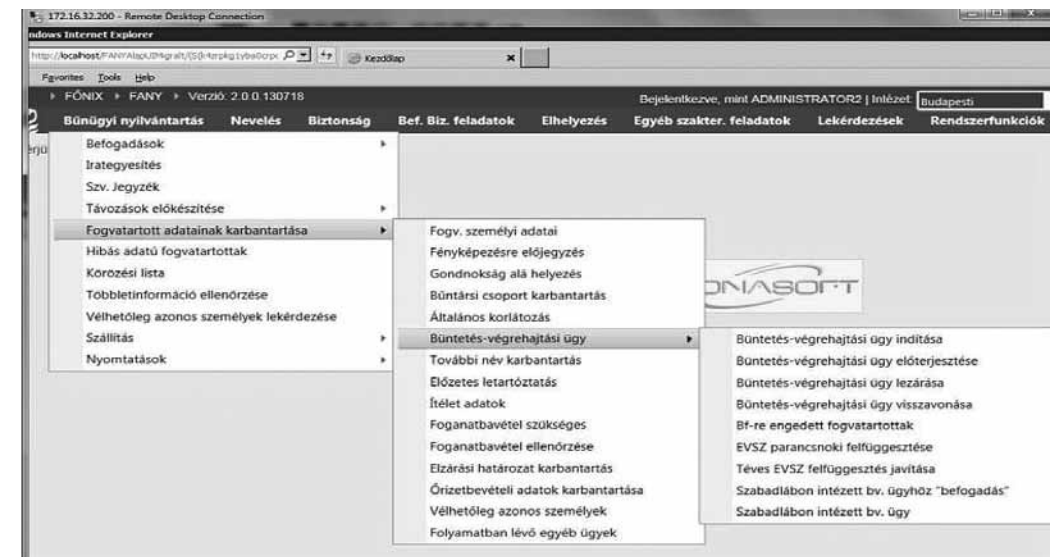
⁴⁴⁷ Bogotyán – Veszeli (2011) 61.

⁴⁴⁸ Bogotyán – Veszeli (2011) 61.

⁴⁴⁹ Veszeli: < ppt. 34. <https://www.slideserve.com/sean-fox/a-fany-rendszer> (2018.02.17.)

Az informatikai oktatás fontos részét képezi a bv. szervezet oktatási tevékenységének⁴⁵⁰. A „büntetés-végrehajtási feladatok jogszerű végrehajtásának alapvető feltétele a megfelelő fogvatartotti nyilvántartási rendszer, szakmai munkánk minősége ugyanis leginkább azon keresztül követhető, értékelhető és ellenőrizhető.”⁴⁵¹

A fogvatartottak adatait kezelő rendszer a FANY⁴⁵²

A FANY rendszerből külsős társszervek lekérdezési lehetőségei az alábbi feltételekkel biztosítottak: „külső partnerek limitált hozzáférése, Bv. által biztosított jogosultság alapján, Egyértelmű fogvatartotti azonosítás szükséges, Azonnali, rendezett, nyomtatható válasz, Naplózás, visszakereshetőség”⁴⁵³.

Álláspontom szerint a nyomozó hatóságok részéről keresőmotorral, szövegbányászással sok adat elérhető és összekapcsolható lenne, ha lehetőség lenne részadatokra is rákérni a bv. rendszerben.

Szintén kiemelten fontos volt a bv. informatikai fejlődésének történetében a Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer bevezetése és alkalmazása⁴⁵⁴.

⁴⁵⁰ Tuba Kovács (2016)

⁴⁵¹ Veszeli: < ppt. 44. <https://www.slideserve.com/sean-fox/a-fany-rendszer> (2018.02.17.)

⁴⁵² Tuba Kovács (2016) 29

⁴⁵³ Veszeli: < ppt. 28. <https://www.slideserve.com/sean-fox/a-fany-rendszer> (2018.02.17.)

⁴⁵⁴ A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 1-1/1/2013. (I.9.) OP intézkedése a Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer egységes és kötelező használatáról, jogosultsági rendjéről, a kapcsolódó adatvédelem előírásairól

III. rész

A terepkutatás

Kiemelt jelentőséget tulajdonítottunk annak, hogy a kutatás során a bv. intézetekben a természetes környezetben⁴⁵⁵ figyeljük meg a kutatást érintő tevékenységeket, amelyek a keretében a megfigyelés és az interjú készítésének módszerével kívántunk megfelelő adatokat gyűjteni a kutatási megállapításainkhoz.

III.1. Megfigyelés

Ezen céltudatos módszer⁴⁵⁶ alkalmazásával szerettük volna azt elérni, hogy az interjúkészítés helyszínén a saját magunk által észlelt dolgokra és tevékenységekre is tudjunk reagálni és azokat is számításba tudjuk venni a kutatási megállapítások elkészültekor.

Összességében 22 alkalommal került sor személyes megbeszélés és tapasztalatcsere folytatására, amelyek során a BVOP, a Budapesti Fegyház és Börtön, a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet, a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet, a Büntetés-végrehajtás Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központjának Oktatási Központja, és a Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar objektumaiban töltöttük el a szükséges időt a kutatási tevékenységünk folytatásával.

Természetesen kiegészült szinte számtalan email és telefonbeszélgetéssel is, amelyek a személyes adatgyűjtésekkel, az interjúk adataival és a kapott hivatalos válaszokkal együtt összességében adták meg a kutatás szakmai tapasztalatának alapjait.

Érdekes volt megtapasztalni, hogy a bv. intézetekben és intézményekben folytatott személyes jelenlét során megállapítottuk, hogy a beszélgetések során az információszolgáltatás anonimitásának biztosítása után nagyobb hajlandóság mutatkozott a szakmailag részletesebb válaszok adására a végrehajtói állomány körében.

Az is nagyon érdekes volt, hogy minden vezető beosztású személy teljes mértékben készségesen állt a kutatáshoz és láthatóan szívesen válaszolt kérdéseinkre, annak ellenére, hogy nem egy esetben menetközben kiderült, hogy igen sok vezetői tennivalója van, mégsem szakította félbe az interjút. Megállapítottam, hogy a vezetők nem az anonimitás függvényében voltak szakmailag készségesebbek, hanem általában érdekelte őket a kutatásunk szakmai része és láthatóan megpróbálták az őszinte válaszaikkal segíteni a kérdéskörök és az információáramlás sajátosságainak megismerését.

⁴⁵⁵ Kontra (2011) 41.

⁴⁵⁶ Gócze (2011) 160-161.

III.2 Interjúk

Az interjúk felvételekor minden résztvevőt biztosítottunk a kutatás anonimitásáról. Több alkalommal is sikerült olyan személlyel beszélünk, aki az adott intézet/intézmény nevesítése következtében már a beosztásának említésével személyesen is azonosíthatóvá válik. Minden interjút adott személyt anonimizáltunk. Az interjúkra adott válaszok elemzésekor pedig csak beosztásokat említettünk, és nem tértünk ki arra, hogy melyik intézetben/intézményben került sor a beszélgetésre. Azoknak a személyek válaszait, akik a válaszadása vagy megtagadása folytán egyértelműen beazonosíthatóak nem jelenítettük meg.

Az interjúk elkészítése előtt több beszélgetést is folytatunk. Ezek során arra a következtetésre jutottunk, hogy az interjúkat nem irányított kérdésekkel folytatjuk le. Egyrészt azért, mert mind a kérdőíves vizsgálat, mind a BVOP hivatalos megkeresése konkretizált kérdésekre adott válasz formájában történik. Másrészt, mert azt gondoltam, hogy az interjúkkal akkor tudunk a kutatáshoz objektív adatokat beszerezni, ha nem hivatalos válaszokat generálunk, hanem hagyjuk az alanyokat a kérdéskörre önállóan válaszolni.

Minden interjú úgy zajlott, hogy elsődlegesen kölcsönösen bemutatkoztunk. Ezután tájékoztattuk a kutatás témáját és megkérdeztük az interjú alanyát, hogy mondja el mit gondol a témáról, a saját és az intézete érintettségéről. Ezen felvezetőt követően minden alkalommal elmondtam, hogy saját magam is hosszú éveket szolgáltam a bv. szervezet kötelékében különböző tiszthelyettesi és tiszti beosztásokban és biztonsági ismereteket oktattam egyéb tananyagokkal együtt mielőtt a szervezettől eljöttem. Ezen kiegészítés következtében az interjúalanyok feloldódtak és szinte kivétel nélkül kötetlen beszélgetést lehetett velük folytatni.

Összességében 22 fővel, ezenbelül 5 parancsnokkal, 4 parancsnok-helyettesessel, 6 osztályvezetővel, 3 reintegrációs tiszttel, 2 biztonsági tiszttel, 1 segédelőadóval, 1 nyomozótiszttel és 1 felügyelővel sikerült interjút készítenünk.

A parancsnokokkal és parancsnok-helyettesekkel folytatott beszélgetések tapasztalatai: a parancsnokokra kivétel nélkül az volt a jellemző, hogy szívesen láttak bennünket. Segítették a munkánkat és próbálták a lehetőségeikhez mérten biztosítani a kutatás végrehajtását. Minden parancsnok fontosnak tartotta az információáramlást, annak koordinálását, jelentőséget tulajdonított az intézetében elhelyezett rendőri állománynak, és a tőlük kapott információknak. A társszervekkel folytatott kommunikáció és információcsere meglátásuk szerint zökkenőmentesen zajlik. Sok esetben történik telefonon vagy szóban adatcsere, vagy kérés egymás irányába. Ezzel az információcsere és információ alapján teendő intézkedések végrehajtása gyors folyamatként fenntartható. Ellenben nem egy esetben minősített eljárásban folytatódik az adatcsere az információigény közlése. Ezen esetkörökre az interjúban – felhatalmazás hiányában – nem tértünk ki.

A kapcsolatot minden esetben hatékonyak tartották. A parancsnokok elmondták, hogy saját maguk is rendelkeznek információforrással mind a személyi állomány, mind a fogvatartotti állomány köréből, mert van külön időpont amikor fogvatartott, vagy a személyi állomány egy tagja beszélhet a parancsnokkal. Fontos és bizalmi kérdésnek tartották a vezetők kiválasztását. A bv. szervezet jelenlegi helyzetében ugyanilyen fontos az állománnyal való foglalkozás és törődés is, mivel – az információáramlás vizsgálatánál is – a legfontosabb a humántőke. Összességében minden parancsnok jóra értékelte a társzervekkel különösen a rendőrség intézetükben szolgálatot teljesítő állományával az információcserére vonatkozó kapcsolatát. Minden megkérdezett parancsnok fontosnak tartaná, ha lehetőség nyílna egy az információáramlásról és az alapvető rendőri tevékenységekről, valamint a bv. szerv kompetenciájára vonatkozó rendőri feladatokról szóló oktatás bevezetésére. Elmondták, hogy az NVSZ munkatársai esetenként tartanak tájékoztatót az éves továbbképzések alkalmával, de iskolarendszerű képzésről a témában nem tudnak.

Az osztályvezetőkkel folytatott beszélgetések tapasztalatai: az interjúkkal kapcsolatban minden az osztályvezető készséges volt. Igyekeztek segíteni és további interjúalanyokat a rendelkezésünkre bocsátani, ugyanakkor egyértelműen észleltem, hogy nagyon nagy a mindennapi munkateherük. Az információáramlással kapcsolatosan itt is minden vezető elégedettségét fejezte ki. A társszervekkel szükség szerinti a kapcsolat, nem minden osztályvezető kerül napi szinten kapcsolatba az ott szolgálatot teljesítő rendőrökkel, de a belső információáramlás jónak mondható. A fogvatartottakkal napi szinten érintkező osztályvezetők sok esetben rendelkeznek külön információkkal is, amelyeket azonnal és szükség szerint megosztanak az előljáróikkal és a rendőr kollégákkal. A rendőri információk főszabály szerint nem közvetlenül rajtuk keresztül áramlanak, bár a vizsgált szervek közül két esetben nagyon közvetlen kapcsolat volt érzékelhető a rendőri állomány és a bv. szerv állománya között beosztási szinttől függetlenül. Az információk tartalomtól függően többnyire szóban történnek. Kivétel a kötelezően írásban jelentendő eseményeket. Egy szerv esetében döntően a felsővezetéssel volt csak közvetlen információs adatkapcsolat a rendőrök és a bv. állomány között. Az osztályvezetők általánosságban ismerték a rendőri jelenlét okát, és tisztában vannak a tevékenységükkel. A hatékonysággal kapcsolatban elégedetlenséget sehol sem jeleztek, ugyanakkor azt elmondták, hogy visszajelzést nem nagyon kapnak. Információáramlással, rendőri tevékenységgel kapcsolatos képzés ötletét jónak tartották, hasonlókról az éves továbbképzésen is tudomást szereznek. A témában iskolarendszerű képzésben a nem vettek részt.

A reintegrációs tisztekkel folytatott beszélgetések tapasztalatai: a reintegrációs tisztek szintén nagyon segítőkészek voltak, bár esetükben ténylegesen észlelhető volt,

hogy rengeteg feladatuk van, mivel a saját szakterületükön kívül a biztonsági szakterület is igen sokat vár tőlük⁴⁵⁷, mégis a rendelkezésünkre álltak. Tudtak a rendőri jelenlétről, már találkoztak a kollégákkal. Ismerik az információ cserét, de nem mindegyiküknek volt személyes kapcsolata a rendőrökkel. Előfordult, ahol teljesen személyes kapcsolatot sikerült kialakítani és kölcsönösen segítettek egymás tevékenységét, de volt, aki csak közvetve került kapcsolatba a kollégákkal. Az információk cseréjét fontosnak tartották. A hatékonyság megítélésében eltértek a vélemények. Ahol közvetlenebb volt a kapcsolat ott hatékonyabbnak tartották, mint ahol nem volt olyan közvetlen. Az információk cseréje általában szóban zajlik, a fontosabb dolgokat a szolgálati úton keresztül jelentik. Azonos tartalommal nyilatkoztak az NVSZ munkatársaival kapcsolatosan, mint a parancsnokok.

A biztonsági tisztekkel folytatott beszélgetések tapasztalatai: a biztonsági tisztek is szintén készségesen segítettek. Érdekes volt látni, hogy az ő hozzáállásuk más irányból realizálódott. A rendőr kollégák tevékenységéről tudtak, de konkrét közvetlen kapcsolatuk nem volt velük. Közvetve, a beosztottaik útján részt vettek az információcsere folyamatában, ellenben önálló rálátásuk kevés volt. Magát az információcserét és a rendőri jelenlétet jónak tartották. Ellenben egyikük sem érezte annak a közvetlen hatékonyságát. Az információkat a részükre szolgálati úton továbbítják szóban vagy írásban. Oktatásban képzésben az éves továbbképzés keretében részesülnek a témát illetően. Iskolarendszerű képzésben nem találkoztak vele közvetlenül, bár a főiskolán tanultak a témáról. A tevékenység ismeretével kapcsolatos oktatást jó ötletnek tartották.

A segédelőadóval folytatott beszélgetések tapasztalatai: a segédelőadó kolléga is igen segítőkész volt. Elmonda, hogy ismeri a rendőri állományt. Több esetben volt személyes kapcsolata velük. Általánosságban tudta, hogy mivel foglalkoznak. Náluk jónak tartotta az intézeti és egyéb információáramlás menetét. Az ő intézetében szerinte a többség ismeri a rendőr kollégákat. Az észlelt dolgokat a szolgálati úton jelenti az előljáróinak szóban (élő, telefon, EDR) vagy írásban. Évente hallgatott előadást a tevékenységükről. Iskolarendszerű képzésben nem találkozott velük.

A nyomozótiszttel folytatott beszélgetések tapasztalatai: a nyomozótiszt tiszt szintén segítőkésznek mutatkozott. beosztásából fakadóan ismerte a rendőr kollégákat. Szerinte a kapcsolat mindig katonai bűncselekmény gyanúja esetében realizálódik, amit az ügyészszel egyeztet. A minősítést követően feljelentést tesznek. Az információáramlást gyorsnak jellemezte. A szolgálati utat mindig be kell tartania. Képzésben részesült a témát illetően. Az állomány alapszintű tájékoztatását jónak tartja a témát illetően.

⁴⁵⁷ Sztodola (2017) 93.

A felügyelővel folytatott beszélgetések tapasztalatai: a felügyelő kolléga szintén segítőkész volt. Kiderült, hogy magasabb végzettsége van, ami a beosztásához szükséges. Ismerte a rendőr kollégákat. Több alkalommal részt vett az információ közvetítésében. Külön képzésben nem részesült, de évente tartanak előadást a részükre. Minden információt jelentenek a szolgálati úton. A téma érdekelte, így szívesen részt venne képzésen.

Összességében az interjúk kapcsán megállapítottam, hogy a szellemileg és fizikailag is leterhelt állomány nem fásult, hanem inkább nyitott volt. A segítőkészségben észre lehetett venni a szakmaiságot, és a kíváncsiságot. A válaszokból észleltem, hogy az információáramlás valójában minden szinten – a szintnek megfelelő nyílt eljárási és adattartalommal – működik. Legfontosabb csatorna a szolgálati út, amely mindent behálóz. A rendőri állománnyal való kapcsolat eredményessége inkább a személyes kapcsolatok és a feladatra nyitottság függvénye, mintsem csak a beosztásé. Az információáramlás fő csatornája a szóbeliség és csak szükségképpen az írásbeliség. Oktatás és képzés valamilyen szinten létezik, de nem fedi le az egész területet, ugyanakkor ennek hiányossága nem akadály a rendszer szintű működésnek. A képzésekkel és az állomány szélesebb körű bevonásával, eredményesség kérdésében tett visszajelzéssel potenciálisan növelhető lenne a hatékonysága.

IV. rész

Írásos információgyűjtés

IV. 1. Egyes szakterületi kérdések és a BVOP-tól kapott válaszok

Egyes szakterületi kérdések hivatalos megválaszolása érdekében – a terepkutatási tapasztalatokon túl további hivatalos információszerzés, valamint a kutatási témával kapcsolatos ismeretek elmélyítése érdekében – megkerestük a BVOP-n a kutatások koordinátori szerveként⁴⁵⁸ is működő BVOP Hivatal, Stratégiai, Elemzési és Tervezési Főosztály vezetőjét. Kértük, hogy a BVOP Ellenőrzési Szolgálat, a BVOP Hivatal Jogi és Adatkezelési Főosztály, a BVOP Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztály, a BVOP Fogvatartási Ügyek Szolgálat, a BVOP Informatikai Főosztály, valamint a Fiatalkorúak

⁴⁵⁸ 1/2016. (IV. 15.) BVOP utasítás a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Szervezeti és Működési Szabályzatáról 3. függelék

AZ ORSZÁGOS PARANCSNOKSÁG SZERVEZETI EGYSÉGEINEK FELADATAI

2.6.4. Stratégiai, Elemzési és Tervezési Főosztály

c) Ellátja a tudományszervezési feladatokat, koordinálja a büntetés-végrehajtás területén folyó tudományos, kutatási tevékenységet. Ennek megfelelően kapcsolatot tart felsőoktatási intézményekkel, kutatóintézetekkel, tudományos műhelyekkel, képviseli a bv. szervezet stratégiai, tudományos, kutatási érdekeit, szempontjait.

Bv. Intézete vonatkozásában felmerült kérdéseinkre szíveskedjen a válaszokat az érintett szervektől megkérni és további felhasználás céljából részünkre továbbítani.

A megkeresésben szereplő kutatásunkkal kapcsolatosan felmerült kérdéseinkre az érintett szakterületek – adott esetben más szakterülettel történt egyeztetést követően – az alábbi válaszokat⁴⁵⁹ adták.

IV. 1.1. A szakterületi vélemények

BVOP Ellenőrzési Szolgálat

1./ kérdés: A büntetés-végrehajtási szervezet szakmai ellenőrzéséről szóló 2/2015. (VII. 10.) BVOP utasítás (a továbbiakban: Utasítás) alapján végrehajtott ellenőrzések során – az Utasítás hatályba lépése óta – tártak-e fel olyan jellegű hibát/szabálytalanságot, amely arra utalt, hogy a Bv. Szervezeten/szerven belülre vagy Bv. Szervezeten kívülre irányuló információáramlás nem megfelelően működik? Amennyiben tártak fel ilyen jellegű hibát/szabálytalanságot, akkor az hány esetben történt, és az ellenőrzés megállapításait milyen javító intézkedések követték, továbbá ezen megállapításokat hogyan hasznosították az Utasítás 45. pontjában nevesített oktatási és továbbképzési célokra?

A BVOP Ellenőrzési Szolgálat által végrehajtott ellenőrzések során, a Szolgálat elsődlegesen szakmai szempontok alapján végez tényfeltárásokat és elemzéseket, melyeket eljuttat a vizsgált szerv vezetőjéhez, felhívva a figyelmet azokra a neuralgikus pontokra, amelyek intézkedést igényelnek. Fő célunk, hogy az ellenőrzésekhez egy olyan értékelés és visszacsatolás kapcsolódjon, amelyből a bv. szervek megalapozott és a szakmai feladatokat szolgáló információk birtokába kerüljenek. A beszámolóink során rögzítjük az általánosan alkalmazható pozitív tapasztalatokat is. Törekszünk a szakmai hibák, valamint az elvárások és a gyakorlat közötti eltérések okainak, továbbá a szabályozás esetleges hiányosságainak felfedezésére.

A feltett kérdésünkkel kapcsolatosan küldött válasz az Ellenőrzési Szolgálat szakmai szempontrendszer szerinti általános feladatát tevékenységét mutatja be. Hasznos információ a kutatási tevékenységre vonatkozóan is, hogy maga az Ellenőrzési Szolgálat tevékenysége is egyfajta koordinált információáramlási csatorna, a megállapításaikhoz értékelés és visszacsatolás is kapcsolódik az ellenőrzött szervekre. Hangsúlyos információ az is, hogy a pozitív tapasztalatokat is rögzítik, fokozottan figyelnek gyakorlat és az elvárások, továbbá a szabályozás esetleges hiányosságainak a feltárására.

⁴⁵⁹ a BVOP által megküldött válaszok – az eredeti formátumuk alapján – dőlt szöveggként kerültek kiemelésre.

2./ kérdés: Az Utasítás alapján fogantatosított ellenőrzések során kitérnek-e külön arra, hogy a szervezett bűnözéssel, illetve a nemzetközi jellegű szervezett bűnözéssel kapcsolatban a Bv. Szervezet őrizetében lévő személyek milyen jellegű kiemelt figyelmet kapnak a fogvatartás biztonsága érdekében?

A fogvatartottakról a többletinformációk vezetése a büntügyi nyilvántartó szakterület feladata. Az esetleges többletinformációk függvényében a rendelkezési jogkör gyakorlójának döntése alapján, egyénileg történik a fogvatartás biztonsága érdekében tett intézkedések realizálása.

A feltett kérdésünkkel kapcsolatosan küldött válaszból realizálható, hogy „a többletinformációk vezetése a büntügyi nyilvántartó szakterület feladata”, továbbá egyénileg lebontva realizálódnak a fogvatartás biztonsága érdekében megteendő intézkedések.

3./ kérdés: Az Utasítás 5. melléklet II. szakterületek szerinti szempontok 18. pontjában leírt adatvédelmi tevékenység ellenőrzése során – az utasítás hatályba lépése óta – hány esetben tártak fel hibát/szabálytalanságot? Amennyiben tártak fel ilyen jellegű hibát/szabálytalanságot, akkor az hány esetben történt, és az ellenőrzés megállapításait milyen javító intézkedések követték, továbbá ezen megállapításokat hogyan hasznosították az Utasítás 45. pontjába nevesített oktaektási és továbbképzési célokra?

Nem a BVOP Ellenőrzési Szolgálat kompetens a kérdés megválaszolásában.

A válaszból arra következtet, hogy az ellenőrzések fő feladata nem az adatvédelemmel kapcsolatos ellenőrzési tevékenység, annak kompetenciája a BVOP Hivatal Jogi és Adatkezelési Főosztály feladatköréhez⁴⁶⁰ tartozik.

4./ kérdés: A védett fogvatartottak fogva tartásával kapcsolatos ellenőrzések során – az Utasítás hatályba lépése óta – hány esetben tártak-e fel információáramlással adatkezeléssel kapcsolatos hibát/szabálytalanságot? Amennyiben tártak fel ilyen jellegű hibát/szabálytalanságot, akkor az hány esetben történt és az ellenőrzés megállapításait milyen javító intézkedések követték, továbbá ezen megállapításokat hogyan hasznosították az Utasítás 45. pontjában nevesített oktatási és továbbképzési célokra?

⁴⁶⁰ 1/2016. (IV. 15.) BVOP utasítás a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Szervezeti és Működési Szabályzatáról 3. függelék

AZ ORSZÁGOS PARANCSNOKSÁG SZERVEZETI EGYSÉGEINEK FELADATAI

2.6.3. Jogi és Adatkezelési Főosztály

a) A Jogi és Adatkezelési Főosztály vezetője adatvédelmi felelősként:

aa) Ellátja a személyes adatok védelmével és a közérdekű adatok nyilvánosságával kapcsolatos feladatokat, szervezi az éves továbbképzéseket.

Csak és kizárólag „védett fogvatartottak fogvatartására” irányuló ellenőrzés részünkről nem került végrehajtásra, az ellenőrzések során szűrőpróbaszerűen a körleteken nyilatkozatva vannak a fogvatartottak, hogy van-e bármilyen panaszuk, észrevételük.

Ezen felül a BvOP-n működő panasziroda beadványokat fogadott, illetve koordinálta azok ügyintézését. A panaszok döntő többségében a személyes kapcsolattartással, a fogvatartás körülményeivel, a fogvatartottak egymás sérelmére elkövetett cselekményeivel, Facebook használatával, valamint kártalanítási eljárással kapcsolatosan fogalmazódtak meg, kifogásolva az ügyintézés lassúságát, esetenként etikátlanságát. A bejelentések, panaszok kivizsgálója gondoskodott a jogszerű, vagy a közérdeknek megfelelő állapot helyreállítására, illetve az egyéb szükséges intézkedések megtételére, a feltárt hibák okainak megszüntetésére, az okozott sérelem orvoslására és indokolt esetben a felelősségre vonás kezdeményezésére vonatkozóan. Valamennyi eljárást a törvényes határidőn belül zárult. A panasziroda a bejelentések egyedi ügyintézésének állapotát folyamatosan figyelemmel kíséri, annak érdekében, hogy az elbírálás szakszerű és teljes körű legyen.

Az adatokból kitűnően célirányos ellenőrzésre nem került sor. Pozitív tapasztalatként értékeltem, hogy az Ellenőrzési Szolgálat tevékenységében felfedezhettem egy újabb koordinált információáramlási csatornát. Minden egyéb fórumon kívül a tevékenységük során ők is lehetőséget teremtenek a fogvatartottaknak a panaszuk, észrevételük továbbítására. További pozitívum a BVOP Panasziroda létének⁴⁶¹ és tevékenységének bemutatása. E szervezeti elem is olyan hivatalos információáramlási csatorna, amely a bv. szervezet tevékenységével kapcsolatos ügyek, panaszok⁴⁶² bejelentésére és kivizsgálására szolgáló információcsatorna.

5./ kérdés: A fogvatartottak szabályszerű kapcsolattartásával kapcsolatos ellenőrzések során – az Utasítás hatályba lépése óta – hány esetben tártak-e fel tiltott kapcsolattartásra vonatkozó hibát/szabálytalanságot? Amennyiben tártak fel ilyen jellegű hibát/szabálytalanságot, akkor az hány esetben történt és az ellenőrzés megállapításait milyen javító intézkedések követték, továbbá ezen megállapításokat hogyan hasznosították az Utasítás 45. pontjában nevesített oktatási és továbbképzési célokra?

⁴⁶¹ 1/2016. (IV. 15.) BVOP utasítás a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Szervezeti és Működési Szabályzatáról 3. függelék

AZ ORSZÁGOS PARANCSNOKSÁG SZERVEZETI EGYSÉGEINEK FELADATAI

2.3. Ellenőrzési Szolgálat

2.3.1. Szakmai Ellenőrzési Főosztály

h) A panaszok és közérdekű bejelentések egységes, szakszerű kezelése érdekében működteti a panaszirodát. A panasziroda ügyköri eljárva a beadvány fogadását, kivizsgálását és elbírálásának koordinálását végzi. Gondoskodik a bejelentő tájékoztatásáról.

⁴⁶² Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Panasziroda: Panasziroda tájékoztató

A panasziroda illetékessége és hatásköre a Büntetés-végrehajtási Szervezet tevékenységével kapcsolatos ügyekre terjed ki. A büntetés-végrehajtás hatáskörét tekintve panaszoknak minősülnek azok a beadványok, amelyek a Büntetés-végrehajtási Szervezet eljárásai során a panaszos számára jog- vagy érdeksérelemre okot adtak, ha ezek elintézése nem tartozik más rendszert, igazgatási vagy bírósági eljárás alá.

A fogvatartottak szabályszerű kapcsolattartásával kapcsolatos ellenőrzési tevékenység alapvetően a bv. intézetek reintegrációs tisztjeinek feladata.

A válasz segít egyértelműsíteni és tisztázni a fogvatartottak kapcsolattartásának ellenőrzésére hivatott első szint – a reintegrációs tiszt^{463,464} kapcsolattartásra vonatkozó egyes feladatainak –behatárolását.

6./ kérdés: Az Utasítás hatálya alatti ellenőrzések kiterjednek-e a börtönfelderítéssel kapcsolatos adatmozgás és információcsere folyamatára, annak szabályozottságára?

A börtönfelderítéssel kapcsolatos feladatokat a társszervek operatív egységei hajtják végre, melyek felett ellenőrzési jogkörrel nem rendelkezünk.

A válasz tartalmazza, hogy ezen speciális tevékenység szükségképpen függetlenítve kell, hogy működjön a bv. szervezet belső ellenőrzési mechanizmusától.

BVOP Hivatal Jogi és Adatkezelési Főosztály

1./ kérdés: Milyen jogszabályi felhatalmazás alapján és melyik szervezeti egység kezeli az egyes nyilvántartásokat, valamint azok csak központi vagy helyi viszonylatban működnek-e?

A jogszabályi felhatalmazás a Bv. Kódex, a Bv. szervezeti tv. illetve a vonatkozó rendeletek rendelkezésein alapul. Az előírás a teljes szervezetre nézve kötelező erővel bír.

Az adatkezelés és az ehhez szükségképpen társuló nyilvántartások kezelése az egész bv. szervezetre vonatkozóan jogszabályi felhatalmazáson alapul.

2./ kérdés: Milyen jogszabályi felhatalmazás alapján és melyik nyilvántartásokból kérnek – nem bv. szervek – a Bv. Szervezettől adatok és a Bv. Szervezet milyen jogszabályi felhatalmazás alapján továbbítja/teljesíti azokat?

⁴⁶³ A reintegrációs tiszt nagyon sokrétű feladatokat lát el. Ezek egyes és speciális feladatait tartalmazza többek között a: 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól;

A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 24/2017. (II. 14.) OP szakutasítása a sajátos kezelési igényű fogvatartottak számára kialakított és az egyéb speciális részlegeken elhelyezett elítéltekkel kapcsolatos reintegrációs feladatok végrehajtásáról; A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 13/2017. (II. 6.) OP szakutasítása az egyes reintegrációs feladatok végrehajtásának eljárási szabályairól;

⁴⁶⁴ Juhász (2015) 56. 63.

Az adattovábbítás jogalapja rendszerint az adatkérő szervre vonatkozó anyagi, vagy eljárási törvény (pl. Be, Pp, Eü. tv.,) és nem az Info. tv.

Az adatkezelés a vonatkozó jogszabályok értelmében csakis Info. tv.-ben meghatározott jogszabályi felhatalmazáson alapulhat.

3./ kérdés: A nyilvántartásokban lévő adatok továbbítására és cseréjére vonatkozóan van-e a BVOP-nak vagy az egyes bv. szervezetek együttműködési megállapodása egyes hatóságokkal és szervezetekkel? Ha van akkor kinek és mely szervezetekkel?

TEK, TIBEK, ORFK.

A válasz konkretizálja azon társszerveket, amelyekkel a feladatából adódóan szükségképpen rendelkezik együttműködési megállapodással a bv. szervezet.

4./ kérdés: Mennyi ideig kezelik az egyes nyilvántartásokban az adatokat (a „holt” vagy „archív” anyagokban tárolt adatok vonatkozásában is kérjük megválaszolni)?

Az adatfajtára vonatkozó törvényi rendelkezésekben meghatározott ideig kezelik az adatkezelőket.

5./ kérdés: Létezik-e a Bv. Szervezet oktatási rendszerében – bv. szervezeten belülről és bv. szervezeten kívülről megvalósuló – információáramlással valamint adatkezeléssel kapcsolatos oktatás/képzés? Ezen képzés kapcsán a BVOP Hivatal Jogi és Adatkezelési Főosztály végez-e szakirányítást?

A BvOP képzési tervében szerepel ilyen képzés 2018. évre.

Fontos adat, hogy az információáramlás és az adatkezeléssel kapcsolatos kérdés és képzés tervszerűen van napirenden a bv. szervezetenél.

6./ kérdés: Milyen módon tud egy fogvatartott bizalmas információt közölni egy adott nyomozó hatósággal vagy titkos információgyűjtésre feljogosított szervezettel úgy, hogy az információt ne kelljen bv. szervezet személyi állománya részére elmondania?

Bv. ügyészen, védőjén, családtagján keresztül.

Mint látható több csatorna is rendelkezésre áll a bizalmas információ közlésére és továbbítására.

7./ kérdés: Van-e egy fogvatartottnak arra lehetősége, hogy bizalmas információt úgy közöljön adott nyomozó hatósággal vagy titkos információgyűjtés foganatosítására feljogosított szervezettel, hogy az információ átadásáról a bv. szervezet ne szerezzen tudomást?: Ha igen milyen módon?

Bv. ügyészen, védőjén, családtagján keresztül.

A válaszokból megállapítottam, hogy több csatornán is továbbíthat úgy információt egy fogvatartott, hogy a tényleges adattartalom továbbítására vonatkozó információt ne kelljen a hatósággal vagy a bv. szervezettel megosztania.

8./ kérdés: Milyen módon tud a személyi állomány egy tagja bizalmas információt közölni bármely nyomozó hatósággal vagy titkos információgyűjtés foganatosítására feljogosított szervezettel úgy, hogy az információt ne kelljen bv. szervezet személyi állománya részére elmondania?

Bv. ügyészen, védőjén, családtagján keresztül.

Hasonló módon több csatorna is rendelkezésre áll a bizalmas információ közlésére és továbbítására.

BVOP Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztály

1./ kérdés: A kapcsolattartók külföldi vagy nemzetközi jellegű adataival kapcsolatosan érkeznek-e megkeresések? Amennyiben érkeznek ilyen jellegű megkeresések, akkor mely szervektől érkeznek és általában milyen adatokra vonatkoznak?

A büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi. CVII. törvény (a továbbiakban: Bv. Sztv.) rendelkezései alapján, a büntetés-végrehajtás rendjének és biztonságának megőrzése érdekében és a kapcsolattartó személyazonosságának a látogatás alkalmából történő megállapítása, valamint a fogvatartott más személyekkel fenntartott kapcsolattartási jogának biztosítása céljából, a kapcsolattartók alábbi adatait tartja nyilván a bv. szervezet:

- *családi és utóneve,*
- *lakcíme (székhelye),*

- *telefonszáma,*
- *kapcsolattartói minősége*
- *születési helye és ideje.*

Előzőek alapján a „nemzetközi jellegű” vagy ennek minősíthető adat a kapcsolattartók vonatkozásában nem kerül nyilvántartásra, így ezekre vonatkozó adatkérések sem teljesíthetők.

A válaszokból kitűnően az alapadatokból nemzetközi jellegű adatnyilvántartás nem készül.

2./ kérdés: Érkezik-e a Bv. Szervezet vagy az egyes szervezeti egységek/elemek részére visszajelzés arról, hogy az általa szolgáltatott adat/információ a büntetőeljárás vagy más eljárás során hasznos volt-e? Amennyiben érkezik visszajelzés, akkor erre vonatkozóan létezik-e statisztika? Amennyiben létezik statisztika akkor kérjük az a 2016-2017 év vonatkozásában nyilvántartási egységekre lebontva megküldeni.

A hatályos jogszabályok nem teszik kötelezővé az adatkérő, vagy lehetővé az adatszolgáltató tekintetében, hogy a jogszerűen igényelt és átadott adatok felhasználásáról, valamint annak eredményességéről visszajelzést küldjenek, vagy kérjenek. Az együttműködő szervezetek közötti, időszakos egyeztetések, illetve együttműködések során feldolgozásra kerülhet az adatkapcsolat milyensége, erről azonban statisztikai adatok nem kerülnek vezetésre.

A szolgáltatott adat/információ hasznosságtartalmára vonatkozóan nem érkezik visszajelzés az adatszolgáltató részére.

3./ kérdés: Az egyes nyilvántartások vonatkozásában ki jogosult annak adattartalmáról tájékoztatást adni bv. szervezeten belül és bv. szervezeten kívülről érkező megkeresés esetén?

Az adatszolgáltatásokért az adatkezelő szervezeti egység vezetője, mint adatgazda felel. Ez az egyes vezető- és végrehajtó munkatársak munkaköri leírása és kiadmányozási joga, illetve az átruházott hatáskörök szerint változhat. A BvOP tekintetében a fogvatartotti központi nyilvántartásból történő adatkéréseket a Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztály vezetőjének nevében válaszolják meg, az előkészítést a főosztály munkatársai, míg a jóváhagyást a kiadmányozási jogkörrel rendelkező munkatársak végzik.

Fontos információ, hogy az adat- és információtovábbítás módja és a kapcsolódó felelősség részletesen szabályozott a bv. szervezetnél.

4./ kérdés: A megkeresésekkel kapcsolatban az adott pillanatban a bv. szervnél lévő fogvatartottak rendelkezésre álló adatait ellenőrzik csak, vagy a már szabadult személyek ún. „holt” vagy „archív” anyagát is átnézik?

Az adatkérésekre adott válaszok előkészítése minden esetben a megkeresések tartalmától függően vonatkozik a jelenlegi és/vagy korábbi bv. jogviszonyokra. Az adatkérések ritka kivételektől eltekintve (melyekben egyeztetést vagy hiánypótlást kezdeményezünk) pontosan megjelölik, hogy milyen időtávon vagy mely fogvatartás tekintetében igénylik az adatokat.

A válaszból kitűnik, hogy a bv. szervezet hangsúlyt fektet az adatigénylés pontosságára.

5. kérdés: A már szabadult személyek ún. „holt” vagy „archív” anyagából mennyi ideig van lehetőség adatigénylésre?

A Bv. Sztv. 32. § (1) bekezdés alapján a fogvatartással összefüggésben kezelt adatokat az adatkezelő szerv a büntetés, intézkedés végrehajtásától vagy a végrehajthatóság megszűnésétől számított huszonöt évig köteles megőrizni.

Megállapítottam, hogy igen hosszú időintervallum az amelyben a fogvatartással kapcsolatosan keletkezett adatokat kezelni kell.

6./ kérdés: Bv. Szervezeten kívülről érkező megkeresés esetén a választ központilag teljesítik vagy az egyes intézetek és intézmények is válaszolnak önállóan a megkeresésekre?

A külső megkereséstől származó adatkérések megválaszolása a hatásköri és illetékességi szabályok betartásával a helyi és a központi nyilvántartás szintjén is történhet. Amennyiben az egyes bv. szervek önállóan meg tudják válaszolni a kérdést, úgy azt megteszik, egyéb esetben azt illetékességből áteszik.

A szabályozás egyértelműn tükrözi, hogy a választ az a bv. szerv adja meg, ahol a kért adat rendelkezésre állnak.

7./ kérdés: Az egyes nyilvántartásokból kért adatok vonatkozásában a megkeresés milyen utakon (telefon, email, fax, vagy egy kijelölt kapcsolattartó útján stb.) érkezik a Bv. Szervezethez, továbbá az egyes különféle megkereséseket mennyi időn belül válaszolják meg?

A felsoroltak közül a telefonon történő adatszolgáltatást a büntetés-végrehajtás nem alkalmazza, mivel annak során a partner beazonosítása különösen komplikált eljárás volna. Az írásos megkeresések elsősorban levélben, elektronikus levélben, valamint az iratkezelő rendszerek közbeiktatásával a Központi Érkeztető Rendszeren és a Hivatali Kapun keresztül érkeznek az adatkérések. A központi nyilvántartás vonatkozásában továbbra is jellemző a telefax útján történő adatkérés.

Az egyes megkeresések megválaszolása során a vonatkozó jogszabályokban meghatározott határidőket, továbbá az adatkérő által megjelölt igényeket, kezelési jelöléseket (pl. sürgős, soron kívüli) vesszük figyelembe, az előkészítési határidőket ezek alapján határozzuk meg.

A rendszer szintén logikára épít, ugyanakkor megjelenik a biztonságos beazonosítás és a kérelmező időigényének a figyelembe vétele is.

8./ kérdés: Vezetnek-e nyilvántartást és statisztikát a Bv. Szervezeten kívülről érkező megkeresések számát és azok tartalmát illetően? Amennyiben létezik statisztika akkor kérjük azt a 2016-2017 év vonatkozásában nyilvántartási egységekre lebontva megküldeni.

Nem vezetünk önálló statisztikát a szervezeten kívülről érkező adatkérések számáról és tartalmáról. Az ügykezelési rendszerben (Robotzsaru Neo) és a FÓNIX alkalmazásrendszer moduljaiban tárolt adatok kapcsán visszakövethető az adatszolgáltatási tevékenység.

Az adatszolgáltatási és információáramlási biztonságot erősíti, hogy az adatszolgáltatások száma és tartalma visszakövethető.

9./ kérdés: Mely magyar hatóságok és szervek kér(het)nek adatokat a büntetés-végrehajtás nyilvántartásaiból?

A Bv. Sztv. az adatszolgáltatási rendszer tekintetében megkülönbözteti azon szervezeteket és szervezeteket, amelyek számára a büntetés-végrehajtás az általa kezelt adatokat továbbítja, valamint teljes körű tájékoztatást ad, illetve az előbbieket közé nem tartozó állami szervezetet, nemzetközi és egyéb szervezeteket, továbbá az állampolgárokat, akik esetében feladataik ellátásához, illetve a jogaik érvényesítéséhez szükséges adatok átadását rendeli el a jogszabály.

Teljes körű tájékoztatásra jogosultak a Bv. Sztv. 29. § (1) bekezdés szerint:

- a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter,
- bíróság,

- *ügyészség,*
- *rendőrség és az egyéb nyomozó hatóságok,*
- *nemzetbiztonsági szolgálatok,*
- *Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság.*

A válasz tartalmazza a vonatkozó jogszabályi környezet hatályos szabályozását.

10./ kérdés: Mely külföldi (nem magyar, ideértve az EU-t is) szervek kér(het)nek adatokat a büntetés-végrehajtás nyilvántartásaiból?

Nincsen taxatív meghatározva, hogy mely külföldi szervezetek kérhetnek adatokat a büntetés-végrehajtási nyilvántartásokból. Megemlítendő ugyanakkor, hogy a más államok Magyarországra delegált diplomáciai képviselőit kivéve (akik adatkéréseikkel közvetlenül fordulnak a bv. szervekhez), a nemzetközi szervezetek adatkérései az illetékes minisztérium (Belügyminisztérium, egyes ügycsoportokban Igazságügyi Minisztérium) koordinálásában kerülnek megválaszolásra átadásra a büntetés-végrehajtásnak.

A válaszból megállapítottam, hogy csak az érintett kör határozható meg pontosan, a konkrét szervek nem, mivel azok száma miatt szükségképpen nem kerülhetnek taxatív felsorolásra egy jogszabályban sem.

11./ kérdés: Külföldről érkező megkeresés esetén a választ központilag teljesítik vagy az egyes intézetek és intézmények is válaszolhatnak a megkeresésekre?

A 10. kérdésre adott válaszban már kifejtettek szerint a más országból érkező adatkérések – ha azok hivatalos szervtől vagy szervezettől érkeznek – jellemzően a szakminisztériumon keresztül kerülnek koordinálásra. Egyes esetekben nem magyar állampolgárságú magánszemélyek küldenek adatszolgáltatási kérelmet (például kapcsolattartás bővítése céljából, főképp nem magyar állampolgárságú fogvatartottak esetén), melyek megválaszolása az általános hatásköri és illetékességi szabályok szerint történik.

Fontos kérdés egyben a válasz megnyugtató, hogy a külföldre történő adat és információtovábbítás útvonalának szabályozása, ellenőrizhetősége és szervezettsége.

12./ kérdés: Melyik nyilvántartásokban van olyan adattartalom (akár önállóan akár többletinformációként), amely kapcsolatba hozható a szervezett bűnözéssel és a nemzetközi jelleggel (pl. van-e vagy bejegyezhető-e adat a nyilvántartásba arról, hogy a személy

szervezett bűnözői kör tagja; nem magyar állampolgár; a kapcsolattartója nem magyar állampolgár vagy nem Magyarországon lakik; vagy a kapcsolattartója szervezett bűnözői kör tagja)?

A feltett kérdés szinte feldolgozhatatlanul tág körben érinti a bv. nyilvántartási tevékenységet, mivel egy konkrét ügyben szinte bármely adat kapcsolatba hozható nemzetközi jelleggel, vagy szervezett bűnözéssel.

Direkt módon a szervezett bűnözéssel a Fogvatartotti Alap Nyilvántartási Rendszer (FANY) többletinformációs mezője foglalkozik, ahol a bejegyzés okát egy kódszótárból lehet kiválasztani, ennek egyik eleme a szervezett bűnözői körhöz tartozásra vonatkozik. Önálló adatként a büntársi csoportba sorolás jelenik meg, amelynek részletes értékelése, szöveges indoklása, vagy a nem eljárás alá vont (vélelmezett) büntársak, bűnözői kapcsolatok abban nem jelennek meg.

A „nemzetközi jelleg” több önálló adatban is megjelenhet:

- Fogvatartott állampolgársági adata,
- Fogvatartott állandó- vagy bejelentett lakóhelye,
- Kapcsolattartó állandó- vagy bejelentett lakóhelye.

A kutatás szempontjából kiemeleten fontos a fenti adattartalmi struktúra szabályozottsága és visszakövethetősége.

13./ kérdés: A Bv. Szervezet nyilvántartásaiból kiderül-e, hogy a fogvatartott személy vagy a kapcsolattartója nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezik-e? Ha igen, akkor melyik nyilvántartásból?

A kérdésben nehezen értelmezhető a „nemzetközi kapcsolat” kitétel. Nem magyar állampolgárságú fogvatartott esetében a hazája külképviselete, illetve bármely fogvatartott esetében a nem Magyarországi lakó- vagy tartózkodási hellyel a FANY rendszerbe rögzített kapcsolattartók lehetnek nemzetközi kapcsolatok.

A válasz egyértelmű. A FANY rendszerben vannak olyan potenciális elemek, amelyekből következtetni lehet arra, hogy a fogvatartott személy vagy a kapcsolattartója nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezik.

14./ kérdés: Hány esetben található olyan feljegyzés a nyilvántartásokban – a jelenlegi fogvatartotti állomány vonatkozásában – arról, hogy szervezett bűnözői kör tagja; vagy nemzetközi jellegű szervezett bűnözői kör tagja; kiemelt médiafigyelmet jelentő

fogvatartott; továbbá hány fogvatartott esetében szerepel az, hogy külföldi a fogvatartott vagy a kapcsolattartója?

A fogvatartotti központi nyilvántartás 2.0.0.171215 verziószámú, 2018. január 24-i adatbázis állapotú adattörzsében végzett leválogatás alapján:

- 74 fő rendelkezik „Szervezett bűnözői kör tagja” indoklással felvitt, nem törölt állapotú többletinformációs bejegyzéssel (hazai vagy nemzetközi jellegre nem lehet dedikáltan sem rögzíteni, sem keresni),
- 356 fő rendelkezik „Közismert személy, nagy médianyilvánosságú ügy” indoklással felvitt, nem törölt állapotú többletinformációs bejegyzéssel,
- 849 fő szerepen nem magyar állampolgárként a nyilvántartásban.

A nem magyar állampolgárságú kapcsolattartókra az 1. kérdésre adott válasz alapján nem tudunk adatot megadni, mivel a kapcsolattartó személy állampolgársága nem nyilvántartott adat.

A válasz bizonyította, hogy a bv. szervezet nyilvántartása – a lehetőségeihez mérten – más válaszadásra jogosult hatóságok információigényének a kielégítésére is alkalmas.

15./ kérdés: Létezik-e a Bv. Szervezet oktatási rendszerében – bv. szervezeten belül és bv. szervezeten kívülről jövő – adattovábbítási tevékenységgel kapcsolatos oktatás/képzés? Ezen képzés kapcsán a BVOP Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztály végez-e szakirányítást?

Az adatkérések megválaszolása, a szervek és szervezetek közötti együttműködés szerves része a bv. szervek tevékenységi körének. Ennek során két különféle ismeretanyag együttes alkalmazása szükséges. A nyilvántartott adatok ismerete, a nyilvántartási rendszerek kezelése, és az adatok értékelése a szakmai ismeretek körébe sorolható, amelyekre nézve (ide értve a FŐNIX alkalmazásrendszer egyes elemeinek bevezetését, fejlesztését is) önálló, illetve eseti oktatások is elérhetőek. Az adattovábbítási és adatkezelési követelményeknek való megfelelés az adatvédelmi elvárások körébe tartozik, melyeket szintén tartalmaznak a belső oktatások tanmenetei, ezen felül pedig visszatérő ellenőrzés és oktatás tárgyát képezik valamennyi bv. intézetben.

A Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztály szakirányítási feladatai keretében a saját és a bv. intézetek adatszolgáltatási tevékenységének egységesítésére és az együttműködő szervezetek közötti adatkapcsolatok fejlesztésére és automatizálására helyezi

a hangsúlyt, amelyek a nyilvántartási szakterület vezetői és munkatársai számára szervezett rendszeres képzések tematikájában is megjelennek.

A válasz igen pozitív képet mutat az adatkezeléssel és továbbítással kapcsolatos képzés, oktatás vonatkozásában.

BVOP Fogvatartási Ügyek Szolgálata

1./ kérdés: A Kockázatelemzési és Kezelési Rendszer adataival kapcsolatosan történik-e információcsere Bv. Szervezeten kívüli hatóságokkal és szervekkel? Amennyiben történik, akkor mely hatóságok/szervek az érintettek?

A sokkal inkább a Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet kompetenciájába tartozó kérdésre az illetékes szakterülettel egyeztetve nemleges választ adok, részükről információcsere kezdeményezésére/fogadására a KEK-rendszer adataival összefüggésben nem került sor.

2./ kérdés: Az arcképlelemzési nyilvántartásról és az arcelemző rendszerről szóló 2015. évi CLXXXVIII. törvény 9. § (3) bekezdése alapján történt/történik-e információcsere az arcképlelemző tevékenységet végző szervvel? Amennyiben igen, akkor a törvény hatályba lépése óta hány esetben történt és ezek közül hány eset volt eredményes?

A Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztály kompetenciájába tartozó kérdésre az illetékes szakterülettel egyeztetve azt a választ adom, hogy ilyen jellegű megkeresés a BvOP felé nem érkezett.

3./ kérdés: A büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról szóló 2001. évi LXXXV. törvény alapján a Bv. Szervezet őrizetében lévő védett fogvatartottak adatait ki láthatja és azokból ki/mely szerv/hatóság kérhet tájékoztatást?

A Biztonsági Szolgálattal egyeztetve megállapítható, hogy a fogvatartást foganatosító bv. intézetek tekintetében létezik egy kijelölt bizottsági kör, aki láthatja a védelmi programban résztvevő fogvatartott adatait helyi szinten. Országos szinten valamennyi, védelmi programban érintett fogvatartott adatállományát az országos tanúvédelmi összekötő, illetve az őt helyettesítő személy (biztonsági szolgálat vezetője, illetve a biztonsági főosztály vezetője) láthatja. Az érintett fogvatartottakról bárminemű tájékoztatást

kizárólag a tanúvédelmi szolgálat láthat el. Amennyiben a bv. szervezet megkeresik, az soron kívül tájékoztatja a tanúvédelmi szolgálatot.

4./ kérdés: A fogvatartás foganatosításának megkezdése előtt Bv. Szervezeten kívülről érkezik-e olyan előzetes információ egy személyről, hogy szervezett bűnözői kör tagja; nemzetközi szervezett bűnözői kör tagja vagy kiemelt médiafigyelmet jelentő személy? Ha igen akkor az jellemzően honnan érkezik, és milyen intézkedések foganatosítása történik ilyenkor?

A fogva tartás foganatosítását megelőzően a napi gyakorlatban fordul(t) elő olyan eset, amikor társ rendvédelmi szerv részéről megkeresés érkezett a Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztály részére. Tekintettel azonban az ilyen jellegű megkeresések jellemzően „minősített” voltára, általánosságban tájékoztatásul annyit lehet közölni, hogy a konkrét megkeresésben foglaltak szerint szükségessé váló intézkedéseket a Bv. Szervezet az együttműködés keretében végrehajtotta, adott esetben már a felhívással kapcsolatos döntés meghozatalakor.

A válaszból megállapítottam, hogy a bv. szervezet és társszervek közötti együttműködés zökkenőmentesen zajlik.

5./ kérdés: A „FANY: Fogvatartott adatainak karbantartása: Bűntársi csoport adatok karbantartás” menüpontba milyen adatokat/típusbejegyzéseket szoktak felvinni? Szerepel-e itt (ha igen, akkor intézeti bontásban, hogy hány esetben), olyan bejegyzés, hogy „szervezett bűnözői csoport tagja”, nemzetközi jellegű szervezett bűnözői csoport tagja”, „nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezik”?

A megadott menüpontba a bv. intézetek bűnügyi nyilvántartási szakterületeinek munkatársai rögzítenek adatokat. Jellemzően – a FANY hivatkozott menüpontjának adatmészői alapján – a rendelkezés dátuma, az elrendelő szerv neve és a rendelkezés száma kerül rögzítésre, valamint a bűntársi csoport tagjai.

A Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztály tájékoztatása alapján a fogvatartotti központi nyilvántartás 2.0.0.171215 verziószámú, 2018. január 24-i adatbázis állapotú adattörzsében végzett leválogatás eredményeképpen megállapítható továbbá, hogy

- 74 fő rendelkezik „szervezett bűnözői kör tagja” indoklással felvitt, nem törölt állapotú többletinformációs bejegyzéssel (hazai vagy nemzetközi jellegre nem lehet dedikáltan sem rögzíteni, sem keresni), továbbá

- 356 fő rendelkezik „közismert személy, nagy médianyilvánosságú ügy” indoklással felvitt, nem törölt állapotú többletinformációs bejegyzéssel.

A kérdésre adott választ megfelelőnek, kielégítőnek tartottam.

6./ kérdés: Milyen bűncselekmény(ek) okán történik a fogva tartása azoknak a fogvatartottaknak, akik esetében a nyilvántartásban szerepel olyan bejegyzés, hogy „szervezett bűnözői csoport tagja”, nemzetközi jellegű szervezett bűnözői csoport tagja”, „nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezik”?

A Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztály kompetenciájába tartozó kérdésre az illetékes szakterülettel egyeztetve azt a választ adom, hogy az érintett fogvatartottakkal kapcsolatos információ nem leválogatható, így a kért adatszolgáltatás csak jelentős többlet munkaidő-ráfordítással lenne teljesíthető.

Sajnálatos számomra, hogy a kérdésre nem tudtak a számomra megfelelő választ adni.

7./ kérdés: Intézeti lebontásban kérnénk, jelenleg hány fogvatartott vonatkozásában szerepel (akár többletinformációként), hogy „kiemelt médiafigyelmet jelentő fogvatartott”?

A Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztály kompetenciájába tartozó kérdésre az illetékes szakterülettel egyeztetve azt a választ adom, hogy az érintett fogvatartottakkal kapcsolatos információ nem leválogatható, így a kért adatszolgáltatás csak jelentős többlet munkaidő-ráfordítással lenne teljesíthető.

Sajnálatos számomra, hogy a kérdésre nem tudtak a számomra megfelelő választ adni.

BVOP Informatikai Főosztály

1./ kérdés: Milyen nyilvántartásokat vezetnek a fogvatartottakkal kapcsolatos adatok vonatkozásában?

A Főnix fogvatartotti nyilvántartó rendszerben vezetjük a fogvatartottak nyilvántartását, a nyilvántartás széles adatkörre terjed ki, mindarra, amely szükséges a közhiteles nyilvántartáshoz (személyes adatok, ítélet adatok, stb.), a fogvatartottak bv. intézetben történő életéhez kapcsolódik (elhelyezés, szállítás, ruházat, ételmezés, stb.), valamint a reintegrációt elősegíti (foglalkoztatás, kapcsolattartás, stb.).

2./ kérdés: Az egyes nyilvántartásokhoz ki férhet hozzá? A hozzáférés automatikus, beosztáshoz vagy feladathoz kötött-e?

A nyilvántartáshoz való hozzáférés szabályozott, azt minden esetben az adatgazda - intézetben intézetparancsnok, BVOP-n adott szakterület vezetője - engedélyezi. Fontos körülmény, hogy minden felhasználó a munkavégzéséhez szükséges adatokhoz kaphat hozzáférést.

A fenti két kérdésre adott választ megfelelőnek, kielégítőnek tartottam.

3./ kérdés: Mely nyilvántartásokhoz van közvetlen hozzáférése Bv. Szervezeten kívüli hatóságnak vagy szervnek? Melyek ezek a hatóságok és szervek?

A fogvatartotti nyilvántartáshoz férhetnek hozzá külső szervek védett informatikai kapcsolaton keresztül.

Jelenleg az alábbi szervezetek rendelkeznek hozzáféréssel: Ügyészség, OBH (bíróságok), ORFK, TEK, TIBEK, AH, NVSZ.

A büntetőeljárás eredményének és sikerének egyik alapja lehet a bv. szervezet nyilvántartásaiban tárolt adatokhoz való hozzáférés lehetősége.

4./ kérdés: A külső szerv/hatóság közvetlen hozzáférése során böngésző keresést (pl. egyes szavakra, bejegyzésekre utaló) vagy célirányos (egyértelműen beazonosítható személlyel kapcsolatos) keresést tud végrehajtani?

A közvetlen hozzáférést a BVOP a hatályos jogszabályok alapján nyújtja - a technológia így került kialakításra -, ennek megfelelően kizárólag célirányos keresésre van lehetőség.

A visszaélések elkerülése érdekében a bv. szervezet által vezetett nyilvántartás adataiba célirányos keresésre van lehetőség. Véleményem szerint azonban bizonyos kör részére indokolt lehet keresőmotorral, szövegbányászással adatok elérése.

5./ kérdés: Az egyes nyilvántartásokból történő lekérdezések naplózásra kerülnek-e? Amennyiben naplózásra kerülnek, akkor utólag a lekérdező személy és a lekérdezett adat azonosítható-e?

Ezt a kérdést - a 4. kérdéshez hasonlóan - jogszabály egyértelműen szabályozza.

Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény 15. § (2) bekezdés az alábbiakat határozza meg.

„Az adatkezelő az adattovábbítás jogszerűségének ellenőrzése, valamint az érintett tájékoztatása céljából adattovábbítási nyilvántartást vezet, amely tartalmazza az általa kezelt személyes adatok továbbításának időpontját, az adattovábbítás jogalapját és címzettjét, a továbbított személyes adatok körének meghatározását, valamint az adatkezelést előíró jogszabályban meghatározott egyéb adatokat.”

Ennek alapján a kérdésre a válasz, hogy igen naplózás történik, és lekérdezhető mind a lekérdező, mind a keresett adat.

A kérdésre adott választ megfelelőnek, kielégítőnek tartottam.

6./ kérdés: Az egyes nyilvántartásokba mindenki rögzíthet-e adatot, aki hozzáfér, vagy az adatrögzítés külön engedélyhez kötött?

A válasz gyakorlatilag a 2. kérdéshez és válaszhoz kapcsolódik. Akinek a feladatköréhez adatrögzítés szükséges annak az adatgazda azt engedélyezi (engedélyezheti), akinek csak olvasási jog elegendő, az olyan jogosultságot kap. Minden esetben az adatgazda döntése alapján történik a jogosultság kiadása.

A kérdésre adott választ megfelelőnek, kielégítőnek tartottam.

7./ kérdés: A börtönfelderítéssel kapcsolatos adatmozgás és információcsere folyamatának, és annak szabályozottságának szakirányítása a BVOP melyik szervezeti egységéhez tartozik?

Az Informatikai Főosztály számára a BVOP SZMSZ ilyen feladatot nem határoz meg.

Fiatalkorúak Bv. Intézete

1./ kérdés: A Fiatalkorúak Bv. Intézetében elhelyezett fogvatartottak vonatkozásában mennyire jellemző olyan bejegyzés, hogy „szervezett bűnözői csoport tagja”, nemzetközi jellegű szervezett bűnözői csoport tagja”, „nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezik” vagy „kiemelt médiafigyelmet jelentő fogvatartott”? Kérnénk megjelölni, hogy jelenleg hány fogvatartott vonatkozásában szerepelnek ezek az információk?

- *Nincs olyan fogvatartott a bv. intézetben, aki a rendelkezésünkre álló információk alapján bünszervezetben követte volna el a bűncselekményét, vagy ilyen bűncselekmény elkövetésével vádolnák.*
- *Nemzetközi kapcsolattal csupán két fogvatartott rendelkezik, egyikük nem magyar állampolgár. Egy fő egyik szülője külföldre költözött. . Más jellegű nemzetközi kapcsolatról nincs tudomásunk.*
- *Kiemelt médiafigyelmet érdemlő fogvatartott nincs az intézetben.*

2./ kérdés: Milyen bűncselekmény(ek) okán történik a fogva tartása azoknak a fogvatartottnak, akik esetében a nyilvántartásban szerepel olyan bejegyzés, hogy „szervezett bűnözői csoport tagja”, nemzetközi jellegű szervezett bűnözői csoport tagja”, „nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezik” vagy „kiemelt médiafigyelmet jelentő fogvatartott”?

Nincs ilyen fogvatartott a bv. intézetben, nem is jellemző a fiatalok korosztályban.

3./ kérdés: A fegyőröknek milyen tapasztalata van a szervezett bűnözői csoport tagjának kezelésével kapcsolatban?

Az adott fogvatartottal foglalkozó személyi állomány külön eligazításban részesül, ha olyan fogvatartottal kell kapcsolatba kerülnie, akit a bűncselekmény, vagy annak jellege, körülményei miatt a megszokottól eltérően kell kezelni. Mindez a kockázatértékelésben, és ez alapján kidolgozott részletes egyéni kezelési szabályokban kerül meghatározásra.

4./ kérdés: A reintegrációs tisztnak milyen tapasztalata van a szervezett bűnözői csoport tagjával való kapcsolattartásban?

Az adott fogvatartottal foglalkozó személyi állomány külön eligazításban részesül, ha olyan fogvatartottal kell kapcsolatba kerülnie, akit a bűncselekmény, vagy annak jellege, körülményei miatt a megszokottól eltérően kell kezelni. Mindez a kockázatértékelésben, és ez alapján kidolgozott részletes egyéni kezelési szabályokban kerül meghatározásra. Mindez kiterjed a reintegrációs tisztek által végrehajtandó feladatokra is.

5./ kérdés: A szervezett bűnözői csoportok tagjainak kapcsolattartója vagy kapcsolattartása során merül el fel bármilyen probléma? Amennyiben igen, akkor milyen jellegű és hogyan oldották meg?

Az adott fogvatartottal foglalkozó személyi állomány külön eligazításban részesül, ha olyan fogvatartottal kell kapcsolatba kerülnie, akit a bűncselekmény, vagy annak jellege, körülményei miatt a megszokottól eltérően kell kezelni. Mindez a kockázatértékelésben, és ez alapján kidolgozott részletes egyéni kezelési szabályokban kerül meghatározásra. A szabályok tartalmazzák a kapcsolattartással összefüggő rendelkezéseket is annak érdekében, hogy csökkentsük a bekövetkező események valószínűségét. Eddig nem merült fel ilyen probléma.

6./ kérdés: Milyen hatóságokkal/szervekkel van együttműködési megállapodása a büntetés-végrehajtási szervezetnek és az Ön intézetének/intézményének a börtönfelderítési, illetve szervezett bűnözéssel kapcsolatos információátadási tevékenységre vonatkozóan?

A rendvédelmi szervek a szükséges mértékben együttműködnek a bűncselekmények, vagy rendkívüli események megelőzése érdekében.

7./ kérdés: Vezetnek-e manuális vagy elektronikus nyilvántartást az egyes fogvatartottak intézetben belüli mozgásáról?

A zárkára helyezésekre, átköltöztetésekre vonatkozóan van elektronikus nyilvántartás, a részlegek ideiglenes, vagy tartós elhagyására pedig manuális nyilvántartást vezetünk. Munkavégzés során szintén manuális nyilvántartást vezetünk.

8./ kérdés: Milyen adatokat tartalmaz az egyes fogvatartottak intézetben belüli mozgásáról vezetett nyilvántartás?

- *Létszám a részlegek ideiglenes elhagyására.*
- *Átköltözés, zárkára helyezés, munkáltatás név és nyilvántartási szám szerint rögzítve történik.*

9./ kérdés: Vezetnek-e manuális vagy elektronikus nyilvántartást az egyes fogvatartottak intézetben kívüli mozgásáról?

A fogvatartottak intézetben kívüli mozgásáról, munkáltatásáról, kíséréséről, előállításáról név szerinti manuális és elektronikus nyilvántartást is vezetünk.

10./ kérdés: Milyen adatokat tartalmaz az egyes fogvatartottak intézetben kívüli mozgásáról vezetett nyilvántartás?

- *Név, nyilvántartási szám, biztonsági kockázati besorolás.*
- *Előállítás esetén további adatokat is nyilvántartunk, pl.: további személyes adatok (születési idő, anyja neve, stb.), egészségi állapot, súly, magasság, testalkat, sport vagy rendvédelmi múlt, közelharc ismeretek, hangulati tényezők, kapcsolattartók.*

11./ kérdés: Vezetnek-e külön manuális vagy elektronikus nyilvántartást a szervezett bűnözés kapcsán fogvatartott személyek: elhelyezéséről?: mozgatásáról?

- *Nem, kivéve ha egyéni kezelési utasításban kerülnek elrendelésre speciális szabályok.*

(12. ez a sorszámú kérdés az eredeti megkeresésben hiányzik)

13./ kérdés: Tartanak-e olyan képzést vagy előadást az Ön által vezetett intézetben, amely a szervezett bűnözésről, vagy a fogdafelderítésről, vagy a titkos információgyűjtési tevékenységről vagy egyéb adatgyűjtési tevékenységről, vagy az információáramlás fontosságáról szól? Amennyiben tartanak akkor ezen témákról együttesen vagy külön-külön történik a képzés?

- *Éves továbbképzésen a teljes állomány kap tájékoztatást ebben a témában, általános ismeretek szintjén.*

14./ kérdés: Milyen módon tud egy fogvatartott bizalmas információt közölni egy adott nyomozó hatósággal vagy titkos információgyűjtésre feljogosított szervezettel úgy, hogy az információt ne kelljen bv. szervezet személyi állománya részére elmondania?

- *A Pest Megyei Rendőr-főkapitányság munkatársai napi szinten jelen vannak az intézetben ebből a célból, külön irodában..*

15./ kérdés: Van-e egy fogvatartottnak arra lehetősége, hogy bizalmas információt úgy közöljön adott nyomozó hatósággal vagy titkos információgyűjtés foganatosítására feljogosított szervezettel, hogy az információ átadásáról a bv. szervezet ne szerezzen tudomást?: Ha igen milyen módon?

- *A Pest Megyei Rendőr-főkapitányság munkatársai napi szinten jelen vannak az intézetben ebből a célból, külön irodában. A fogvatartottat azonban erre a helyre oda kell kísélni, amire nincs lehetőség olyan módon, hogy az adott részleg felügyelője ne tudja, hogy a fogvatartott elhagyja a részleget.*

16./ kérdés: Milyen módon tud a személyi állomány egy tagja bizalmas információt közölni bármely nyomozó hatósággal vagy titkos információgyűjtés foganatosítására feljogosított szervezettel úgy, hogy az információt ne kelljen bv. szervezet személyi állománya részére elmondania?

Írásban, szóban, személyesen.

A kérdésre adott válaszokat megfelelőnek tartottam.

IV. 1. 2. A szakterületi vélemények összegzése

A BVOP részéről megküldött válaszok kapcsán több pozitívum is megállapítható a kutatási témára vonatkozóan. Ezek közül az alábbiak a legkiemelkedőbbek:

1. az Ellenőrzési Szolgálat tevékenysége is egyfajta koordinált belső információáramlási csatorna, mivel a megállapításaikhoz értékelés és visszacsatolás is kapcsolódik az ellenőrzött szervre vonatkozóan. Kiemelendő információ az is, hogy a pozitív tapasztalatokat is rögzítik, és hangsúlyt fektetnek a feltárt gyakorlat és az elvárások között észlelt különbségek, valamint a szabályozás esetleges hiányosságainak a feltárására;
2. pozitív tapasztalatként értékelhető, hogy az Ellenőrzési Szolgálat tevékenységében felfedezhettünk egy újabb koordinált információáramlási csatornát, mivel minden egyéb fórumon kívül a tevékenységük során ők is lehetőséget teremtenek a fogvatartottnak a panaszuk, észrevételük továbbítására. További pozitívum a BVOP Panasziroda létének és tevékenységének bemutatása;
3. megállapítást nyert, hogy a társszervek operatív tevékenységének ellenőrzése szükségképpen nem tartozik a bv. szervezet kompetenciájába. E tevékenység a bv. szervezettől független rendszerként zajlik a bv. intézetekben;
4. fontos adat az is, hogy az információáramlás és az adatkezeléssel kapcsolatos kérdés és képzés tervszerűen van napirenden a bv. szervezetnél;
5. több csatornán is továbbítható információ egy fogvatartott, hogy a tényleges adattartalom továbbítására vonatkozó információt ne kelljen a hatósággal, vagy a bv. szervezettel megosztania;
6. fontos információ, hogy az adat- és információtovábbítás módja és a kapcsolódó felelősség részletesen szabályozott a bv. szervezetnél;
7. az adatszolgáltatási és információáramlási biztonságot erősíti, hogy a hivatalosan teljesített adatszolgáltatások száma és tartalma visszakövethető;

8. a FANY rendszerben – a többletformáció menüpontba – direkt módon rögzíthetők a szervezett bűnözéssel kapcsolatos adatok;
9. a FANY rendszerben vannak olyan potenciális elemek, amelyekből következtetni lehet arra, hogy a fogvatartott személy, vagy a kapcsolattartója nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezik;
10. a bv. szervezet nyilvántartása – a lehetőségeihez mérten – más hatóságok információigényének a kielégítésére is alkalmas;
11. a visszaélések elkerülése érdekében nagyon fontos információ, hogy a külső szervezeteknek a bv. szervezet által vezetett nyilvántartása vonatkozásában kizárólag célirányos keresésre van lehetősége.

A válaszok tartamával kapcsolatban az alábbiakat tartom szükségesnek kiemelni:

1. nem tűnik egységesnek az információáramlási csatornák alkalmazása, a több lehetőség inkább az ad hoc jellegű csatornaválasztását mutatja;
2. a kapcsolattartók külföldi vagy nemzetközi jellegű adataival kapcsolatosan nem realizálódik teljesen konkrét adat és nyilvántartás, annak ellenére, hogy a nemzetközi jelleg akár a névből vagy a lakcímből is kikövetkeztethető lenne;
3. a bv. szervezet által szolgáltatott adat/információ hasznosságtartalmára vonatkozóan nem érkezik visszajelzés az adatszolgáltató részére;
4. az adatigényléseket eszközlő nem magyar (ideértve az EU-t is) szervezetek – száma miatt – szükségképpen nem kerülhetnek taxatív felsorolásra egy jogszabályban sem. Emiatt viszont minden esetben vizsgálni szükséges, hogy jogosultak-e az igényelt adat megismerésére.

Összességében a BVOP által megküldött válaszokból levonható az a következtetés, hogy a bv. szervezetnél tárolt adatokról vezetett nyilvántartásból a jogszabályban meghatározott módon igényelhető adatok. Ugyanakkor a nyilvántartásban tárolt adatok köre nem minden esetben egyezik meg a nyomozóhatóság szervezett bűnözéssel foglalkozó tevékenységének igényszükségletével. Mindez természetesen nem a bv. szervezetnek róható fel, mert ezen extra igényekhez nem társul nyilvántartási adatmódosítási igény. Annak ellenére, hogy az adott esetben a büntetőeljárás eredményének és sikerének egyik feltétele lehet a bv. szervezet nyilvántartásaiban tárolt adatkörök szélesítése, valamint – külön szabályozott szervezetek részére – a nyilvántartásokhoz való akadálytalanabb hozzáférés.

IV.2. Kérdőíves vizsgálat a büntetés-végrehajtás személyi állománya körében

IV.2.1. Előzmények:

A kutatással kapcsolatosan elkészített kérdőív végleges formátumának kialakítását – a témára vonatkozó történeti és jogszabályi elemzését követően – megelőzte több bv. intézetben történt látogatás és büntetés-végrehajtási szakemberekkel történt eszmecsere.

Ennek egyik eredményképpen választottuk kutatási módszertünknek az anonim kérdőíves felmérést. A másik megállapításunk pedig az volt, hogy a büntetés-végrehajtási szakemberek mindennapi szakmai szóhasználatában és terminus technikusában nem szerepel együttes fogalomként olyan, hogy „nemzetközi jellegű szervezett bűnözés”. Számukra ezen fogalom szakmailag nem realizálható és nem is releváns kategória büntetés-végrehajtási értelmében. Ennek okán a kérdőíves vizsgálatban csak a szervezett bűnözéssel, valamint a fogvatartott „külföldi” megítélésével kapcsolatosan tettünk fel kérdéseket.

A kérdőívek anonim és önkéntes módon kerültek kitöltésre. A megvalósítás kapcsán véletlen mintavételi eljárás⁴⁶⁵ lefolytatására törekedtünk. Összességében pedig a statisztikai véletlenre bíztuk a kitöltők számának, beosztásának, rendfokozatának szakmai tapasztalatának, valamint az iskolai és szakmai végzettségének az alakulását. Ugyanis ezen körülmények objektív alakulásából is érdemi információkat nyerhettünk és következtetéseket kívántunk levonni.

Magát a kérdőívet – a lehetőségeinkhez mérten – igyekeztünk olyan kollégához eljuttatni, akik a büntetés-végrehajtási jogviszonyok^{466,467} minél szélesebb skálájával találkoz(hat)tak. Összességében a kérdőívet a Budapesti Fegyház és Börtönből (a továbbiakban: BFB) 30 fő, a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetből (a továbbiakban: Föv. Bv.Int.) 31 fő, a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetből (a továbbiakban: Szombathelyi. Bv. Int.) 15 fő töltötte ki. A felmérési adatok további elmélyítése érdekében a kérdőívet elküldtük – a bv. szervezet személyi állományának oktatásával és képzésével foglalkozó szervezeti egységbe – a Büntetés-végrehajtás Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központjának Oktatási Központjába (a továbbiakban:

⁴⁶⁵ **Sándorné Dr. Kriszt Éva – Varga Edit – Veitzné Kenyeres Erika – Korpás Attiláné Dr., Dr. Csernyák László** (1997) Általános statisztika II.: 2. 6.2. Véletlen mintavételi eljárások

⁴⁶⁶ **Bv. Kódex:** A büntetés-végrehajtási jogviszony

7. § (1) A büntetés-végrehajtási jogviszony a büntetés, az intézkedés, az egyes kényszerintézkedések, a rendbíróság helyébe lépő elzárás, a szabálysértési elzárás végrehajtása alatt - ideértve annak előkészítését és a foganatba vétel érdekében megtett intézkedéseket is - a végrehajtásért felelős szerv, a végrehajtásban közreműködő más szerv és az elítélt, illetve az egyéb jogcímen fogvatartott között fennálló jogviszony, amely meghatározza a végrehajtásért felelős szervek, a végrehajtásban közreműködő más szervek és személyek feladatait, valamint az elítélt, illetve az egyéb jogcímen fogvatartott jogait és kötelezettségeit és azok érvényesítésének módját.

⁴⁶⁷ **dr. Eisemann Krisztián c. bv. alezredes – Gyurnik Mária c. bv. alezredes – Bozáné Török Erika c. bv. alezredes – Ranga Attiláné c. bv. alezredes – Vörös Erzsébet bv. őrnagy** (2017) 104.

BVOTRK), ahol azt még további 10 fő szakember kitöltötte. A kérdőívet – természetesen ugyanúgy anonim és önkéntes módon – a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar (a továbbiakban: NKE RTK) rendészeti igazgatási alapszak büntetés-végrehajtási szakirány nappali tagozatos hallgatói hallgatóival is kitöltöttük. Közülük a kérdőívet 23 fő hallgató töltötte ki. Így összességében a vizsgálatban 109 fő hivatásos szolgálati jogviszonyban lévő büntetés-végrehajtási szakember vett részt.

A kérdőívet kitöltő bv. szakemberek aránya a bv. szervezet össz. személyi állományának kb. 1,3%-át⁴⁶⁸, míg a hivatásos szolgálati jogviszonyban lévő személyi állománynak kb. az 1,5 -át tette ki.

A személyi állomány 2016. február 2-i létszáma 8 362 fő¹² volt, ebből 2 639 nő és 5 723 fő férfi.

A személyi állomány rendfokozat és nemek szerinti megoszlása						
	Vezető	Tiszt	Tiszthelyettes	Közalkalmazott	Részmunkaidős	Kormánytisztviselő
férfi	264	611	4491	319	18	20
nő	120	490	1208	744	44	33
Összesen	384	1101	5699	1063	62	53

20. táblázat

A személyi állomány nemi és rendfokozatonkénti megoszlásból látható, hogy a mind a vezető, mind a tiszt, illetve tiszthelyettesi állományban a férfiak jelentős többsége figyelhető meg, míg a közalkalmazotti, köztisztviselői, valamint a részmunkaidős állományban az arány megfordul, ezen kategóriákban a nők vannak többségben.

A Büntetés-végrehajtási Szervezet személyi állományának létszáma⁴⁶⁹

IV.2.2. A kérdőív kiértékelése

A kérdőív „Általános tájékoztató” címet viselő I. részében fontosnak tartottuk kiemelni, hogy a kérdőív kitöltése önkéntes és anonim. Továbbá kértük, hogy a kérdőívet úgy töltsék ki, hogy a későbbiekben semmilyen módon ne legyen azonosítható a kitöltő személye. Ennek egyik legfőbb oka az volt, hogy a válaszadók minél őszintébb – külső befolyástól mentes – válaszokat tudjanak adni a feltett kérdésekre.

A kérdőív kitöltésével kapcsolatban a kitöltést befolyásoló körülményről nem értesültünk. Így megállapítottuk, hogy a tervezett anonimitás és önkéntesség nem sérült. A feldolgozás során megállapított tények/adatok objektíven tükrözik a felmérésben részt vett

⁴⁶⁸ a személyi állomány létszáma a fluktuáció következtében napi szinten változhat. A számításokat a Börtönstatisztikai Szemle 2016/1. számában közzétett adatokhoz mértük.

⁴⁶⁹ Börtönstatisztikai Szemle 2016/1. szám 20. táblázat 18.

állomány véleményét. Ugyanakkor az 1,5%-os válaszadói kör természetesen nem tükrözheti híven a büntetés-végrehajtás témával kapcsolatos szakmai közegét, de bizonyos megállapítások és iránymutatások megfogalmazására mindenképpen alkalmasnak mutatkozik.

A kérdőív „Beosztással kapcsolatos alapadatok” címet viselő II. részében a kitöltőknek a szervezeti hierarchiában betöltött szerepére, rendfokozatára, beosztására, szakmai tapasztalatára, iskolai és szakmai végzettségére voltunk kíváncsiak. Hiszen a kérdőív III. részében meghatározott kérdésekre adott válaszok elemzésénél nagy jelentősége lehet annak is például, hogy valaki hány év büntetés-végrehajtási tapasztalattal rendelkezik.

A kérdések összeállításánál igyekeztünk a témát érintő sajátosságai miatt arra is figyelni, hogy a kérdőívet kitöltő állomány első olvasatra megértse a kérdést, és a szakmai ismeretei birtokában bizonyossággal tudjon válaszolni arra. Ugyanakkor sajnálatosan észlelttem, hogy néhányan nem vagy nem megfelelően töltötték ki a kérdőív minden kérdését. Ebből arra a következtettem, hogy világosabb és közértetőbb kérdéseket kellett volna feltennem. Másrészt lehetett egy pillanatnyi kedvetlen/motiválatlan állapot is a kitöltő részéről. Az állomány ingadozó – és néha elég magas számot mutató – fluktuációja⁴⁷⁰ és a speciális zárt közegű munkavégzés olyan nagy terhet ró az állományra, aminek egyenes következménye, hogy „a stressz a büntetés-végrehajtás szervezetében elkerülhetetlen”⁴⁷¹. Éppen ezért, külön köszönjük a kollégáknak, hogy egy ilyen közegben, – amely „viszonylag kevés jól látható pozitív visszajelzést ad az itt dolgozóknak”⁴⁷² – időt szakítottak a mindennapi intézkedések között a kérdőívünk kitöltésére.

1. kérdés: Ön vezető beosztásban van-e?

Válaszok az 1. kérdésre:

hely	BFB	Főv. Bv.Int.	Szombathelyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	nem: 14 igen: 15	nem: 27 igen: 4	nem: 14 igen: 1	nem: 10 igen: -	nem: 23 Igen: -	nem: 88 igen: 20
nem válaszolt	1					1
összesen:	30	31	15	10	23	109

A válaszokból megállapítottuk, hogy a választ adók majdnem egyötöde vezető beosztásban szolgált a kérdőív kitöltésekor. Ezen számadat azért is fontos lehet, mert ilyen arányban nincsenek vezetői beosztások rendszeresítve a szervezetnél. Így a leírt vélemények az általános felméréseknél nagyobb arányban tükrözik a vezetői állomány témával kapcsolatos ismereteit.

⁴⁷⁰ Börtönstatisztikai Szemle 2016/1. szám 7. ábra 17.

⁴⁷¹ Biró (2009) 21.

⁴⁷² Hegedüs – Ivaskevic (2016) 88.

2. kérdés: Tiszti/főtiszti/zászlósi/tiszthelyettesi rendfokozatban van-e Ön?

Válaszok a 2. kérdésre:

hely	BFB	Főv. Bv.Int.	Szombathelyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	tth.: 2 zls.: 4 tiszt: 11 főtiszt: 8	tth.: 22 zls.: 1 tiszt: 1 főtiszt: 2	tth.: 1 zls.: 4 tiszt: 4 főtiszt: 1	tth.: - zls.: - tiszt:3 főtiszt:7	tth.: 20 zls.: 3 tiszt:- főtiszt:-	tth.: 45 zls.: 12 tiszt: 19 főtiszt: 18
nem válaszolt	nem válaszolt/nem válaszolt pontosan: 5	nem válaszolt/nem válaszolt pontosan: 5	nem válaszolt/nem válaszolt pontosan: 5	-	-	15
összesen:	30	31	15	10	23	109

A kérdőívet csak a szervezet hivatásos állományának tagjai töltötték ki a fenti táblázatban látható megoszlás szerint. Az viszont sajnálatos körülmény, hogy többen nem töltötték ki megfelelően ezen kérdésre a válasz. Így az ő rendfokozati állományukról nincsen pontos információnk. Bár a hármas és négyes kérdésekre adott válaszaikból következtetni lehet az állománycsoporthoz való tartozásukra.

3. kérdés: Milyen beosztási kategóriába tartozik az Ön beosztása (pl. biztonsági felügyelő, munkáltatási felügyelő, előadó, segédelőadó, reintegrációs tiszt, biztonsági tiszt, stb.)?

Válaszok a 3. kérdésre:

hely	BFB	Főv. Bv.Int.	Szombathelyi Bv. Int.	BVOTRK	NKERTK	Összesen
válasz	segédelőadó: 4 biztonsági felügyelő: 5 biztonsági főfelügyelő: 1 reintegrációs tiszt: 7 biztonsági tiszt: 2 biztonsági csoportvezető: 2	körletfelügyelő: 8 biztonsági felügyelő: 18 biztonsági főfelügyelő: 1 biztonsági tiszt: 1 osztályvezető helyettes: 1	segédelőadó: 3 biztonsági felügyelő: 3 körlet-főfelügyelő: 1 nevelő: 1 előadó: 1 reintegrációs tiszt: 2 szociális segédelőadó: 2	előadó: 1 vezető főtanár: 6 kiemelt főtanár: 1	segédelőadó: 4 biztonsági felügyelő: 14 körletfelügyelő: 4 munkáltatási felügyelő: 1	körletfelügyelő: 13 biztonsági felügyelő: 40 munkáltatási felügyelő: 1 segédelőadó: 11 biztonsági főfelügyelő: 2 körlet főfelügyelő: 1

hely	BFB	Főv. Bv.Int.	Szombathelyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	vezető reintegrációs tiszt: 2 osztályvezető-helyettes: 4 osztályvezető: 1 parancsnoki törzs tagja: 1	osztályvezető: 2	biztonsági tiszt: 1			szociális segédelőadó: 2 biztonsági tiszt: 3 nevelő: 1 reintegrációs tiszt: 9 előadó: 1 csoportvezető: 2 vezető főtanár: 6 kiemelt főtanár: 4 osztályvezető helyettes: 5 osztályvezető: 3 parancsnoki törzs tagja:1
nem válaszolt	1 (főtiszt)	-	1 (főtiszt)	2 (1 tiszt, 1 főtiszt)	-	4
összesen:	30	31	15	10	23	109

Már az előző kérdésnél megállapítottam, hogy a válaszadók nagyobb része a *tiszthelyettesi* és a *zászlósi* rendfokozatba tartozik. Ugyanakkor megfordítva a kérdést azt is megállapíthatjuk, hogy a válaszadók több mint az egyharmada *tiszt* vagy *főtiszt*, amely nagyobb arány a tényleges országos átlagnál. A beosztásuknál fogva nagyobb rálátással vannak a szervezet szakmai tevékenységére, mint a tiszthelyettes kollégáik. Levontam azt a következtetést, hogy szélesebb körű szakmai háttérismerettel rendelkezik a válaszadók több mint egyharmada.

4. kérdés: A büntetés-végrehajtási szervezetnél eltöltött szolgálati éveinek száma:

Válaszok a 4. kérdésre

hely	BFB	Főv. Bv.Int.	Szombathe-lyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen	
válasz	1 év: 1	0 év: 3	0,3 év: 1	12 év: 1	2 év: 1		
	3 év: 1	11 hónap: 1	2 év: 1	13 év: 1	3 év: 3		
	5 év: 3		3 év: 1	17 év: 1	4 év: 6		
	7 év: 1	1 év: 5	5 év: 1	20 év: 2	4,5 év: 3		
	8 év: 1	2 év: 4	6 év: 1	21 év: 1	5 év: 3		
	9 év: 1	3 év: 1	7 év: 1	23 év: 1	6 év: 2		
	10 év: 1	3,5 év: 1	10 év: 2	26 év: 1	6,5 év: 1		
	12 év: 2	5 év: 1	11 év: 1	27 év: 1	7 év: 3		
	13 év: 1	7 év: 2	13 év: 1	33 év: 1	10 év: 1		
	14 év: 2	8 év: 1	16 év: 1				
	15 év: 1	10 év: 3	18 év: 3				
	16 év: 3	14 év: 2	20 év: 1				
	17 év: 2	15 év: 2					
	18 év: 1	17 év: 2					
	20 év: 7 (2 segéd-előadó és 5 vezető)	20 év: 2 23 év: 1					
	nem válaszolt	2	-	-	-	-	2 (az átlagba nem számított bele)
	Átlagok	13,32 éves átlag	7,49 éves átlag (a „0” évek lerontják)	9,95 éves átlag	21.2 éves átlag	4,91 éves átlag kb.	11,37 éves a kitöltők átlag szolgálati ideje

Összességében azt mondhatjuk, hogy a kérdőívet kitöltők 11,37 éves átlagos szolgálati ideje igen jó átlagnak számít, és a válaszaik mögött szintén valós szakmai tapasztalati tényező mutatnak.

5. kérdés: Legmagasabb iskolai végzettsége:

Válaszok az 5. kérdésre

hely	BFB	Főv. Bv.Int.	Szombathe-lyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	szakmunkás: 1 középis-kola: 9 főiskola: 19 egyetem: 1	szakmunkás:2 középis-kola: 22 főiskola: 5 egyetem: 2	szakmunkás:- középis-kola: 9 főiskola: 5 egyetem: 1	középis-kola:- főiskola: 6 egyetem: 4	középis-kola: 20 főiskola: 3 egyetem:-	szakmunkás: 3 középis-kola: 60 főiskola: 38 egyetem: 8
nem válaszolt	-	-	-	-	-	
összesen:	30	31	15	10	23	109

A táblázat adataiból kitűnően álláspontom szerint a kitöltők iskolai végzettsége körében elenyésző a legalább középfiskolai végzettséggel nem rendelkezők köre, amelyet a hatályos képzési rendelkezések is igazolnak. A belügyminiszter irányítása alatt álló rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél a hivatásos szolgálati beosztásokról és a betöltésükhöz szükséges követelményekről szóló 30/2015. (VI. 16.) BM rendelet képzési követelményeinek értelmében a büntetés-végrehajtás kötelékében csak egyetlen olyan szolgálati beosztás⁴⁷⁴ létezik, amelyhez nem szükséges középfiskolai végzettség. Ezen információ is a kitöltők kvalifikáltágára ad következtetési alapot, mivel elég magas a főiskolai és egyetemi végzettséggel rendelkezők aránya. A kérdőívet kitöltők körére elmondhatom, hogy tanult személyek, akiktől joggal várhattuk a kérdőív intelligens kitöltését.

⁴⁷⁴ **30/2015. (VI. 16.) BM rendelet** a belügyminiszter irányítása alatt álló rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél a hivatásos szolgálati beosztásokról és a betöltésükhöz szükséges követelményekről:
A 10. mellékletének 3.6. pontjában meghatározott Büntetés-végrehajtási ór, segédfelügyelő (OKJ 31 861 01-02) szolgálati beosztáshoz szükséges iskolai végzettségként érettségi vagy szakiskolai végzettség került meghatározásra.

6. kérdés: Legmagasabb szakmai végzettsége?

Válaszok az 6. kérdésre:

hely	BFB	Főv. Bv.Int.	Szombathe-lyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	alapfokú: 2 középfokú: 6 felsőfokú: 20 civil végzettséget adott meg: 1	alapfokú: 8 középfokú: 1 felsőfokú: 4 civil végzettséget adott meg: 9	alapfokú: 2 középfokú: 5 felsőfokú: 4 civil végzettséget adott meg: 3	felsőfokú: mind a 10, de különbözőképpen adták meg (pl.: NKE, mestervezető, rendészeti igazgató, igazgató, szakközvetítő, RTF,	alapfokú: 11 középfokú: 4 felsőfokú: 0 civil végzettséget adott meg: 5	alapfokú: 23 középfokú: 16 felsőfokú: 38 civil végzettséget adott meg: 18
nem választott	1	9	1	-	3	14
összesen:	30	31	15	10	23	109

Jelen kérdésnél – annak ellenére, hogy többen is civil végzettséget adtak meg – a büntetés-végrehajtási tevékenységnél releváns szakmai végzettségekre voltunk kíváncsiak. A kérdésekre adott válaszok szakmaiságát a megszerzett szakmai tapasztalaton felül a – szabályozott rendszerben kivitelezett – szakmai képzés abszolválása is növeli.

A „Kérdőív” címet viselő III. részben a kutatással kapcsolatosan tettem fel kérdésmint a rendőrség bv.intézetén belüli tevékenységének általános és személyes ismeretével, az adatok általános kezelésével, a fogvatartottakkal kapcsolatos nyilvántartások adattartalmával és a szervezett bűnözői jelleg ismeretével, az információáramlással, a bizalmas információk közlési és továbbítási lehetőségeivel, valamint a bűncselekmények észlelési és jelentési lehetőségeivel kapcsolatosan.

⁴⁷⁵ **20/2013. (V. 28.) BM rendelet** a belügyminiszter ágazatába tartozó szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeiről, valamint egyes, szakmai és vizsgakövetelmények kiadásáról szóló miniszteri rendeletek hatályon kívül helyezéséről

30/2015. (VI. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél a hivatásos szolgálati beosztásokról és a betöltésükhöz szükséges követelményekről

A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának **25/2016. (VII.4.) OP szakutasítása** a büntetés-végrehajtási szakmai oktatás és vizsgáztatás rendszeréről

1. kérdés: Tud-e Ön arról, hogy az intézetében/intézményében folyik-e börtön-és fogdafelderítés?

Válaszok az 1. kérdésre:

hely	BFB	Főv. Bv.Int.	Szombathe-lyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	nem: 4 igen: 24	nem: 17 talán: 1 igen: 12	nem: 2 igen: 13	nem: 7 1 fő kiírta, hogy intézményükben ilyen tevékenység nem folyik nem tud róla: 1	nem: 12 igen: 10 nem közvetlenül: 1	nem: 42 igen: 59 talán: 1 nem közvetlenül: 1 1 fő kiírta, hogy intézményükben ilyen tevékenység nem folyik nem tud róla: 1
nem választott	2	1		2	-	5
összesen:	30	31	15	10	23	109

A kérdés arra irányult, hogy az állomány mennyire van tisztában azzal, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben ilyen jellegű – már régóta folytatott⁴⁷⁶ és tudományosan is többszörösen vizsgált⁴⁷⁷ – rendőri tevékenység is folyik. A válaszok igen érdekes képet mutatnak, a válaszadók több mint a fele tudja, hogy ilyen jellegű tevékenység is folyik. Azonban nem sokkal kevesebb fő, mint a kitöltők fele viszont nem tudja, vagy nem választott. A tevékenység a válaszadók csak alig több mint fele számára ismert, holott több szabályzó is foglalkozott vele az elmúlt időszakban⁴⁷⁸.

⁴⁷⁶ Solti (2017) 22-23.

„A belügyminiszter 005/1972. számú parancsa az állambiztonsági szervek hálózati munkájáról szóló szabályzat kiadásáról”

„A hálózat funkciói közé az alábbiakat sorolta: ... fogdai felderítés és börtönelhárítás végrehajtása....

„A rendőrségi ügynököknek két alfaját különböztették meg: a rendőrséggel együttműködő fogdában ügynöki feladatokat ellátó fogdaügynököket és a rendőrséggel együttműködő, jogerősen elítélt börtönügynököket, akik büntetés végrehajtási intézetekben, esetenként rendőrségi fogdában, az ott lévő bűnözők között végeztek felderítő tevékenységet.”

⁴⁷⁷ pl.: **Mészáros** (2011) 107.; **Erdős** (2000) 426.; **Solti** (2017) 22-23.; **Nyeste** (2017): 175.

⁴⁷⁸ pl.: **6/2004. (IK 9.) IM-BM együttes utasítás** a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága és az Országos Rendőr-főkapitányság, illetve szerveik együttműködéséről szóló 6/2001. (IK 12.) IM-BM együttes utasítás módosításáról

„2. Az Ut. 3. pontjának bevezető szövege helyébe a következő rendelkezés lép:

„A bv. intézetekben a felderítéseket a megyei-rendőr-főkapitányságok, Budapest területén pedig az ezen utasításban meghatározottak szerint a Budapesti Rendőr-főkapitányság, illetve az ORFK vezetője által kijelölt egyéb szervezet

2. kérdés: Tudja-e, hogy hány rendőr folytat az intézetében/intézményében az 1. kérdésben meghatározott tevékenységet?

Válaszok a 2. kérdésre:

hely	BFB	Főv. Bv.Int.	Szombathelyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	nem: 6 pontosan nem: 1 igen (szám nélkül): 11 2 fő: 7 3 fő: 2 4 fő: 1 5 fő: 1	nem: 19 igen: 4 igen, 4 fő: 1 igen, 5 fő: 2 igen 6 fő: 5	részben: 1 nem: 1 igen: 2 igen, 2 fő: 6 igen, 3 fő: 4 ige, 2-3 fő: 1	nem tudja: 1 nem: 6	nem: 16 igen: 1 körülbelül: 1 1 fő: 2 2 fő: 3	nem: 48 nem tudja: 1 pontosan nem: 1 részben: 1 igen: 18 körülbelül: 1 1 fő: 2 2 fő: 16 2-3 fő: 1 3 fő: 6 4 fő: 2 5 fő: 3 6 fő: 5
nem válaszolt	1			3	-	4
összesen:	30	31	15	10	23	109

nyomozó tisztjei, a nyomozásokat a hatásköri és az illetékességi szabályok értelmében a Rendőrség nyomozó szervei végzik a következők szerint:"

3. Az Ut. 3. a) alpontja helyébe a következő rendelkezés lép:

„a) A bv. intézetekben az Rtv. rendelkezései alapján a titkos információgyűjtő tevékenységet a megyei rendőr-főkapitányságok, a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet II. objektumában és a Budapesti Fegyház és Börtönben a Budapesti Rendőr-főkapitányság, a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet I. és III. objektumában az ORFK vezetője által kijelölt szervezet állományába tartozó nyomozótisztek végzik.”

4. Az Ut. 10. pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

„10. A felderítési feladatokat végrehajtó nyomozótiszteket a megyei/budapesti rendőr-főkapitányságok, illetve az ORFK vezetője által kijelölt egyéb szervezet létszámából a Rendőrség biztosítja.”

5. Az Ut. 17. pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

„17. A BV országos parancsnoka és az országos rendőrfőkapitány együttes intézkedésben határozza meg az együttműködés fő területeit. A bv. szervek és az érintett rendőri szervek a feladatok végrehajtásának rendjét együttműködési megállapodásban rögzítik.”

pl.: **2/2010. (OT 2.) ORFK utasítás** a büntetés-végrehajtási szervezet és a Rendőrség által a minősített időszakban, valamint a minősített időszakot el nem érő katasztrófavédelemben és veszélyhelyzetben történő együttműködés során végrehajtandó feladatokról.

„5. A Rendőrség vállalja:...

c) segítséget nyújt a bv. szervnek, annak biztonságát, a közrendet és a közbiztonságot, az élet- és vagyonbiztonságot súlyosan sértő vagy közvetlenül veszélyeztető cselekmény, esemény megelőzése, megakadályozása, felderítése, illetve felszámolása érdekében

A „börtön egy olyan speciális zárt világ”⁴⁷⁹, ezért szükségképpen feltűnnek az ismeretlen arcok. Előbb utóbb mindenki tudni fogja, hogy egy személy, aki nem a bv. szervezet személyi állományának a tagja mit keres ott a börtönben. A bv. intézetben egyértelműen tudni kell, hogy ki a fogvatartott és ki nem. Márpedig a ki- és belépés igen szigorúan szabályozott⁴⁸⁰, így a belépéskor valaki biztosan tudni fogja „főszabály szerint”, hogy ki is a belépő személy. A megnyilatkozók válaszai nem teljesen az ismertett nézetet tükrözték.

3. kérdés: Milyen szervezetekkel van együttműködési megállapodása a büntetés-végrehajtási szervezetnek és az Ön intézetének/intézményének a börtön- és fogda-felderítési, illetve szervezett bűnözéssel kapcsolatos információátadási tevékenységre vonatkozóan?

Válaszok a 3. kérdésre:

hely	BFB	Főv. Bv.Int.	Szombathelyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	nincs róla tudomása/ nem tudja: 3 szerveket/ szervezete- ket nevez meg: 19 (rendőrség, NVSZ, ORFK: NNI, BRFK, KAT:VÉD, BRFK Fogda- felderítő Osztály, pártfogó, főiskola, egyház.)	nincs róla tudomása/ nem tudja: 12 igen: 2 szerveket/ szerve- zeteket nevez meg: 13 (NNI, BRFK, NVSZ, rendőr- ség, TEK, katasztró- favédele- m, rend- védelmi szerveze- tek)	nincs róla tudomása/ nem tudja: 1 szerveket/ szervezete- ket nevez meg: 12 (NVSZ, NNI, NVSZ, társszer- vek, rendőrség, RSZVSZ, MRFK)	nincs róla tudomása/ nem tudja: 4 nem: 1	incs róla tudomása/ nem tudja: 7 szerveket/ szerve- zeteket nevez meg: 12 (rendőr- ség, NNI, NVSZ, BRFK, Megyei RFK)	nincs róla tudomása/ nem tudja: 27 nem: 1 igen: 2 szerveket/ szervezete- ket nevez meg: 56
nem válaszolt	8	4	2	5	4	23
összesen:	30	31	15	10	23	109

⁴⁷⁹ Hegedüs – Ivaskovics (2016) 71.

⁴⁸⁰ Bv.tv. 14. §: Belépés a bv. szerv területére

44/2007. (IX. 19.) IRM rendelet a büntetés-végrehajtási szervek területére történő be- és kilépés, valamint a büntetés-végrehajtási szervek területén tartózkodás részletes szabályairól

A kérdés feltételének célja az volt, hogy információt szerezzünk arra vonatkozóan, hogy a személyi állomány tagjai tisztában vannak-e azzal, hogy a szervezetük milyen más szervezetekkel működik együtt a börtön- és fogdafelderítési, illetve szervezett bűnözéssel kapcsolatos információátadási tevékenység kapcsán. A válaszokból arra következtettem, hogy a válaszadók többségnek van elképzelése a kérdés kapcsán, de nagy részüknek viszont nincs. Továbbá érdekes válaszok is születtek úgymint pl.: pártfogó, főiskola, egyház, katasztrófavédelem.

4. kérdés: Van-e a büntetés-végrehajtási szervezetnek és az Ön intézetének/intézményének az adatok átadására, továbbítására, kezelésére vonatkozó belső normája? igen / nem Ha igen, a norma neve és száma:

Válaszok a 4. kérdésre:

hely	BFB	Főv. Bv.Int.	Szombathelyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	nem tudja/ nem: 11 igen a norma megnevezése nélkül: 13 igen, norma megnevezéssel: 2 (intézetparancsnokiintézkedés, 67/2017. adatvédelmi szabályzat, 19/2017. minősített adatok kezelése)	nem tudja/ nem: 17 igen a norma megnevezése nélkül: 9 igen, norma megnevezéssel: 1 (TÜK)	nem tudja/ nem: 8 igen a norma megnevezése nélkül: 4 igen, norma megnevezéssel: 2 (SZMSZ)	nem tudja/ nem: 5 igen a norma megnevezése nélkül: 1 igen, norma megnevezéssel: 1 (39/2016, 32/2016, 9/2016. OP szakutasítás)	nem tudja/ nem: 13 igen a norma megnevezése nélkül: 6 igen, norma megnevezéssel: 1 (FANY ⁴⁸¹)	nem tudja/ nem: 54 igen a norma megnevezése nélkül: 33 igen, norma megnevezéssel: 7
nem válaszolt	4	4	1	3	3	15
összesen:	30	31	15	10	23	109

⁴⁸¹ Tuba Kovács (2016) 29. „Fogvatartotti Alapnyilvántartó (továbbiakban FANY)”

Elég sokat mondó válasz, hogy a fele nem tudja erre a kérdésre a választ. A mai informatikai világunkban állandósult az adatkezelés, amelynek szabályozottsága a legmagasabb jogalkotói szintről levezethető⁴⁸². Örültem, hogy volt, aki konkrét normákat is megpróbált idézni, de szomorúan tapasztaltam, hogy a szakmai szintű legmagasabb belső normát⁴⁸³ senki sem tudta megválaszolni.

5. kérdés: Vezetnek-e manuális vagy elektronikus nyilvántartást általánosságban az egyes fogvatartottak intézetén belüli mozgásáról?

Válaszok az 5. kérdésre:

hely	BFB	Főv. Bv.Int.	Szombathelyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	nem tudja/ nem: 9 nem, csak a körletnapló: 1 igen: 14 csak főre vonatkozó: 1 elektronikus: 1 manuálist és elektronikus is: 1 igen, munkáltatási napló: 1	nem tudja/ nem: 4 igen: 27	nem tudja/ nem: 2 igen: 8 FANY: 2 manuális: 1 létszámra vonatkozóan igen: 2	nem tudja/ nem: 3 igen: 1	elektronikus: 1 manuálist: 2 nem:- igen: 20	nem tudja/ nem: 18 igen: 70 nem, csak a körletnapló: 1 csak főre vonatkozó: 1 igen elektronikus: 2 manuálist és elektronikus is: 1 igen, munkáltatási napló: 1 FANY: 2 manuális: 3

⁴⁸² Magyarország Alaptörvénye

VI. cikk

(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák.

(2) Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez.

(3) A személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok megismeréséhez való jog érvényesülését sarkalatos törvénnyel létrehozott, független hatóság ellenőrzi

2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról

⁴⁸³ A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 52/2017. (V. 31.) OP szakutasítása a büntetés-végrehajtási szervek Adatvédelmi és Adatbiztonsági Szabályzatának kiadásáról

hely	BFB	Főv. Bv.Int.	Szombathe-lyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz						létszámra vonatkozóan igen: 2
nem válaszolt	2	-	-	6	-	8
összesen:	30	31	15	10	23	109

A kérdésre adott válaszokból azt kívántuk felmérni, hogy az intézeten belüli fogvatartotti mozgatás kapcsán *keletkezik-e nyilvántartás*. A válaszadók többsége *igennel válaszolt*.

6. kérdés: Milyen adatokat tartalmaz az egyes fogvatartottak intézeten belüli mozgatásáról vezetett nyilvántartás?

Válaszok a 6. kérdésre:

hely	BFB	Főv. Bv.Int.	Szombathe-lyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	nem tudja/ nem: 4 válaszolt különböző adattartalmakat említve: 20 (pl.: többletinformáció, bv.adatok, nyilvántartási szám, időpont, átvevő, mettől meddig, ftt. neve, körlet, zárkaszám, ok, cél, időpont)	nem tudja/ nem: 1 válaszolt különböző adattartalmakat említve: 25 (név, nytsz, hová, zárkaszám, személyes adat, ki vitte, ki kísért, milyen okból, mozgáskorlátozás eszköze módja)	válaszolt különböző adattartalmakat említve: 12 pl.: hol, mikor, ki veszi át, létszám, átvevő neve, hány fő, hová, nyilvántartási szám	nem tudja/ nem: 1 válaszolt különböző adattartalmakat említve: 1 (zárka vagy lakóhelyiség megnevezése, ahol elhelyezték)	nem tudja/ nem: 1 válaszolt különböző adattartalmakat említve: 20 (pl.: név, nytsz., személyes adatok, dátum, zárkaszám, személyes adatok, időpont mozgás célja, büntársak ha van, kit mikor hova mozgattak)	nem tudja/ nem: 7 válaszolt különböző adattartalmakat említve: 78

hely	BFB	Főv. Bv.Int.	Szombathe-lyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
nem válaszolt	6	5	3	8	2	24
összesen:	30	31	15	10	23	109

A válaszadók többsége tud ilyen nyilvántartási tevékenységről és megtudott konkrét adattartalmakat nevezni.

7. kérdés: Vezetnek-e manuális vagy elektronikus nyilvántartást általánosságban az egyes fogvatartottak intézeten kívüli mozgatásáról?

Válaszok a 7. kérdésre:

hely	BFB	Főv. Bv.Int.	Szombathe-lyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	nem tudja/ nem: 1 igen: 25 igen, elektronikus: 1 elektronikus és manuális: 1 manuális: 1	nem tudja/ nem: 1 igen: 29	FANY: 1 igen: 9 manuális: 1 nyilvántartási osztály: 1 előállítási utasítás: 2	nem tudja/ nem: 3 passz, biztos: 1 igen: 2	nem tudja/ nem: 1 elektronikus: 1 elektronikus és manuális is: 2 igen: 19	nem tudja/ nem: 6 igen: 84 passz, biztos: 1 igen, elektronikus: 2 elektronikus és manuális: 3 manuális: 2 FANY: 1 nyilvántartási osztály: 1 előállítási utasítás: 2
nem válaszolt	1	1	1	4	-	7
összesen:	30	31	15	10	23	109

A kérdésre adott válaszokból azt kívántuk felmérni, hogy az intézeten kívüli fogvatartotti mozgatás kapcsán *keletkezik-e nyilvántartás*. A válaszadók többsége *igennel válaszolt*.

8. kérdés: Milyen adatokat tartalmaz az egyes fogvatartottak intézeten kívüli mozgásáról vezetett nyilvántartás?

Válaszok a 8. kérdésre:

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombat-helyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	nem tudja/ nem: 3 válaszolt különböző adattartalmakat említve: 23 (pl.: többletinformáció, bv. adatok, nyilvántartási szám, milyen ügyben hová, ki kísérte, ftt. neve, száma, átvétel időpontja, kényszerítő eszköz, szállítási okok)	nem tudja/ nem: - igen: 1 válaszolt különböző adattartalmakat említve: 26 (pl.: időpont, ftt neve száma, kísérő neve, mozgás célja, többletinformáció, bcs., kapcsolattartó, suicid, hány fő mozgatja, milyen mozgáskorlátozó eszközök kellene, zárással, hová megy, mikor jön vissza)	válaszolt különböző adattartalmakat említve: 12 (pl.: hangulat, magatartás, név, fő, időpont, átvevő neve, hová, mettől-meddig)	nem tudja/ nem: 1 (tiszt) válaszolt különböző adattartalmakat említve: 2 (pl.: tartózkodási hely, oda-vissza vezető útvonal, személyes és büntügyi valamint bv-s alapadatok)	nem tudja/ nem: 2 válaszolt különböző adattartalmakat említve: 19 (pl.: név, nytsz., személyes adatok, mozgással kapcsolatos adatok, kényszerítő eszköz, célja, indoka, időpont, időtartam, mozgáskorlátozó eszköz, magatartási szabályok, egyéni kezelési utasítás követelményei)	nem tudja/ nem: 6 igen: 1 válaszolt különböző adattartalmakat említve: 82
nem válaszolt	4	4	3	7	2	20
összesen:	30	31	15	10	23	109

A válaszadók többsége rendelkezett információval a nyilvántartás tartalmát illetően, bár elég nagy számban nem válaszoltak a kérdésre.

9. kérdés: Vezetnek-e manuális vagy elektronikus nyilvántartást a szervezett bűnözés kapcsán fogvatartott személyek elhelyezéséről, mozgásáról?

Válaszok a 9. kérdésre:

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombat-helyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	nem tudja/ nem: 9 nem, a mozgás egyéni kezelési utasítás alapján van: 6 biztosan: 1 igen: 8 elektronikusan: 1 FANY, TIF, büntársi: 1 amennyiben van róla információ igen: 1	nem tudja/ nem: 9 igen: 14 nem, de a mozgásról igen, de az általános: 1 igen a FANY: 1 igen, de a mozgásról nem: 1	nem tudja/ nem: 7 nem tudja, nem nyilvános információ: 1 igen: 5 igen manuális: 1	nem tudja/ nem: 5	nem tudja/ nem: 12 igen: 6 igen többletinformációként: 1 részben vezetnek: a mozgásról igen: 1 vezetnek, de a mozgásról külön nem: 1	nem tudja/ nem: 42 nem tudja, nem nyilvános információ: 1 manuális: 1 igen többletinformációként: 1 részben vezetnek: a mozgásról igen: 1 nem, a mozgás egyéni kezelési utasítás alapján van: 6 biztosan: 1 elektronikusan: 1 FANY, TIF, büntársi: 1 amennyiben van róla információ igen: 1 nem, de a mozgásról igen, de az általános: 1

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombat-helyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz						igen a FANY: 1 igen, de a mozgatásról nem: 2
nem válaszolt	3	5	1	5	2	16
összesen:	30	31	15	10	23	109

A kérdés igen fontos a kutatásunk szempontjából, mivel a bv. és a szervezett bűnözés kapcsolata már régóta foglalkoztatja a kutatókat⁴⁸⁴. Fontos információ a részünkre, hogy az állomány nagyobbik része azt gondolja, hogy a fogvatartott kapcsán a szervezett bűnözéssel kapcsolatosan is fellelhető külön információ tartalom. A megkérdezettek nagy része nem tud ilyen jellegű információról.

10. kérdés: Tudja-e Ön egy fogvatartottról, hogy a fogvatartásának az oka szervezett bűnözéssel kapcsolatos-e?

Válaszok a 10. kérdésre:

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombat-helyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	nem: 3 igen: 22	nem: 8 igen: 18 nem mindenkinél: 1 FANY: 1	nem: 6 igen: 7 részben: 1	nem: 5 igen: 1	nem: 6 bizonyos szinten igen: 1 igen: 15	nem: 28 igen: 63 nem mindenkinél: 1 FANY: 1 részben: 1 bizonyos szinten igen: 1
nem válaszolt	5	3	1	4	1	14
összesen:	30	31	15	10	23	109

⁴⁸¹ Huszár – Tari (1997) 53.

Szintén fontos információ a részünkre, hogy az állomány nagyobbik része tisztában van azzal, hogy a fogvatartásának az oka szervezett bűnözéssel⁴⁸⁵ kapcsolatos-e vagy sem.

Ha igen milyen információforrásból tudja ezen adatot?

Válaszok a kérdésre:

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombat-helyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	válaszolt különböző adattartalmakat említve: 24 (pl.: média, FANY, többletinformáció, egyéni utasítás, nyilvántartás, büntársi csoport)	nem tudja/nem: - igen: 1 válaszolt különböző adattartalmakat említve: 24 (pl.: FANY, többletinformáció, rendőrségi megkezesés, elöljárótól, eligazítás, bűnszervezeti kör)	válaszolt különböző adattartalmakat említve: 8 (pl.: eligazítás, többletinformáció, FANY, számítógépes adatrendszer, média)	nem tudja/nem: 1 válaszolt különböző adattartalmakat említve: 1 (bűnügyi nyilvántartó adatok)	válaszolt különböző adattartalmakat említve: 16 (pl.: egyéni kezelési utasítás, többletinformáció, ftt. nyilvántartás, befogadási iratok, FANY, mutatókardon, büntársi lista, külön nyilvántartás, elkövetett bűncselekmény alapján)	nem tudja/nem: 1 igen: 1 válaszolt különböző adattartalmakat említve: 73
nem válaszolt	6	6	7	8	7	34
összesen:	30	31	15	10	23	109

Szintén értékes információ az is, hogy milyen forrásból értesül a személyi állomány arról, hogy egy személy fogvatartásának az oka szervezett bűnözéssel kapcsolatos-e. Érdekes megállapítás, hogy az információ források között a nyilvántartások és az eligazítás után a média, mint információforrás is megjelent.

⁴⁸⁵ Bezsényi – Katona (2016) 199.; Bezsényi (2015) 1.

Tudja-e Ön egy fogvatartottról, hogy a fogvatartott személy külföldi?

Válaszok a kérdésre:

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombathelyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	lehet:1 igen: 26	igen: 26 származás: 1 ha megnézem: 1 FANY: 1	nem: - igen: 15	nem: 3 igen: 2	általában: 1 igen: 21	igen: 90 nem: 3 lehet: 1 általában: 1 származás: 1 ha megnézem: 1 FANY: 1
nem válaszolt	3	2	-	5	1	11
összesen:	30	31	15	10	23	109

A kérdést azért tartottuk fontosnak feltenni, mert a nemzetközi jelleg vizsgálatához szükségünk volt arra az információra, hogy egy fogvatartott vonatkozásában egyértelműen azonosítható-e az, hogy a fogvatartott személy külföldi. A válaszadók döntő többsége az azonosítás egyértelműsége mellett foglalt állást.

Ha igen milyen információforrásból tudja ezen adatot?

Válaszok a kérdésre:

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombathelyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	válaszolt különböző lehetőségeket említve: 27	válaszolt különböző lehetőségeket említve: 28	válaszolt különböző lehetőségeket említve: 15	válaszolt különböző lehetőségeket említve: 2	válaszolt különböző lehetőségeket említve: 22	válaszolt különböző lehetőségeket említve: 94

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombathelyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	(pl.: FANY, befogadás, nyilvántartási adatok, nem tud magyarul)	(pl.: FANY, nem beszél magyarul, mutatókarton ⁴⁸⁶ ,	(pl.: FANY, szintes lista, intézeti nyilvántartásból, számítógépes rendszer, eligazítás)	(pl.: személyes adatok nyilvántartóból, bűnügyi nyilvántartó adatok)	(pl.: beszéde, mutatókarton, FANY, befogadás, nyilvántartás, külföldi ftt-i lista, többletinfo, nyilvántartás van róluk)	
nem válaszolt	3	3		8	1	15
összesen:	30	31	15	10	23	109

Az információ források között a nyilvántartások mellett a személyes tapasztalati tényező megjelenítése (beszéd) is több esetben megjelent.

11. kérdés: A fogvatartottak intézeten kívüli mozgásáról vezetett nyilvántartás tartalmazza-e, hogy a fogvatartott mely fogvatartottakkal volt együtt mozgatva és mely fogvatartottakkal volt a mozgás közben időlegesen elhelyezve?

Válaszok a 11. kérdésre:

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombathelyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	nem tudja/ nem: 10 igen: 7 biztos: 1	nem tudja/ nem: 17 igen: 10 valamikor igen, valamikor nem: 1	nem tudja/ nem: 6 igen: 7 igen, manuális lista: 1	nem tudja/ nem: 5 igen: 1	nem tudja/ nem: 10 igen: 12	nem tudja/ nem: 48 igen: 37 biztos: 1

⁴⁸⁶ Bogotyán – Veszeli (2011) 73.

„A befogadáskor elkészítendő papíralapú nyilvántartási anyagok alapvetően a következőket tartalmazzák: – nyilvántartó lap, – mutatókartonok”...

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombat- helyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	részben, nem minden esetben, előfordul: 6 helyzettől mozgatás- tól függő: 2	nem minden esetben: 1				részben, nem minden esetben, előfordul: 6 helyzettől mozgatás- tól függő: 2 valami- kor igen, valamikor nem: 1 nem minden esetben: 1 igen, manuális lista: 1
nem válaszolt	4	2	1	4	1	12
összesen:	30	31	15	10	23	109

Ezen kérdésre adott válaszok nyomozati szempontból is jelenthetnek hasznos információkat. Hiszen egy nyomozónak igen fontos lehet az, hogy a terhelt pl.: „*hol, mikor, hányszor, kivel ülhetett egy zárkában az idők folyamán, mely személyekkel szállították együtt, kikkel volt közös foglalkozásokon, kivel volt közös munkahelyen*”⁴⁸⁷ stb.

⁴⁸⁷ Frigyer (2016) 287.

12. kérdés: A fogvatartottakkal kapcsolatos nyilvántartásokból következtethetünk-e arra, hogy a fogvatartott mikor és hol találkozott-e rendőrökkel, illetve az intézetben belül dolgozó operatív tisztekkel?

Válaszok az 12. kérdésre:

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombat- helyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	nem tudja/ nem: 22 igen: 3 részben, rendőrök- kel igen, operatív tiszttel nem: 2	nem tudja/ nem: 19 talán nem: 1 igen: 6 nem min- dig/nem minden esetben: 2	nem tudja/ nem: 13 változó: 2	nem tudja/ nem: 5	nem tudja/ nem: 15 nem biz- tos: 1 válaszá- ban azt írt: csak kívül: 1 igen: 5	nem tudja/ nem: 74 talán nem: 1 igen: 14 részben, rendőrök- kel igen, operatív tiszttel nem: 2 nem min- dig/nem minden esetben: 2 változó: 2 nem biz- tos: 1 válaszá- ban azt írt: csak kívül: 1
nem válaszolt	3	3	-	5	1	12
összesen:	30	31	15	10	23	109

A válaszadók döntő többségének „nem” válasza igen megnyugtató arra nézve, hogy a bv. szervezet személyi állomány képes – felesleges információszórás nélkül – működtetni fogvatartottak rendőrséggel kapcsolatos tevékenységét. Ezzel is elősegítve az ilyenfajta információáramlás megvalósulását, a bizalmi elven alapuló információcserét.

13. kérdés: Tartottak-e olyan képzést vagy előadást az Ön részére, amely a szervezett bűnözésről szól?

Válaszok a 13. kérdésre:

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombat-helyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	nem: 20 igen: 8	nem: 22 igen: 7	nem: 6 igen: 8 hirtelen nem tudja sok oktatás van: 1	nem: 5 igen: 3	nem(talán említés szinten): 1 nem: 17 igen: 5	nem: 70 igen: 31 hirtelen nem tudja sok oktatás van: 1 nem (talán említés szinten): 1
nem válaszolt	2	2	-	2	-	6
összesen:	30	31	15	10	23	109

A kérdésnek és a kérdésre adott válaszoknak azért van jelentősége, mert szervezett bűnözés története, léte és terjedése folytán *potenciális veszélyforrás lehet* az igazságszolgáltatás folyamatában, *ha a végrehajtó állomány nem rendelkezik kellő ismerettel* e témát illetően.

14. kérdés: Tartottak-e olyan képzést vagy előadást az Ön részére, amely a fogdafelderítésről szól?

Válaszok a 14. kérdésre:

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombat-helyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	nem: 10 igen: 17 igen NVSZ: 1	nem: 27 igen: 2	nem: 8 igen: 7	nem: 7	nem: 23	nem: 75 igen: 26 igen NVSZ: 1
nem válaszolt	2	2	-	3	-	7
összesen:	30	31	15	10	23	109

A kérdést azért tartottuk fontosnak, mert ismereteket kívántunk szerezni arra vonatkozóan, hogy a személyi állomány képzése/továbbképzése kapcsán milyen szerephez jut a kérdéskörrel kapcsolatos oktatás. Továbbá egy enyhe csavarként a kérdést direkt nem börtönfelderítésként, hanem fogdafelderítésként tettük fel, ugyanis kíváncsiak voltunk arra is, hogy ezen szakmabéli különbséget esetlegesen a szervezet állománya felismeri-e. Az, hogy a kérdéskörrel kapcsolatosan *a válaszadók egyharmada kapott/részesült valamilyen oktatásban* olyan információ, amely *a kérdés alapszintű tisztánlátására vonatkozó oktatási szükséglet realizálása felé irányítja a figyelmünket.*

15. kérdés: Tartottak-e olyan képzést vagy előadást az Ön részére, amely a titkos információgyűjtési tevékenységről vagy egyéb adatgyűjtési tevékenységről szól?

Válaszok a 15. kérdésre:

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombat-helyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	nem: 13 igen: 14 NVSZ: 1	nem: 21 igen: 8	nem: 7 igen: 8	nem: 5 igen: 2	nem: 11 1 válasz a : büntető-eljárás igen: 11	nem: 57 igen: 43 NVSZ: 1 1 válasz a: büntető-eljárás
nem válaszolt	2	2	-	3	-	7
összesen:	30	31	15	10	23	109

Kifejezetten érdekes, hogy – annak ellenére, hogy a terület nem képezi a büntetés-végrehajtási szakemberek kiképzési törzsanyagát⁴⁸⁸ – *a válaszadók majdnem fele részesült ilyen jellegű képzésben.* Aminek igen örülünk, hiszen ez egy olyan speciális terület, amire akkor van legnagyobb szükség, ha a” hagyományos nyomozati eszközök és módszerek a kiemelt ügyek felderítésekor illetve nyomozásakor, valamint a szervezett bűnözés elleni küzdelem során kevésnek bizonyulhatnak”⁴⁸⁹.

⁴⁸⁸ dr. Eisemann Krisztián c. bv. alezredes – Gyurnik Mária c. bv. alezredes – Bozáné Török Erika c. bv. alezredes – Ranga Attiláné c. bv. alezredes – Vörös Erzsébet bv. őrnagy (2017) 52.

A képzési anyagok közül a kéréskör a megbízhatósági vizsgálat kapcsán kerül említésre, mint a nyomozó hatóság vagy az ügyész által végzett titkos adatszerzés.

⁴⁸⁹ Nyitrai: < I. bevezetés

16. kérdés: Tartottak-e olyan képzést vagy előadást az Ön részére, amely az információáramlás fontosságáról szolt?

Válaszok a 16. kérdésre:

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombathelyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	nem: 9 ige: 21	nem: 11 ige: 18	nem: 1 igen: 14	nem: 5 igen: 4	nem: 7 igen: 14 1 válasz a: büntetőeljárás	nem: 33 igen: 71 1 válasz a: büntetőeljárás
nem válaszolt	-	2	-	1	1	4
összesen:	30	31	15	10	23	109

Szintén egy olyan kardinális jellegű kérdés, amelynél nagyon kíváncsian vártuk a válaszok alakulását. Nagy örömmel konstatáltuk, hogy *a válaszadók nagy százaléka hallott már az információáramlás⁴⁹⁰ fontosságáról*. Azt már mindenki tudja, hogy az információ hatalom. Sőt lassan az is egyértelmű lesz, hogy az itt elhelyezett fogvatartottak révén a, „büntetés-végrehajtás kriminalisztikai szempontból egy igazi információs aranybánya”⁴⁹¹

17. kérdés: Mi a protokoll, ha egy fogvatartott bűncselekmény elkövetésére vonatkozó információt közöl Önnel?

Válaszok a 17. kérdésre:

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombathelyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	jelenteni kell: 20 operatív tiszt/csoport felé jelzik: 6 belső szabályozók rögzítik: 1	jelenteni kell: 26 nem érintkezik fogvatartottal: 2	jelenteni kell: 12 operatív tiszt felé jelzés: 1 rendőrök értesítése: 1	jelenteni kell: 6 nem tudja: 2	jelenteni kell: 22 /megjegyzés: 1 fő: sajnos nem mindig jut el az illetékeshez;	jelenteni kell: 84 nem tudja: 2 operatív tiszt/csoport felé jelzik: 6

⁴⁹⁰ Prisznyák (2013) 186

⁴⁹¹ Frigyer (2016) 285

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombathelyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	illetékes/társ szervezet értesíteni kell: 1	ki kell emelni a zárkából valamilyen indokkal: 1 továbbítás társszervek részére: 1	jelzés NNI, NVSZ: 1		1 fő meggyőződni valódságáról ha lehet, majd jelentéstétel, 1 fő: ha bűncselekmény eddig felderítetlen részét képezi, jelentem	belső szabályozók rögzítik: 1 illetékes társ-szervezet értesíteni kell: 3 operatív tiszt/csoport felé jelzik: 7
nem válaszolt	2	1		2	1	6
összesen:	30	31	15	10	23	109

A kérdésnek azért van jelentőség, mert azt méri, hogy ilyen súlyos információ birtokában van-e egységes protokoll az információ áramlására vonatkozóan. *A válasz pedig megnyugtató*, hiszen a fegyveres rendvédelmi szervek egyik jellemző irányított vonulata – a szolgálati út – mint a jelentési kötelezettségek kötelezően irányított rendje megmutatja az irányt az információ gyorsmértékű és azonos irányú továbbításának a végrehajtására.

18. kérdés: Milyen módon tud egy fogvatartott bizalmas információt közölni adott nyomozó hatósággal vagy titkos információgyűjtésre feljogosított szervezettel úgy, hogy az információt ne kelljen bv. szervezet személyi állománya részére elmondania?

Válaszok a 18. kérdésre:

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombathelyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	nem tudja: 3 operatív tiszt vagy csoport felé kérelem: 8	nem tudja: 4 különböző megoldási lehetőségeket írt: 24	nem tudja: 3 különböző megoldási lehetőségeket írt: 11	nem tudja: 1 úgy, hogy nem monda el: 1	nem tudja: 2 operatív tiszt útján: 5	nem tudja: 12 operatív tiszt útján: 13

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombathelyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	különböző megoldási lehetőségeket írt: 16 (pl.: kérelem, személyes meghallgatás, zárt levél, szóban)	(pl.: meghallgatást kér, ír az ügyésznek, NVSZ, BRFK, levél, ügyvéden keresztül, zárt boríték)	(pl.: meghallgatás, levél, személyesen)	különböző megoldási lehetőségeket írt: 4 (pl.: operatív tiszthez megy, hivatalos levél, ügyvéd, a kapcsolat-tartás egyes módjainak az alkalmazása, meghallgatási kérelem, NVSZ, ügyész)	különböző megoldási lehetőségeket írt: 14 (pl.: kihallgatás közben, levélben, személyes meghallgatást kérhet, ügyvéden vagy nevelőn keresztül, kérelmet ír, meghallgatást kér, zárt borítékban, nyomozó útján)	különböző megoldási lehetőségeket írt: 69 ügy, hogy nem monda el: 1
nem válaszolt	4	3	1	4	2	14
összesen:	30	31	15	10	23	109

A kérdésre adott válasz szintén megmutatja, hogy ez a behatárolt zárt világ igazából sokféle információáramlási lehetőséget ismer és biztosít még ilyen kényes és bizalmas információk továbbítására is.

19. kérdés: Van-e egy fogvatartottnak arra lehetősége, hogy bizalmas információt úgy közöljön adott nyomozó hatósággal vagy titkos információgyűjtés foganatosítására feljogosított szervezettel, hogy az információ átadásáról a bv. szervezet ne szerezzen tudomást?

Ha igen milyen módon?

Válaszok a 19. kérdésre:

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombathelyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	nem/nem tudja: 4 különböző megoldási lehetőségeket írt: 22 (pl.: operatív tisztt vagy csoport meghallgatja, levél, szóban, kérelem, zárt levél)	nem/nem tudja: 10 különböző megoldási lehetőségeket írt: 17 (pl.: társzervek meghallgatják, levél, ügyvéden keresztül, bv. bírónak írt levél, CPT ⁴⁹² , n NVSZ	nem/nem tudja: 5 igen: 6 személyesen: 1	nem/nem tudja: 1 különböző megoldási lehetőségeket írt: 5 (pl. operatív tisztt, hivatalos levél, ügyvéd, nagyon szűkek a lehetőségek, NVSZ, ügyész)	nem/nem tudja: 4 különböző megoldási lehetőségeket írt: 18 (pl. operatív tisztt útján, levélben, ügyvéden keresztül, meghallgatást kér, nyomozó hatósághoz fordul)	nem/nem tudja: 24 különböző megoldási lehetőségeket írt: 62 igen: 6 személyesen: 1
nem válaszolt	4	4	3	4	1	16
összesen:	30	31	15	10	23	109

A kérdés szintén azt hivatott vizsgálni, hogy ilyen jellegű bizalmas információ kezelésére van-e valamilyen kialakított metódus, és azt a személyi állomány tagjai ismerik-e. Hiszen ez egy olyan fajta információáramlási lehetőség, amely során bizalmas információt kell úgy áramoltatni, hogy a tartalma a szervezet részére ne válhasson ismertté.

⁴⁹² kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére alakult Európai Bizottság EGYEZMÉNY A KÍNZÁS ÉS AZ EMBERTELEN VAGY MEGALÁZÓ BÜNTETÉSEK VAGY BÁNÁSMÓD MEGELŐZÉSÉRŐL. Strasbourg, 1987. november 26.

20. kérdés: Létezik-e Ön és az intézetben/intézményben elhelyezett operatív tiszt között munkakapcsolat?

Ha igen, milyen jellegű?

Válaszok a 20. kérdésre:

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombat-helyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	nem: 7 igen különböző módokon: 22 (pl.: email, szóban, telefonon, hivatalos, alkalmi, szakmai)	nem: 14 igen különböző módokon: 12 pl: szakmai, munka-kapcsolat, információcsere, kollegális, bizalmas)	nem: 8 ritkán: 1 igen különböző módokon: 6 (pl.: szóbeli, jelentés, munka, baráti,)	nem: 3 igen különböző módokon: 1 (pl.: operatív tiszt) az intézményben operatív tiszt működéséről nincs info: 1	nem: 18 igen különböző módokon: 5 (pl: ftt. kísérés, operatív tiszti meghallgatás, környezettanulmány, bűnügyi nyilván-tartóban fogavartott adatok)	nem: 50 ritkán: 1 igen különböző módokon: 47
nem válaszolt	1	5	-	5	-	11
összesen:	30	31	15	10	23	109

Ismételten fontos kérdés került megvizsgálásra, hiszen a vizsgálat szempontjából igen érdekes az, hogy a személyi állomány kerül-e és ha igen milyen jellegű kapcsolatba az operatív tevékenységet ellátó kollégával. A válaszok tükrében azt mondhatjuk, hogy egy *egészséges munkakapcsolat van a bv. és a rendőrség személyi állomány között.*

21. kérdés: Mi a protokoll, ha a személyi állomány egy tagja bűncselekmény elkövetésére vonatkozó információt közöl Önnel?

Válaszok az 21. kérdésre

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombat-helyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	jelentési kötelezettség: 27 belső szabályzók rögzítik: 1	nem tudja: 1 jelentési kötelezettség: 27	jelentési kötelezettség: 14	nem tudja: 1 beosztás függő..: 1 jelentési kötelezettség: 7	nem tudja: 1 jelentési kötelezettség: 20 (ebből 1 fő meggyőződik a valóságtartalmáról ha lehet, majd jelenti; 1 fő pedig: jelenteni köteles NVSZ-nek)	nem tudja: 3 jelentési kötelezettség: 95 belső szabályzók rögzítik: 1 beosztás függő..: 1
nem válaszolt	2	3	1	1	2	9
összesen:	30	31	15	10	23	109

Szintén csak dicsérni tudom *a rendvédelmi szervek irányításából fakadóan meggyökeresedett jelentési kötelezettséget, mert egyértelmű és gyors utat biztosít sok típusú információ továbbításához.*

22. kérdés: Milyen módon tud a személyi állomány egy tagja bizalmas információt közölni bármely nyomozó hatósággal vagy titkos információgyűjtés foganatosítására feljogosított szervezettel úgy, hogy az információt ne kelljen bv. szervezet személyi állománya részére elmondania?

Válaszok az 22. kérdésre:

hely	BFB	Főv.Bv.Int.	Szombat-helyi Bv. Int.	BVOTRK	NKE RTK	Összesen
válasz	nem/nem tudja: 3 igen válasz különböző lehetőségeket említve: 23 (pl.: szóban, írásban, operatív tisztt, zárt levél, telefon)	nem/nem tudja: 4 igen válasz különböző lehetőségeket említve: 22 (pl.: jelen-teni szolgál-tati elől-járónak, operatív tisztnak, névtelen levél, kivizsgálás)	igen válasz különböző lehetőségeket említve: 14 (pl.: fel-keresi az operatív tiszttet, személyes találkozó, email, telefon, meghall-gatást kér)	nem/nem tudja: 2 igen válasz különböző lehetőségeket említve: 5 (pl.: ope-ratív tisztt, telefon, intézetn kívül sze-mélyesen, nyomozó hatóság, NVSZ, ügyész, elől-járó engedély-éve)	sem-milyen módon: 1 nem/nem tudja: 6 igen válasz különböző lehetőségeket említve: 14 (pl.: operatív tisztt útján, NVSZ, levél, rendőrök, elől-járó, szolgálati út, fel-jelentést tesz, meg-hallgatást kér)	sem-milyen módon: 1 nem/nem tudja: 15 igen válasz különböző lehetőségeket említve: 78
nem válaszolt	4	5	1	3	2	15
összesen:	30	31	15	10	23	109

Ezen kérdés kapcsán is megállapítható, hogy a sok szempontból rugalmatlannak tűnő rendszerben potenciálisan benne rejlik a rugalmasság. Hiszen ezen kényes természetű kérésre is sokféle választ tudott adni a döntő többség.

IV.2.3. A kérdőíves vizsgálat megállapításai:

Megállapíthatjuk, hogy a kérdőíves vizsgálat elérte a célját. Egyrészt sikeresen eljuttat-tuk a bv. szervezet személyi állományához, másrészt elégséges számú kitöltött kérdőív keletkezett, harmadrészt a válaszok megfelelő adattartalommal rendelkeztek ahhoz, hogy azokból megfelelő következtetéseket tudjak levonni.

Pozitív megállapítások:

- együttműködők és segítőkészek voltak mind a kitöltők mind az elől-járóik,
- a válaszadók köre lefedi az állomány struktúráját,
- ezen véletlenszerű minta bizonyítja azt is, hogy az bv. személyi állománya kellő idejű szakmai háttérrel rendelkezik,
- a külső szemlélőnek rugalmatlannak tűnő katonai hierarchián alapuló rendszerben igen sok potenciálisan rugalmas tényező és megoldási lehetőség (készség) van;
- az információáramlás igen sok szinten zajlik a szervezeten belül,
- egészséges munkakapcsolat rajzolódott ki a rendőrség állománya és a Büntetés-vég-rehajtási Szervezet állományának kapcsolatára;
- a bizalmas jellegű információk továbbításának kialakult módjai, csatornái vannak,
- a személyi állomány többsége ismeri a rendőrség bv. intézetekben folytatott tevé-kenységét.

Negatív megállapítások:

- az adatok átadására, továbbítására, kezelésére vonatkozó belső norma kapcsán fel-tett kérdésre adott válaszok nem igazán tükrözték a terület kiemelt jellegének a kellő szintű ismeretét,
- a válaszadók egy jelentősebb része – annak ellenére, hogy komoly szakmai múlttal rendelkeznek és néhány személyen kívül mindenki rendelkezett legalább alapfokú szakmai képesítéssel – több kérdés kapcsán nem volt tisztában a válasszal vagy nem válaszolt,
- a sok szintéren zajló információáramlás nem mutat egységesen szervezett képet, hanem inkább adhoc jellegűnek mutatkoznak az áramlási útvonalak,
- a személyi állomány nem részesül a szervezett bűnözéssel, annak struktúrájával kapcsolatosan – a téma igazságszolgáltatással összefüggő potenciális veszélyfor-rása ellenére – megfelelő mértékű oktatásban/képzésben,
- a személyi állomány nem részesül a titkos információgyűjtési tevékenységgel vagy egyéb adatgyűjtési tevékenységgel kapcsolatosan megfelelő mértékű oktatásban/képzésben,

- a személyi állomány nagy része nem tudja, hogy rendőrségi tevékenység is zajlik az intézetekben, és nem tudja, hogy ezen tevékenységek kapcsán kik azok a rendőr kollégák, akik az ő intézetükben teljesítik szolgálati feladataikat.

A kérdőíves vizsgálat összességében rávilágított arra, hogy rengeteg lehetőség létezik, áll rendelkezésre a büntetés-végrehajtásban, és az elhivatott kollégáik hozzáállásában. Ugyanakkor észleltem azt is, hogy egyes kollégák nincsenek a kellő információ és szakmai tudás/ismeret birtokában. Javítási célból javaslat teszünk a bv. oktatási tevékenységének fejlesztése érdekében a adatvédelem, az adatok továbbítása, a nyomozóhatósággal kapcsolatos információáramlási tevékenység, és a nyomozóhatósági munkával kapcsolatos ismereteinek oktatásának fejlesztésére.

Természetesen hangsúlyozzuk, hogy a vizsgálatot nem bv. szakmai szempontból építettük fel és hajtottuk végre, hanem nyomozati szempontból. A megállapítások sem bv. szakmai szempontokra vonatkoznak, hanem a nyomozóhatóság érdekeinek megfelelően közelítenek meg minden egyes kérdést. A megállapítások is inkább nyomozóhatósági kérdések mintsem konkrét akadályok, *mivel a büntetés-végrehajtás a bv. szakmai feladatait kiválóan teljesíti.* A mi célunk csupán az, hogy a büntetőeljárás nyomozati szakaszához kapcsolódó információáramlás a lehetőségekhez képest minél hatékonyabban működjön.

V. rész

Végkonklúzió, javaslatok

Összességében a kutatás során megállapítottuk, hogy a szervezett bűnözéssel kapcsolatos információáramlás, mint olyan működik, de sok esetben nem beosztáshoz, hanem személyhez kötött. A nemzetközi jelleg viszont nem igazán kimutatható, bv. szakmai szinten nem releváns kategória.

Az adatigénylésekkel kapcsolatosan nem érkezik semmilyen visszajelzés az adatszolgáltató részére. Márpedig ez egy idő után érdektelenséghez és esetleg ezzel együtt késelelemhez is vezethet.

A bv. szervezetnél tárolt adatokról vezetett nyilvántartásból a jogszabályban meghatározott módon igényelhetők adtok. Ugyanakkor a nyilvántartásban tárolt adatok köre nem minden esetben egyezik meg a nyomozóhatóság szervezett bűnözéssel foglalkozó tevékenységének igényszükségletével. Mindez természetesen nem a bv. szervezetnek róható fel, mivel ezen extra igényekhez nem társul nyilvántartási rendszerre vonatkozható adatmódosítási igény. Ennek ellenére előfordulhat olyan eset, ahol a büntetőeljárás

eredményének és sikerének feltétele lehet a bv. szervezet nyilvántartásaiban tárolt adatkörök szélesítése, valamint – külön szabályozott szervezetek részére – a nyilvántartásokhoz való akadálytalanabb hozzáférés.

Oktatás és képzés az adatkezelésre, információáramlásra és a rendőri tevékenységre vonatkozóan létezik, de nem fedi le az egész területet. Ugyanakkor ennek hiányossága nem akadály a rendszerszintű működésnek. Viszont képzésekkel és az állomány szélesebb körű bevonásával, és a már említett eredményesség kérdésében tett visszajelzéssel potenciálisan növelhető lenne az információáramlás hatékonysága.

A kifejtettekre tekintettel az alábbi javaslatokat teszem:

- visszajelzés bevezetését az adatszolgáltató irányába a rendelkezésre bocsátott adatra vonatkozóan;
- olyan adatkör összeírását és a bv. szervezet nyilvántartásba vételét, amely a nyomozóhatóságok számára több releváns információ lehetőségét tartalmazza;
- a bv. szervezet személyi állománya oktatási tevékenységének kibővítését az adatkezelés, információáramlás és a rendőri tevékenységre vonatkozó általános kriminalisztikai alapismeretek oktatására vonatkozóan;
- keresőmotorral, szövegbányászással sok adat elérhető és összekapcsolható lenne, ha lehetőség lenne részadatokra is rákeresni a rendszerben.

Ismételten hangsúlyozzuk, hogy a vizsgálat nem bv. szakmai szempontok szerint került felépítésre és végrehajtásra, hanem nyomozói szempontrendszerek alapján. A megállapítások sem bv. szakmai szempontokra vonatkoznak, hanem a nyomozóhatóság érdekeinek megfelelően közelítenek meg minden egyes kérdést. A megállapítások is inkább nyomozóhatósági óhajok mintsem konkrét akadályok, mert a büntetés-végrehajtás a bv. szakmai feladatait kiválóan teljesíti, A kutatók célja az volt, hogy a büntetőeljárás nyomozati szakaszához tartozó kérdésekben minél jobban realizálódjon a társhatóságok kapcsolata, és az információáramlás a lehetőségek tükrében minél hatékonyabban működjön. „Egységben az erő!”

Irodalomjegyzék / Felhasznált irodalom

1. Dr. Gócze István (2011) A tudományos kutatás módszerei. Hadtudományi Szemle 2011. 4. évf. 3. sz. 157-166.
2. Kontra József (2011) A pedagógiai kutatások módszertana (egyetemi jegyzet) Forrás: <http://mek.oszk.hu/12600/12648/12648.pdf> (2018. 02. 19.)
3. Ruzsonyi Péter (2014): Pönológiai alapvetések. In: Ruzsonyi Péter (szerk.):

- Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből. Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar. Budapest, 2014.
4. Frigyer László (2016): A kriminalisztika és a büntetés-végrehajtás kapcsolata In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi Határőrközlemények: A határrendészettől a rendészettudományig. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja.
 5. Berki Antal (2012): Előszó In: Lantos Mihály (2012) A bűnügyi hírszerzés története. Bp. Nemzeti Közszerológiai Egyetem, 2012.
 6. Vokó György (1999): Igény a szigorra: a szervezett bűnözés hatásának jelei. In: Börtönügyi Szemle, 18. évf. 3. sz. 24-31.
 7. Vokó György: Európai büntetés-végrehajtási jog. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2006. 51.o.
 8. Dr. Hornyacsek Júlia (2015): A tudományos kutatás elmélete és módszertana. Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Forrás: <https://hhk.uni-nke.hu/document/hhk-uni-nke-hu/Teljes%20sz%C3%B6veg!.pdf> (2018.02.19.)
 9. Bodonyi Ilona (2008): A rendészettudomány kutatás-módszertana. MA jegyzet. Forrás: <https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/a-rendeszettudomany-kutatas-modszerana.original.pdf> (2018.02.19)
 10. Börtönstatisztikai Szemle (2016) Somogyvári Mihály – Drexler Bernadett – Sánta Livia (szerk.) Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Stratégiai, Elemzési és Tervezési Főosztály, Budapest, 2016/1. szám, Forrás: <http://bv.gov.hu/download/7/3c/61000/B%C3%B6rt%C3%B6nstatistikai%20Szemle%202016%20I.pdf> (2018.02.10.)
 11. Évkönyv Büntetés-végrehajtási Szervezet (2016) Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Budapest, Forrás: <http://bv.gov.hu/download/3/2f/c1000/A%20B%C3%BCntet%C3%A9s-v%C3%A9grehajt%C3%A1si%20Szervezet%20%C3%89vk%C3%B6nyve%202016.pdf> (2018.02.20.)
 12. Molnár Katalin – Varga Júlia (2012) Szervezetek belső kommunikációjának megszervezése. Wekerle Sándor Alapkezelő, Budapest, Forrás: <http://www.nyelvilektoralas.hu/wp-content/uploads/2012/05/Szervezetek-bels%C5%91-kommunik%C3%A1ci%C3%B3j%C3%A1nak-megszervez%C3%A9se.pdf> (2018.02.21)
 13. Forgács Judit (2017): Nevelés a represszió árnyékában. Eszmék és végrehajtás a szovjet és magyar börtönügy ,50-es éveiben35-51
 14. Sándorné Dr. Kriszt Éva – Varga Edit – Veitzné Kenyeres Erika – Korpás Attiláné Dr., Dr. Csernyák László (1997) Általános statisztika II.: 2. 6.2. Véletlen mintavételi eljárások

15. dr. Eisemann Krisztián c. bv. alezredes – Gyurnik Mária c. bv. alezredes – Bozáné Török Erika c. bv. alezredes – Ranga Attiláné c. bv. alezredes – Vörös Erzsébet bv. őrnagy (2017) Jogi ismeret jegyzet a büntetés-végrehajtási szervező és felügyelő szakképzéshez Forrás: <http://bv.gov.hu/download/8/fd/b1000/JOGI%20ISMERE-TEK%20-%20JEGYZET%202017.pdf> (2018.02.20.)
16. Bogotyán Róbert – Veszeli Dániel (2011) Bűnügyi nyilvántartás a büntetés-végrehajtásban: a múlt örökségének és a jelen kihívásainak hatása a közeljövő terveire. Börtönügyi Szemle 30. évf. 3. sz. (2011.) 61 – 74
17. Hegedüs Judit – Ivaskevics Krisztián (2016) BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSBAN DOLGOZÓK NÉZETEI A REINTEGRÁCIÓRÓL. ALKALMAZOTT PSZICHO-LÓGIA 2016, 16.évf.4.:71–92. Forrás: http://real.mtak.hu/51267/1/AP_2016_4_Hegedus_Ivaskevics.pdf (2018.02.10.)
18. Biró Mónika (2009): A stressz és kiégés vizsgálata a büntetés-végrehajtás dolgozói körében. Börtönügyi Szemle 28. évf. 1. sz. (2009.)11-30. Forrás: http://epa.oszk.hu/02700/02705/00077/pdf/EPA02705_bortonugyi_szemle_2009_1_011-030.pdf
19. dr. Solti István (2017): A titkos információgyűjtés, elvei, eszközei és módszerei, alkalmazásának lehetőségei a nemzetbiztonsági munkában Doktori (PhD) értekezés (TERVEZET) Forrás: https://hhk.uni-nke.hu/document/hhk-uni-nke-hu/dr_-solti-istvan-a-titkos-informaciogyujtes_-elvei_-eszkoei-es-modszerai_-alkalmazasanak-lehetosegei-a-nemzetbiztonsagi-munkaban.original.pdf (2018.02.23.)
20. Dr. Erdős István: A titkos információgyűjtés magyar szabályozása, és az általa nyert információ felhasználása a büntetőeljárás során (2000. 11.) Forrás: http://www.varhalmi.hu/cucc/361114_132.pdf (2018.02.20.)
21. Mészáros Bence (2011): Fedett nyomozás a bűnüldözésben. Doktori értekezés Pécs, 2011. Forrás: <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/meszaros-bence/meszaros-bence-vedes-ertekezes.pdf> (2018.01.22.)
22. NYESTE PÉTER (2017): A LEPLEZETT ESZKÖZÖK HATÉKONYSÁGA. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi Határőrközlemények: SZENT LÁSZLÓTÓL A MODERNKORI MAGYAR RENDÉSZETTUDOMÁNYIG. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja. Forrás: <http://pecshor.hu/periodika/XIX/nyeste.pdf> (2018.02.23.)
23. Tuba Kovács Béla (2016): Büntetés-végrehajtási Informatikai ismeretek Jegyzet Alapfokú képzés. Budapest, Forrás: <http://bv.gov.hu/download/d/85/91000/Informatika%20Jegyzet%202016.pdf> (2018.02.21.)
24. Közszerológiai Személyfejlesztési Főigazgatóság: Rendészeti Szakvizsga: Büntetés-végrehajtási igazgatás: SZÓBELI KÉRDÉSEK BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI IGAZGATÁS VIZSGATÁRGYHOZ <

25. http://bmkszf.hu/dokumentum/2159/BVUj_kerdesor_2016_honlapra.pdf (2018.02.18.)
26. Prisznyák Szabolcs (2013): On-line együttműködés a rendvédelemben In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi Határőrközlemények: „A VÁLTOZÓ RENDÉSZET AKTUÁLIS KIHÍVÁSAI”. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja
27. Dr. Nyitrai Endre: A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés alkalmazása során felmerülő kérdések, Forrás: <http://ujbtk.hu/dr-nyitrai-endre-a-titkos-informaciogyujtes-es-a-titkos-adatszerzes-alkalmazasa-soran-felmerulo-kerdesek/> (2018.01.21.)
28. Bezsenyi Tamás (2015) A SZERVEZETT BŰNÖZÉS ÁTALAKULÓ TEVÉKENYSÉGEI A RENDSZERVÁLTÁS KORI MAGYARORSZÁGON. Forrás: http://biztonsagpolitika.hu/wp-content/uploads/2016/06/Bezsenyi_Tamas_A_szervezett_bunozes_atalakulo_tevekenysegei_a_rendszervaltas_kori_Magyarorszagon.pdf (2018.02.21.)
29. BEZSENYI TAMÁS – KATONA NOÉMI (2016): A SZERVEZETT BŰNÖZÉS NYOMOZÁSA ÉS A SZERVEZETI NON-KONFORMITÁS In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi Határőrközlemények: A határrendészettől a rendészettudományig. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja.
30. Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Panasziroda: Panasziroda tájékoztató Forrás: <http://bv.gov.hu/panasziroda> (2018.02.22.)
31. Juhász Ferenc (2015): A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői tevékenység. Börtönügyi Szemle 34. évf. 2. sz. 53-64
32. Mészáros Bence: A fedett nyomozó szabályozásának és alkalmazásának aktuális kérdései. Belügyi Szemle 2005/2, 67-80.o.
33. Mészáros Bence: Az Alkotmánybíróság határozata a fedett nyomozókról. A fedett nyomozó büntetlenségét lehetővé tevő törvényi rendelkezések alkotmányosságáról. Jogesetek Magyarázata 2010/1, 7-11. o.
34. Huszár László – Tari Ferenc (1997): Gengek és keresztapák : a szervezett bűnözés és a büntetés-végrehajtás. Börtönügyi Szemle 16. évf. 2. sz. 49-54.
35. Lőrincz József – Csóti András (1997): Múlt és jövő: jogharmonizáció és nemzeti sajátosságok. Börtönügyi Szemle 16. évf. 2. sz. 32-40.
36. Nemes András (2014): A zsúfoltság másik oldala. A nagy fogvatartotti létszám hatásai a felügyeletre. Börtönügyi Szemle 33. évf. 2. sz. 33-44.
37. Évkönyv: Büntetés-végrehajtási Szervezet 2016. Szerk.: Várkonyi Zsolt Kristóf, Kiadja: Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Dr. Tóth Tamás bv. vezérőrnagy, bv. tanácsos, országos parancsnok. felelős vezető: Dr. Bodó Bernadett

38. Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központja Alapító Okirata (2015) Forrás: <http://bv.gov.hu/download/3/6e/01000/Pilis%20alap%C3%ADt%C3%B32015.pdf> (2018.02.24.)
39. BVOP honlap Forrás: <http://bv.gov.hu/bv-tanszek> (2018.02.25)
40. Istvanovszki László (2015) A szervezett bűnözés elleni harc új stratégiája és taktikája Forrás: http://real.mtak.hu/23549/1/konf_istanovszki.pdf
41. Lőrincz József (2011) Visszatekintés a személyi állomány felkészítésének múltjára. Börtönügyi Szemle 30. évf. 1. sz. 53-57
42. Halmágyi Gyula (1997): Emberi tényező: gondolatok a humánpolitika alapösszefüggéseiről. In: Börtönügyi Szemle, 16. évf. 4. sz. 43-48.
43. Vókó György (2006): Európai büntetés-végrehajtási jog. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs,
44. Prof. Dr. Ruzsonyi Péter–Dr. Fliegauf Gergely (2015): BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI IGAZGATÁS. RENDÉSZETI SZAKVIZSGABIZOTTSÁG 2015. Forrás: <http://bmkszf.hu/tart/index/237/TANANYAG> (2018. 02. 18.)
45. Fliegauf Gergely (2008):Mennyiben változott a börtön társadalmi funkciója az elmúlt ötven év során : a totális intézmények elméletének kritikája. In: Börtönügyi Szemle, 27. évf. 2. sz. 57-72.
46. SZABÁLYZAT a BM. Politikai Nyomozó Főosztály vizsgálati szervei fogdaügynökségének létesítésére és felhasználására (1962) Forrás: http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_23_10_62.pdf (2017.11.29.)
47. Nagy Péter (2017): Megfigyelés a zárkában: „Pethő Lászlóné” fedőnevű fogdaügynök és Kerényi Mária a gyűjtőfogházban. Betekintő 2017/1. Forrás: http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2017_1_%20nagy_0.pdf (2017.11.29.)
48. ORFK vezető helyettesének 4. számú utasítása (1962): fogdaügynök felhasználásával kapcsolatos egyes kérdések szabályozása. Forrás: http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/50_6_4_62.pdf (2017.11.29.)
49. Kiszeli Pál (1982): Együttműködés a társ fegyveres szervekkel. Módszertani füzetek 1982/1. 74-85.
50. Boda József (2016) Szigorúan titkos: Nemzetbiztonsági almanach: A felderítés és hírszerzés, valamint a titkos információgyűjtés elméleti és gyakorlati kérdései. Bp. 2016. Zrínyi kiadó
51. Bikki István: (2010): A titkos operatív technikai rendszabályok és módszerek, valamint a K-ellenőrzés alkalmazására vonatkozó szabályok 1945–1990 között. Betekintő 2010/1. Forrás: http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2010_1_bikki.pdf (2017.05.21.)
52. Bikki István: (2010): A titkos operatív technikai rendszabályok és módszerek, valamint a K-ellenőrzés alkalmazására vonatkozó szabályok 1945–1990 között.

- Betekintő 2010/1. Forrás: http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2010_1_bikki.pdf (2017.05.21.)
53. Hetessy Zsolt (2011): A titkos felderítés. Doktori értekezés. Forrás: <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/hetessy-zsolt/hetessy-zsolt-vedes-ertekezes.pdf> (2018.02.25.)
54. Bárány Zoltán (2008): A rendőrség szerepe és feladatai a büntetés-végrehajtás biztonságos működésében. *Börtönügyi Szemle* 27. évf. 2. sz. 25-28.
55. Surányiné Temesi Mária (2008): A személyes adatok védelme a büntetés-végrehajtási szervezetnél (Általános felvetés) *Börtönügyi szemle* 27. évf. 3. sz. (2008) 47-53.
56. Bárd Károly (1995): Szervezett bűnözés: a bűnüldözés és az igazságszolgáltatás nemzetközi összehangolása. *Börtönügyi Szemle* 14. évf. 4. sz. 1-8.
57. Czencer Orsolya (2014): A büntetés-végrehajtás jogi szabályozása. In: Ruzsonyi Péter (szerk.): *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar. Budapest, 2014. 231-251.
58. Pallo József – Törőcsik Balázs 1. (2011): A magyar büntetés-végrehajtás szabályozási környezete az európai elvárások tükrében. 1. rész *Börtönügyi Szemle* 30. évf. 2. sz. (2011.)13-29.
59. Pallo József – Törőcsik Balázs 2. (2011): A magyar büntetés-végrehajtás szabályozási környezete az európai elvárások tükrében. 2. rész 1-12 .
60. Nagy Judit (2014): Az uniós bűnügyi együttműködés tendenciái. In: Ruzsonyi Péter (szerk.): *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar. Budapest, 2014. 119-163.
61. Csordás Sándor (1997): Rend a lelke: a büntetés-végrehajtási intézetek belső szabályairól, In: *Börtönügyi Szemle*, 16. évf. 3. sz. 38-48.
62. Hautzinger Zoltán (2014): A külföldiekre vonatkozó büntetőjogi rendelkezések rendszere. In: Ruzsonyi Péter (szerk.): *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar. Budapest, 2014. 253 – 285.
63. Frigyer László – Mátyás Szabolcs (2017): Gondolatok a büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletéről. *Hadtudományi szemle* 10. évf. 2. sz. (2017.) Forrás: http://epa.oszk.hu/02400/02463/00035/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2017_2_406-413.pdf 406-413
64. Lajtár István (2014): A büntetés-végrehajtás feletti kontroll modelljei. *Börtönügyi Szemle* 2014. 1. sz. Forrás:
65. <http://bv.gov.hu/download/8/ba/c0000/Bortonugyi%20Szemle%202014%201%20sz%C3%A1m.pdf> (2016.12.10.)
66. Mészáros Bence (2015): A kriminalisztika és a magánnyomozás kapcsolata. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai*.

- Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja a Magyar Rendészettudományi Társaság közreműködésével. Pécs, 2015. 133. o.
67. Koncsek Kornél (2010): A büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletének tapasztalatai a rendkívüli események vizsgálata során. *Börtönügyi szemle* 29. évf. 2. sz. (2010.) 7-16 .
68. Angyal Miklós-Kircskovics Antal (2014): Helyszíni halottvizsgálat. *Korszerű Családorvos Képzésért Alapítvány*, Pécs, 2014. 8. o.
69. Salgó László (2007): Az Europol a szervezett bűnözés és a terrorizmus ellen *Rendészeti Szemle* 55. évf. 4.sz. 3-20.
70. Fliegauf Gergely (2008): Mennyiben változott a börtön társadalmi funkciója az elmúlt ötven év során? : a totális intézmények elméletének kritikája (2. rész) *Börtönügyi Szemle* 27. évf. 2. sz. (2008.) 57-72
71. Lehoczki Ágnes – Szucsáki Melinda(2017): A kiegészítés és a fogvatartottakkal kapcsolatos attitűdök vizsgálata a büntetés-végrehajtás személyi állományának körében *Börtönügyi Szemle* 36. évf. 1. sz. (2017.) 53-70
72. Belovics Ervin (2008): A büntetés-végrehajtás ügyészi törvényességi felügyeletének szerepéről. In: *Börtönügyi Szemle*, 27. évf. 1. sz. 1-14.
73. Tuba Kovács Béla (2016): Büntetés-végrehajtási informatikai ismeretek Jegyzet Alapfokú Képzés. Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központja Budapest 2016. Forrás: <http://bv.gov.hu/download/d/85/91000/Informatika%20Jegyzet%202016.pdf> (2018.02.18.)
74. Veszeli Dániel: A FANY RENDSZER (ppt.) < Forrás: <https://www.slideserve.com/sean-fox/a-fany-rendszer> (2018.02.17.)
75. Sztodola Tibor (2017): Mit vár a biztonság a reintegrációs tisztektől? *Börtönügyi Szemle* 36. évf. 1. sz. (2017.) 87-100
76. Schmehl János bv. dandártábornok–Dr. Pallo József bv. ezredes (szerk.) (2015.): *KORSZAKVÁLTÁS A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSBAN – ÚTMUTATÓ A 2013. ÉVI CCXL. (BV.) TÖRVÉNY MEGISMERÉSÉHEZ*. Börtönügyi tanulmányok 2. A Büntetés-végrehajtás Tudományos Tanácsa kiadványai. Budapest, 2015

Jogszabályok. normatívák

1. Európai Parlament (2013/C 131 E/08) állásfoglalása a szervezett bűnözésről
2. AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2016/679 RENDELETE (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében

- történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet)
3. EGYEZMÉNY A KÍNZÁS ÉS AZ EMBERTELEN VAGY MEGALÁZÓ BÜNTETÉSEK VAGY BÁNÁSMÓD MEGELŐZÉSÉRŐL Strasbourg, 1987. november 26.
 4. 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról
 5. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
 6. 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról
 7. 1/2016. (IV. 15.) BVOP utasítás a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Szervezeti és Működési Szabályzatáról
 8. 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
 9. 1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről
 10. a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény
 11. 30/2015. (VI. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél a hivatásos szolgálati beosztásokról és a betöltésükhöz szükséges követelményekről
 12. 20/2013. (V. 28.) BM rendelet a belügyminiszter ágazatába tartozó szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeiről, valamint egyes, szakmai és vizsgakövetelmények kiadásáról szóló miniszteri rendeletek hatályon kívül helyezéséről
 13. A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 25/2016. (VII.4.) OP szakutasítása a büntetés-végrehajtási szakmai oktatás és vizsgáztatás rendszeréről.
 14. 2/2010. (OT 2.) ORFK utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet és a Rendőrség által a minősített időszakban, valamint a minősített időszakot el nem érő katasztrófa-helyzetben és veszélyhelyzetben történő együttműködés során végrehajtandó feladatokról. Forrás: http://www.police.hu/sites/default/files/2_2010.pdf (2018.02.23.)
 15. 6/2004. (IK 9.) IM-BM együttes utasítás a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága és az Országos Rendőr-főkapitányság, illetve szerveik együttműködéséről szóló 6/2001. (IK 12.) IM-BM együttes utasítás módosításáról
 16. 44/2007. (IX. 19.) IRM rendelet a büntetés-végrehajtási szervek területére történő be- és kilépés, valamint a büntetés-végrehajtási szervek területén tartózkodás részletes szabályairól
 17. Magyarország Alaptörvénye
 18. 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról
 19. A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 52/2017. (V. 31.) OP szakutasítása a büntetés-végrehajtási szervek Adatvédelmi és Adatbiztonsági Szabályzatának kiadásáról

20. 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól;
21. A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 24/2017. (II. 14.) OP szakutasítása a sajátos kezelési igényű fogvatartottak számára kialakított és az egyéb speciális részlegeken elhelyezett elítéltekkel kapcsolatos reintegrációs feladatok végrehajtásáról;
22. A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 13/2017. (II. 6.) OP szakutasítása az egyes reintegrációs feladatok végrehajtásának eljárási szabályairól
23. A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 52/2017. (V. 31.) OP szakutasítása a büntetés-végrehajtási szervek Adatvédelmi és Adatbiztonsági Szabályzatának kiadásáról
24. A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 13/2014. (V.20.) OP szakutasítása a büntetés-végrehajtási szervezet rejtjelszabályzata kiadásáról
25. A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 9/2016. (II. 16.) OP szakutasítása a büntetés-végrehajtási szervezet Informatikai Biztonsági Szabályzatáról
26. A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 39/2016. (IX.1.) OP szakutasítása a büntetés-végrehajtási szervezet minősített adatainak Biztonsági Szabályzata kiadásáról
27. A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 1-1/52/2011. (XII. 13.) OP intézkedése a büntetés-végrehajtás jelentési és adatszolgáltatási rendszeréről
28. A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 1-1/1/2013. (I.9.) OP intézkedése a Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer-egységes és kötelező használatáról, jogosultsági rendjéről, a kapcsolódó adatvédelem előírásairól
29. A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 79/2015. (X. 26.) OP szakutasítása a Büntetés-végrehajtási szervezet Esemény-jelentési Szabályzatának kiadásáról

Melléletek

A büntetés-végrehajtás és a szervezett bűnözés című tanulmányhoz

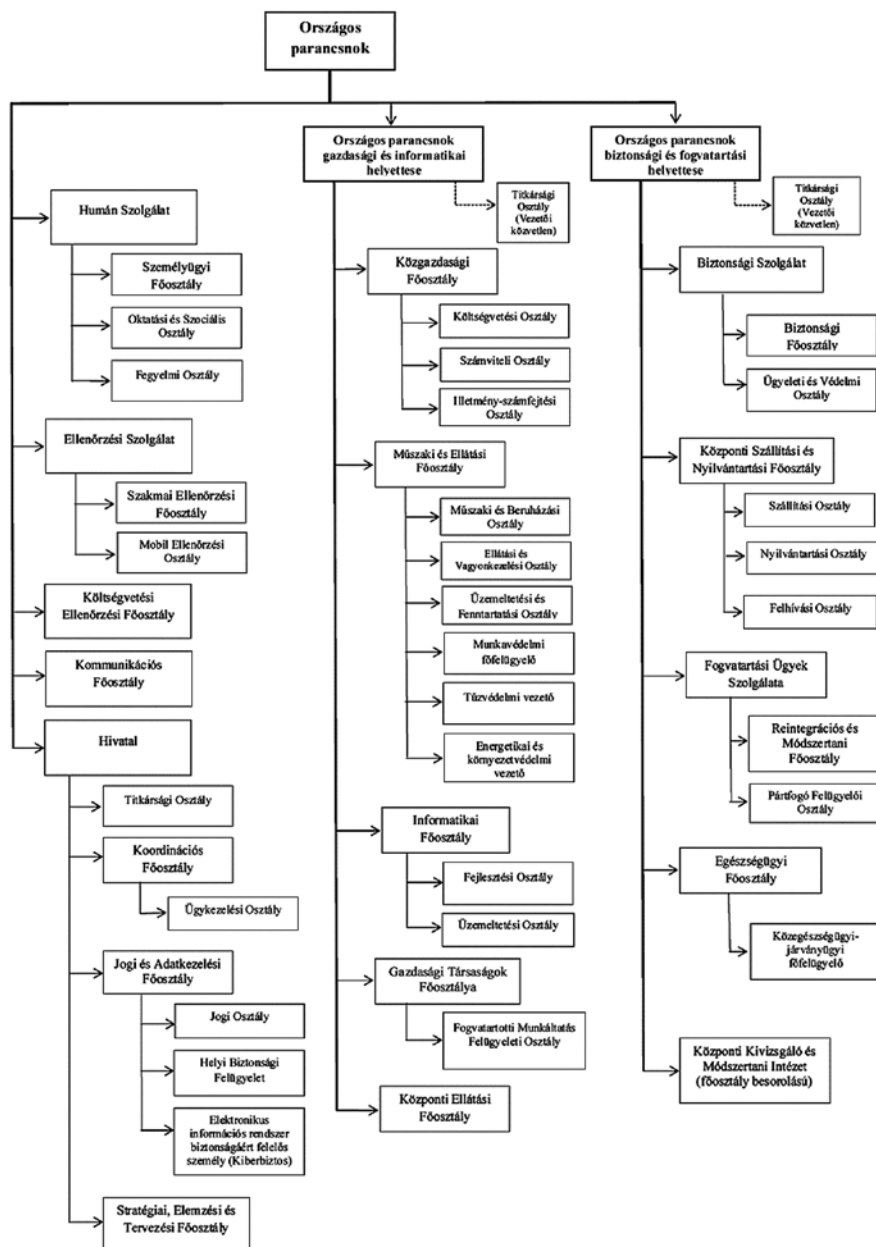
1. számú melléklet a büntetés-végrehajtás és a szervezett bűnözés című tanulmányhoz

1/2016. (IV. 15.) BVOP utasítás

a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Szervezeti és Működési Szabályzatáról

2. függelék

Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Szervezeti felépítése

2. számú melléklet a büntetés-végrehajtás és a szervezett bűnözés című tanulmányhoz

I. rész: Általános tájékoztató:

A kérdőív kitöltése önkéntes és anonim. Ennek okán kérjük, hogy a kérdőívet úgy töltsse ki, hogy semmilyen módon ne legyen azonosítható a kitöltő személye.

II. rész: Beosztással kapcsolatos alapadatok: (kérjük tollal írja be a kérdés utáni szabad részbe a választ)

1.	Ön vezető beosztásban van-e?:
2.	Tiszti/főtiszti/zászlósi/tiszthelyettesi rendfokozatban van-e Ön?:
3.	Milyen beosztási kategóriába tartozik az Ön beosztása (pl. biztonsági felügyelő, munkáltatási felügyelő, előadó, segédelőadó, reintegrációs tiszt, biztonsági tiszt, stb.)?:
4.	A büntetés-végrehajtási szervezetnél eltöltött szolgálati éveinek száma:
5.	Legmagasabb iskolai végzettsége:
6.	Legmagasabb szakmai végzettsége:

III. rész: Kérdőív: (kérjük tollal írja be a kérdés utáni szabad részbe a választ)

1.	Tud-e Ön arról, hogy az intézetében/intézményében folyik-e börtön- és fogdafelderítés?:	
2.	Tudja-e, hogy hány rendőr folytat az intézetében/intézményében az 1. kérdésben meghatározott tevékenységet?:	
3.	Milyen szervezetekkel van együttműködési megállapodása a büntetés-végrehajtási szervezetnek és az Ön intézetének/intézményének a börtön- és fogdafelderítési, illetve szervezett bűnözéssel kapcsolatos információátadási tevékenységre vonatkozóan?:	
4.	Van-e a büntetés-végrehajtási szervezetnek és az Ön intézetének/intézményének az adatok átadására, továbbítására, kezelésére vonatkozó belső normája?:	
	igen /nem	Ha igen, a norma neve és száma:
5.	Vezetnek-e manuális vagy elektronikus nyilvántartást általánosságban az egyes fogvatartottak intézeten belüli mozgásáról?:	

6.	Milyen adatokat tartalmaz az egyes fogvatartottak intézetben belüli mozgásáról vezetett nyilvántartás?:
7.	Vezetnek-e manuális vagy elektronikus nyilvántartást általánosságban az egyes fogvatartottak intézetben kívüli mozgásáról?:
8.	Milyen adatokat tartalmaz az egyes fogvatartottak intézetben kívüli mozgásáról vezetett nyilvántartás?:
9.	Vezetnek-e manuális vagy elektronikus nyilvántartást a szervezett bűnözés kapcsán fogvatartott személyek: elhelyezéséről?: mozgásáról?:
10.	Tudja-e Ön egy fogvatartottról, hogy a fogvatartásának az oka szervezett bűnözéssel kapcsolatos-e?: Ha igen milyen információforrásból tudja ezen adatot?: Tudja-e Ön egy fogvatartottról, hogy a fogvatartott személy külföldi?: Ha igen milyen információforrásból tudja ezen adatot?:
11.	A fogvatartottak intézetben kívüli mozgásáról vezetett nyilvántartás tartalmazza-e, hogy a fogvatartott mely fogvatartottakkal volt együtt mozgatva és mely fogvatartottakkal volt a mozgatás közben időlegesen elhelyezve?:
12.	A fogvatartottakkal kapcsolatos nyilvántartásokból következtethetünk-e arra, hogy a fogvatartott mikor és hol találkozott-e rendőrökkel, illetve az intézetben belül dolgozó operatív tisztekkel?:
13.	Tartottak-e olyan képzést vagy előadást az Ön részére, amely a szervezett bűnözésről szólt?:
14.	Tartottak-e olyan képzést vagy előadást az Ön részére, amely a fogdafelderítésről szólt?:
15.	Tartottak-e olyan képzést vagy előadást az Ön részére, amely a titkos információgyűjtési tevékenységről vagy egyéb adatgyűjtési tevékenységről szólt?:
16.	Tartottak-e olyan képzést vagy előadást az Ön részére, amely az információáramlás fontosságáról szólt?:

17.	Mi a protokoll, ha egy fogvatartott bűncselekmény elkövetésére vonatkozó információt közöl Önnel?:
18.	Milyen módon tud egy fogvatartott bizalmas információt közölni adott nyomozó hatósággal vagy titkos információgyűjtésre feljogosított szervezettel úgy, hogy az információt ne kelljen bv. szervezet személyi állománya részére elmondania?:
19.	Van-e egy fogvatartottnak arra lehetősége, hogy bizalmas információt úgy közöljön adott nyomozó hatósággal vagy titkos információgyűjtés fogantatására feljogosított szervezettel, hogy az információ átadásáról a bv. szervezet ne szerezzen tudomást?: Ha igen milyen módon?:
20.	Létezik-e Ön és az intézetben/intézményben elhelyezett operatív tiszt között munkakapcsolat?: Ha igen, milyen jellegű?:
21.	Mi a protokoll, ha a személyi állomány egy tagja bűncselekmény elkövetésére vonatkozó információt közöl Önnel?:
22.	Milyen módon tud a személyi állomány egy tagja bizalmas információt közölni bármely nyomozó hatósággal vagy titkos információgyűjtés fogantatására feljogosított szervezettel úgy, hogy az információt ne kelljen bv. szervezet személyi állománya részére elmondania?:

Összefoglaló⁴⁹³ a kutatói tanulmányok megállapításainak tükrében (információ- és adatáramlás)

A kutatás során az adat- és információáramlást, mint kiemelt kapcsolódási pontot különböző jellemzők szerint vizsgáltuk. A kutatás során – informális, formális megközelítésben – megvizsgáltuk a szerveken belüli, a szervek közötti, a szervek és az ügyészség közötti, valamint nemzetközi kapcsolatok rendszerét.

A kutatás eredményeképpen elkészült tanulmányok alapján az információáramlás kapcsolódási pontjainak főbb jellemzői⁴⁹⁴

I. A szervek belüli kapcsolatok és kapcsolatrendszerek vonatkozásában

Informalitás:

- abszolút jellemző az informális kapcsolattartás, amely személyhez és nem beosztáshoz kötött, továbbá összességében ad hoc jellegű;
- mindez csak látszólag teszi erőssé és gyorsá az információáramlást, valamint a kívánt intézkedések megtételéhez szükséges reakcióidőt, hiszen ellehetetlenül a személyi összetétel megváltozásakor, továbbá az információ eljárásban történő felhasználhatósága is kérdéses marad.

Formalitás:

- a döntési és engedélyezési folyamatok sokszor időigényesek;
- nincsenek megfelelő hivatalos szakmai platformok a kialakult „jó” gyakorlatok megosztására;
- a személyi állomány nem részesül az adat- és információáramlás tevékenységgel kapcsolatosan megfelelő mértékű oktatásban/képzésben;
- a belső szabályozók csak részlegesen biztosítják szervezetben belüli információáramlást.

Javaslatok:

- döntési és engedélyezési folyamatok lerövidítése és meggyorsítása;

⁴⁹³ az összefoglaló a tanulmánykötetben megjelenő tanulmányok, a kutatás során szerzett tapasztalatok, valamint a workshopokon és szakértői megbeszéléseken elhangzott megállapítások alapján készült

⁴⁹⁴ A kutatás során kikristályosodott, hogy teljes körű elemzéshez további részkutatások lennének szükségesek. Ugyanis minden egyes szervet más szabályozási környezet, strukturális szerkezet, célfeladat és személyi összetétel jellemez, így a mélységi elemzéshez nagyobb létszámú kutatócsoport hosszabb idejű kutatása szükséges.

- az informális útvonalak pontosítása, legalizálása és formálissá tétele⁴⁹⁵;
- a kialakított és elfogadott gyakorlat szélesebb körű megosztása;
- adat- és információáramlás tevékenységgel kapcsolatosan oktatások/képzések megvalósítása;
- biztosítani kell az igényeknek megfelelő humánerőforrás rendelkezésre állását.

II. A szervek közötti kapcsolatok és kapcsolatrendszerek vonatkozásában

Informalitás:

- szintén abszolút jellemző az informális kapcsolattartás, amely személyhez és nem beosztáshoz kötött, továbbá összességében ad hoc jellegű;
- mindez ebben az esetben is csak látszólag teszi erőssé és gyorsá az információáramlást, valamint a kívánt intézkedések megtételéhez szükséges reakcióidőt, hiszen ellehetetlenül a személyi összetétel megváltozásakor, továbbá az információ eljárásban történő felhasználhatósága is kérdéses marad.
- a bizalmas jellegű információk továbbításának kialakult módjai, csatornái vannak.

Formalitás:

- a szervezetek tevékenysége polarizált, ugyanakkor az ismereteket és szakmai tevékenységeiket nem elég hatékonyan koordinálják;
- az egyes adatok igénylése esetén szinte semmilyen visszajelzés nem érkezik az adatgazdához az átadott információ felhasználhatóságára, hasznosulására vonatkozóan;
- az elemzések rendszerint a magasabb szintű szerveknél folynak, amely szükségképpen nehezíti/csökkenti a vertikális információáramlást;
- annak ellenére, hogy a nemzetközi jellegű cyberbűnözés elleni fellépés igen speciális terület, még nem alakítottak ki azt közvetlenül támogató szakmai nyelvi és szakmai képzési rendszert;
- a Büntetés-végrehajtási Szervezetenél tárolt adatokról vezetett nyilvántartásból a jogszabályban meghatározott módon igényelhetők adatok. Ugyanakkor az igényelhető adatok köre nem fedi le a jelentkező adatigényt, mivel a nyilvántartásban tárolt

⁴⁹⁵ 2002-ben a Rendőrtiszti Főiskolán Dr. Csetnek László ny. bv. ezredes mondta bv. pszichológia órán a következő történetet: hazánkban sok helyen található olyan felirat a parkokban, hogy „Fűre lépni tilos!”. Ennek betartását ellenőrzik is és próbálnak gátat vetni azon szabotőr magatartásoknak, amelyen mentén nem a kijelölt úton, ösvényen haladnak az állampolgárok. Egyik külföldi útja során, amikor több időt töltött egy helyen azt tapasztalta, hogy az emberek a jól láthatóan elhelyezett tiltó tábla ellenére mindig átvágnak a parkon, mert arra rövidebb az út. Annyian tették ezt, hogy már látszódtott a fűben az irány, amerre az emberek jártak. Ezután nem sokkal – nagy meglepetésére – azt észlelte, hogy szakemberekkel csináltattak a helyi vezetők egy rendszeresen legálisan használható utat abba az irányba és arra a kitaposott ösvényre, ahol előtte tilos volt járni.

adatok köre nem minden esetben egyezik meg a nyomozóhatóság szervezett bűnözéssel foglalkozó tevékenységének információigény-szükségletével;

- a belső szabályozók részlegesen biztosítják a szervek közötti információáramlást;
- a nyomozások sikeres megvalósításának rendszeres akadálya a megfelelő humán erőforrás rendelkezésre állása.

Javaslatok:

- konkrét szervekre vonatkozó javaslatként fogalmazódott meg, hogy a megyei rendőr-főkapitányság nyomozói az NNI diszlokált egységeinek munkatársaival havonta-kéthavonta üljenek le átbeszélni a felmerült szervezett bűnözéses ügyeket, egymás munkájának segítése érdekében;
- az egyes adtok igénylése esetén be kell építeni egy visszajelzési és kommunikációs lehetőséget is. Ugyanis a visszajelzés fenntartja a motivációt, a kommunikáció pedig magában rejti a fejlesztést, és az adatigénylő igényének megfelelő információ megszerzésének és tárolásának potenciális lehetőségét;
- a szervek kommunikációja során nem fektetnek elég hangsúlyt az általános tájékoztatásra, továbbá nem használják ki a lakosság és a civil szervezetek erejében rejlő lehetőségeket;
- a hatékonyság növelése érdekében a nemzetközi jellegű cyberbűnözés elleni fellépést támogató szakmai nyelvi és szakmai képzési rendszert kell kialakítani;
- folyamatosan egyeztetni, majd a felmerült információigénynek megfelelően aktualizálni kellene a Büntetés-végrehajtási Szervezettől igényelhető adatok körét;
- pontosabban kellene szabályozni a szervek közötti információáramlást, több és részletesebb együttműködési megállapodást kellene kötni;
- az utazó bűnelkövetők sikeres felderítésének zálogai lehetnek a térinformatika kínálta újfajta elemzési és előrejelzési módok, melyek használatával nemcsak sikeresen felderíteni, hanem egyes esetekben előre jelezni is lehetséges a potenciális bűnelkövetőket.

III. A szervek és az ügyészség közötti kapcsolatok és kapcsolatrendszerek vonatkozásában

Informalitás:

- a személyes jó kapcsolat sok esetben egyszerűsíti az eljárás adminisztrációs menetét;
- nem ez a jellemző kapcsolattartás.

Formalitás:

- a kapcsolat személyesen, telefonon, faxon és e-mailen is realizálódik;
- ügyészségen belül még nem alakítottak ki önálló cyberbűnözésre specializálódott csoportokat/egységeket.

Javaslatok:

- ügyészség szervezetén belül szükség lenne önálló cyberbűnözésre specializálódott csoportok/egységek létrehozására;
- több személyes kontaktus kialakítására lenne szükség az ügyészség és a többi szerv személyi állománya között.

IV. A nemzetközi kapcsolatok és kapcsolatrendszerek vonatkozásában

Informalitás:

- Létezik a közvetlen kapcsolatfelvétel, amely segítségével sok információt közvetlenül, személyes kapcsolatokon keresztül szereznek be, illetve az összekötőtisztek segítségét veszik igénybe.

Formalitás:

- a JIT előnyei nincsenek kellőképpen kihasználva, és a jogintézményre vonatkozó ismeretek általában közvetett tudásforrásból és nem személyes tapasztalatokból épülnek fel;
- amennyiben a közvetlen kapcsolat nem áll fenn, vagy a beszerezni kívánt információ közvetlenül nem egyeztethető, több különböző fórum áll a hatóságok rendelkezésére az érintkezéshez, amelyek a Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ, az Europol Magyar Összekötő Iroda, az Interpol Magyar Nemzeti Iroda, a SIRENE Iroda, a SELEC Délkelet-európai Rendészeti Központ, valamint a Közös Kapcsolattartási Szolgálati Hely;
- a jogsegélyek nehézkesek és lassúak, azonban sokszor megkerülhetetlen eljárási cselekmények;
- amit csak lehet azt az Europol-on keresztül kérik be, mert a magyar bíróság azt elfogadja bizonyítékként;
- az információcserének sokszor inkább nyelvi akadálya van;
- a nyomozóhatóság információszerzését a nemzetközi jellegű embercsempészeti ügyekről jelentősen korlátozza a szervezet erőforrásainak szűkössége a bűnügyek számához és nyomozati munkájának összetettségéhez és időigényességéhez képest.
- büntetés-végrehajtási szakmai szinten vizsgálva – a szervezett bűnözéssel kapcsolatos információáramlás területén – a nemzetközi jelleg vonatkozó adatok hiányában jelenleg nem releváns kategória;

- a rendőrök és az ügyészek ritkán járnak külföldi konferenciákra;
- az információáramlást összességében nemzetközi és hazai viszonylatban is gátolhatja a szervezett bűnözés fogalmának hiányossága, hiszen nincs egységes álláspont arról, hogy mit értenek a szervezett bűnözés alatt;
- nem elég egységesek és azonnali hozzáférést biztosítóak a nyilvántartási rendszerek;

Javaslatok:

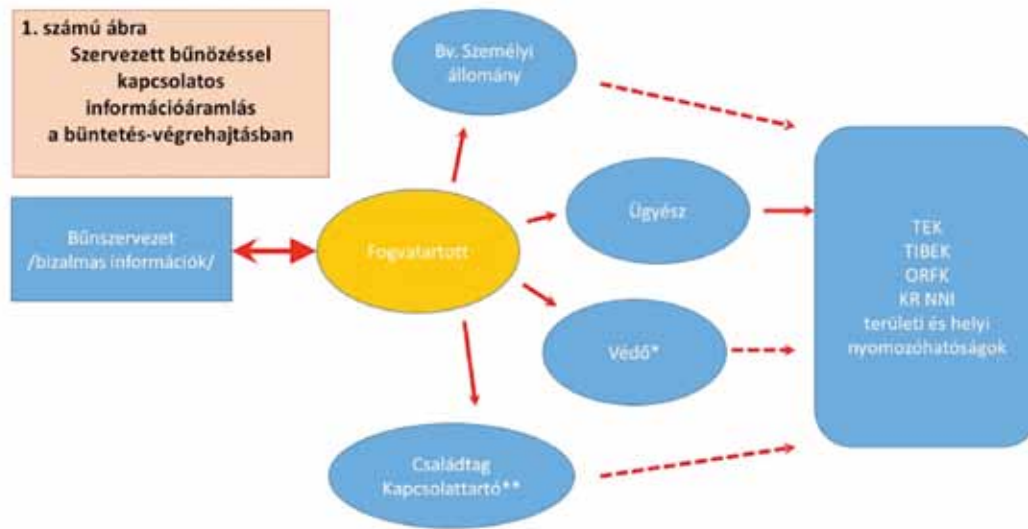
- keresni kell a lehetőségét, hogy minél több közös nyomozócsoport kerüljön kialakításra,
- indokolt lenne vizsgálni, hogy a jogsegélyeket miként lehetne hatékonyabban felhasználni;
- a személyi állomány körében fejleszteni kell a nyelvi és a szaknyelvi készségeket;
- célszerű lenne támogatni a szervezetek erőforrásai a belső átcsoportosításának mobilabbá tételét és a feladatorientált ad-hoc jellegű megerősítést;
- lehetővé kell tenni, hogy mind a rendőrök, mind az ügyészek többször járjassanak külföldi konferenciákra, például az EUROPOL vagy az EUROJUST által szervezett workshopokra;
- szükséges lenne meghatározni a szervezett bűnözés jellemzőit, ismérveit, amely irányadóvá válhatna és a felderítést hatékonyabbá tehetné.
- a hatékony információáramlás érdekében indokolt lenne a tagállamok bűnügyi nyilvántartásainak, személy- és lakcímnnyilvántartásainak, illetve gépjármű-nyilvántartásainak angol nyelvű változatát létrehozni, mégpedig az unión belül egységes kódrendszerrel, amely az adatcserét elősegíteni. Az így kialakított adatbázisokhoz a tagállamoknak végponttal kellene rendelkezniük, amely hozzájárulna a bűnszervezetek hatékony felderítéséhez. A végpontokat a tagállamok terrorelhárító, szervezett bűnözés elleni egységeinél vagy elemző központjainál kellene kiépíteni, hazánkban például a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központnál;
- egy önálló, független szervezet bűnözés elleni egység létrehozása, hatékonyabb volna a súlyos és a szervezett bűnözés elleni fellépésben, amely megkönnyíthetné a hazai és a nemzetközi információáramlást.

Példa az információáramlás vizsgálatára egy szervezeti egységre levetítve

	Kiberbűnözés Elleni Főosztály kapcsolódása
ORFK	Folyamatos információcsere, adatközlés a főosztály részéről és koordináció az ORFK részéről
NBSZ	Titkos információgyűjtéssel kapcsolatos adatkérés a főosztály részéről
NEBEK	Titkos információgyűjtéssel kapcsolatos adatkérés a főosztály részéről és kötelező adatközlés, egyes nemzetközi kapcsolatokban kialakított információk közvetítése a NEBEK részéről (pl.: Interpol)
TIBEK	Kötelező adatközlés a főosztály részéről
Interpol	Folyamatos információcsere adatkérés és adatközlés a főosztály részéről
Europol	Folyamatos információcsere, adatkérés és adatközlés a főosztály részéről
Diszlokált egységek BRFK	Korlátozott információcsere, szakmai tevékenységek végrehajtására irányuló kölcsönös megkeresések, a főosztály részéről történő szakmai támogatás
Belügyminisztérium	Kötelező adatközlés a főosztály részéről,
NNI belső egységei	Korlátozott információcsere a főosztály speciális szakterülete miatt
NNI-ÉEO	Folyamatos információcsere, rendszeres adatkérés és adatközlés
Ügyészség	Folyamatos információcsere, adatközlés a főosztály részéről
JIT	Nincs rendszeres együttműködés, nincs közvetlen tapasztalat
Külföldi tagállamok rendőr-főkapitányságai	Korlátozott információcsere (nyelvi hiányosságok miatt), adatkérés és adatközlés a főosztály részéről
Külső hazai szolgál- tatók	Folyamatos adatkérés a főosztály részéről
Külső külföldi szolgál- tatók	Korlátozott adatkérés a főosztály részéről
NCMEC	Adatkérés a főosztály részéről
NCA	Adatkérés a főosztály részéről
BKA	Adatkérés a főosztály részéről
KEK-KH	Korlátozott adatkérés

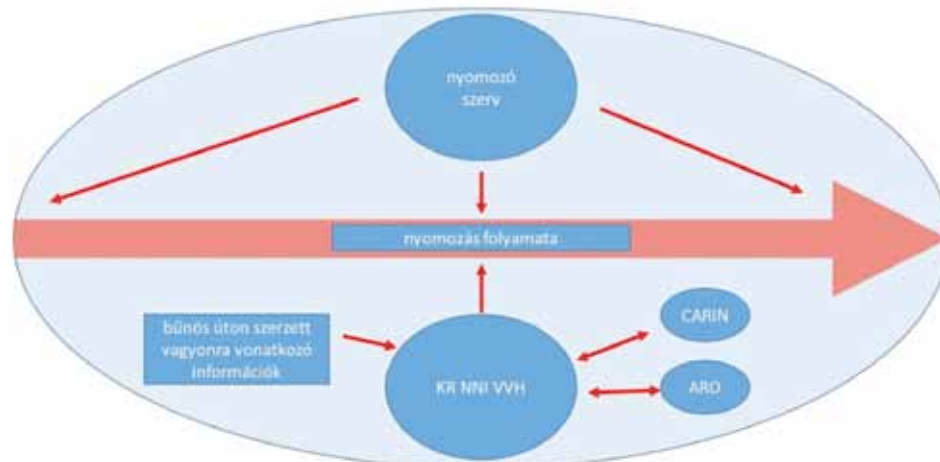
Robotzsaru/Netzsaru rendszer	Korlátozott adatszerzés
Körözési rendszer	Korlátozott adatszerzés
OSINT	Folyamatos adatszerzés
SIENA	Folyamatos adatszerzés

A egyes kiemeltebb adat- és információáramlási tevékenységekre vonatkozó folyamatábrák

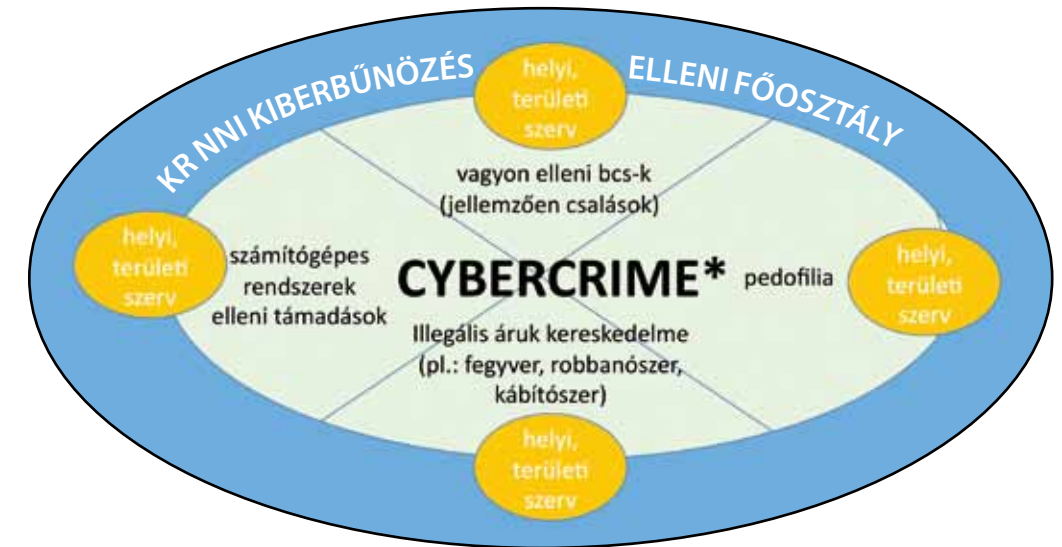

***: jellemzően a fogvatartott kifejezett kérésére továbbítják a fogvatartott birtokában lévő információt

2. ábra A szervezett bűnözéssel kapcsolatos információáramlás a KR NNI VVH és a nyomozó szervek között a nyomozás folyamán

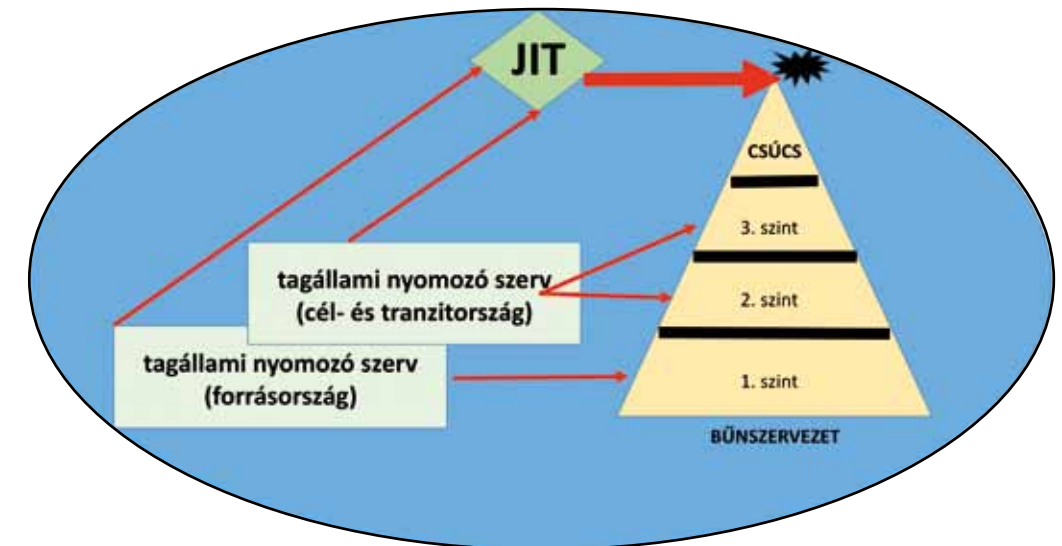

3. ábra A hatóságok kiberbűncselekményekre való rálátása

* a bcs-k felsorolása a teljesség igénye nélkül történt

4. ábra A JIT jelentősége a nemzetközi szervezett bűnözéssel kapcsolatos információáramlásban

ALKOTÓI TABLÓ

Dr. Tóth Éva lektor

ny. kúriai bíró, a Fővárosi Ítéltábla tanácselnöke, c. egyetemi tanár

Újpesten születtem, itt végeztem az általános és a középiskolai tanulmányaimat. Eredményes felvételi vizsgát követően felvételt nyertem az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karára, ahol 1965. március 13-án doktorrá avattak.

Szakmai pályámat 1964. augusztus 1. napján kezdtem meg a Budapesti IV. és XV. Kerületi Bíróságon joggyakornokként, majd a diploma átvétele után az igazságügyminiszter 1965. április 1-jével fogalmazóvá, majd a bírói, ügyészi szakvizsga kiváló minősítéssel történő letétele után nyomban 1968. január 30-án kinevezett a Budapesti XVIII. és XIX. Kerületi Bírósághoz bírónak. A bírói munkámat büntető ügyszakban végeztem.

Kilenc évi elsőfokú ítélkezést követően 1977. szeptember 1. napjával a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa legfelsőbb bírósági bírónak választott.

A 26 évi legfelsőbb bírósági működésem alatt két különböző tanácsban ítélkeztem. Köztörvényi bűncselekmények elbírálása mellett speciális jogterülettel, a katonai ítélkezéssel is megismerkedtem. Mindkét tanácsban eseti megbízással tanácselnöki feladatokat is elláttam.

A több évtizedes legfelsőbb bírósági tevékenységem alatt szerzett elméleti és gyakorlati ismeretek birtokában az ítélkező bírói munka iránti hivatásszeretetem által vezérelve eredményesen pályáztam a 2003 májusában felálló Fővárosi Ítéltábla tanácselnöki beosztására és 2003. május 1. napjától az I. Bf. tanácsot vezettem nyugdíjba vonulásomig.

Az ítélkező tevékenységem mellett folyamatosan részt vettem különböző oktatásokban, joggyakornoki, fogalmazói és bírói továbbképzéseket vezettem. 1981-től az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán és az Államigazgatási Főiskolán büntető anyagi jogot, a Rendőrtiszti Főiskolán pedig büntető eljárásjogot tanítottam, és folyamatosan vizsgáztattam. Két évtizede a Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Jogi és Államtudományi Kar keretében működő Deák Ferenc Továbbképző Intézet által szervezett gazdasági, társasági jogi, valamint jogi szakvizsga előkészítő tanfolyamokon oktatók és szakfelelősi feladatokat is ellátok. 2005 tavaszán kezdeményezésemre a Kriminálisztikai Szakjogász képzést akkreditálták, azóta folyamatosan nagy érdeklődés mellett folyik e speciális képzés, amelynek szintén oktatója vagyok és a szakfelelősi teendőit is ellátom. Egyetemi oktatói tevékenységem elismeréseként címzetes egyetemi tanári kinevezést kaptam. A Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Karán kezdeményezésemre 2018-ban indult a Szervezett bűnözés elleni küzdelem elmélete és gyakorlata c. szakirányú továbbképzési szak.

A Szervezett Gazdasági Bűnözés Elleni Hatékonyabb Fellépésért egyesület alapító elnökeként 20 éve szervezem annak szakmai tevékenységét, valamint a Magyar Katonai és Hadijogi Társaság és a Magyar Rendészettudományi Társaság munkájában is aktívan közreműködöm.

Pályafutásom alatt több büntető anyagi és eljárásjogi cikkem jelent meg, egyetemi jegyzeteket írtam és szerkesztettem.

Közel 50 éves szakmai pályafutásom és oktatói tevékenységem elismerésül a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje, Magyar Érdemrend Középkeresztje és a Juhász Andor-díj arany fokozata kitüntetésekben részesültem.

Berki Antal lektor

Berki Antal rendőr ezredes, rendőrségi főtanácsos a Józsefvárosban kezdte rendőri pályafutását 1984-ben. A tanuló éveket követően a BRFK Vagyonvédelmi Osztályán betörési nyomozóként, majd alosztályvezetőként folytatta munkáját. Itt került először kapcsolatba a szervezett bűnözéssel, amely kifejezés még nem szerepelt akkoriban a hivatalos szakmai szótárakban. Ugyanakkor a kilencvenes évek derekán a szervezett bűnözési osztály létrehozását követően már annak felderítő részlegét vezette. Egy rövid Zsaru Magazin-nál tett kitérő után, a BRFK Felderítő Főosztály Szervezett Bűnözés Elleni Osztály élére került, majd 2005-től 2013-ig vezette a Felderítő Főosztályt. Irányításával számos bűnszervezetet sikerült felszámolni, közülük is a legismertebb a „Fekete Sereg” néven elhíresült, mintegy ezer főt számláló bűnözői csoport volt. Ezen időszak alatt került kialakításra több társszervvel együttműködve, a szervezett bűnözés elleni hatékonyabb fellépés metodikája.

A rendészeti felsőoktatás és tudományos kutatás hosszú évek óta fontos része munkájának, melynek során lehetősége nyílik gyakorlati ismereteit és tapasztalatait átadni. Jelenleg a Nemzeti Média-és Hírközlési Hatóság biztonsági igazgatói pozícióját tölti be, ezzel párhuzamosan az információs társadalom szervezett bűnözésének oksági összefüggéseit kutatja, amely a 21. század egyik legnagyobb biztonsági kihívását jelenti.

Pető Gabriella
projektmenedzser

Pető Gabriella, okleveles közgazdász, projektmenedzser egyetemi tanulmányait a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karának Vállalati pénzügy, számvitel szakán végezte, majd féléves projektmenedzser képzés után 2005-től foglalkozik K+F, tehetséggondozási, fejlesztési pályázatokkal, projektekkel. Főbb tevékenységi területe: hazai, európai uniós, nemzetközi pályázati források felkutatása, projektgenerálás, pályázatírás, költségvetés összeállítás, támogatási szerződéskötés, megvalósításhoz kapcsolódó projekt koordinátori, projektmenedzseri, pénzügyi, szervezési feladatok ellátása, kapcsolattartás pályázatkezelő szervekkel, kimutatások, nyilvántartási rendszerek kidolgozása, beszámolók, projekt előrehaladási és fenntartási jelentések készítése. Munkáját a non-profit, civil szektorban kezdte, majd rövid kitérőt tett az üzleti szektorba. Szakmai tapasztalatának nagy részét költségvetési szerveknél, egyetemi környezetben szerezte a Pécsi Tudományegyetemen és 2012-től a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen, ahol jelenleg is dolgozik. A BBA-5.2.2-2015-00001 *Nemzetközi jellegű szervezett bűnözés nyomozásának kutatása információ áramlási szempontból* és a GINOP-2.3.2-15 *Stratégiai K+F műhelyek kiválósága* című felhívásra készített *A légitözlekedés-biztonsághoz kapcsolódó interdiszciplináris tudományos potenciál növelése és integrálása a nemzetközi kutatás-fejlesztési hálózatba a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen VOLARE* című projektek menedzsere.

dr. Frigyer László
szakmai vezető, kutató

Dr. Frigyer László rendőr őrnagy a Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminálisztikai Intézet Bűnügyi Stratégiai Tanszékének a tanársegéde, a Nemzeti Közszerződési Egyetem Szent György Szakkollégium jogi igazgatója, a Nemzeti Közszerződési Egyetem Sportegyesület Rendészeti Kutyás Szakosztályának szakmai vezetője. Az Európai Jogi Központ Rendőrségi Érdekegyeztető Tanácsának, valamint a Tudományos-és Jogi Igazgatóságának igazgatója.

A Magyar Börtönügyi Társaság, a Magyar Rendészettudományi Társaság, valamint a Rendészeti Doktoranduszok Országos Egyesületének tagja.

Tanulmányait a Rendőrtiszti Főiskola elvégzését követően az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán folytatta, ahol az állam és jogtudományok doktorává avatták. A BRFK szervezésében mediátori képesítést szerzett. A PhD tanulmányait a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskolájában folytatta, ahol Prof. Dr. habil. Nochta Tibor tanszékvezető, egyetemi tanár irányításával és felügyeletével a 2017. évben abszolutórium szerzett.

A Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Karán folytatott oktatási tevékenysége a BA szakon elsősorban a krimináltaktika és a kriminálmetodika, valamint a szolgálati kutyák alkalmazása, továbbá a büntetés-végrehajtás és a rendőrség kapcsolata témakörökre terjed ki. MA szakon a Fogva tartási hely kriminalisztikája és a Vagyon-visszaszerzés és kármegejtés kriminálisztikai kérdései elnevezésű tárgyak oktatója.

Kutatási területei a fogvatartással kapcsolatos kártalanítás, a büntetés-végrehajtás és a kriminalisztika kapcsolata, továbbá a szolgálati kutyák alkalmazása.

A fegyveres rendvédelmi szférában már több mint 25 év szakmai tapasztalatot szerzett, amelynek keretében a büntetés-végrehajtás és a rendőrség hivatásos állományában töltött be különböző beosztásokat (pl.:biztonsági tiszt, nevelő, akciócsoportvezető, országos körszállítás biztonsági felelős, büntetés-végrehajtási biztonsági ismeretek tanár, ügyeletes tiszt, KMB alosztályvezető, kiemelt főellenőr, kiemelt vezetői főellenőr)

dr. Zsigmond Csaba kutató
a kutatás során az ORFK kapcsolattartója

Dr. Zsigmond Csaba c. r. alezredes az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Főosztály Korrupciós és Gazdasági Bűnözés Elleni Osztály kiemelt főreferense. Szakterülete a vagyonvisszaszerzés, környezet- és természet elleni bűncselekmények nyomozása. A Magyar Katonai és Hadijogi Társaság tagja, vizsgáztatóként részt vesz a Rendészeti Alap és Szakvizsga Bizottság munkájában.

A Rendőrtiszti Főiskola elvégzését követően az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Karán folytatta tanulmányait, majd 2003-ban állam és jogtudományi doktorrá avatták, 2012-ben sikeres jogi szakvizsgát tett.

Publikációi jelentek meg a Belügyi Szemlében, Magyar Rendészet on-line folyóiratban, a Magyar Katonai és Hadijogi Szemlében.

Több mint 20 éve a rendőrség hivatásos állományú tagja, korábban vagyon elleni, élet elleni és szervezett bűnözés elleni egységeknél dolgozott nyomozóként később vezetőként. Több kiemelt híres bűnügy nyomozásában vett részt vagy irányított, többek között a hírhedt „fekete sereg” elleni nyomozás egyik irányítója is volt.

Jelenleg szolgálati feladatainak ellátása mellett a Rendészettudományi Doktori Iskola doktorandusza, kutatási területe: nemzetközi szervezett bűnözés, természet elleni bűncselekmények.

Dr. Nyitrai Endre

kutató

Dr. Nyitrai Endre 2004-ben végzett a Rendőrtisztviselői Főiskola büntügyi szakán, 2010-ben a Pécsi Tudományegyetem Állam és- Jogtudományi Karán végzett, 2008-ban, pedig elvégezte a Nemzetközi Rendészeti Akadémiát (ILEA).

Nyitrai Endre 2004-2012-ig a Budapesti Rendőr-főkapitányság Szervezett Bűnözés Elleni Osztályán dolgozott, majd a Pest Megyei Rendőr-főkapitányságon. 2013-tól a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Krimináltaktikai és Metodika Tanszék oktatója.

Tudományos fokozatát 2018-ban szerezte meg. PhD értekezésének a címe: „A szervezett bűnözés elleni küzdelem büntetőjogi és kriminalisztikai eszközei”. A témakörben hazai és külföldi konferenciákon több előadást tartott. Publikációinak fő témája szintén a szervezett bűnözés elleni küzdelem.

Tagja számos tudományos egyesületnek. A kutatási területe: a szervezett bűnözés, raszter nyomozás, e-nyomozás.

Dr. Inzelt Éva

kutató

Dr. Inzelt Éva egyetemi adjunktus az Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam-és Jogtudományi Kar Kriminológiai Tanszékén. Tudományos fokozatát 2015-ben szerezte meg. PhD-jének címe: „Korrupció fehérgallérral vagy anélkül. A fehérgalléros bűnözés változó tartalma és formái”, témavezetője Prof. Dr. Lévay Miklós. A Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Vezető-és Továbbképzési Intézet oktatója. Számos hazai és külföldi konferencia előadója. Az Európai Kriminológiai Társaság 2017-ben az Elnökségi tagjai közé választotta.

2009 – 2010-ben koordinátora az első hazai kriminológia mesterképzési program akkreditációjának az ELTE Állam-és Jogtudományi Karán. 2009 és 2016 között a Magyar Kriminológiai Társaság titkára. 2014 óta a Vermes Miklós Alapítvány a Magyar Kriminológiáért szervezet szakmai igazgatója.

Több alkalommal nyert el vendégoktatói vagy vendégkutatói státuszt, például 2010-2011 Helsinkibe az ENSZ Európai Bűnmegelőzési és Bűnözéskontroll Intézetében, UN European Institute for Crime Prevention and Control (HEUNI).

2008-2017 között külső szakértőként dolgozott a Belügyminisztérium, Nemzeti Bűnmegelőzési Tanácsnál (korábban: Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium), ahol bűnmegelőzési pályázatok bírált és ellenőrzött.

Fontos számára a tehetséggondozás, így 2013. óta a Bibó István Szakkollégium Büntető Tudományok műhelyének vezetője. 2016-tól pedig vállalta a Joghallgatók Önképző Szervezete Büntetőjogi Tagozat vezetői feladatainak ellátását.

Kutatási tevékenysége igen sokszínű 2012-2014 között az Országos Tudományos Kutatási Alapprogram támogatásával a *'Korrupciós bűncselekmények a büntető igazságszolgáltatás*

tükreben' című projektben dolgozott, 2012-ben a Transparency International Magyarország szervezésében „A lobbizás szabályozását” kutatta. 2010-2011-ben Magyar Ösztöndíj Bizottság és a Centre for International Mobility of Finland (CIMO) támogatásával a „Corruption in Hungary from the viewpoint of Finnish investors” projektet valósította meg.

Jelenleg a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal által támogatott kétéves „A vállalati bűnözés jellemzőinek megértése: elméleti megfontolások és empirikus kutatás eredményei alapján” című kutatás vezetője.

Katona Noémi
projektasszisztens

Katona Noémi a berlini Humboldt Egyetem doktori hallgatója, az MTA Szociológiai Intézetében fiatal kutató. Fő kutatási területei a prostitúció és az emberkereskedelem. 2012-ben végezte el a Közép-Európai Egyetemen a Szociológia és Szociálintropológia mesterképzést. 2012-2014 között doktori tanulmányaihoz Berlinben folytatott etnográfiai terepmunkát egy utcai prostitúciós övezetben magyar nők között; 2015-ben pedig részt vett a CONFRONT magyarországi gyermekkereskedelemtől szóló kutatásban.

Dr. Máttyás Szabolcs
kutató

Máttyás Szabolcs 1999-ben végzett a Kossuth Lajos Tudományegyetemen középiskolai földrajz tanár - terület- és településfejlesztő szakgeográfus szakon. 2001-ben a Rendőrtiszti Főiskola rendőrtiszt-szervező szaktanfolyamát végezte el, 2011-ben pedig Ph.D. fokozatot szerzett a Debreceni Egyetem Földtudományi Doktori Iskolájában „A Debreceni Rendőrkapitányság kriminálgeográfiai elemzése” című értekezésének megvédésével. Jelenleg a Nemzeti Közszolgálati Egyetem adjunktusa és a Debreceni Egyetem óraadója. Kutatási területe: bűnözésföldrajz, kriminalisztika, tálentumföldrajz.

Kiss Tibor
kutató

Kiss Tibor rendőr őrmagy, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Bűnügyi Tudományok Intézet, Kriminológia Tanszékének egyetemi oktatója. Húsz éve teljesít szolgálatot a rendőri pályán, abból több, mint tizenhárom évig bűnügyi szakterületen, négy éven át közrendvédelmi szolgálati ágban, illetve három éve egyetemi oktatói és kutatói pályán. A doktori iskolát az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Szociológia Doktori Iskolájában abszolválta 2016-ban. Kutatásai a cyberdevianciák társadalmi és globális mintázatainak feltárására irányulnak.

Bezenyi Tamás

kutató

Bezenyi Tamás történész-kriminológus. Az ELTE BTK-n szervezett bűnözői hálózatok a szocialista Magyarországon, az ELTE ÁJK-n pedig a rendszerváltás utáni hazai szervezett bűnözői csoportok működéséből készíti a doktori disszertációit. Kutatási területe a magyarországi bűnözéstörténet, a bűnözői csoportok szervezetszociológiai értelmezése.

A Nemzeti Községi Egyetem Kriminológiai Intézetében dolgozott 2015-től 2018-ig. Jelenleg az ELTE ÁJK Kriminológia Tanszékének tudományos segédmunkatársa, a Fővárosi Önkormányzat hajléktalan és rendészeti ügyekért felelős koordinátora.

Forrás: https://www.google.hu/search?q=Bezenyi+Tam%C3%A1s&rlz=1C1GCEU_huHU822HU822&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiHpZrlg-XeAhWJmbQKHUPBPQQ_AUIDigB&biw=1280&bih=882%20-%20imgdii=mlyKuhawLn0pKM:&imgcr=IqQd4sNcqlL5VpM#imgdii=mlyKuhawLn0pKM:&imgcr=IqQd4sNcqlL5VpM:&pf=1542788439792

Csányi Gergely

kutató

Csányi Gergely (Budapest, 1986) szociológus, a Helyzet Műhely tagja, a Pécsi Tudományegyetem Demográfia és Szociológia Doktori Iskolájának, illetve Pszichológia Doktori Iskolájának doktorandusza. Tudományos érdeklődési területe a pszichés struktúrák, a nemiség és az intimitás történeti konstrukciói, illetve azok társadalmi-gazdasági meghatározottságai.

